PROZĂ FANTASTICĂ
MIRCEA ELIADE
I DOMNIŞOARA CHBISTINA
II SECRETUL DOCTORULUI HONIGBERGER
III PE STRADA MÎNTULEASA...
IV LES TROIS GRÂCES
V LA UMBRA UNUI CRIN

Ediția de față, în cinci volume, tipărită în colaborare cu revista Caiete Critice, *restituie pentru prima dată integral şi fidel proza fantastică a lui Mircea Eliade, apărută între 1936 şi 1982.*

PROZĂ FANTASTICĂ

PE STRADa MÂNTULEASA

Ediție de Eugen Simion
EDITURA
FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE BUCUREŞTI • 1991
Redactor : RoDICA PaNDELE
Coperta seriei ***C.*** *GRIGORW* Pe copertă : *Mircea Eliade* Portret de MARCEL *1ANCU,* **1S30**
ISBN 013-93332-2-l

GHICITOR ÎN PIETRE

îl văzu de departe, înaintînd agale pe plajă. **Avea un** mers ciudat. Uneori călca atent, aproape cu teamă, oprin-du-se, privind stăruitor nisipul din jurul lui, parcă ar fi căutat ceva, apoi schimba brusc direcția, se îndrepta spre mare păşind pripit pe nisipul ud, sau, dimpotrivă, apuca spre dîmb, acolo unde nisipul se amesteca cu lut şi printre pietre creşteau mărăcini cu palide flori albastre. Cînd se apropie, Emanuel descoperi cu mirare că era un bărbat destul de bătrîn. Purta pe umeri o haină de vară decolorată, aproape albă, avea pantaloni de o culoare ne-precisă, pantofi de tenis şi o pălărie de pînză, cu marginile întoarse, semănînd de departe cu un beret de marinar. La vreo zece paşi de Emanuel se opri din nou şi aruncă o privire spre perechea care tocmai se ridicase şi urca spre dîmb, cu halatele de baie pe umeri. Apoi, cu mare atenție, ca şi cum i-ar fi fost teamă c-ar putea călca pe ceva foarte prețios, începu să dea tîrcoale locului unde se distingeau încă urmele trupurilor. Se plecă, ridică o piatră, o privi cu atenție şi zîmbi trist, clătinînd din cap. Cercetă din nou urmele trupurilor pe nisip şi se posomori. Rămasş o clipă nehotărît, jucîndu-se cu piatra, săltînd-o în aer, pînă ce se întoarse brusc spre mare şi o zvîrli cît putu mai departe, peste valuri. Apoi scuipă şi se îndreptă spre Emanuel.

— Ii cunoaşteți ? îl întrebă, arătîndu-i cu mîna

— Din vedere. Domnul şi doamna Vălimărescu. Cred, din Focşani. El e, mi se pare, avocat, iar doamna e profesoară.

—Păcat de ei, că sînt tineri, şi dacă nu se bucură **acum** de viaţă, la tinereţe, cînd or să se mai **kucure ?...**
Întoarse capul spre mare şi scuipă din nou, cu necaz.
— Dar de ce ? întrebă Emanuel. Li s-a întîmplat ceva ?
— O să li se întîmple. N-au să mai stea mult pe-aiei. Pleacă. Mîine, poimîine, pleacă...
Emanuel lăsă cartea din mînă şi-l privi zîmbind.
— De-abia au venit, spuse. Au sosit sîmbăta trecută. Nici măcar o săptămînă...
— Pleacă, repetă celalt cu hotărîre. Primesc o telegramă şi pleacă.
— Vreo nenorocire în familie, spuse Emanuel fără interes.
— Nu, nu e asta. Pentru că, deşi pleacă amîndoi, se despart repede şi el pleacă mai departe. Şi rămîne acolo mult timp. El nici cu gîndul nu gîndeşte cît de mult va rămîne acolo. Şi e mare păcat, că sînt amîndoi tineri. Au să se vadă unul cu altul din an în Paşte...
— Atunci înţeleg. Şi s-ar putea să aveţi dreptate. Cînd am stat de vorbă cu el, am văzut că-i era frică de ceva : să nu fie concentrat.
— Atunci asta e ! exclamă celălalt. D-aia pleacă...
— Spunea că a avut noroc în toate, numai cînd a tras sorţii la armată n-a avut. A căzut la antiaeriană şi pînă acum n-a scăpat de concentrări decît cu protecţie şi intervenţii. Dar am simţit că-i era frică...
— Acum nu mai scapă, făcu celalt.
— Două, trei luni departe de nevastă... începu Emanuel zâmbind.
Celalt clătină din cap.
— Nu e vorba de două, trei luni. Vă spun eu : tînărul acesta nu se mai întoarce acasă cu anii. Mîine, poimîine vine războiul şi dacă e la antiaeriană...
— Vine războiul ? repetă Emanuel. Dar de ce mă mir ? Asta o ştie toată lumea. Azi, mîine, într-un an, în doi, vine războiul...
— La el e mai rău, pentru că va sta departe de nevastă şi înainte de a veni războiul. Şi va sta mult...
— Dar dumneavoastră de unde ştiţi ? îl întrebă Emanuel, ridicînd brusc capul şi privindu-l fix.
Omul îşi scoase haina de pe umeri, o împături cu grijă, îşi roti privirile în jur şi făcu cîţiva paşi spre o piatră mare, roşcată. Aşeza haina pe nisip, la umbra pietrei, se reîntoarse şi se aşeză şi el, în faţa lui Emanuel, cu spatele la mare. Emanuel îi întinse pachetul cu ţigări.

6

— Nu, mulţumesc, nu mai fumez de mult. Cînd fumam, în tinereţe fumam lulea. Ştiţi, am fost multă vreme marinar, adăugă. Apoi am fost, cinci ani, paznic la far, la Tuzla. Acum sînt un fel de rentier. Dar tot pe-aci îmi place să trăiesc, între Tuzla şi Mangalia. îmi place Dobro-gea, reluă după o pauză. Eu sînt Vasile Eeldiman, nepotul lui Leonida Beldiman, vestitul Leonida Beldiman, dacă vă spune ceva numele ăsta.
— Nu, făcu Emanuel încurcat.
— înţeleg. Nu sînteţi din partea locului. Dar Beldi-manii se numără printre cele mai vechi familii din Dobro-gea. Vestitul Leonida Beldiman era bunică-meu. L-am apucat şi pe străbunică-meu, Hagi Anton. Şi pot spune că darul acesta l-am avut toţi din familie, de la Hagi Anton încoace. El l-a avut cel dintîi.
— Ce fel de dar ?
— Ah, începu şovăitor Beldiman, cum să vă spun ? E un dar curios. Zic că e dar, pentru că nu ne-a învăţat nimeni. Se întîmplă aşa, că pe la doisprezece-treisprezece ani unuia din băieţi încep să-i placă pietrele. Aşa a fost şi cu tată-meu : la doisprezece ani a îndrăgit pietrele. Fel de fel de pietre mai mari, mai mici, stînci, pietricele... Pietre de tot felul. Şi într-o zi a prins de veste tată-său, Leonida, şi a început să-l ajute. Dar nu pot spune că l-a învăţat, propriu-zis. L-a ajutat doar să le citească...
— Nu prea înţeleg, spuse Emanuel, zîmbind încurcat.
— Da, recunosc, pare curios. E un dar ciudat. Cum să vă spun ? Sînt oameni care citesc în stele sau în drojdie de cafea, sau în boabe de porumb. Noi, Beldimanii, citim în pietre...
Un talaz crescut peste măsură se spapse asurzitor şi se rostogoli alb pe plajă. Beldiman întoarse capul, privirile i se opriră pe copiii tăvălindu-se în spumă, şi zîmbi.
— Uite, bunăoară, cum se întîmplă adineauri cu prietenul dumneavoastră Vălimărescu, continuă el. I-am văzut pe amîndoi şi, de departe, mi s-au părut tineri şi fericiţi şi am vrut să văd ce le pregăteşte viitorul. Am cercetat locul pe care stătuseră. Rareori se întîmplă să nu fie decît nisip curat, fără o

singură piatră, fără pietricele. Mi-s de-ajuns cîteva pietre. Chiar pe locul unde se aşază omul sau pe alături. Uneori, pietrele cu tîlc se găsesc destul de departe de locul ales de cineva ca să se aşeze; Le caut din ochi şi cînd dau de ele, înțeleg ce se va întîmplă. înțeleg după forma lor sau după anumite colțuri şi direcția colțurilor, şi culorile pietrei, căci într-o parte e mai întunecată, în altele e luminoasă, colorată, vărgată. Şi atunci citesc în pietre şi înțeleg ce-l aşteaptă pe omul care s-a aşezat lîngă ele sau, uneori, de-a dreptul pe ele. Pentru că, după cîte m-am lămurit eu, niciodată omul nu se aşază la întîmplare. Fiecare se aşază după cum îi e scris. N-ai văzut ? Te îndrepți spre un loc, ți se pare că e frumos, te pregăteşti să te aşezi şi apoi vezi că e mai frumos locul de alături. Dar cînd te aşezi acolo, simți că ceva nu-ți prieşte şi iar te schimbi, pînă ce te înseninezi deodată, şi te întinzi şi parcă toate sînt dintr-o dată bune şi frumoase, parcă toată lumea e a dumitale. Ți-ai găsit locul care ți-era scris şi care te aştepta.
Emanuel îşi stinse țigara strivind-o, afundînd-o încet în nisip, pînă ce-o îngropa în întregime.
— Bine, să spunem că e aşa, făcu el, să spunem că fiecare îşi caută locul care i se potriveşte. Dar cum de poți ghici *viitorul* cercetînd pietrele ?...
— Nici eu nu ştiu prea bine cum să vă explic. E un dar de la Dumnezeu. Mă uit la pietre, la pietricele şi încep să văd. Uite, începusem să vă povestesc de Vălimărescu, dar m-am luat cu vorba şi l-am uitat. Să vă spun cum a fost. Am cercetat locul şi am văzut deodată o piatră rea, piatră fără noroc. Sta pe jumătate îngropată în nisip, şi aşa cum se înfundase singură, cu colțul negru spre miazăzi, rîn-jind ca o piază-rea, am înțeles că tinerii aceştia nu vor sta mult pe aici. Dar de-abia după ce-am luat-o în mină şi am întors-o pe toate părțile, am văzut cît nenoroc se citea în ea. Azi, mîine primesc telegrama şi pleacă... Păcat ! oftă trăgîndu-şi pălăria pe frunte.
Emanuel îl ascultase, privindu-l adînc în ochi, concentrat. Cînd tăcu, îşi lăsă amîndouă mîinile în nisip şi începu să se joace, scormonind.
— E teribil să poți citi lucrurile acestea triste şi tragice...
— Nu sînt întotdeauna triste, îl întrerupse Beldiman. Uite, bunăoară, cînd mă plimbam azi-dimineață m-a impresionat la capătul plajei figura unei femei tinere. Era singura care tăcea, într-un grup vesel şi vorbăreț, tăcea cu ochii peste mare, şi la răstimpuri întorcea capul şi privea pe furiş o familie vecină, privea spre copii. M-am in-

vîrtit pe-acolo mai bine de un ceas, pînă ce-am văzut-o că se ridică şi pleacă singură. Şi atunci m-am apropiat de locul ei şi l-am cercetat. Simțeam că ceilalți din grup mă privesc curioşi, că unii din ei rîd pe înfundate şi-şi fac semne, dar la vîrsta mea m-am învățat cu multe. Şi deodată am înțeles, parcă aş fi citit într-o carte. Femeia aceea tînără era căsătorită de cîțiva ani, nu avea copii. Voia să aibă, dar nu-i avea. Şi de curînd, cineva, poate vreun doctor, îi spusese că s-ar putea să nu aibă niciodată copii. Dar se înşelau amîndoi, şi ea şi doctorul. Are să aibă copii. Nu unul, nici doi. Patru... Aşa că, vedeți mai aflu cîteodată şi veşti bune.
— N-ați alergat după ea să-i spuneți ? îl întreabă Emanuel.
Beldiman clătină din cap, zîmbind.
— Nu. Asta nu se cade. Nu sînt ghicitor de meserie. Nu am dreptul să m-amestec în viața altuia, necunoscut, şi să-i dau o veste pe care nu mi-a cerut-o. De altfel s-ar putea să mă înşel. Ştiu bine că m-am înşelat o dată. E drept era pe munte, pe Pietrele Arse. Stînci care nu s-au mai mişcat din loc de sute de ani. Dar şi-acolo credeam că după felul cum se aşază omul, cu fața sau cu spatele la cutare sau cutare stîncă, credeam că şi acolo aş putea vedea ceva. Am văzut, e drept, mai multe lucruri, dar pe cel mai însemnat n-am ştiut cum să-l citesc, pot spune deci că nu l-am văzut. Eram cu un grup întreg. Nu erau prietenii mei. I-am întîlnit pe drum...

,

Dacă l-ar fi privit, şi-ar fi dat seama că Emanuel nu-l mai asculta. îşi tot schimba poziția, trăgea des, adînc din țigară.

— Aşa că vedeţi, mă pot înşela, îşi încheie Beldiman povestea.
— N-aş vrea să mă înţelegeţi greşit, începu brusc Emanuel, să vă. închipuiţi că sînt curios şi indiscret. Dar vedeţi, e pentru prima oară că mi se întîmplă acest lucru extraordinar, cum să vă spun ? să întîlnesc un cititor în pietre...
— Ştiu ce vreţi, îl întrerupse Beldiman. Vreţi să vă ghicesc şi dumneavoastră.
— Exact.
— Da, dar nu ştiu dacă am dreptul, continuă Beldiman cu gravitate. Eu nu mă pot amesteca în destinul altora. Nu mi s-a dat acest drept. Pot citi în pietre ce se va întîmplă diferitelor persoane din apropierea mea, dar în
V9
afară de cazuri de forţă majoră, n-am destăinuit niciodată persoanei în chestiune ce-am aflat.
— Poate că şi de data aceasta e un caz de forţă majoră, stărui Emanuel. Mai stau doar cîteva zile aici. Apoi plec în străinătate. Plec la Stockholm. Sînt în serviciul consular. Cine ştie cînd mă mai întorc în ţară...
Beldiman îşi dădu pălăria pe ceafă şi-l privi lung, cercetător.
— Bine, dacă este aşa... Dar să ştiţi, adăugă repede, să ştiţi că nu vă spun decît începutul.
— Ce trebuie să fac ?
— Ridicaţi-vă încet, păşjţi pe aici spuse, arătîndu-i cu braţul pe unde s-o ia, şi aşezaţi-vă lîngă mine...
Cînd îl văzu aşezat, Beldiman se ridică în genunchi şi se pleacă cît putu mai mult înainte, rezemîndu-se în mîini. Rămase aşa cîtva timp, nemişcat. Apoi întinse braţul şi apucă volumul.
— *Drum pe ape,* citi el titlul cu glas tare. Ce e cu cartea asta ? întrebă, întorcîndu-se spre Emanuel.
— E un roman. N-aveam nimic de citit şi l-am cumpărat la Constanţa...
— Nu vă poartă noroc, spuse Beldiman, lăsînd cartea să cadă pe nisip.
— Dar spuneaţi că citiţi numai pietre...
— E drept, dar aşa cum era aşezată cartea, cu scoica asta spartă spre miazăzi şi pietricelele astea tăind drumul norocului... E curios, adăugă încurcat, frecîndu-şi încet bărbia. Nu prea înţeleg nici eu bine ce se întîmplă. Pentru că *văd* două fete care vă poartă nenoroc şi totuşi nu înţeleg de ce, pentru că nu vă îndrăgostiţi de nici una din ele. Dar sînt două fete care *într-adevăr* vă poartă nenoroc... Şi e curios, reluă după o pauză. Parcă pe una din ele aţi întîlni-o undeva la un patinaj sau pe o stradă cu polei, şi ea alunecă, şi tocmai alergaţi spre ea, ca s-o ajutaţi, cînd din senin apare o a doua fată şi o ridică ea. Şi atunci vreţi să spuneţi ceva, dar în aceeaşi clipă fata care o ajutase spunea ea ceva şi atunci începeţi să rîdeţi...
— Dpmnule Beldiman, strigă Emanuel, punîndu-i mîna pe umeri. Dumneavoastră sînteţi un qm extraordinar ! Sînteţi un magician sau un vizionar, un clarvăzător, cum să vă spun ? Dar n-o să mă convingeţi niciodată că aţi citit lucrurile astea în pietricelele şi scoicile de aici...
10
Se opri, parcă i s-ar fi stins deodată glasul şi începu să înghită adînc. Pălise uşor şi-şi trecea în neştire mîna prin păr.
— Pentru că tot ce-mi spuneţi dumneavoastră acum, izbuti el să continue tîrziu, *s-a întâmplat deja...*
— Imposibil, îl întrerupse Beldiman. Absolut imposibil. Astea dacă s-au întîmplat cumva au să se mai întîmpîe a doua oară întocmai.
— Nu m-aţi înţeles, făcu Emanuel încercînd să zîm-bească. S-au întîmplat în vis, în imaginaţie...
Beldiman îşi trase din nou pălăria pe frunte şi-l privi curios, încruntîndu-se.
— Să vedeţi, începu Emanuel, după ce-şi aprinse o nouă ţigară. Acum vreo două, trei ceasuri, după ce-am venit la plajă şi am început să citesc romanul acesta, m-am trezit deodată că nu mai urmăream ce citeani. Nu ştiu dacă mi-era somn, dar m-am întins pe nisip şi am închis

ochii. Şi deodată m-am văzut pe o stradă pe care o ştiu eu, la Bucureşti, în plină iarnă şi am văzut o fată căzînd. Era o femeie tînără cu un palton albastru-închis şi un beret, şi cînd a căzut, i s-a desprins beretul şi a alunecat pe trotuar. Am traversat strada s-o ajut, dar dintr-o curte ieşise, tocmai atunci, o fată şi o ajuta ea să se ridice. Mă gîndeam să-i spun, aşa, în glumă : „Iată o femeie căzută", cînd aud pe fată spunîndu-i *exact aceleaşi cuvinte.* Am rămas o clipă dezorientat, apoi am început să rîd în neştire... Şi cu rîsul acesta a luat sfîrşit vedenia.
— O fi fost vedenie, spuse Beldiman, dar o să trăiți s-o vedeți şi aievea. Şi e păcat, căci fetele astea nu vă poartă noroc.
Emanuel îl privi lung, dar cu o expresie ciudată, ca şi cum nu l-ar fi înțeles.
— Este extraordinar, spuse. Aţi izbutit să *vedeți* ce mi-am imaginat eu cu două, trei ceasuri înainte. Prin ce minune aţi putut vedea toate astea, nu înțeleg. Dar nu pot să cred că le-aţi văzut în nisip şi pietricele...
Beldiman tăcu cîtva timp, căutînd-parcă cu ochii alte semne.
— Să dea Dumnezeu să mă fi înşelat, începu el tîrziu. în orice caz, dacă veți întîlni, curînd de tot, două fete, una ajutînd-o pe cealaltă să se ridice, să vă depărtaţi cît veți putea mai repede. Nu vă poartă noroc.
Se ridică încet şi se duse să-şi ia haina.
— Cum spuneaţi că vă cheamă ? îl întrebă.
11
—. Emanuel-. Alexandru Emanuel. Dar,, evident, cei ai casei şi prietenii îmi spun Sandi.
— Curios, făcu Beldiman, aşezîndu-şi haina pe umeri. Şi fără să mai adauge ceva, fără să-l salute, se îndreptă agale spre mare.
Emanuel deschise întristat ferestrele. Cerul era cenuşiu şi jos şi marea se pierdea în pîclă. Coborî fără chef în *hali.* Aron, nepotul proprietarului, îi făcu semn de la birou.
— Este o telegramă pentru dumneavoastră, spuse. A sosit chiar acuşica...
Emanuel o luă emoționat, citi cu neîncredere numele şi adresa, apoi începu s-o răsucească între degete.
— N-a venit decît telegrama asta ? întrebă. Vreau să spun, n-au mai sosit şi alte telegrame, pentru alții ? Pentru domnul Vălimărescu, bunăoară ?
— Nu, n-am primit decît telegrama asta.
— Poate aseară, stărui Emanuel. Nu cumva domnul Vălimărescu a primit aseară o telegramă ?
Aron rămase cîteva clipe pe gînduri.
— Nu, spuse, nu-mi aduc aminte.
Emanuel puse telegrama în buzunar şi se îndreptă spre uşă, dar după cîțiva paşi se întoarse.
— Cunoşti cumva pe un domn Beldiman ? întrebă.
— Ah, l-aţi întîlnit şi dumneavoastră ? Mare minune. Nu-i place să intre în vorbă cu vilegiaturişti. E cam mizantrop, îi place să se plimbe singur.
— Dar ce fel de om e ? Vreau să spun : ce se ştie despre el ? Ce spun oamenii ?
Aron ridică din umeri şi începu să se joace cu creionul, proptindu-şi-l cînd în bărbie, cînd sub buza de joş,
— Vă închipuiți şi dumneavoastră, despre oameni ca el se spun multe. E un om curios. Unii spun că el şi-ar fi. omorît nevasta, cînd era paznic la far, la Tuzla. Alții, dimpotrivă, spun că de-atunci, de cînd i s-a înecat nevasta, î a ajuns mizantrop şi puțin cam pe altă lume...
;
— Dar se ştie şi altceva despre el ? stărui Emanuel.-} Bunăoară, dacă are vreo însuşire excepțională, vreun dar neobişnuit ?...;
12
— Ce fel de dar ?
— Mai ştiu şi eu ? Să spunem, dacă ştie să ghicească' în... Dacă poate să cunoască viitorul...

Aron clătină hotărît din cap.
— Nu, de asta n-am auzit. Se spun de el fel de fel de lucruri, că ar fi moştenit o avere nemaipomenită şi ar fi putred de bogat, că femeia aceea care s-a înecat n-ar fi fost nevasta lui... Se spun tot felul de lucruri...
— Ceva în legătură cu pietrele ? îl întrerupse Emanuel.
— în legătură cu pietrele ? Ce fel de pietre ? Pietre scumpe ?
— Nu prea ştiu nici eu bine. Vâ întrebam...
— S-ar putea să fie ceva şi cu pietrele spuse, dacă e adevărat că ar fi moştenit averea aceea grozavă, în străinătate...
Emanuel zîmbi, îşi aprinse ţigara şi se îndreptă spre uşă. Pe trotuar, zăpuşeala îl lovi fierbinte în obraz. Şovăi o clipă, apoi luă drumul spre plajă. La vreo 200 de metri se opri din nou, trecu strada şi intră la Vidrighin. De-abia tîrziu, cînd băuse două cafele şi terminase de citit ziarele, scoase din buzunar telegrama şi o desfăcu. Se lumină deodată la faţă şi începu să rîdă. Era de la Alessan-drini, din Constanţa. îl invita la masă pentru seara aceea. Nu-i era gieu să ghicească de ce-L invita. Sosiseră, desigur, pe neaşteptate prieteni de la Bucureşti.
Cînd se reîntoarse la hotel, începuse să plouă. Picături mari, calde, repede înghiţite de praf. Mîncă distrat, fără poftă, ascultînd cum se întețeşte ploaia. Avea un autobuz la 5. Urcă la el în cameră şi se culcă.
Cînd se coborî în *hali,* ploua mărunt şi îndesat, ploaie de toamnă. Ca să nu aştepte autobuzul în ploaie, se aşeză pe o canapea, cu macferlanul pe genunchi şi-şi aprinse o ţigară. Căută din ochi o scrumieră, cînd zări, la uşă, băiatul de la poştă, scuturîndu-şi mantaua de ploaie. „A contramandat masa !" gîndi Emanuel şi se îndreptă spre birou.
**-* Nu, nu e pentru dumneavoastră, spuse Aron. E pentru domnul Vălimărescu...

Emanuel îl privi zîmbind încurcat, apoi se reîntoarse pe canapea şi începu să fumeze, absent. Din cînd în cînd întorcea capul spre pendulă. Cînd bătu ora 5, răsuflă uşurat. Atîrnă macferlanul pe speteaza canapelei şi se duse să-şi aleagă o revistă din teancul de numere vechi de pe masă. începuse să se întunece şi Aron aprinse lampa cea mare suspendată chiar deasupra mesei cu reviste. In *hali* plutea acum o lumină mohorîtă, tristă, prăfuită. Vălimă-rescu coborî pe lîngă el fără să-l vadă, îndreptîndu-se spre birou. Emanuel rămase cu o revistă în mînă, neîndrăznind să se mişte.
— Am venit să vă anunţ că trebuie să plec, îl auzi. Aron încercă să spună ceva, dar Vălimărescu îl întrerupse ridicînd glasul, exasperat :
— Ştiu, ştiu. Aveţi dreptate. Dar nu e vina mea. E un caz de forţă majoră. Poftim, să vă arăt telegrama...
Emanuel luă un teanc întreg de reviste sub braţ şi se reîntoarse pe canapea. începu să le răsfoiască absent, oprindu-se la răstimpuri în dreptul unei fotografii, privind-o îndelung, dar fără să înţeleagă despre ce era vorba. Brusc, trînti teancul de reviste pe canapea şi se îndreptă spre birou.
— Dacă am fi ştiut de azi-dimineaţă, spuse Aron plictisit. Am refuzat cinci clienţi azi-dimineaţă. Putea să-i sosească telegrama cu şase-şapte ceasuri mai devreme.
— Ordin de concentrare, rosti Emanuel cu oarecare gravitate.
— Poftiţi ?
— Spuneam : a primit, desigur, ordinul de concentrare...
— Nu, era altceva. Era o telegramă de la tribunal. Să se prezinte de urgenţă la 20 august, 8 dimineaţa la tribunal. Care va să zică, poimîine dimineaţă.
— La 8 dimineaţa, la tribunal, repeta mirat Emanuel. Dar credeam că tribunalele sînt în vacanţă, adăugă. Atunci pleacă el singur....
— Nu, pleacă amîndoi, spuse enervat Aron. Emanuel îl privi cum îşi propteşte bine braţul stîng

pe registru, moaie adînc penița în călimară şi începe să scrie încet, literă după literă, caligrafic.
— Doreați ceva ? îl întrebă el tîrziu, ridicînd capul din registru.
14
— Ah, da, făcu Emanuel, ca şi cum s-ar fi trezit. Voiam să te întreb dacă ştii cumva unde l-aş putea găsi pe domnul Beldiman.
— La ora asta ? se miră Aron privind pendula. N-am idee...
Emanuel se întoarse la canapea, încarcă revistele sub braț, apucă macferlanul cu cealaltă mînă şi porni spre camera lui. Dar după ce urcă cîteva trepte, se răzgîndi, depuse revistele pe masă, îmbrăcă macferlanul şi ieşi în stradă. Ploaia continua, măruntă, şi cele cîteva felinare erau aprinse. Emanuel se îndreptă spre plajă. Marea părea înecată în negură, dar talazurile se rostogoleau mai grăbite ca de obicei. Nu era singur. Pe dig se plimbau, dezamăgite, două perechi. Un tînăr tocmai ieşise din apă şi-şi îmbrăca mantaua de ploaie peste costumul ud. La cîteva sute de metri în susul plajei, călcînd cu pas robust, se depărta un bărbat. îşi sumesese pantalonii şi, în picioarele goale, mergea chiar pe pîrtia de nisip bătută de valuri. Emanuel se opri, îşi scoase repede pantofii, îşi sumese pantalonii şi începu să alerge după el. Cînd îl auzi la cîțiva paşi în urma lui, omul se întoarse brusc.
— Ah ! făcu Emanuel, neizbutind să-şi ascundă dezamăgirea. Credeam că sînteți domnul Beldiman. De departe, vă confundasem cu domnul Beldiman.
Omul zîmbi, dar nu-i răspunse.
— Bună seara ! spuse Emanuel.
Cînd ajunse din nou pe dig, îşi scutură picioarele de nisip, îşi aranja pantalonii şi, cu pantofii într-o mînă, se îndreptă spre Vidrighin. Terasa şi cele două odăițe erau ticsite de vilegiaturişti. Cîțiva îl priviră zîmbind, urmă-rindu-l cum calcă, în picioarele goale, cu macferlanul peste costumul elegant şi cu pantofii negri în mînă. Nu mai era nici o masă liberă şi Emanuel se îndreptă spre tejghea, se aşeză pe un scăunaş şi începu să-şi şteargă picioarele cu batista. După ce se încălță, îşi scoase macferlanul, îl aşeză pe marginea tejghelei şi ceru o cafea. O bău pe scăunaş, fumînd visător, privind cum se scurg picăturile din macferlan.
— Se face o masă liberă pe terasă, îi şopti Vidrighin cînd trecu pe lîngă el. Mai doriți ceva ?
— Adu-mi un coniac.
15
La masa de-alături, pe terasă, cineva dintr-un grup îi făcu semn cu mîna. Emanuel salută zîmbind, dar nu se mişcă, aşteptînd pe Vidrighin.
— Cunoşti pe un domn Beldiman ? întrebă el, scoțînd portmoneul să plătească.
— îl cunosc, dar nu ne avem bine, spuse Vidrighin. Dumnealui nu dă pe aici. Lucrează cu concurența, dacă înțelegeți ce vreau să spun, adăugă făcînd cu ochiul. E clientul lui Trandafir. II găsiți la Trandafir.
Emanuel bău repede coniacul şi ieşi. Se întunecase bine şi.lumina felinarelor părea mai puțin sinistră în ploaia rece şi măruntă. La Trandafir era lume puțină şi aproape numai localnici. Trandafir nu avea radio, ci gramofon. Cînd intră, Trandafir tocmai pusese o nouă placă, *Cer albastru.* Emanuel se opri în mijlocul sălii şi începu să cerceteze mesele, una după alta.
— Căutam pe domnul Beldiman. spuse el băiatului care se apropiase să ia comanda.
— Nu l-am văzut astăzi. Dacă-i vremea prea urîtă. nu vine pe la noi. Se duce ia vilă... Ce-o să serviți ? întrebă.
— Un coniac.
Căută din ochi o masă mai retrasă şi se aşeză gîndi-tor.
-— Da, îi explică Trandafir, cîteva minute în urmă, cînd plouă sau ninge sau e vreme rea, mai ales iarna, domnul Beldiman se duce la vila cea mare. Ptestul timpului îl găsiți ori la el acasă, adică la casa primei lui neveste, lingă primărie, ori aici la noi, ori pe plajă,..
— Dar unde-i vila ? Poate mă reped pînă acolo şi-l găsesc.

— Ah, făcu Trandafir clătinînd din cap, e departe, tocmai spre Tuzla. Şi acum, cu ploaia asta, nu vă duce nici o maşină. Sint drumuri rele, fără felinare... E mare pustietate acolo, la vila, adăugă.
— Dar el cum de poate ajunge pînă acolo ?
— Ah, cu dînsul e altceva. Dînsul ştie cînd vine vremea rea, ploaie sau furtună şi pleacă din timp. Uneori urcă cu piciorul, alteori ia autobuzul de Tuzla, care-l lasă aproape...
— Dar cum de ştie cînd o să vină vremea rea ?
— Ah, asta e o poveste lungă. Dînsul a fost marinar. A fost şi paznic de far, la Tuzla. Cunoaşte timpul, şt& ce se pregăteşte...
16
. *r*~ îl cunoaşteţi bine ? întrebă Emanuel după o pauză. '-*- li cunosc de cînd trăia prima lui soţie. Care va să zică, mai bine de treizeci de ani.
— Ce fel de om e ? stărui Emanuel. E adevărat că are daruri neobişnuite, că ştie să ghicească viitorul ?
— Ah, făcu Trandafir cu un zîmbeţ plin de înţelesuri. Domnul Beldiman ştie toate. Vă spun, a fost marinar...
Trecuse de miezul nopţii cînd se hotărî să se reîntoarcă la hotel. Ploaia se mai potolise, dar digul şi plaja erau de mult pustii. Zadarnic se plimbase de la un capăt la altul al digului, aşteptînd să apară, cineva cu care să intre în vorbă. Nu se auzeau decît valurile, tot mai înfuriate, şi, la răstimpuri, geamătul geamandurii. Cînd ieşeau grupuri de la Vidrighin, ajungeau pînă la dig frînturi de muzică de jaz, glasuri tinere, rîsete.
în faţa hotelului tocmai se oprise o maşină şi Emanuel grăbi pasul.
— Nu, îi spuse şoferul. Sînt din Constanţa, Am adus pe un domn din Constanţa şi mă întorc.
— Asta vreau şi eu ! exclamă Emanuel cu emoţie, aproape patetic. Să mă duci la Constanţa.
Şoferul îl privi curios, I se păruse că rostise cuvintele cu oarecare efort.
— O să vă coste o avere, spuse. în ce parte a oraşului ?
— La domnul Alessandrini, E pe strada...
— Cunosc, spuse şoferul deschizînd portiera. Poftiţi, Ciad au ajuns la Constanţa, ploaia încetase. Luminile
din port sticleau neobişnuit de clare, şi pe străzi plutea un miros puternic de mare şi iarbă udă. Casa lui Alessandrini era încă luminată. Emanuel plăti, urcă alergînd cele cîteva trepte de piatră şi apăsă îndelung pe butonul soneriei. Tîrziu, o voce de femeie bătrînă întrebă, cu ne-încredere, cine este. , — Sînt eu, domnul Sandi. Sandi Emanuel.
* _ Bucătăreasa răsuci cheia şi deschise. _ — V-a aşteptat pînă mai adineauri, spuse. Acum s-au dus cu toţii la „Albatros".
— Cine sînt ? Sînt de la Bucureşti ?
17
— Nu. Sînt artişti. Parcă am înţeles că unii din ei sînt pictori. Au sosit de la Balcic, azi-dimineaţă, cu iahtul.
— Cîte doamne sau domnişoare sînt ? întrebă Ema-nuel repede.
— Vreo două, trei.
— Ia gîndeşte-te bine, stărui Emanuel. Două sau trei ?
— Trei, spuse bucătăreasa după o scurtă pauză. Au venit întîi două, apoi încă două, dar una din domnişoare a plecat înainte de masă. Nici nu ştiu cînd a plecat...
— Vasăzică trei. Bine ! şi coborî grăbit treptele.
In faţa „Albatrosului", şovăi cîtva timp, plimbîndu-se pe trotuar, cu mîinile în buzunarele macferlanului. Cînd se hotărî să intre, uşa se deschise pe neaşteptate şi portarul împinse pe trotuar doi marinari beţi. Emanuel întoarse repede spatele şi traversă strada. Dar reveni cîteva minute în urmă, intră, îşi lăsă macferlanul la garderobă şi cumpără un pachet de „Lucky

Strike".
— Cîntă *mademoiselle* Odette, îi spuse portarul.
îşi aprinse o ţigară şi aşteptă, în dreptul uşii, sfîrşitul cîntecului. Cînd auzi aplauzele, intră în vîrful picioarelor. Alessandrini era aşezat la masa de onoare, înconjurat de bărbaţi şi femei de toate vîrstele, unii îmbrăcaţi sumar şi multicolor, ca la plajă, alţii exagerat de corect chiar elegant. Alessandrini îl zări şi se ridică.
— Excelenţă ! strigă el, făcîndu-i semn cu mîna. Dar Emanuel se retrase brusc, îşi ceru macferlanul de
la garderobă şi, apropiindu-se de portar, îi strecură o bancnotă în mînă şi-i oferi o ţigară „Lucky Strike".
— Venisem să întîlnesc pe domnul Beldiman, şopti el, dar nu-l văd. Nu cumva a plecat ?
— Nu cred c-a plecat, spuse portarul. Marieţo, se adresă garderobierei, l-ai văzut cumva pe domnul Beldiman ?
— A plecat, spuse garderobiera. A plecat pe la două. Dumnealui nu bea, nici nu fumează, adăugă zîmbind cu înţeles. Vine doar pentru program.
— Vă vorbesc de domnul Vasile Beldiman, explică Emanuel.
— îl cunoaştem bine, spuse portarul. Cînd se plictiseşte la vilă, vine la Constanţa, la casa dânsului din Porumbari, şi cam la două, trei zile o dată vine şi pe la noi. Vine pentru program...

Alessandrini deschise uşa şi se opri spectacular în prag, cu braţele deschise, gata să-l îmbrăţişeze.
— Excelenţă ! exclamă el. în sfîrşit !...
— Mă întorc imediat, spuse Emanuel dînd să iasă. Trebuie să-l văd pe Beldiman.
— A fost aici cu noi, la masa noastră, spuse Alessandrini, rostind sacadat cuvintele şi cu oarecare greutate. Dacă veneai cu vreun ceas, două mai devreme, îl găseai.
— Mă întorc imediat, repetă Emanuel şi ieşi în stradă, îşi ridică gulerul de la macferlan şi începu să umble
cu pasul repede, apucînd pe străzi la întîmplare. După vreo jumătate de ceas, se opri, parcă şi-ar fi adus aminte de ceva şi se îndreptă spre promenadă. Cînd ajunse, auzi orologiul sunînd ora 4, dar era încă întuneric şi cerul părea tot atît de acoperit. Talazurile se apropiau negre, înalte de dig, şi se spărgeau asurzindu-l. După ce le privi în neştire, timp îndelungat, căută o bancă şi se aşeză. Se făcuse frig şi ca să se dezmorţească, Emanuel suflă în mîini, apoi îşi aprinse o ţigară. Tîrziu, simţi că-l doboară oboseala şi îşi rezemă capul în mîini, pe speteaza băncii. Dar nu reuşi să adoarmă. La răstimpuri, valurile se spărgeau înalte, şi spuma îl stropea din belşug. Se ridică în picioare, se întinse din toate încheieturile, căscă adînc şi, cu pas hotărît, urcă spre „Albatros". Se mai uită încă o dată la ceas înainte de a intra. Era 5 fără un sfert.
Barul era pustiu. La o masă, cu faţa prinsă în palme, îl aştepta Alessandrini.
— Ah ! exclamă el cînd îl văzu apropiindu-se. Apoi tăcu, privindu-l lung, concentrat, în ochi.
— Te rog să nu te superi, dar e vorba de ceva realmente important, începu Emanuel, trăgînd un scauxi şi aşezîndu-se alături de el. Mă pot încrede în spiritul du-mitale de observaţie şi în memoria dumitale ? îmi poţi jura că-ţi aduci aminte de *tot ce s-a întîmplat astă-seară ?*
Alessandrini îl ascultase încruntat, dar pe nesimţite figura i se lumină şi zîmbi visător.
— Aşa vorbea şi ea, spuse. Parcă o aud vorbind.
— Cine vorbea aşa ? îl întrerupse Emanuel, pălind uşor.
— Ea, Adriana, Ariana, şopti Alessandrini, continuînd să zîmbească. A vorbit de altfel tot timpul. La început, credeam c-o cheamă Adina. Dar n-o chema aşa. O chema Ariana. Sau Adriana...

Emânuel Sfioase pachetul cu ţigări, dar se răzgîndi şi-l aşează resemnat pe masă.
— E ceva foarte important, începu el din nou. Te rog să-mi spui sincer dacă mă pot încrede în dumneata.
Alessandrini întoarse capul spre el şi izbucni pe neaşteptate în rîs.
— Eşti extraordinar ! exclamă el tîrziu, cu oarecare greutate. Eşti pur şi simplu extraordinar, repetă clătinînd din cap.
Apoi zîmbetul i se stinse şi, încrucişîndu-şi braţele pe masă, plecă fruntea şi căzu din nou pe gînduri. Emanuel îl privi cîtva timp în tăcere, şovăind. In cele din urmă apucă pachetul cu ţigări şi începu să-l învîrtească ner-Vos între degete.
— Alessandrini, reluă el cu gravitate, e vorba de ceva foai-te important. Te rog să-mi spui doar atît, dacă astă-seâra, aici sau la dumneata, la vilă, una din prietenele du-mitale a alunecat şi a căzut, şi cînd cineva dintre dumneavoastră s-a repezit s-o ridice, o altă doamnă sau domnişoară eră *deja acolo* şi o ajutase să se ridice.
Alessandrini încercase să-l asculte, dar renunţă repede şi clătină hotărît din cap.
— Nu, îl întrerupse el, nu m-ai înţeles. Nu era vorba de asta. Am vrut să spun altceva.
— Poate, dansînd, a alunecat, continuă Emanuel emoţionat, saii poate cineva ă împins-o din greşeală pe parchet, şi atunci a-a împiedicat şi a căzut...
— Nu, n-a căzut nimeni. Dar, stai, că povestea nu s-a terminat. N-au plecat încă. S-au dus la vilă, să facă un duş şi să se schimbe. Iahtul nu pleacă înainte de zece. Te aşteaptă pe dumneata.
— Pe mine ? se miră Emanuel zîmbind. Dar eu nici nu-i cunosc...
— A fost ideea Adrianei, continuă AlewancHni visător. A Arianei. Te-a zărit cînd ai intrat aici, azi-noapte. Ah, excelenţă, exclamă aproape patetic, ce femeie extraordinară ! îţi spun, a fost destul să te zărească. O clipă ! n-a avut nevoie mai mult de-o clipă...
Emanuel desfăcu distrat pachetul şi scoase încet o ţi* gară.
20
aibă.
Nu prea înţeleg, spuse. Nu văd ce legătură poate să
— Doar ce te-a zărit, o singură clipă, şi-apoi ne-a vorbit un ceas de dumneata. Ce inteligenţă ! Te-a ghicit imediat. Spunea : „Tînărului acestuia îi e frică de mine ! Fuge de mine !"
Emanuel îşi aprinse ţigara şi trase primul fum cu sete.
— N-am de ce să fug de ea, spuse. Nici n-o cunosc Nici nu ştiu cum arată la faţă.
— Ea te cunoaşte bine, reluă Alessandrini. Te-a ghicit imediat că ţi-e frică. Am vrut să trimit pe Gib să te caute, îmi închipuiam că trebuie să fii pe promenadă, dar ea, Adriana, nu m-a lăsat. „Nu-i nimic, mi-a spus, îl aşteptăm, şi mîine dimineaţă îl luăm cu noi la Balcic..."
— E absurd ! făcu Emanuel, începînd să rîdă. Ştii bine că nu pot să vin, că în două săptămîni trebuie să fiu la Stockholm.
— Aşa spunea şi ea, Ariana, continuă Alessandrini zîmbind. Spunea : „Iar dacă nu vrea sa vină cu noi la Balcic, nu-i nimic ; în două săptămîni ne întîlnim la Stockholm".
— La Stockholm ? strigă Emanuel. Dar ce caută ea la Stockholm ?
— Nu ştiu. N-am întrebat-o. Dar ţi-am spus : e o femeie extraordinară. Te-a ghicit imediat...
Bei o cafea ? îl întrebă întorcîndu-se către el. Că eu trebuie să mai stau aici. îl aştept pe Botgros.
. Emanuel clătină absent din cap.
— Dar cine e ea ? întrebă deodată, cu un glas schimbat, parcă s-ar fi trezit din somn. Cum o cheamă ?
— Ah, făcu Alessandrini cu gravitate, asta n-o ştiu. Cred că mi-a spus numele, dar nu l-am reţinut. La început credeam că o cheamă Adina. Dar Adina era alta, era cea care a plecat. Cred, de altfel, c-a plecat la Movilă, să te caute, adăugă visător. Spunea că te cunoaşte, că te

cunoaşte chiar foarte bine.
— Adina ? se miră Emanuel. Adina şi mai cum ? Alessandrini ridică din umeri.
— Drept să-ți spun, nu i-am reținut numele. Dar spunea că te cunoaşte bine, că dacă n-ar fi intervenit un anumit eveniment în viața dumitale, v-ați fi logodit.
~- Atunci mă confundă cu altcineva ! făcu Emanuel, lunonîndu-se deodată la față.
.....s.
21
— Nu, nu cred, continuă Alessandrini. Ne-a povestit o seamă de lucruri despre dumneata. Şi acum, că mă gîn-desc bine...
Dar nu apucă să-şi încheie fraza. II văzu pe Botgros intrînd şi-i făcu semn cu mîna. Botgros se apropie agale, cu un pas legănat, zîmbind.
— Aşadar, dumneata eşti omul cu pricina, spuse aşe-zîndu-se şi privind cu interes spre Emanuel. Te închipuiam altfel...
— Poți să-i spui tot, îl îndemnă Alessandrini. L-am pregătit.
Emanuel începu să rîdă încurcat şi, neştiind ce să facă, întinse pachetul cu țigări peste masă.
— Nu, mulțumesc, nu mai fumez, spuse Botgros. Am fumat toată noaptea... Vasăzică, dumneata eşti, adăugă el, continuînd să-l privească cu un zîmbet misterios.
— Nu te mai codi, îl întrerupse Alessandrini. Ți-am spus că l-am pregătit.
— Cucoane, începu Botgros întorcîndu-se spre Alessandrini, să nu te încrezi niciodată în descrierile femeilor. Dacă vrei să ştii cum arată cineva, să întrebi întotdeauna şi un bărbat. Eu, bunăoară, dacă te-aş fi întrebat pe dumneata în loc s-o ascult pe Adina l-aş fi recunoscut imediat.
Alessandrini apucă brațul lui Emanuel şi-i şopti, ară-tînd spre Botgros :
— Dacă am înțeles bine, Adina e logodnica lui.
— Oh, nu ! făcu Botgros zîmbind amar. Ştiu că se spune asta, dar nu e adevărat. Poate că dacă n-ar fi intervenit un anumit eveniment în viața noastră... Dar, în sfîrşit, ce-a fost a fost. Să nu mai vorbim de trecut... A plecat la Movila să te caute, adăugă el după o scurtă pauză, întorcîndu-se spre Emanuel. Spunea că nu v-ați mai văzut de mult. Se întreba dacă ai s-o mai recunoşti, după atîția ani...
Emanuel asculta atent, silindu-se să înțeleagă. îşi trecu mîna pe obraz, parcă ar fi încercat să se pipăie şi să se regăsească, apoi izbucni din nou în rîs.
— Cred că e o confuzie la mijloc, rosti el în cele din urmă, încercînd să pară indiferent.
— Ce ți-am spus ? se adresă triumfător Alessandrini lui Botgros. Ți-am spus că Adriana l-a ghicit imediat. I-a fost de ajuns o clipă.
— Da, e curios, reluă Botgros, fixîndu-şi din nou privirile, asupra lui Emanuel. Deşi l-a cunoscut atît de bine,
22
Adina mi l-a descris în aşa fel, încît nu l-aş fi putut recunoaşte. Iar împărăteasa, doar ce l-a zărit o clipă în prag...
— O fracțiune de secundă ! interveni Alessandrini. Ce femeie extraordinară, exclamă. Ce inteligență !
— împărăteasa ? repetă Emanuel.
— Da, aşa îi spunem noi, în glumă, lămuri Botgros.
— Ariana, adăugă Alessandrini. Ți-am explicat cine e.
— Dar cine e ea ? Cum o cheamă ? izbucni exasperat Emanuel.
— Adriana, reluă Botgros. Pînă mai acum cîteva luni, era Adriana Palade, dar acum, că s-a transcris divorțul, a devenit din nou Adriana. Sau împărăteasa, cum îi spunem noi. E bună prietenă cu Adina. S-au cunoscut astă-iarnă la patinaj şi de-atunci sînt nedespărțite.
— E o femeie extraordinară ! exclamă din nou Alessandrini.
Emanuel rămăsese cu privirile pierdute în gol.

— La patinaj, repetă el încet, mai mult pentru sine.
— Poți să-i spui şi restul, stărui Alessandrini. L-am avertizat.
Cu un efort, Emanuel se ridică brusc de pe scaun.
— Trebuie să plec, spuse încercînd să zîmbească. Am un autobuz la opt dimineața...
Dar Alessandrini îi prinsese brațul şi îl reținu.
— Ce te-a apucat ? Nu ți-arn spus că mergem cu toții la Balcic ?
Emanuel scutură cu îndîrjire capul.
— Imposibil ! spuse. Am cameră angajată la Movila. Mai am de stat doar o săptămînă. Apoi, la Bucureşti, la datorie...
Cei doi izbucniră deodată în rîs. Botgros rîdea discret, cuminte, aproape fără zgomot, închizînd uşor ochii, dar Alessandrini părea zguduit de o răbufneală'adîncă, lăuntrică, pînă ce se înecă, şi începu să tuşească.
— Este pur şi simplu extraordinar ! izbuti el în cele din urmă să rostească, istovit.
începu să-şi şteargă lacrimile cu dosul palmei. Barmanul tocmai adusese tava cu cafele. Alessandrini apucă grăbit un pahar cu apă şi începu să bea.
— Da, făcu Botgros, plecîndu-şi stingherit privirile, este într-adevăr extraordinar. Sînt exact cuvintele împărătesei.

23

Emanuel se îmbujorase şi învîrtea în neştire pachetul cu țigări în degete.
— Nu înțeleg ce vreți să spuneți, rosti el rar apăsînd
cuvintele.
__ Excelență ! izbucni Alessandrini cu un neaşteptat
entuziasm. Este o femeie pur şi simplu extraordinară ! Trebuie neapărat s-o cunoşti.
— Regret din suflet, spuse Emanuel, dar înainte de prînz trebuie să fiu la Movila.
Alessandrini se întoarse brusc spre Botgros. —■ Atunci e din cauza Adinei, spuse. Aşa că pînă la urmă, s-ar putea să aibă dreptate Adina...
Botgros zîmbi din nou, apoi începu să soarbă din cafea.
— In ceea ce mă priveşte, spuse fără să ridice privirile, Adina e liberă să ia orice hotărîre va voi. Ce-a fost în trecut nu mă interesează.
Emanuel încercă din nou să rîdă.
— N-o cheamă Adina, rosti grav Botgros. Adina îi spunem noi, prietenii. Aşa i-a spus odată Gib, şi de-atunci i-a rămas numele de Adina.
— A confundat-o cu Adriana, interveni Alessandrini.
— Da. A confundat-o cu împărăteasa. Şi totuşi nu seamănă deloc.
Emanuel rămăsese, încurcat, în picioare, umezindu-şi buzele, privind cînd spre unul, cînd spre celălalt.
— Dar ei i-a plăcut numele ăsta, continuă Botgros, şi de atunci a rămas Adina.
în acea clipă, Alessandrini ridică amîndouă brațele în aer.
— Stați ! stați ! strigă el, adresîndu-se cuiva care se pregătea să intre. Nu veniți cu toții, că încă n-am terminat !
Emanuel păli şi întoarse alarmat capul spre uşă. Un tînăr blond, cu fața plină de pistrui, se îndrepta spre masa lor. Era îmbrăcat sumar, parcă s-ar fi pregătit de plajă.
— M-a trimis împărăteasa să vă spun că facem escală la Movila, vorbi el apropiindu-se.
Apoi întoarse capul spre Emanuel şi-l privi curios, zîmbind.
— Dumnealui e Ioniță, explică repede Alessandrini. Pictor de talent.
Emanuel apucă mîna întinsă peste masă şi o strînsa absent.

24

— Nu mi-l închipuiam aşa, vorbi Ioniță. Mi-l închipuiam mai scund. Şi mai nervos, adăugă după ce-l cîntări din. nou cu privirea.
— Te-a influențat împărăteasa, spuse Botgros. Aşa cum ni-l descria ea azi-noapte...
&• — Nu, continuă Ioniță fără să-şi ridice privirile de pe *$* figura lui Emanuel. Mă luasem

după descrierea Adinei.
Trase un scaun şi se aşeză. " — I-aţi povestit tot ? îl întrebă.
— N-am avut timp, spuse Alessandrini. A sosit adineauri, pe la cinci.
— împărăteasa insistă să-i povestiţi mai ales cum a încercat să scape, sărind în apă şi înotînd spre ţărm.
Alessandrini şi Botgros se priviră cu înţeles şi feţele li se luminară, cuprinse parcă de acelaşi zîmbet.
— Asta a fost partea cea mai frumoasă, şopti Botgros, închizînd uşor ochii. Povesteşte dumneata, cucoane.
— Ah, nu ! făcu Alessandrini, clătinînd din cap. Sînt cam obosit. Şi eu nu ştiu să povestesc bine.
— Cum s-a înţeles cu Botgros să aducă iahtul cît mai aproape de ţărm începu Ioniţă şi, la momentul potrivit, o sărutare, cîteva cuvinte : „Adio ! N-ai să ştii niciodată cît te-am iubit de mult !..." şi apoi zdruşti în apă...
; Ioniţă începu să rîdă, foarte bine dispus, şi privi din *i* nou spre Emanuel.
— Dar ce-a fost mai pe urmă a fost şi mai frumos, in-i terveni Alessandrini. Căci, după vreun kilometru, a obosit,
a încercat să facă pluta şi, cînd i-a intrat apa în gură şi în *ţ* nas, s-a speriat şi a început să strige după ajutor.
— Noroc c-a sărit si ea, împărăteasa, după el, şi înota »; în spatele lui, nevăzută, gata să intervină.
Botgros îşi îndreptă privirile, oarecum vinovat, spre Emanuel.
— într-adevăr, asta a fost partea cea mai frumoasă, spuse. Păcat că nu era şi Adina s-o asculte...
— Ah, nu ! exclamă Ioniţă. Dacă ar fi fost şi Adina de faţă, împărăteasa n-ar fi îndrăznit.
Adina pretinde că dumnealui înoată foarte bine. Pentru un bun înotător, un kilometru, doi e o nimica toată. Dacă era şi Adina de faţă,
. împărăteasa n-ar fi putut spune că, numai după un kilometru, a obosit şi a strigat după ajutor.
— îmi dai voie, îl întrerupse Alessandrini, Adriana ne-a explicat că era foarte obosit, şi avea dreptate. Uita-
25-
i
ţi-vă la el cum arată acum şi nu e încă şase. Dar în cîteva ceasuri ? Aduceţi-vă aminte cum ni l-a descris Ariana, plimbîndu-se pe digul de la Movila în ploaie, şi apoi aici, de promenadă, fumînd ţigară de la ţigară. Era extrem de
obosit.
Emanuel îi ascultase încercînd să pară absent, dar se
îmbujorase de-a binelea.
— Despre cine vorbiţi ? întrebă el cu o voce uscată,
tăioasă.
— Ei, parcă n-ai fi înţeles ? exclamă Alessandrini. De
cine altul am putea vorbi ?...
— Ne-a povestit azi-noapte împărăteasa ce se va în-tîmpla, îi explică Botgros. Cum ai să te întorci aici, ai să ne găseşti şi în cele din urmă ai să te laşi convins să vii cu noi, cu iahtul, la Balcic.
— Imposibil ! îl întrerupse Emanuel. Alessandrini vă poate asigura că în nici un caz nu m-aş fi lăsat convins...
— Se vede că n-o cunoşti ! exclamă Alessandrini.
— Evident, n-o cunoaşte, întări Ioniţă.
— In orice caz, ai fi venit cu noi, cu iahtul, continuă Botgros. Dar sentimentul datoriei şi mai ales frica de împărătească...

— Vă repet pentru ultima oară, începu Emanuel cu un glas sugrumat de emoție.
— Te rog nu-l întrerupe ! strigă Alessandrini, apucîn-du-l de mînă.
— Nu povesteşti bine, interveni Ioniță. Ai uitat lucrurile cele mai importante : cum sta acolo în iaht, în costum de baie — costumul pe care i-l împrumutaseşi dumneata cucoane — adăugă întorcîndu-se spre Alessandrini — tremurînd de frig, dar neîndrăznind să facă vreo mişcare, căci împărăteasa îi înlănțuise umerii cu brațul şi îi şoptea...
— Ah, ce frumusețe ! exclamă Alessandrini, închizînd ochii ca să-şi aducă mai bine aminte. Parcă eram acolo şi te vedeam. Căci şi eu aveam un rol în toată povestea asta. Telegraf iasem la hotel să-ți expedieze bagajele la Balcic.
— Eu aveam rolul cel mai ingrat, spuse Botgros visător, îmi era milă de dumneata, auzisem că pleci la Stock-holm, viceconsul, că e primul dumitale post în străinătate, şi mi-a fost milă. Voiam să te ajut să ieşi din încurcătură. Eu eram la cîrmă. Am adus iahtul la vreun kilometru, doi de țărm...

Alessandrini îl apucă de braț.
— Şi eu ți-am strigat : „Hei, Botgros, ține cîrma spre stînga, că ne duci în stînci. Spre stînga !..."
— Şi-atunci ai sărit în mare, continuă Botgros, şi ai încercat să înoți spre plajă.
— Dar erai obosit, reluă Alessandrini, şi după vreun kilometru ai început să înghiți apă, te-ai speriat şi ai strigat după ajutor.
— împărăteasa sărise şi ea în apă, îl întrerupse Ioniță, daf n-o vedeai. înota în urma dumitale.
— Noroc că era şi Beldiman acolo, continuă Alessandrini, şi te-a văzut.
Emanuel se făcu deodată extraordinar de palid.
— Beldiman ! strigă. Dar ce caută Beldiman în toată povestea asta ?
— Era acolo, pe plajă, şi te-a văzut, continuă Alessandrini cu însuflețire. Ți-a strigat să faci pluta, s-a dezbrăcat repede, a intrat în apă şi a înotat spre dumneata.
— Dar ce caută Beldiman în povestea asta ? întrebă din nou Emanuel cu un glas aspru, răguşit. De unde ştiți de Beldiman ?
— Cum de unde ştim ? se miră jignit Alessandrini. A fost cu noi aici, azi-noapte, la masa asta...
— Dar de unde îl cunoaşte ea, Adriana, Ariana ? ! strigă exasperat Emanuel. De unde îl cunoaşte ea pe Beldiman ?
Cei trei rămaseră o clipă derutați, ca şi cum nu le-ar fi venit să-şi creadă urechilor.
— Ei, asta-i bună ! exclamă Alessandrini lovind cu palma în masă» Asta-i cea mai bună !...
Şi izbucni într-un rîs violent, cutremurîndu-se din tot trupul. Emanuel îl privi cu o expresie sălbatică, apoi întoarse spatele şi se depărta grăbit de masă.
— La revedere ! le strigă el din prag.
Ar fi putut prinde autobuzul de 8 dimineața, dar apro-piindu-se de stație, zări o femeie tînără şi i se păru că-l aşteaptă pe el, aşezată pe o bancă, prefăcîndu-se că citeşte. O văzu cum ridică mereu ochii din revistă şi cercetează curioasă în jurul ei, întorcînd uneori capul spre mesele de pe trotuar. Emanuel apucă pe prima străduță care-i ieşi

în cale şi, pentru că, foarte curînd, dădu cu ochii de o frizerie, intră înăuntru.
Cînd reveni pe la 8 jumătate, femeia era tot acolo pe bancă, răsfoind plictisită revista. Emanuel şovăi cîteva clipe, apoi se reîntoarse şi căută o cafenea. Ceru un ceai şi-l bău pe îndelete, gînditor. Cerul începea să se limpezească şi se vestea o dimineață caldă. După vreo jumătate de ceas se ridică şi porni agale spre stația de autobuz. Fata $e plimba enervată pe trotuar. Emanuel simți cum inima începe să i se zbată, dar îşi continuă drumul şi, privind fix înaintea lui, se îndreptă spre autobuz. Găsi un loc chiar în spatele şoferului şi se aşeză răsuflînd uşurat.

Ajunse la hotel aproape de 11. Cînd îl văzu, Aron îi făcu semn cu mina.
— Aveți o surpriză, şopti el după ce-şi roti cu atenție privirile în *hali.* Nu pot să vă spun cine e, dar o să vă facă plăcere...
Şi zîmbi misterios, închizînd uşor ochii...
— Cum o cheamă ? întrebă sever Emanuel.
r— Nu pot să vă spun că atunci o să ghiciți... A venit de aseară şi v-a căutat peste tot, v-a căutat la Vidrighin, la Trandafir... Apoi v-a aşteptat aici, în *hali,* pînă pe la două...
— Nu poți să mi-a descrii ?
— Nu, că e o surpriză. Nu s-a dus la plajă, ca să vă aştepte. Şi am rămas înțeleşi că, îndată ce veniți, fără să vă spun ceva, să trimit pe Mariana la dînsa în cameră, s-o anunțe....
Emanuel îl privi lung, umezindu-şi buzele în neştire.
— Bine, spuse, am să mă întorc imediat.
Ieşi şi se îndreptă de-a dreptul spre plajă. începea să se simtă arşița şi Emanuel înainta încet, oprindu-se la răstimpuri să se odihnească. Ajuns pe dig, îşi scoase haina şi se descălță, îşi puse ciorapii în buzunar, apoi porni din nou, cu haina pe braț şi cu pantofii în mînă. După vreo sută de metri, se opri şi căută o batistă să-şi apere fruntea, dar se răzgîndi şi se îndreptă spre chioşc. Cumpără un ziar, îl împături în aşa fel încît să-l poată pune pe cap, ca un eoif, şi porni din nou, i
Dar curînd se simți peste măsură de obosit, istovit pînă la măduvă şi se aşeză pe marginea digului. Rămase acolo timp îndelungat, cu privirile pierdute peste mare.
Tîrziu, simți că cineva se oprise în spatele lui, şi întoarse speriat capul. Dînd cu ochii de Beldiman, se lumină la față şi oftă adine.
— V-am căutat toată noaptea, începu el repede. V-âffi Căutat şi, la „Albatros". Voiam să vă spun c-ați avut dreptate. A primit telegrama şi a plecat. Vălimărescu, adăugă el, văzînd că Beldiman îl privea absent. O telegramă, să se prezinte de urgență la tribunal...
Beldiman îşi scoase haina şi se aşeză lîhgă el, pe dig. Părea cufundat în gînduri.
— N-a fost ordinul de concentrare cum credeam noi, reluă Emanuel zîmbind.
Apoi, pentru că Beldiman continua să tacă, îl întrebă coborînd brusc glasul.
— De ce nu mi-ați spus ? Dacă ați ştiut, de ce nu mi-âți spus 7
Beldiman întoarse capul spre el şi-l măsură curios, pâff-că atunci l-ar fi văzut pentru întîia oară.
— Ce trebuia să vă spun ?
— Tot ce-a urmat. Toate încurcăturile acestea, cu Ale-ssandrini, cu prietenii lui de la Balcic...
— Ah, făcu Beldiman, parcă şi-ar fi âmiiltit deodată, vorbiți de Alessandrini. L-am întîlnit azi-noapte la „Albatros"... Trebuie să pice şi el, dintr*un moment într-altul, adăugă arătînd cu capul spre mare.
Emanuel îi urmări gestul şi văzu iahtul plutind lin, la vreun kilometru de țărm.
— Dacă ați ştiut, trebuia să mă avertizați, continuă el scoborînd şi mai mult glasul. E vorba de ceva foarte important, e vorba de cariera mea. E primul meu post în străinătate, adăugă în şoaptă.
— Aşa cum îl vedeți, vorbi Beldiman cu o licărire de orgoliu în priviri, costă, astăzi, zece, douăsprezece milioane. Şi eu l-am cumpărat acum doi ani cu mai puțin de patru milioane. Chilipir !
— fi al dumneavoastră ? întrebă turburat Emanuel.
29
— A fost al meu cînd l-am cumpărat. Dar nu l-am cumpărat pentru mine. L-am cumpărat pentru zănateca de Adriana. Păcatele bătrînețelor ! adăugă tîrziu, în şoaptă.
Ca prin vis, Emanuel întinse mîna, îşi căută ciorapii şi începu să se încalțe.
Să vă uitați acum, continuă Beldiman cu privirile ațintite asupra iahtului, că o să sară în mare şi o să vină pînă aici, la noi, înotînd. Aşa face de cînd o ştiu. De aceea arn ales locul ăsta, că

nu sînt stînci. Uitați-vă acum ! exclamă însuflețit. A sărit !
Emanuel rămăsese cu un pantof în mînă, privind încordat peste valuri.
— N-o văd, spuse.
— înoată pe sub apă. Dar o s-o vedeți acum, în trei, patru minute, răsărind deodată, tocmai aici, în fața noastră...
Tremurînd, Emanuel îşi încălță şi celalt pantof, îşi potrivi jurnalul în creştetul capului şi, cu greutate, se ridică.
— Păcatele bătrînețelor ! continuă Beldiman mai mult pentru sine. Bine a spus cine a spus : să nu faci copii la bătrînețe...
Emanuel rămase lîngă el, în picioare, ascultîndu-l.
— E fata dumneavoastră ? întrebă el tîrziu. Beldiman ridică mirat privirile şi zîmbi.
— Aşa pretinde lumea, spuse. Şi aşa îmi place şi mie să cred...
— I se spune împărăteasa, adăugă Emanuel, încercînd să zîmbească.
— Da, făcu Beldiman cu gravitate. E frumoasă ca o împărătească şi n-are frică de nimic, dar ce folos ! Că trăieşte pe altă lume...
— Eu trebuie să mă duc, spuse deodată Emanuel.
— Pe altă lume, repetă Beldiman ca pentru sine.
— Mi-a părut bine că v-am întîlnit, spuse Emanuel pregătindu-se să plece. La revedere !
Dar o zărise deja, înotînd neobişnuit de repede, la vreo douăzeci de metri de țărm, şi nu mai îndrăzni să se mişte, parcă tot sîngele i s-ar fi scurs deodată din vine. Nici nu-şi dădu seama cînd îşi scoase jurnalul de pe cap şi-l lăsă să

cadă, la picioarele lui, pe dig. Tîrziu, se trezi că o aşteaptă zîmbind şi fericit în acelaşi timp, dar cînd fata îi întîlni privirile şi le desprinse indiferentă, depărtată, ca şi cum nu l-ar fi recunoscut. Cîteva clipe în urmă, figura toată i se lumină de un mare zîmbet şi începu să facă semn cu brațul spre capătul digului.
— Adina ! strigă ea. Adina !...
Chicago, martie 1959

PODUL

"ii';'
jrt'
q
— Se întîmplă tot felul de lucruri. îmi amintesc de un motociclist. Stăm în fața cabanei şi-l urmăream cu privirile. Voiam să văd cînd se va plictisi. Urca pentru a patra oară coasta abruptă şi, îndată ce ajungea în vîrful dealului, întorcea motocicleta şi cobora lin, fără zgomot, în vale. A cincea oară, era inevitabil, s-a întîmplat ; accidentul, vreau să spun. L-am adus pe brațe în cabană, plin de sînge, inconştient. L-am stropit cu apă. S-a deşteptat şi, spre mirarea mea, mă recunoaşte. „Credeam că n-ai să mai vii, îmi spune. Te-am aşteptat şi anul trecut, tot cam pe timpul ăsta." Nu înțelegeam. „Cred că mă confunzi cu altcineva, îi spun. Cabana asta nu e a mea. Mi-a cedatro, pentru o săptămînă, un prieten." Zîmbea. „Ştiu că aşa e regula jo* cului : să te prefaci că nu mă cunoşti. Dar sînt eu, Ema-nuel." Şi începu să-mi povestească. Tot felul de întîmplări stranii, cu totul neverosimile. L-am întrerupt de mai multe oi'i. „Dar toate acestea *nu* sînt adevărate. Ştii foarte bine că nu pot fi adevărate. Le-ai inventat dumneata." „Şi accidentul ? mă întrebă zîmbind. Tot eu am inventat şi accidentul ?" îşi apăsa batista pe buza de sus, însîngerată, şi mâ privea cu candoare, dar şi cu o imperceptibilă ironie. Şo-văiam. îmi venea greu să-i spun adevărul, să-i spun că e amnezic. în cele din urmă, a trebuit să mă hotărăsc. Dacă ar fi leşinat din nou, aş fi fost obligat să-l duc la spital şi s-ar fi ivit atîtea complicații, atîtea complicații. „E o eroare la mijloc, i-am spus cu blîndețe. Te afli aici printr-o eroare. Mă confunzi cu altcineva. Dumneata aparții altei lumi, altei societăți. Poate eşti scriitor, poate aventurier, în orice caz, eşti cineva plin de taine, cu întîmplări fabuloase în trecutul şi înaintea dumitale. Eu mă mişc într-o lume modestă, cuminte,

neinteresantă. Nu aveai cum să mă cunoşti, îți repet, cabana asta nu e a mea ; e a unui prieten. Vin

aici pentru întîia oară..." Continua să mă privească, tam-ponîndu-şi buza cu batista. L-am lăsat să plece, deşi ştiam bine că se va pierde. Era amnezic. Ce şanse ar fi avut să regăsească pe cei care-l aşteptau, care-l aşteptaseră şi anul trecut ? Era amnezic şi regula jocului — cred că aşa înțelesesem de la el — cerea să nu fie recunoscut de la început. Ar fi trebuit deci să revină, a doua sau chiar a treia oară, dar cum să ştie la cine fusese deja şi la cine nu fusese, dacă era amnezic ? A plecat şi ştiam bine că se va pierde. Începuse parcă să-mi pară rău că-l lăsasem să plece. Era un om interesant. Răbdarea pe care o avusese să urce de atî-tea ori dealul cu motocicleta şi să coboare pînă în vale, pînă jos în vale în dreptul podului...
— Da, se-ntîmplă tot felul de lucruri, mă întrerupse Onofrei. (Ştiam de ce mă întrerupe ; din nebăgare de seamă, făcusem iar aluzie la pod.) Se întîmplă tot felul de lucruri. Treceam astă-primăvară pe strada Domniței. Văd ieşind dintr-o curte un locotenent de roşiori. Am încremenit pe marginea trotuarului, privindu-l. Era atît de frumos, încît despre el nu se putea vorbi decît în termeni de teologie negativă. Zîmbeam. Aşa ar trebui să-l descrie cineva, îmi spuneam. Să întrebuințeze şi alt limbaj decît cel de toate zilele. Limbajul teologiei, bunăoară, sau al metafizicii. îmi spuneam : un locotenent de roşiori prezentat în termeni de teologie negativă constituie în el însuşi un mister, un paradox. *Coincidentia oppositorum,* ar fi spus Nicola din Cusa. îmi plăcea cum gîndeam. Mă înălțasem dintr-o dată într-altă lume, pătrundeam într-un univers de esențe şi arhetipuri. Zîmbeam fericit şi poate zîmbetul acesta l-a încurajat. Pe vecinul meu, tînărul de pe trotuar, vreau să spun, nu pe locotenent. Locotenentul trecuse mai departe. „L-am admirat şi eu, îmi spuse. (Mi-a fost de ajuns să-l privesc, ca să-mi dau seama că am de-a face cu un intelectual.) Pot să vă spun că e mai mult decît un bărbat frumos, atît de frumos, încît nu poate fi descris decît în termeni de teologie negativă. îl cunosc. E însetat de cultură. Citeşte *Upanishadele.* Pot să vă spun şi altceva : caută o casă cu doi studenți. Adică, nu vreau să mă înțelegeți greşit : vrea să închirieze o casă cu doi studenți ; o casă întreagă, nu un apartament. O casă cu grădină, curte, verandă. Probabil că nu i-a plăcut casa asta, adăugă, după ce mai privi o dată fațada. Aşa cum îl cunosc, ar fi prefe-

rat o casă mai spațioasă. Pentru conferințe, pentru petreceri." îl ascultam fascinat. îl cunoştea atît de bine, îl înțelegea. „Evident, continuă, lui îi place să se întoarcă acasă călare, de aceea a şi ales un regiment de roşiori. Dar i-a interzis colonelul. Călare, un bărbat atît de frumos, în uniformă de roşiori, pe străzile acestea cu atîtea frunze veştede, toamna, străzi atît de melancolice către apusul soarelui..." „Şi toate fetele pîndindu-l la ferestre, am adăugat eu. Avea dreptate colonelul..." „Nu, nu era asta, continuă el. Era din cauza melancoliei, a tristeții amurgurilor bu-cureştene. Căci, dacă îmi dați voie, domnul meu, mi se adresă el foarte politicos, avem norocul sau nenorocul să trăim în cel mai melancolic oraş din lume."
— Atunci îl cunosc ! îl întrerupse Gologan. L-am în-tîlnit şi eu o dată. îi place să intre în vorbă cu necunoscuți, pe stradă. E un original.
— Eu îi sînt recunoscător, continuă Onofrei, pentru \ că prin el l-am cunoscut pe locotenent. Pe locotenent şi pe jf cei doi studenți... Cînd am spus *coincidentia oppositorum,* j? n-am exagerat. Evident, Cusanus utiliza expresia asta ca £ să definească pe Dumnezeu. Dar, să ne înțelegem, eu nu
spun că locotenentul seamănă sau că poate fi comparat, sau că participă la un mod de a fi asemănător lui Dumnezeu. Nu, nu spun asta. Dar vă asigur că despre felul lui de a fi nu se poate vorbi decît în termeni de teologie negativă. Nu numai că a citit *Upanishadele.* Dar de cînd le-a citit şi-a pus anumite probleme. Cred că înțelegeți la ce fac aluzie : *neți! neți !* şi celelalte : realitatea ultimă, ființa, în sfîrşit, *atman.* Cînd m-am dus să-l văd pentru întîia oară,

condus de prietenul meu Blanduzia...
— Cred că nu-l cheamă aşa, îl întrerupse Gologan. Dacă este originalul de care vă vorbesc eu, cel cu melancoliile Bucureştiului şi celelalte, îl cheamă Gorovei, Iancu Gorovei.
— Vă asigur că-l cheamă Blanduzia, continuă Onoîrei.
— în fond, n-are nici o importanţă, spuse Gologan ri-dicînd din umeri.
— Eu, dimpotrivă, cred că are foarte mare importanţă. E bine să ştim dacă e vorba despre aceeaşi persoană. Or, eu vorbesc despre Blanduzia, prietenul meu şi al locotenentului. Cînd m-am dus să-l văd pentru întîia oară, în noua lor locuinţă din strada Preoteselor, am rămas profund

itf
impresionat. Trebuie să adaug că oamenii aceştia superiori, locotenentul şi cei doi studenţi, trăiesc o existenţă deosebită de a noastră. Pot merge mai departe şi spune că şi-au transformat existenţa într-un ritual. Bunăoară, toţi ştiu că locotenentului nu-i place să aştepte cu masa. Şi atunci au alcătuit, de comun acord, acest ritual : seara, cînd se întoarce acasă de la regiment — v-am spus de ce nu se poate întoarce călare — ordonanţa îl aşteaptă la colţul străzii. Cînd îl zăreşte coborînd din tramvai, o ia înapoi la fugă şi, din curte, strigă : „Vine !" Primul student destupă atunci prima sticlă de vin. Al doilea student se repede la uşa salonului şi o încuie cu cheia. Trebuie să vă spun şi de ce o încuie cu cheia : în salon, la ora aceea, se află trei, patru, cîteodată şi mai multe femei tinere, domnişoare, doamne — soţii, vreau să spun —, văduve, divorţate şi locotenentul, de acord cu toţi ai casei, a hotărît să... Ah, dar probabil că ăsta e un secret al lor, n-ar trebui să vi-l spun. Deşi, existenţa trăită ca ritual de aici începe. Ritual, în sens de taină, mister, sacrament... E curios, cînd stai şi te gîn-
deşti...
Am aşteptat toţi. respectuoşi, curioşi, să continue, dar
Onofrei zîmbea pierdut.
— E adevărat, se întîmplă fel de fel de lucruri, începu Zamfirescu. Lucruri pe care adesea le uităm. M-am trezit o dată privind o femeie bătrînă. Cred că era oarbă ; o ţinea de mînă o fetiţă, o conducea. Dar cum o conducea ? Abia ieşiseră pe poartă şi fetiţa s-a oprit. Avea o carte deschisă în mîna dreaptă, a ridicat cartea şi a început să citească. Eătrîna o asculta cu atenţie, încordată, aproape cu evlavie, trudindu-se să înţeleagă. O asculta ţinînd-o de mîna stingă. Reflectam tocmai asupra faptului acestuia. că o ţinea de mîna stîngă, cînd mi-am amintit deodată că toate acestea se întîmplaseră demult şi le uitasem. într-adevăr, e aşa cum vă spun. Cu mult timp înainte — poate o lună, poate mai mult, cîţiva ani, nu ştiu — mă trezisem o dată în faţa unei case. N-aş putea să vă spun de ce mă oprisem tocmai acolo, dar parcă aşleptam ceva. Abia mai tîrziu am înţeles. în casa aceea se afla o bătrînă care trăgea să moară. Trăgea de mult să moară, dar nu putea muri printre străini. Voia să se întoarcă acasă, să moară la ea în ţară, să fie înmormîntată acolo, în pămîntul lor. Dar cum

să ajungă pînă acasă ? Abia se putea mişca. Mă întrebam şi eu, îmi puneam şi eu această problemă — vreau să spun — cînd o fetiţa, fata unui vecin, o fată de vreo paisprezece, cincisprezece ani, îi spune că va merge cu ea, o va conduce ea. Şi atunci — într-un anumit fel pare de necrezut — bătrînă se dă jos din pat, apucă mîna fetei şi pornesc. Pornesc amîndouă la drum. „Dar n-avem paşaport, spune fata. Trebuie să iau o hartă şi o carte. Să citesc din carte, să mă orientez." Domnii mei, aveam în faţa mea o scenă de o rară frumuseţe. Bătrînă obosise deja şi se aşezase pe un scăunaş. Şi fata îi citea din carte. O scenă de o rară frumuseţe. Fata citea admirabil, intonînd fiecare cu-vînt, ridicînd uşor glasul de cîte ori se vorbea despre casă. Da, cartea aceasta — nu ştiu ce titlu avea, nu ştiu cine o scrisese —, cartea aceasta avea în fond un subiect simplu. Era vorba despre casă, despre întoarcerea acasă — la tine acasă, vreau să spun, oriunde s-ar fi întîmplat să fi avut casa. Mi se părea că seamănă cu ceva cunoscut.

Cîteva clipe m-am întrebat dacă nu e o nouă *Odisee :* nouă, adică mai frumoasă, scrisă anume pentru femei, bătrîni, copii. Dar mi-am dat repede seama că mă înşelasem. Şi iată cum : curînd după aceea a apărut un tînăr. Trebuie să adaug că fetița care mi se păruse să aibă vreo paisprezece, cincisprezece ani, acum, la lumina zilei, arăta cîțiva ani mai mult. Nu mai mult de nouăsprezece, douăzeci de ani, dar acum, la lumina zilei, se făcuse foarte frumoasă. Şi, evident, tînărul acela, răsărit Dumnezeu ştie de unde, cînd a văzut-o citind dintr-o carte, s-a oprit, curios, şi — îl în-^ teleg foarte bine — într-un anumit fel, a început aă-i facă curte. Spun într-un anumit fel, pentru că tînărul era foarte delicat. îmi aduc perfect aminte cum a început : „Ah, a exclamat, sînteți idealistă, profesoară, poetă ! Vă place să citiți. Am şi eu cărți, a adăugat cu o discretă modestie. Am idei."

— îl cunosc, l-a întrerupt Onofrei. E Blanduzia. Deşi e un tînăr de o rară modestie, nu ascunde faptul că are cărți, are idei. Prietenia lui cu locotenentul de roşiori şi cu cei doi studenți pe acest fapt se întemeiază : toți au cultul lumilor nobile, al universurilor ideale. V-am spus că existența lor se desfăşoară pe un plan înalt, aş îndrăzni să-l numesc metafizic, teologic. Căci, în fond, ce caută tinerii aceştia, dacă nu realitatea ultimă, care, pentru noi, oame-

37

nii, e aburită, camuflată sub atîtea iluzii şi erori ? O caută şi, aş îndrăzni să adaug, uneori o găsesc, Să-l ascultați pe locotenent vorbindu-vă despre *atman* sau, încă şi mai tragic, despre mitul lui Adonis ! Ați înțeles la ce fac aluzie. Nu la faptul că e tot atît de frumos ca Adonis, ci, din nefericire, la tragedia lui personală, o tragedie, de altfel, de ordin metafizic. Cred că v-am mai spus : totul a pornit de la *Upanishade.* Cînd locotenentul şi-a pus întrebarea : „Cine sînt eu ?" şi a răspuns corect : „Eu, adevăratul eu. sînt *atman",* care e identic cu *brahman* (în sanscrită : aftam *brahmasmiti* sau, folosind o altă expresie, *ayam atma brahma),* ceva s-a surpat în adîncurile ființei lui. Este ceea ce unii numesc ruptura metafizică. în cazul lui, traumatismul a fost total. Aşa cum Adonis a fost rănit de un mistreț, adică indirect, castrat prin voința Afroditei, a unei mari zeițe al cărei amant, fiu sau soț era, tot aşa locotenentul a fost traumatizat prin întîlnirea cu realitatea ultimă, cu acest mister al identității *brahman-atman.* Dar n-aş vrea să mă înțelegeți greşit. N-aş vrea să credeți că e vorba de un accident de ordin fiziologic sau chiar psihosomatic. V-am spus că tragedia lui e de ordin metafizic şi teologal. Nu interesează cu cîte femei se culcă locotenentul. Cînd l-a cunoscut primul student, se culca cu douăsprezece. Acum, în urmă, cînd l-am cunoscut eu, se culca cu unsprezece. Dar vă rog să nu vedeți în această diferență numerică o prevestire sinistră. Lucrul e mult mai grav. Continuînd să se comporte ca un Don Juan, locotenentul se comportă ca un Adonis. înțelegeți ce vreau să spun : sufletește, e deja detaşat. Or, la el, numai spiritul contează. Tragedia lui e de ordin spiritual. Dar, cum vă închipuiți, asta a adus o schimbare radicală în existența lor. Salonul, bunăoară, care era înainte consacrat petrecerilor şi conferințelor, acum a devenit... Cum să vă spun ? aş exagera dacă aş spune un sanctuar, dar e ceva cam în sensul acesta : un loc rezervat meditațiilor şi ceremoniilor. Mă veți întreba : dar femeile, toate acele femei tinere şi frumoase, domnişoare, doamne, soții, văduve, care-l aşteaptă acolo în salon, în fiecare seară, şi pe care le închide cu cheia unul din studenți îndată ce aude ordonanța strigînd din curte : „Vine !" ? Ei bine, dacă ştiți să vă puneți corect această întrebare, implicit ați aflat şi răspunsul. Vă rog să nu stăruiți asupra uşii, nici asupra cheii — simbolurile acestea sînt perimate pentru un om de statura spirituală a locotenentului. Răspunsul îl aveți

38

în definiția de la care am plecat : locotenentul nu poate fi descris decît în termeni de teologie negati\'ă. Răspunsul îl aveți în conceptul de *coincidentia oppositorum.* Meditați asupra acestui detaliu : unsprezece femei, dar detaşat. Cu ftlte cuvinte...

′■ Se opri din nou şi zîmbi cu înțeles, mai mult pentru "sine.

ι — Vi s-a întîmplat vreodată să vă aflați într-o situație _absolut fără ieşire, într-o situație absurdă pentru că n-are \ început şi, ca atare, nu poate avea sfîrşit, nu-şi poate găsi i feoluția pe nici unul din planurile realității imediate ? Sau, *ţipa* să folosesc o altă imagine, v-ați aflat

vreodată într-o cameră fără absolut nici o ieşire, fără uşi, fără ferestre, în care v-aţi trezit fără să ştiţi cum şi din care. pe plan raţional, nu există nici o posiblitate de evadare ?
Tăcu din nou şi ne privi pe rînd, continuînd să zîm-bească.
— Eu v-am întrebat doar. Răspunsul îl aştept de la dumneavoastră.
— Ştiu la ce faci aluzie, începu Gologan. Mi s-a întîmplat, într-adevăr, întocmai aşa cum spui : să mă aflu într-o situaţie absolut fără ieşire. Eram cu mai mulţi prieteni la cineva pe care nu l-aţi cunoscut, la Stavroghin, faimosul Stavroghin, cel cu magazinul de coloniale şi delicatese. Deşi au trecut de atunci aproape treizeci de ani, îmi ,«duc foarte bine aminte. Eram adunaţi acolo mai mulţi prieteni, după un botez. Botezul avusese loc în dimineaţa
■aceea, dar, evident, în altă casă, într-un alt mediu — pro- îfesori secundari, preoţi, pensionari — mult mai departe, -într-o mahala. Eram la Stavroghin acasă şi cine nu l-a cunoscut, nu-şi poate închipui ce însemna asta în anii aceia. Trebuie doar să vă spun că magazinul de coloniale era la parter, la etajul I locuia o parte din familia lui Stavroghin — este prea complicat să vă spun de ce, cine şi cum —, iar în celelalte două etaje, doi şi trei, locuia Stravoghin cu altă parte a familiei, dar locuia şi singur, pentru că, vedeţi, era un original, avea avere, avea şi magazinul de delicatese, în fond îşi putea permite orice. Ne aflam, deci, cum vă spun, mai mulţi prieteni la Stavroghin, după botez. Cînd, deodată, se aude soneria şi se duce să deschidă chiar stă-pînul casei. Eram toţi curioşi. Cine ar fi putut să fie ? Pen-.,ªtru că, înţelegeţi, nimeni nu ştia că sîntem aici, la Stavro-
39
ghin acasă. Toţi îşi închipuiau că sin tem la botez, în celălalt / mediu, la capătul oraşului, la mahala. Deschide j Stavroghin uşa şi, închipuiţi-vă, un bătrîn foarte corect im- j brăcat, foarte politicos, ne priveşte pe rînd şi se vedea bine că nu-i venea să-şi creadă ochilor. „îmi permiteţi, se adresă el lui Stavroghin. Cu cine am onoarea ?" „Stavroghin", se prezintă el. „Şi aceştia, desigur, sînt prietenii dumneavoastră. Pot spune atunci că am avut noroc. Am încercat la toate celelalte etaje, dar fără rezultat." „Ceilalţi sînt la botez", explică Stavroghin. „Mi-am închipuit", vorbi bă-trîriul. Se apropie de fiecare din noi şi, întinzîndu-ne mîna, se prezintă : „Herghelie. Aici îmi dau. de obicei întîlnirile, adăugă el. într-unui din aceste etaje. Anul trecut n-au putut veni toţi. Baronul, bunăoară, se afla în trenul care s-a înzăpezit la Valea Largă. Vă amintiţi cît s-a mai vorbit atunci." Evident, ne aminteam toţi foarte bine. „Baronul, deci, n-a putut veni. Dar am avut şi surprize la care nu ne aşteptam. Uite, doamna Pelican, pe care o vedeţi aici, a fost şi anul trecut, deşi ne scrisese că nu va putea veni." . Se apropie de ea şi-i sărută politicos mîna. Apoi ne pre- , zentă, oarecum în bloc : „Prietenii domnului Stavroghin", spuse. Ne-am apropiat pe rînd, sărutîndu-i fiecare mîna şi ea, la rîndul ei, ne prezenta prietenelor ei. Tot doamne de mare prestanţă, elegante, multe din ele străine. Era curios să auzi atîtea limbi străine în apartamentul lui Stavroghin. Dar vă închipuiţi în ce situaţie se găsea Stavroghin, cu atîta lume bună, majoritatea străini, şi el abia vorbind franţuzeşte. (Ştia ceva mai bine greceşte, dar nu mult mai bine, ne-am dat seama mai ales în seara aceea.) Noroc că totul era pregătit de la botez : şampanie, icre negre şi toate celelalte. Curînd, Stavroghin a coborît în magazin, cu doi dintre noi, şi a mai adus o ladă de şampanie, batog, trufandale. Toate scaunele, fotoliile şi canapelele erau acum ocupate, le cedaserăm doamnelor, iar noi, prietenii lui Stavroghin şi ceilalţi, stăm pe lîngă pereţi sau rezemaţi de mobile. Dar ce conversaţie interesantă ! Prin ce case nu fuseseră oamenii aceştia ! îşi dădeau de obicei întîlnire în case cu etaj. Şi mi-au explicat de ce. Dar e curios că acum, cînd vă povestesc, nu-mi mai amintesc bine de ce. Şi mai cujHds : am întîlnit o doamnă pe care o cunoscusem la legaţia Elveţiei, căreia pot să vă mărturisesc, încercasem să-i'fac curte,; dar fără succes. Evident, m-a recunoscut imediat şi a avut destul tact să nu-şi aducă aminte de curtea
40
pe care încercasem să i-o fac. Dimpotrivă, de data aceasta mi s-a părut mult mai prietenoasă.

„Văd că duceți o viață foarte interesantă, i-am spus. Viață de ambasade, reuniuni mondene, tot cu oameni distinşi." „Oh, da, răspunse, am mare slăbiciune pentru casele cu etaj. Urci, cobori. Urci, cobori. Nu te saturi niciodată. *Nu te plictiseşti,* vreau să spun." Şi atunci mi-am adus deodată aminte că, de data aceasta, nu urcasem în apartamentul lui Stavroghin. Nu ştiu cum ajunsesem aici, dar ştiam bine că nu urcasem pe scări. M-am apropiat de Stavroghin.',„Ia spune, am şoptit, cum am ajuns noi aici ? După cîte ştiu, voi n-aveți ascensor." „Nu, n-avem, mărturisi Stavroghin. Şi mă tot întreb şi eu, cum am urcat. îmi aduc foarte bine aminte cum am coborît adineauri în magazin ; mi-aduc foarte bine aminte că am coborît pe scări, dar nu ştiu cum am urcat." „Vasă-zică, de coborît, putem coborî oricînd", i-am spus. „Peți fi fără grijă." M-am liniştit pe loc. Totuşi, i-am spus : „Ce-ar fi dacă ne-am întoarce la botez ?" „E departe, mi-a răspuns Stavroghin, e tocraei la capătul celălalt al oraşului." „Pot fi şi acolo oameni interesanți", am încercat să-l conving. „Dar trebuie să mă ocup de ei", făcu Stavroghin arătîndu-mi odăile pline de oaspeți. „A sosit Baronul, i-am spus, O să se ocupe Baronul." Şi pînă la urmă l-am convins. Dar înțelegeți în ce situație ne aflam. Fără început şi fără sfîrşit. Căci nimeni dintre noi nu-şi amintea să fi urcat pe scări. Noroc că de coborît puteam coborî fără ';'ferijă... Aşa că înțeleg la ce faci aluzie, adăugă privind spre jJDnofrei.

— Nu cred că e vorba de acelaşi lucru, spuse Onofrei. în cazul dumneavoastră exista o ieşire, pentru că puteați coborî.

—- Nu numai asta, interveni Zamfirescu. Ați avut de-a face cu o lume distinsă, lume. mondenă, de ambasade, care era deja inițiată. Vreau să spun, care descoperise deja secretul etajelor : să urci şi să cobori, să urci şi să cobori, Bătrîna, fata şi tînărul de care vă vorbeam erau, aş spune, pierduți în lume, nu descoperiseră încă nimic. De aceea le era atît de greu... După nu ştiu cîte luni de la întîmplarea aceea, i-am întîlnit din nou, într-o gară. Cred că aşteptau un tren. Bătrîna era tot pe scăunaş, ținînd fata de mină, de mîna stingă, şi fata îi citea. Oh, dar cîte lucruri se petrecuseră între timp !... Să fi ascultat ce citea fata şi ți se rupea inima de tristețe. Cîte nu se întîmplaseră de la plecarea lor ! Băiețelul acela, care locuia cu ea în casă, cu care vorbea pe vremuri bătrîna, băiețelul acela crescuse, se făcuse acum mare, avea fel de fel de probleme, se lupta cu atîtea greutăți. Evident, fata citea ca să se orienteze. Cum vă spuneam, n-aveau paşaport. Aveau, deci, nevoie de hartă, să fie sigure de direcție. Din fericire, apucaseră direcția cea bună. Dar cîtă tristețe în paginile pe care le citea atunci, aşteptînd pe peronul gării... în plus, fata era acum singură. Tînărul care intrase în vorbă cu ea, acolo, în fața casei, dispăruse.

— Nu dispăruse, îl întrerupse Onofrei. Dar el, Blandu-zia, nu părăseşte niciodată Bucureştiul. Are mare slăbiciune pentru oraşul acesta, București. Iar de cînd s-a împrietenit cu locotenentul şi cu cei doi studenți, viața lui e aproape în întregime închinată desăvîrşirii lăuntrice. Discuțiile la care am avut fericirea să asist nu le voi uita niciodată. Chiar aşa, cu toate femeile acelea închise cu cheia, în iie-care seară, în salon, şi totuşi atmosfera e înălțătoare. Zadarnic uneori femeile încep să bată cu pumnii în uşă, să strige, să amenințe. Parcă nici nu le-ar auzi. Şi înțelegeți de ce : viața acestor oameni superiori este zilnic sanctificată prin ritual. Cînd stau la masă, atenția toată le e concentrată asupra Cinei. Este, de altfel, singura lor masă împreună, pentru că locotenentul dejunează la regiment, iar studenții la cantină. Dar masa de seară e un ritual şi nimeni n-are dreptul, să-i distragă. V-ați închipuit că la al doilea fel de mîncare, al doilea student va deschide o a doua sticlă de vin. Aşa mi-am închipuit şi eu, dar m-am înşelat. *A doua sticlă de vin o destupă locotenentul.* Ordonanța stă lîngă el, gata să-i ia sticla îndată ce-o destupă şi să umple paharele. Dar a doua sticlă trebuie s-o deschidă locotenentul. Nu ştiu daca înțelegeți la ce fac aluzie... Vă întrebam adineauri dacă v-ați găsit vreodată într-o situație absolut fără ieşire. Cea mai adecvată imagine este totuşi aceea a unei camere fără uşi, nici ferestre sau, încă şi mai sugestivă, imaginea aceasta : la capătul unui tunel te loveşti de peretele muntelui şi încerci atunci să te întorci, dar nu izbuteşti. Nu izbuteşti să-ți întorci nici măcar trupul, căci simți peretele chiar acolo, în spatele tău, te loveşti de el, şi-l simți de

asemenea deasupra craniului, parcă tot mai aproape, parcă amenințînd să te strivească, şi totuşi îți spui : *trebuie să existe o ieşire l* Ei bine, domnilor, vă asigur că *există* o ieşire. Dar, evi-

dent, pe alt plan. Şi aş îndrăzni să precizez : pe un au plan al *irealului.* Ați înțeles la ce fac aluzie : numei'ele" negative, paradoxul, în fond, negația care neagă negația şi te scoate din nou la lumină chiar în clipa în care tu, biet om lipsit de imaginație, te socoteşti prins pentru vecie în acel sarcofag de piatră închis în cripta aceea strimtă, înghețată, din inima muntelui. Ați înțeles acum de ce locotenentul destupă a *doua* sticlă de vin. V-am dat cheia : gîndiți-vă la istoria religiilor, la ceea ce aş putea numi taina primei repetiții, la misterul acestei expresii : *a doua oară,* expresie aparent banalizată prin-tr-o excesivă uzură, şi deci profanizare a limbajului, dar care păstrează totuşi, bine camuflate, fragmente dintr-o revelație primordială. A doua oară, adică născut a doua oară, re-născut, înviat din morți într-un cuvînt : *născut în lumea spiritului.* A doua sticlă de vin este calitativ deosebită atît de prima, cît şi de a treia sau a zecea sticlă. Nu interesează cîte sticle de vin se golesc în fiecare seară în strada Preoteselor. Dar ați înțeles că soluția situației aparent fără ieşire se află în a doua sticlă, pe care o deschide locotenentul. Dacă v-aş spune că e vorba de o transfigurare, aş exagera. Căci, aparent, nimic nu se transfigurează. Ordonanța e tot acolo, cu tava cu pahare şi studenții continuă să discute, ridicînd uneori glasul, iar locotenentul şi-a descheiat gulerul tunicii şi uneori recită versuri, alteori meditează sau chiar evocă amintiri din copilărie. Dar, repet, toate acestea, numai aparent. In realitate, o dată destupată a doua sticlă, începi să simți cum, treptat, totul se transformă în jurul tău. La început nu-ți dai seama. Ții paharul în mînă, guşti cu o sinceră îneîntare, asculți conversația şi se pare că ghiceşti ceva neobişnuit, oarecum ireal în jurul tău, mai sorbi o dată şi nu-ți vine să crezi. începi să auzi paşi, şoapte, hohote înfundate. întorci capul mirat. în spatele tău nu e nimeni. Dar nu te linişteşti, priveşti în dreapta şi în stînga ta, priveşti în față, priveşti mai ales pe locotenent. Vorbeşte despre regiment, vorbeşte despre cai. Atunci începi să înțelegi. Să-l vezi trecînd călare către casă, în amurg, frumos ca un luceafăr şi totuşi detaşat, rănit, să auzi paşii calului pe covorul de frunze veştede, cînd lumina scade pe nesimțite, şi se aprind felinarele, se aprind lămpile cu gaz, şi să te întrebi atunci : la ce bun ? ce sens mai pot avea toate acestea ? de ce

ne-:am născut daeâ nu-l putem înțelege, dacă nu-l putem recunoaşte ? Nu, colonelul a avut dreptate interzi-cîndu-i să se întoarcă acasă călare. Nu se poate lupta, nepregătit, împotriva melancoliei... N-ai ştiut cînd ai mai sorbit din pahar şi asculți mereu pe locotenent povestind şi te-ai aştepta să rămînă acolo, la masă, încă un ceas, poate încă două ceasuri, atît pare de identificat cu propria lui încîntare, cînd, deodată, îl vezi că-şi încheie tunica şi se ridică, uşor emoționat, cu paharul în mînă, şi rostește : „Ne recunoaştem bătuți. Arătați-vă !..." Şi încep toate să rîdă, şi le vedem pe toate acolo, în spatele nostru, în fața noastră, toate tinere, frumoase, de te întrebi dacă sînt aievea, în carne şi oase şi te întrebi mai ales pe unde au intrat. Ritualul cere ca al doilea student să se ridice şi el, îmbujorîndu-se, şi să le arate, ținînd-o cît poate mai sus, cheia salonului. Şi atunci fetele izbucnesc din nou în rîs. Evident, dacă nu eşti de-al casei, nu ştii că salonul comunică cu sufrageria, că le desparte doar o perdea. Nu ştii, pentru că nu îndrăzneşti să-ți imaginezi. Dar dacă ai imaginație, vezi imediat perdeaua şi atunci înțelegi lucrul acesta atît de simplu, pe care, totuşi, nimeni din noi nu-l poate înțelege neajutorat : înțelegi că există un prag, şi o perdea, chiar acolo în fața noastră. Dar nu înțelegi asta decît o *doua oară.* Este ceea ce îmi place să numesc misterul primei repetiții...
Zîmbea fericit şi parcă se abandonase ca o epifanie privirilor noastre curioase, fierbinți.
— Da, e într-adevăr vorba de un mister. Ai dreptate : nu numai că se.întîmplă lucruri, dar uneori se în-tîmplă a doua oară. Vă vorbeam de un motociclist. îmi împrumutase un prieten cabana. Mi-o împrumutase pentru o săptămînă şi mă pregăteam de plecare, cînd am auzit din nou motocicleta. Mi-era teamă să nu aibă un alt accident şi am alergat în marginea şoselei, am

ridicat braţul şi l-am strigat : „Emanuel !" S-a oprit şi mi-a zîmbit cu aceeaşi candoare, dar cu o nedefinită ironie. „Vasăzică, mă recunoşti..." „Evident că te recunosc, i-am spus. Mi-a fost teamă că ai să te pierzi, că n-ai să reuşeşti să-i găseşti..." Îşi plecă privirile. „E adevărat că nu i-am găsit, spuse. Am mai fost şi pe la alţii, tot cu motocicleta, dar nu i-am găsit. Iar cei pe care i-am întîlnit.întîmplător, pe la cabane, pe la hoteluri, nu m-au recunoscut." „Aş vrea să te aiut, i-am spus. Dar trebuia

să ştiu mai mult despre dumneata, să ştiu din ce lume vii." M-a privit lung şi a zîmbit din nou. „Credeam că, în cazul nostru, întrebarea aceasta trebuia să ţi-o pun mai degrabă eu. Din ce lume vii, dacă, deşi ştii că sînt Emanuel, nu mă recunoşti ? Credeam că dacă n-ai uitat regula jocului, ai să mă recunoşti..." Mi-am pus deodată mîna la ochi. Aş fi intrat în pămînt de ruşine, clar şi de tristeţe, de părere de rău. „Vladimire ! mi-am spusi Cîţi ani ai ?" Ştiam cîţi aveam : 55 de ani. Viaţa mi se apropia repede, tot mai repede, de sfîrşit. într-un anumit sens, puteam spune că-mi trăisem viaţa. Era prea tîrziu acum. N-o mai puteam începe din nou. Şi o trăisem greşit, mai precis, o trăisem ca într-un vis, fără •să-mi dau seama ce se întîmplă cu mine. Trăisem la în-tîmplare, deşi în adolescenţă, în primii ani ai tinereţii, aflasem de Iosafat şi începusem să-l învăţ. Ceva mai mult : cîţiva ani, cei mai frumoşi ani, ajunsesem la partea a doua, cea care începe : „La moară la Iosafat". Îmi plăcea atît de mult, eram atît de fericit jucînd-o, încît eram sigur că nu o voi uita niciodată, că, dimpotrivă, voi ajunge să joc şi partea a treia şi din ce în ce mai bine, că o voi juca pînă la sfîrşitul vieţii. Şi acum mă apropiam repede, tot mai repede, de sfîrşit şi m-am trezit că uitasem de mult de Iosafat, că-mi trăisem viaţa fără să-l joc că, în fond, nu trăisem eu, ci trăiseră alţii prin mine, mă lăsasem trăit laolaltă cu alţii, pentru alţii... Cît
; de total puteam uita esenţialul ! 11 purtasem în braţele mele, plin de sînge pînă la cabană şi nu-l recunoscusem.
*~Nu-l recunoscusem nici cînd mi-a spus că e Emanuel. Crezusem că e amnezic. Mi-era milă de el. Mi-era teamă că se va rătăci, că se va pierde. Şi el venise să mă trezească pe mine, să-mi reamintească de Iosafat. încercase totul ca să mă trezească. Urcase de cinci ori cu motocicleta panta aceea abruptă şi în cele din urmă recursese la accident, îşi închipuia că poate sîngele mă va trezi. Sau una din povestirile lui, evident, atît de neverosimile, de fabuloase. Sau poate numele lui, Emanuel. Dar nu mă trezise nimic... Din fericire, a mai venit a doua oară, şi l-am recunoscut.
„Mai avem timp ? l-am întrebat repede. Nu e prea tîrziu ?" „E tîrziu şi timp avem puţin, mi-a răspuns. Dar partea a doua se joacă înainte şi, dacă vrei..." „Unde sînt ceilalţi ? l-am întrerupe-Mi-aduc aminte de.Prajan :
!"■
avea o frunte frumoasă, iubea muzica, iubea pe Goethe, spunea că va compune un Divan... Îmi aduc aminte de Elina, care ne striga la sfîrşitul părţii a doua : «Cine nu tăgăduieşte, nu-şi mai aminteşte». îmi aduc aminte de..." „S-au rătăcit toţi, spuse Emanuel. Au uitat. Unii au obosit şi s-au aşezat. Iţi aminteşti de regula morii : cînd, in-trînd în moară, vezi un scaun gol, să te întrebi cine ţi l-a pus acolo şi să treci mai departe. Cînd vezi pe cineva odihnindu-se pe scaun, să întrebi... Ia să văd, îţi aminteşti ce trebuie să întrebi ?" îl ascultam şi simţeam cum îmi dogoresc obrajii. Nu-mi mai aduceam aminte. „Aproape nimeni nu-şi mai aminteşte către sfîrşitul tinereţii, spuse el zîmbind. Dar partea a doua o joacă alţii. Unii uită cîtva timp, dar apoi, deodată, îşi amintesc de partea doua şi reîncep s-o joace. Dar, evident, cei care au fost de la început şi joacă acum partea a treia au trecut mai departe. Treci dintr-o grădină într-alta, dintr-o pădure într-alta, dar pînă ce nu ieşi din moară jocul e acelaşi, întîlneşti mereu alte perechi, alte grupuri şi dacă întîrzii prea mult, sau uiţi una din regulile jocului, te rătăceşti..."
— E adevărat, îl întrerupse Zamfirescu. Dacă uiţi, te rătăceşti. V-am spus că uitasem de întîmplarea cu bă-trîna oarbă şi cu fata. Crezusem la început că era oarbă, crezusem asta

pentru că uitasem. De fapt, aşa cum mi-am dat seama îndată ce mi-am amintit, bătrîna trăgea să moară. Şi de atunci, de cîte ori îmi amintesc de amănuntul acesta, le întîlnesc. Evident, fata îi citeşte mereu şi astfel bătrîna află lucruri interesante, înţelege ce se întîmplă cu ea, îşi înţelege mai ales viaţa. Dar prin cîte n-au trecut, sărmanele, de cînd le-am întîlnit pentru întîia oară, în faţa casei. Le zăresc uneori prin restaurante. Oamenii nu înţeleg de ce este vorba şi ating braţul fetei, îi zîmbesc cu milă şi îi strecoară o bancnotă între filele cărţii. Fata roşeşte, înclină uşor capul, rnulţumindu-le cu un zîmbet şi trece mai departe, cu cartea într-o mînă, trăgînd uşor bătrîna după ea. E greu să refuze, pentru că oamenii au bancnotele gata pregătite, ar putea să se supere. Dar nici ea, nici bătrîna n-au intrat în restaurant ca să cerşească. Traversează restaurantele, după cum traversează băncile, şcolile, bisericile, spitalele, pentru că pe-acolo trece drumul lor, cel puţin drumul pe care-l arată harta. Uneori, traversările acestea dau loc Ja tot felul de încurcături. Bunăoară, în
ziua cînd s-a pus piatra de temelie la Primăria de Verde. Va amintiţi cît au vorbit ziarele, căci venise şi primul-r ministru. Eu reprezentam Societatea. îmi aduc aminte, tocmai îşi terminase primarul discursul şi primul-minis-tru apucase cărămida, cînd au apărut. Nu-mi dau seama pe unde au intrat. Veniseră probabil de-a dreptul din biserică. La ora aceea, biserica era goală. N-o mai păzea nimeni. Şi, în timp ce primul-ministru cîntărea cărămida în mîna dreaptă, bătrîna s-a aşezat pe scaun chiar acolo, în faţa lui, la un pas de şanţul temeliei, ca şi cînd nu l-ar fi văzut. Şi fata a început imediat să-i citească din carte. S-au descoperit toţi, respectuoşi ; se vedea bine că erau impresionaţi. Nu înţelegeau despre ce era vorba, dar îşi închipuiau că e ceva în legătură cu datinile strămoşeşti. Şi, într-adevăr, fata citea admirabil. Şi ce text înălţător, era tocmai vorba despre apa Vavilonului, despre luntrile care ne aşteaptă acolo, la apa Vavilonului. Arhiereii plîngeau ascultînd-o citind şi oamenii politici căzuseră pe gînduri, cu ochii la fată. Parcă se făcuse acum şi mai frumoasă. Şi cînd a închis cartea şi a tras uşor bătrîna după ea, primul-ministru s-a repezit şi i-a sărutat mîna. Am ştiut că face asta din interes, pentru propagandă, dar nu e mai puţin adevărat că am fost toţi impresionaţi. Ne-a plăcut gestul, vreau să spun. însă cîte încurcături n-au mai fost şi atunci ! întîi, că n-au mai găsit cărămida, piatra de temelie pe care se imprimase inscripţia ; un text scurt, dar In legătură cu Primăria de Verde. Erau cărămizi destule acolo, la îndemîna primului-ministru, dar se pier-duse tocmai cărămida cu inscripţia. Şi oamenii, dîndu-se respectuoşi la o parte, ca să facă loc bătrînei, se produsese confuzie. O parte din arhierei, în odăjdii, plecaseră după bătrîna. Ar fi plecat şi fanfara dacă cineva nu şi-ar fi adus aminte că fanfara nu poate pleca înaintea pri-mului-ministru şi dacă nu i-ar fi oprit. Eu reprezentam Societatea, trebuia să rămîn pe loc, lîngă temelie, şi-mi părea rău. Recunosc că eram emoţionat. Aş fi vrut să mă iau după ele, să ascult fata citind. Ştiam că bătrîna oboseşte repede, şi atunci se aşază pe scaun, şi fata deschide cartea şi-i citeşte. Dar nu puteam pleca pînă nu se găsea cărămida. încercam să mă conscslez, spunîn-du-mi că am să le mai întîlnesc, că am să le mai întîlnesc, poate foarte curînd.

• -T- E adevărat. începu Gologan, asta e o consolare să ştii că-i întîinim mereu. Vă spuneam de Stavroghin. Stavroghin a murit demult, văduva lui s-a întors în Grecia, magazinul a trecut p? mîna unui nepot, dar prietenii lui Herghelie se întâlnesc mereu, prin case mari, luxoase, case cu etaj, şi aşa avem şi noi prilejul să-i re-întîlnim, vreau să spun, noi, prietenii lui Stavroghin. La cîţiva ani numai după botez, eram la Aristide. Sărbătorea nunta de argint şi invitase, spunea el, trei sute de persoane. Noroc că n-au putut veni toţi, căci, vă întreb, unde ar fi încăput ? E adevărat, are şi el parter şi trei etaje, dar cine ar fi îndrăznit să urce pînă la etajul al treilea ? Scara aceea largă, maiestuoasă, de marmoră, era ticsită. Cu greu, cerîndu-ţi scuze, făcîndu-ţi loc cu coatele, ajungeai — dar cum ? cît de obosit ! — pînă la etajul doi. De acolo, înainte, nu te mai încumetai. Nu se mai vorbea decît englezeşte şi ruseşte. Domni cu bar-bişon, în frac şi decoraţii, doamne în rochii lungi de seară, dar ce bijuterii, ce minunăţenie de

bijuterii ! Rămăsesem cu privirile pironite asupra unui diamant de o neobişnuită mărime şi frumusețe, cînd cineva mă apucă de braț. Era Baronul. „Dacă ai şti că pînă acum vreo două ceasuri Madame de Chenier vindea bilete la cinema «Select», îmi şopti el zîmbind. Dar a făcut ce-a făcut şi a venit. E drept, adăugă, la Aristide venim întotdeauna cu plăcere. Totul depinde de Herghelie : dacă are timp să ne anunțe cu o săptămînă înainte, venim chiar din străinătate. Cum s-a întîmplat cu doamna Pelican. S-a întors alaltăieri de la Stockholm." „Dar doamna, doamna aceea frumoasă, blondă — începui eu, stingherit că nu-mi aduceam aminte numele —, am în-tîlnit-o mai demult la legația Elveției..." „Evangelina, zîmbi el. Evangelina Farmaki. Trebuie să fie şi ea pe-aici. Mi s-a părut chiar că am zărit-o adineauri." Şi întîmplarea a făcut să ne trezim față în față, cîteva clipe în urmă. I-am sărutat mîna cu o sinceră bucurie. „După cum văd, începui eu, duceți aceeaşi viață distinsă, strălucitoare." „Da, spuse, dar vezi că oamenii obosesc. încep să se plictisească şi atunci încearcă altceva. Unii se instalează în orăşelele de băi, rămîn acolo zece, douăzeci de ani. îmi închipui că îi atrage în primul rînd confortul. Ascensoarele, odăile cu baie şi duş, sălile de joc, dar mai ales terenurile de tenis. Mingile acelea neastîmpă-

rate, rachetele, sunetele ritmice, căci, nu e aşa î -> cînd mingea e prinsă corect de rachetă, auzi un sunet inimitabil, sunet cu totul turburător, îți aminteşte de copilărie, de tinerețe, înțelegi atunci că sînt oameni în stare să asculte zece, douăzeci de ani mingile de tenis prinse în rachete, înțelegi că nu te mai saturi, acelaşi ritm, acelaşi şi acelaşi ritm, misterios, turburător, îți dă necontenit de gîndit, ai putea privi şi asculta zeci, sute de ani şi să te tot întrebi : *De ce ? De cel"* O ascultam fascinat. Nu mai mă săturam ascultînd-o vorbindu-mi de orăşelele de băi, de viața lor mondenă, atît de interesantă, de strălucitoare...

— Te înțeleg, îl întrerupse Onofrei. Uneori, la anumiți oameni, sub aspectul celei mai stridente banalități, ți se revelează structurile profunde ale realului. Structuri care altminteri, rațional, vreau să spun, ne sînt inaccesibile. Cum îi mărturiseam lui Blanduzia, dacă de la presocratici încoace gîndirea occidentală n-a mai făcut nici un progres ba, dimpotrivă, am putea spune chiar că s-a înfundat în văgăuni fără ieşire, asta se datoreşte în primul rînd arbitrarei, monstruoasei importanțe acordate limbajului. S-a crezut, greşit, că realitatea nu poate fi înțeleasă decît prin concepte, şi conceptele le făurim prin limbai şi nu le putem perfecționa decît perfecționînd şi purificînd limbajul. Dar realitatea ultimă nu poate fi surprinsă în concepte şi nici exprimată prin limbaj. Pen-trti mintea noastră, realitatea ultimă, *ființa,* e un mister şi eu definesc misterul : ceea ce nu putem recunoaşte.' ceea ce este irecognoscibil. Asta însă poate însemna două lucruri : ori că nu putem cunoaşte niciodată realitatea' ultimă ori că o putem cunoaşte *oricînd,* cu condiția să învățăm s-o recunoaştem sub infinitele ei *camuflări în aparențe,* în ceea ce numim realitatea imediată, în ceea ce indienii numesc *maya,* termen pe care l-aş putea traduce prin *irealitatea* imediată. Ați înțeles la ce fac aluzie : la întîmplări, la evenimente, la întîlniri fortuite, la ceea ce, aparent, ar putea să nu aibă nici o semnificație. Zic aparent. Dar dacă aparența asta e numai o cursă pe care ne-o întinde *maya,* vrăjitoarea cosmică, materia în devenire ? De aceea vorbeam de *coincidentia oppositorum,* de acest mister în care ființa poate coincide cu neființa. Repet : *poate* coincide. Dar nu coincide întot- » deauna căci, dacă ar fi coincis, nu s-ar mai fi numit

mister. Şi locotenentul ? mă veți întreba. Cum a izbutit locotenentul, at.it de tinăr. atît de frumos şi mai ales aşa cum e, Don Juan şi totodată Adonis, cum a putut locotenentul să-şi reveleze acest mister ? Cred că v-am răspuns de mai multe ori la această întrebare. Dar am să mai răspund o dată. Cînd a înțeles că *atman* e identic cu *brahman,* locotenentul a înțeles că a murit pentru lume, căci s-a trezit deodată detaşat de tot şi de toate şi, deşi această moarte însemna libertatea lui, el era, aşa cum prea bine spun indienii, un „mort în viață", şi aşa cum se întîmplă în asemenea cazuri-limită, uneori simți viața, dar alteori simți mai degrabă

moartea, şi într-un asemenea moment locotenentul s-a întrebat dacă nu există vreo ieşire. Şi, evident, exista o ieşire. Trebuia să moară a doua *oară* şi să redevină ceea ce fusese la început — locotenent de roşiori — continuînd totuşi (căci aici stă paradoxul coincidenței *oppositorum)* să rămînă ce izbutise să devină prin *Upanishade : atman-brahman.* Dar cum ? Cum să găsească această ieşire, cum să mai moară a doua oară, cînd, devenind spirit pur, devenise nemuritor ? Dacă ştiți să vă puneți corect această întrebare, ați aflat răspunsul. Vă vorbeam de o perdea, de un prag. Termenii aceştia v-au dat răspunsul. Vă vorbeam de un grup de femei tinere şi frumoase care apar deodată, din nevăzut, în sufragerie şi izbucnesc în rîs. Femeile acestea v-au dat răspunsul. Una din ele este Magna Mater, marea zeiță, spuneți-i Afrodita dacă vreți, deşi numele ei sînt fără număr. *Una din ele,* spun. Aproape întotdeauna, într-un grup de femei tinere şi frumoase, una din ele este o mare zeiță, dar cum s-o recunoşti ? Nu ştie nimeni asta, nu o ştie nici chiar ea însăşi. Şi acum vă dau din nou răspunsul : locotenentul se comportă ca şi cum n-ar şti că este el, locotenentul de roşiori, ca şi cum ar fi uitat că este un Adonis rănit de marea zeiță, un Adonis agonizînd lîngă trunchiul de copac, un Adonis însîngerat, trăgînd să moară... Dar vedeți, reluă Onofrei după o lungă tăcere, aici stă misterul, că locotenentul nu ştie niciodată mai dinainte dacă va muri de-a binelea sau dacă va izbuti să reînvie. In fiecare seară deci, înce-pînd ritualul, ia acest risc : să nu se mai trezească, să nu mai reintegreze *lumea aceasta,* vreau să spun. Căci, evident, el — *atman* — fiind nemuritor, spiritul e indestructibil. Dar viața aceasta n-are nimic de-a face cu ne-

murirea. In viața aceasta nu ți se cere să fii nemuritor, nici indestructibil ; tot ce ți se cere este să fii viu. Şi, evident, viața, plenitudinea aceasta trupească, frumusețea, virilitatea, fertilitatea, toate acestea nu le dobîndeşti prin spirit, nu ți le dă *atman,* ci marea zeiță, spuneți-i dacă vreți Afrodita. Ea e izvorul vieții, al vieții *acesteia,* din lumea *aceasta,* lume în care, în fiecare seară, locotenentul riscă să nu se mai întoarcă. înțelegeți la ce fac aluzie : dacă printre cele cîteva femei frumoase se întîmplă să nu se afle şi o mare zeiță ? Pentru că, înainte de ritual, nimeni nu ştie dacă marea zeiță este *acolo,* nici *cine* este ea. Nu ştie nici ea asta. Femeile şi fetele acelea cred că sînt doamne, domnişoare, văduve, divorțate. încă şi mai gray : ar continua să creadă asta pînă la sfîrşitul vieții dacă n-ar fi *cineva* — în cazul nostru locotenentul — care să le reveleze adevărata lor identitate. Şi care este adevărata lor identitate ? Patru, cinci sau zece, douăsprezece sînt într-adevăr ceea ce arată a fi — doamne, domnişoare —, dar una se dovedeşte a fi marea zeiță. Mai precis, *în acea seară,* una din ele întrupează, fără s-o ştie, fără ca nimeni altcineva s-o ştie, o mare zeiță. Evident, în seara următoare poate fi o alta şi aici stă misterul, că nimeni nu ştie mai dinainte, nu o ştie nici locotenentul. Din fericire...

Se opri, extenuat, şi ne privi pe toți, zîmbind.

— Din fericire, adăugă după o pauză, Dumnezeu a lăsat pe lume, pentru păcatele noastre, strugurele roşu şi vița-de-vie...

Tresării şi mă pregăteam să-l lămuresc, să-i explic că mă înțelesese greşit, cînd Zamfirescu mi-o luă înainte :

— E curios să vorbeşti de vie şi de vița-de-vie.

— E într-adevăr curios, spuse şi Gologan.

— Spun că e curios, continuă Zamfirescu, pentru că ultima oară cînd le-am întîlnit s-a întîmplat tocmai aşa, să le întîlnesc într-o vie, la via unui cumnat al meu, Eu-frosin. Cînd să fi fost asta ? Nu-mi amintesc bine, dar nu poate fi prea demult. Era după ce se născuse al doilea copil, deci acum vreo doi, trei ani. La un cules de vii, la ei la vie, lîngă Tîrgovişte. Şi, evident, lume multă, prieteni, vecini, unii din Tîrgovişte, alții din Bucureşti. Le-am recunoscut îndată : Bătrîna se aşezase pe scaun, fata începuse să citească şi pe nesimțite culegătorii so adunaseră în jurul lor. M-am apropiat si eu, emoționat,

dornic mai ales s-o ascult citind. Dar ce e mai curios, n-o mai auzeam. Sau, poate, o auzeam, dar n-o mai înțelegeam. Nu înțelegeam ce citeşte. Toți ceilalți, culegători, lucrători, oaspeți, o ascultau cu evlavie, s-ar fi spus că o aud şi o înțeleg. „Ce spune ?" am întrebat, în şoaptă, pe cineva de lîngă mine. S-a întors şi m-a privit. Se vedea bine că era iritat. „Ascultă şi dumneata, că e frumos", mi-a răspuns şi mi-a întors spatele. Am mai rămas acolo cîteva minute trudindu-mă s-o aud, s-o înțeleg şi apei m-am întors abătut spre conac. Dar l-am zărit pe Eufro-sin alergînd şi m-am luat după el. M-am trezit că alerg şi eu căci, deşi îl strigam din urmă, nu mă auzea sau poate se prefăcea că nu mă aude. Dar cînd l-am ajuns, mi-a şoptit : „O să treacă pe la pod. Fala spune c-au să treacă
pe-acolo."
— Ei, vezi ? ! îl întrerupse Onofrei, înflăcărîndu-se deodată. Se întîmplă aşa cum ar fi trebuit să mă aştept. Există întotdeauna o ieşire, există un prag, un pod, în cazul viei dumitale exista un pod. Dar eraţi acum fără grijă, pentru că eraţi în vie. Nu ştiu dacă înțelegeți la ce fac alurae, ne întrebă privindu-ne pe rînd. Vă aflați acolo *în mod natural,* într-un anumit sens inconştient, pentru că nu apucaserăți să vă puneți întrebarea. Dar ce ne facem noi care, punîndu-ne întrebarea, nu mai putem reintegra spontaneitatea pură, modul natural de a fi ? Noi care am pierdut beatifica inconştiență a copiilor şi a ignoranților ? Noi *ştim* că trebuie să trecem podul. Repet : *ştim,* şi mai ştim şi ce ar putea însemna asta — să-l trecem şi să nu ne mai putem întoarce...
Aş fi vrut să-l întrerup, dar Gologan mi-o luă înainte : — Aveți perfectă dreptate, începu el turburat. Aveți perfectă dreptate să vă puneți această întrebare. Dacă Dumnezeu, pentru păcatele noastre, a lăsat vița-de-vie, de ce, totuşi, e atît de greu ? De ce ne frămîntăm toți, din zori pînă seara, şi nu pridídim niciodată, o luăm întotdeauna de la început, în fiecare dimineață, acelaşi şi acelaşi lucru ? Şi nu e greu numai pentru noi, oameni ca toți oamenii, fiecare cu treburile şi necazurile noastre, dar şi pentru superiori, bunăoară prietenii lui Herghelie. Baronul, doamna Pelican, Evangelina şi toți ceilalți. Asta mi se pare de neînțeles. Că oameni superiori ca ei, oameni culți, învîrtindu-se tot în cercuri distinse, călătorind în străinătate, să nu se poată aşeza, cum ar dori, să

nu se poată odihni. Bunăoară Baronul, care-mi spunea la un Sfîntul Dumitru : „Nu zic, e frumos şi-aici, că au parc cu havuz, casă încăpătoare, luxoasă, cu patru etaje, dar ia închipuieşte-ți să fii acum la țară, să te pregăteşti pentru culesul viei ? Ia închipuieşte-ți să ai via ta, cit ar fi ea de modestă, dar să ştii că e a ta, că o lucrezi tu, că din strugurii pe care-i culegi ai să-ți pregăteşti vinul tău, şi apoi să te odihneşti acolo, în vie, să aştepți, să nu te grăbeşti, ci să laşi să îmbătrînească vinul, să-l laşi aşa zece, douăzeci de ani, şi tu să stai lîngă el, fără griji, fără gîn-duri..."
— M-ați înțeles greşit, îl întrerupsei eu, adresîndu-mă mai ales lui Onofrei. Via aceasta la care mergem e la Gor-gani. lîngă mare. Şi e fără îndoială cea mai frumoasă vie din această parte a Dobrogei. Acum vreo cincisprezece ani a voit s-o cumpere județul, s-o dăruiască reginei. Dar s-âu opus unchii mei şi bine au făcut. E o minune. Acum, cînd se apropie culesul, parcă ar fi de pe altă lume. Să priviți via de pe terasă, s-o priviți cum se întinde pe deal, urcă, tot urcă mereu şi deodată parcă dispare, parcă s-ar fi prăvălit malul şi de acolo nu mai vezi decît marea, cît poți cuprinde cu ochii, nu mai vezi decît marea...
— îmi pare rău, vorbi Onofrei privindu-mă lung, dar am impresia că nu ne înțelegem. Pentru că, evident, ca să ajungem la mare, trebuie să trecem Dunărea. Şi' o trecem pe un pod.
— Da, la Cernavodă.
— Asta voiam să vă spun. Există şi aici un pod. Şi acum, de vrem, de nu vrem, ne apropiem de el şi o,eâ-l trecem. Dar noi ne-am pus întrebarea. Sau, ca să vorbesc numai pentru mine, eu mi-am pus întrebarea. Nu mai pot uita că mi-am pus întrebarea. Şi atunci, cine îmi garantează că, o dată trecut podul, am să mai mă pot întoarce ?

— E un pod solid, începui.
— Ştiu ce vrei să spui, mă întrerupse Onofrei. Vrei să spui că nu e un pod simbolic. Dar eu nu m-am referit la un pod simbolic, nici la simbolismul podului. Nu prea mă prăpădesc după simboluri. Or fi avînd şi simbolurile rostul lor în economia spiritului, dar simbolismul, ca şi limbajul, te menţine într-un univers abstract. Or, toată problema este : cum să evadăm din universurile abstracte pe care ni le-am construit singuri ? Nu simbolul, Jja el

însuşi e important, ci obiectul concret în care se manifestă. Aici stă tot misterul. Nu simbolismul viţei-de-vie. interesează, ci o viţă-de-vie una singură, care ar putea fi şi altceva, care ar putea semnifica, bunăoară, prezenţa zeiţei. Observaţi că spun : prezenţa zeiţei, prezenţa ei reală, concretă, nu ideea, nici imaginea ei. Asta e, de fapt, problema locotenentului : cum să identifice marea zeiţă între cele cinci sau zece femei tinere şi frumoase care-l înconjoară în fiecare seară ? Dar dacă ţineţi seama de faptul că între viţa-de-vie, ciorchinele roşu şi marea zeiţă există o misterioasă solidaritate, că în anumite cazuri viţa-de-vie creşte chiar din trupul gol al zeiţei, iar, în alte cazuri, ciorchinele roşu este chiar gura zeiţei, gura care dă viaţă, bogăţie, fertilitate, noroc, beatitudine, dacă ţineţi seama de toate acestea, aţi ghicit cum identifică locotenentul, în fiecare seară, pe marea zeiţă camuflată printre atîtea alte doamne, văduve şi domnişoare. Este vorba de un ritual, nu de un simbol. Simbolismul n-are nimic de-a face cu drama pe care o retrăieşte zilnic locotenentul, şi anume : cum să reintegreze *lumea aceasta,* după ce a devenit spirit pur, *atman-brahman* şi, deci, implicit, după ce a cunoscut accidentul tragic al lui Adonis ?
— înţeleg foarte bine, am încercat să-l întrerup.
— Nu cred că înţelegi, a continuat Onofrei. Pentru că altminteri n-ai fi făcut aluzie la soliditatea podului de la Cernavodă. Dacă n-aş recunoaşte soliditatea podului peste Dunăre, n-aş trăi în lumea aceasta. Dar pe mine mă interesează în primul rînd *lumea aceasta,* pentru că numai aici sînt camuflate misterele şi, ca atare, numai *aici,* într-o existenţă încarnată, avem oarecare şanse să ni le revelăm. Dar, dacă acceptăm principiul că misterele sînt camuflate în fiinţe şi obiecte, trebuie să acceptăm şi acest caz particular : că podul de la Cernavodă *ar putea camufla* un mister. Zic : *ar putea* şi adaug : cel puţin pentru unii din noi. Evident, nu putem şti asta mai dinainte. Acum, despre ce fel de mister ar putea fi vorba ? Simbolismul te ajută oarecum, dar te ajută numai în parte. Simbolismul îţi spune că podul semnifică o trecere spre altceva, către o altă lume, către un alt mod de a fi. Dar simbolismul nu-ţi poate garanta mai dinainte ce fel de *altă lume* vei integra sau ce alt mod *de* a *ji* vei dobîndi... Aţi înţeles, deci, de ce mă găsesc într-o situaţie comparabilă cu a locotenentului, într-o situaţie aparent tara

ieşire. Pentru că, iată, ne apropiem de Pod, şi în citeva minute vom avea sub noi Dunărea. Iar în citeva ceasuri ne vom apropia de vie, la Gorgani, dar cum ? în ce mod ? Vreau să spun : în ce mod de a fi ? Pentru că, în ceea ce mă priveşte, pe locurile acestea eu am mai fost, dar îmi amintesc vag de ele, mai exact îmi amintesc doar faptul că-mi amintesc. Să fi visat oare ? Dacă aş izbuti să-mi amintesc, aş înţelege dacă am visat sau n-am visat. Dar, domnii mei, şi profit de acest prilej, ar putea fi ultimul, ca să vă spun cît am fost de încîntat să vă cunosc, cu cîtă plăcere vă voi reîntîlni la Bucureşti, domnii mei, acum, că vă privesc pe fiecare, simt o beatitudine adîncă şi fără motiv şi-mi reamintesc vag de călătoria pe care o făceam cîndva, poate în vis, poate altădată, dar o călătorie întocmai ca aceasta de acum, tot aşa, noi patru, într-un compartiment de clasa I, şi tot aşa, ca şi acum, locomotiva îşi potoleşte suflul, pentru că ne apropiem de Pod. N-aş vrea să mă socotiţi un sentimental, dar îndrăznesc să vă spun că sînt fericit, tot mai fericit. Şi de asta m-a avertizat locotenentul, că simţi o indescriptibilă be-atitudine în clipa cînoLţe cuprinde frica, te cuprinde deodată din toate părţile, izvorăşte din adine, din inima vieţii şi dacă în clipa aceea nu-ţi spui : *trebuie să existe o ieşire !,* eşti pierdut, nu te mai poţi întoarce, ai rămas îngropat de viu acolo, în cripta aceea din inima muntelui, *în* camera aceea obscură, fără uşi şi fără ferestre. Simt această beatitudine, simt cum mă cuprinde frica şi îmi spun, şi vă spun şi dumneavoastră : *există o ieşire !*
Se opri brusc şi mă privi fără să mă vadă, cu ochii sticloşi. Cît a durat asta ? Cît a durat ? Dar l-am văzut că se ridică şi îşi caută servieta.
— Aş vrea să mai pot adăuga ceva, spuse. Dar, aşa cum mă aşteptam, nu se mai poate adăuga nimic. Căci, iertaţi-mă dacă îmi permit să fiu sincer, ce-aţi putea înţelege mai mult acum decît aţi înţeles acum o jumătate de ceas, cînd vă spuneam că, pentru mine, misterul este irecognoscibil ? Probabil că

unii dintre dumneavoastră ați privit pe fereastră și ați văzut-o, Dunărea vreau să spun. Ați văzut Dunărea în timp ce o treceam, ați văzut Podul, și o să vedeți via de la Gorgani. Intr-un anumit sens, vă invidiez, dar pe de altă parte... Ce-aș mai putea adăuga altceva ? Acum, că am început să vă cunosc, nu
55
vă pot spune decît atît : că ni se ■înlîmplă, fiecăruia din noi, fel de fel de întîmplări, dar din nefericire le uităm. Iar cînd nu le uităm, nu știm să le recunoaștem. Cu puțină imaginație, aș fi putut să vă recunosc, și atunci mi-aș fi amintit și eu tot ce-ar fi trebuit să-mi amintesc... își luă servieta, ne strînse mîna cu căldură și ieși pe culoar. Nu îndrăzneam să mai adăugăm ceva. Dar îl priveam toți depărtîndu-se. Și, ca din întîmplare, cînd a ajuns la capătul culoarului, trenul s-a oprit și a coborît. Nu bănuisem că mai există o gară atît de aproape de Pod. Niciodată, n-am mai reușit să-mi amintesc numele ei.
Decembrie 1963

ADIO!...

>A

Dacă mă voi hotărî vreodată să scriu o piesă- de teatru. iată cum aș face :
Un actor apare de după cortină și, aprppiindu-se de rampă, strigă : *„Adio !"*... își rotește încet privirile în sală, ca și cum ar căuta pe cineva și strigă a doua oară : *„Adio !"*... Apoi, după o pauză lungă, apăsătoare, adaugă *„Asta era tot ce aveam să vă spun : Adio !":*.. Cu pricepere, cu emoție (căci e actor), ridică, brațele în sus, sau face un alt gest de rămas bun și, discret, dar întristat (lăsînd să se înțeleagă că nu există altă soluție), se îndepărtează încet și dispare în spatele cortinei.
Evident, publicul nu va înțelege. Va crede că asta face parte din piesă și va aștepta să vadă ce se mai întîmpîă. Unii vor întoarce capetele, vor privi pînă în fundul sălii, vor începe să vorbească între ei — așteptînd. Zadarnic. Cortina nu se va ridica. Dar vor începe să se audă zgomote pe scenă, în spatele cortinei și curînd se vor auzi voci, un strigăt de femeie, apoi alte voci, parcă mai mulți bărbați ar fi rostit împreună același text, alcătuit din propoziții scurte și oarecum amenințătoare. în fundul sălii, spectatorii, în majoritatea lor studenți, vor începe să rîdM. Unii se vor ridica în picioare, sperînd, poate, că.astfel ar putea să vadă ce se întîmpîă. Dar ceilalți vor protesta, vor striga : *„Stați jos ! Stați jos !"* Și apoi, deodată, cei din primele rînduri vor începe să aplaude și, după ei, sala întreagă — ropote de aplauze, urale și tinerii studenți vor lovi ritmic podeaua cu amîndouă picioarele.
Atunci, dintr-un colț pe care încă nu l-am precizat, cineva, un bărbat între două vîrste, dar cu o figură palidă, melancolică, se va îndrepta spre scenă. Aplauzele vor înceta o clipă, dar vor porni din nou, furtunoase pînă ce omul va ridica brațele în sus și, înainte de a se face pe
57

deplin tăcere, va începe. (De aceea primele cuvinte nu vor fi auzite. Spectatorii se vor întreba unii pe alții : „Ce-a
spus ? Ce-a spus ?")
— în numele directorului, dar și în numele camarazilor mei, vă rog, vă rugăm să faceți liniște. Este greu să vă explic de ce și, dacă m-ați crede, am încercat să mă recuz. „Trimiteți pe altcineva, domnule director, i-am spus, l-am implorat chiar. Alegeți pe cineva care să știe să le vorbească direct — pe Darius, bunăoară, pe Melania. Dumneavoastră știți — mă adresam eu directorului —, mă cunoașteți bine ; nu mă pricep decît la limbajele indirecte. Puneți-mă să le explic de ce acum, la începutul toamnei, soarele se.înclină spre miazănoapte și voi găsi zeci, nenumărate, felurite și seducătoare aluzii și imagini și alegorii. Dar de ce tocmai pe mine, acum, *cînd încă n-am trecut de prima scenă* ?..."
— Mai tare ! Vorbește mai tare ! a strigat cineva din
fundul sălii.
— Îmi va fi greu, pentru că monologul meu... Pot să vă spun asta : pentru monologul din actul II am

refuzat angajamentele în provincie, roluri de mare prestigiu...
— Mai tare ! au strigat din nou.
— Vă spuneam că o să-mi fie greu, pentru că monologul de care vă vorbeam trebuie rostit aproape în *sotto voce.* Mă voi furişa printre butoaie, voi privi spre dumneavoastră şi voi .monologa, dar n-o să mă auziți. Şi nici de văzut nu mă veți putea vedea, pentru că între noi şi
voi se află cortina.
— Vorbeşte, domnule, mai tare ! a țipat o doamnă ri-dicîndu-se brusc în picioare. (O doamnă în vîrstă.)
Şi cîțiva au izbucnit în rîs, alții au aplaudat. Dar s-a auzit din nou, cu severitate „Şşşt !..." şi sala a împietrit într-o nefirească tăcere, întreruptă cîteva clipe în urmă de o voce puternică, străbătând de dincolo de cortină. Parcă ar fi poruncit ceva, pentru că s-au auzit urale depăi-tate, dar şi un hohot de plîns, foarte aproape de cortină. Plîn-gea desigur o femeie. Actorul şi-a întors mirat capul.
— Cum trece timpul, aici la dumneavoastră ! a exclamat. Parcă zboară ! Am ajuns deia la scena a IlI-a, poate cea mai misterioasă. In orice caz, e cea mai tragică. Cre-deți-mă, e greu, e greu... Cum să vă explic ? Eu ştiu ce-ar fi vrut directorul. Ar fi vrut să vă spun, politicos, dar cu multă simpatie, că noi, aşa cum era convenit, am început spectacolul la opt treizeci şi să vă rog să fiți înțelegători,

să nu faceți prea mult zgomot. E adevărat, cortina aceasta e veche, aşadar e solidă, amortizează zgomotele. Dar, dacă rîdeți prea tare sau aplaudați, sau bateți cu picioarele în podea, se aude şi dincolo de cortină. Şi sînt scene de mare subtilitate, monologuri rostite aproape în şoaptă, dialoguri imperceptibile, căci de ce-am răspunde imediat cînd ni se adresează cineva necunoscut sau prea depărtat de noi ? Răspundem cînd credem noi de cuviință. Avem timp. Vă repet : în aparență, spectacolul trebuie să se încheie la unsprezece şi treizeci şi cinci —, dar în realitate *avem timp.* Nu ne grăbim...
Voia, desigur, să zîmbească, dar se răzgîndi şi-şi trecu palma pe buze, îşi mîngîie bărbia. Şi tocmai atunci cortina fremăta o clipă, de la un capăt la altul, parcă ar fi fost bătută de vînt, şi se auzi un zgomot surd, peste putință de
identificat.
— A căzut cineva ! exclamă un tînăr din rîndul I şi
voi să se ridice în picioare,
— Vedeți, tocmai asta voiam să vă spun, continuă actorul. Nu ne mai înțelegem. Am crezut întîi că e cortina de vină, că ne desparte cortina. Că, în fond, prin simplul fapt că dumneavoastră alcătuiți publicul, iar noi sîntem actori, o prăpastie se deschide între noi. Dar nu e asta. Orice s-ar spune şi de o parte şi de cealaltă a cortinei sîntem tot oameni. *Dar e din cauza Timpului.* Noi avem timp, nu ne grăbim şi atunci, tot ce ne spunem *noi, între noi,* pur şi simplu...
Ezită din nou şi-şi trecu palma pe bărbie.
— De fapt, nu e atît de simplu, adăugă. Dar nu ne înțelegem. Nu ne puteți înțelege, deşi în aparență vorbim acelaşi limbaj. Cine dintre dumneavoastră n-a înțeles cu-vîntul acesta simplu, patetic, dacă nu chiar de-a dreptul tragic : *Adio* ? Şi, totuşi, cînd, adineauri, camaradul meu v-a explicat că *asta era tot,* că *asta era tot ce aveam de spus,* ați izbucnit în rîs, ați început să aplaudați şi să bateți din picioare... Dar, încă o dată, şi directorul, şi noi, actorii, atîta vă rugăm : liniște. Sau, dacă nu aveți răbdare să aşteptați sfîrşitul spectacolului, la unsprezece treizeci şi cinci puteți pleca, vă puteți întoarce acasă. Aveți desigur atîtea alte lucruri de făcut...
Se înclină, parcă ar fi vrut să se retragă. Dar deodată, din primele rînduri, s-au ridicat brusc spectatorii. Unul din ei a încercat să strige : *„Nu sîntem public de rînd l"* Avea o voce gravă, părea emoționat şi cuvintele abia s-au

auzit; Dar l-au susținut ceilalți, vecinii lui din rîndul L —- Nu sîntem public de rînd I au repetat ei. Am învățat, ne-am pregătit...
— In timpul verii, au continuat ceilalți. Am citit cărți
grele. ;
— Am studiat, au adăugat vecinii lor. Ne-am pregă--
tit.
— *Ca să vă înțelegem !* izbucni din nou domnul cij vocea gravă. Aşteptam toamna...

Aşteptam toamna, repetă el cu vocea cea sugrumată de emoție, dar nu izbuti să continue.
— Trecea vara, începu vecinul lui.
— Dar nu ne părea rău, continuară ceilalți.
— Ne spuneam : „Nu e nimic ! Nu e nimic ! La toamnă se redeschide teatrul"...
— Teatrul! strigară deodată, entuziasmați, cîțiva studenți ridicîndu-se în picioare. *Viață, idei, imaginație !...*
— Cînd am citit titlul pe cel dintîi afiş, mărturisi cu fervoare o femeie tînără, *am înțeles* .'...
— Am înțeles ! repetară mai mulți, ridicîndu-se în picioare.
Actorul îi asculta cu simpatie, dar absent, clătinînd la răstimpuri din cap. înălță amîndouă brațele şi, înainte de a se face tăcere, începu.
— Este exact aşa cum l-am prevenit. Domnule director, i-am spus : „Scena V ! Trebuie să ne pregătim pentru scena V", căci şi ei s-au pregătit. Au avut toată vara înaintea lor ca să se pregătească. Poate au învățat sanscrita ; în orice caz, au studiat antropologia, miturile, structurile. Mai ales la premieră o să avem un public cultivat, probabil foarte mulți studenți. Va trebui să ridicăm cortina...
în sală se făcuse din nou linişte, aşa că ultimele cuvinte s-au auzit aproape în întregime.
„Acum începe de-adevărat, a şoptit cineva. Acesta e începutul." (Evident, nu au înțeles toți.
„Ce vrea să spună ?" întreba, în şoaptă, dar insistent, o femeie tînără. „E un text dificil, i-a explieat tovarăşul ei. Text poetic, plin de aluzii enigmatice.")
Actorul rămăsese în mijlocul scenei, cu privirile pierdute, parcă s-ar fi întrebat ce căuta acolo.
— *Pentru numele lui Dumnezeu !* s-a auzit, foarte clar, din spatele cortinei.

Aproape nimeni nu mai îndrăznea să respire. încet, şi parcă fără convingere, actorul începu să pipăie cortina. Găsi marginea pe care o căuta şi începu să tragă cortina după el.
— Scena V, reluă el. Dintr-un anumit punct de vedere...
Dar nu-l mai asculta nimeni. Deşi cortina se rdicase mai puțin de jumătate, esențialul era acolo : o femeie tînără, frumoasă, cu părul căzîndu-i pe umeri, ținînd mîinile la spate, şi foarte curînd toți au înțeles că le ținea aşa pentru că mîinile îi erau legate la spate. în fața ei, un bărbat aproape bătrîn, încruntat, cu privirile pironite în pă-mînt. Dar abia au apucat spectatorii să-l vadă, să înțeleagă că.e încruntat, că nu îndrăzneşte să-şi ridice privirile şi bărînul dispare. Face doar cîțiva paşi şi dispare în dosul cortinei. Fata parcă s-ar fi trezit din vis. Priveşte în jurul ei şi, pe nesimțite, figura i se luminează. Zîmbeşte ? s-au întrebat unii. Dar, înainte ca să poată răspunde, cortina, pe care actorul o ținea ridicată cu un mare efort, s-a cobo-rît brusc, şi sala întreagă a fremătat dezamăgită.
— Vă rog să nu aplaudați, începu actorul, apropiin-du-se de rampă, pentru că scena V încă nu s-a terminat. Cum vă spuneam, şi cum spunea şi directorul...
— Mai tare ! strigară cîțiva studenți din fundul sălii. Actorul ridică exasperat brațele în sus.
— Linişte, vă rog, vă rog ! şopti. Acceptați şi dumneavoastră acest sacrificiu. Nu va dura mult, dar pentru noi e o scenă capitală. Gîndiți-vă la copilăria dumneavoastră, amintiți-vă de prietenii pe care i-ați pierdut...
în acea clipă, din spatele cortinei izbucniră urale prelungite. Actorul întoarse capul, vădit emoționat. S-au mai auzit cîteva glasuri, înecate din nou în urale. Dar, din-tr-o dată, pe neaşteptate, spectatorii şi-au pierdut răbdarea şi au început să aplaude, să bată cu picioarele în podea. Zadarnic îi implora actorul cu amîndouă brațele ridicate în sus. Studenții se dezlănțuiseră. Atunci, din spatele cortinei îşi făcu loc, furtunos, fata.
— Ce se întîmplă aici ? întrebă ea cu o voce aspră, neaşteptat de groasă, aproape vulgară. Poate ați uitat că sînteți la teatru. Dacă nu înțelegeți, nu aveți decît să ieşiți în vîrful

picioarelor. Treceți pe la casă şi vi se va restitui costul biletelor.
— Ba înțelegem, vorbi un tînăr, calm şi totuşi amenințător. Pînă acum am înțeles foarte bine. E misterul
61

V

Tatălui. Dar vrem să vedem ce se întîmplă mai departe. De ce-ați lăsat cortina ?
Fata îl privi adînc, concentrat, parcă nu l-ar fi înțeles.
— Cine a lăsat cortina ? întrebă.
— Camaradul dumneavoastră, spuse tînărul, intimidîndu-se deodată.
— Nu înțeleg ce vrei să spui, continuă fata. Noi nu țineam seama de cortină. Asta e de altfel marea noutate a piesei : că jucăm ca şi cînd n-ar exista o cortină. Autorul a păstrat împărțirea pe scene şi în acte, dar a suprimat cortina. Şi e limpede de ce-a recurs la acest procedeu. E mai aproape de realitate, de viață. Viața cunoaşte scene şi se poate spune că e împărțită în acte, dar cortina se lasă o singură dată. Dacă nu înțelegeți nici măcar atîta...
Ridică din umeri şi nu mai adăugă nimic.
— Şi totuşi, reîncepu tînărul prinzînd din nou curaj, totuşi *cineva a lăsat cortina.* Adineauri. Cortina pe care o aveți în spatele dumneavoastră. Şi nu putea s-o lase decît cel care o ridicase, camaradul dumneavoastră !
Şi-l arătă cu degetul.
— Are dreptate ! au izbucnit mai mulți. L-am văzut şi noi. L-am văzut, i-a dat drumul din mînă.
Fata se întoarse spre actor şi-l privi exasperată, întrebătoare.
— Le-am spus, începu el cu o mare tristețe în glas. Le-am spus că nu înțeleg. Zadarnic s-au pregătit în timpul verii şi au învățat. Zadarnic : orice *am face, nu înțeleg .*'...
— S-au poate înțeleg, şopti fata, dar înțeleg tocmai pe dos...
— Mai tare ! Pentru numele lui Dumnezeu, vorbiți mai tare ! strigară studenții.
Fata îşi scutură pletele pe umeri, îşi duse mîinile la spate şi, făcînd un pas către rampă, începu :
— Ca şi camaradul meu, am încercat să mă recuz. „Nu mă pricep, domnule director, i-am spus. Vreți să le explic, dar *cum să le explic* ? Dacă m-ați lăsa să dansez, ar fi uşor, le-aş explica. Dar ştiu, adăugă coborînd glasul, nu vrea autorul. Spune că el e profesor, îi e teamă să nu fie
rău înțeles"...
— Mai tare, domnişoară ! strigară cîțiva.
— In sfîrşit, reluă fata, m-am rugat de el, l-am implorat. „Alegeți pe altul, domnule director, alegeți un bărbat, dacă se poate un bărbat cu profunde sentimente religioase,

pe Darius, bunăoară. Cineva pe care să-l asculte, pe *care sa-l audă",* strigă ea cît putu mai tare.
— Aşa ! aşa, o încurajară studenții din fundul sălii.
— *„Alegeți pe Fiul lui Dumnezeu, născut, iar nu făcut !"* strigă fata din toate puterile. Dar îşi duse repede mîna la frunte şi apoi, foarte palidă, privi în jurul ei : îmi cer iertare, şopti. Nu

trebuia să vă spun asta. Asta era din scena XI...
— Da şi nu, preciza cineva. Mai întîi a fost în *Crezul* de la Niceea.
— Ce spune ? ce spune ? au întrebat mai mulţi.
— Cred într-unui Dumnezeu etcetera, *născut, iar nu făcut,* a repetat cel din banca I. (Bărbat încă tînăr, inteligent, erudit, cu mult umor.)
-— Ei, şi ce-are a face ? întrebă cineva.
— Are a face, pentru că domnişoara pretinde că e din scena XI. Dar, dacă e aşa, e un plagiat...
— Poate fi un citat.
— Depinde de context, spuse un student.
— Şi depinde mai ales cum e pronunţat, adăugă vecinul lui.
— Să ne spună cum îl pronunţă ! strigară studenţii. Fata îşi duse din nou mîinile la tîmple. Se vedea bine
că era turburată. Poate de aceea în sală se făcu deodată tăcere.
— E foarte greu să vă explic, începu ea, încercînd să zîmbească, să vă spun cum îl pronunţ. Pentru că ar trebui să cunoaşteţi, în prealabil, starea mea sufletească. Dar ca să înţelegeţi starea mea sufletească, ar trebui să cunoaşteţi trecutul meu, originea mea socială, problemele care mă frămîntă din fragedă copilărie. Căci din copilărie m-am simţit atrasă de tot ce-mi era necunoscut. Pînă ce într-o bună zi, da, îmi aduc foarte bine aminte, nu e mult de atunci, o zi de vară, de fapt, în vara aceasta. Treceam pe stradă şi am văzut că se anunţa o piesă, *Adio !* Am fost profund emoţionată. Am înţeles. Cineva, pe care nu-l cunoşteam, dar pe care-l aşteptam, pe care-l iubeam deja, poate fără să-mi dau seama, cineva care ar fi putut juca un rol hotărîtor în viaţa mea, care m-ar fi putut face fericită... Ah ! mă exprim prost, nu e vorba de fericire, de ceea ce numim noi fericire, era ceva mai nobil şi mult mai profund... în sfîrşit, acel cineva pe care încă nu apucasem să-l cunosc, deşi îl aşteptam şi poate chiar îl căutam, omul acela îmi spunea, *mie,* o necunoscută care se

oprise în faţa afişului, cu ochii în lacrimi (căci titlul era tipărit cu litere enorme, care-ţi făceau râu, care te sugrumau), îmi spunea : *Adio* .'... Am înţeles, şi am început să plîng, chiar acolo, în faţa afişului. Am înţeles că nu mai e nici o speranţă, că nu-l voi mai întîlni niciodată, căci şi-a luat rămas bun de la noi. A avut doar timpul să ne spună, să-mi spună, în primul rînd *mie,* să-mi spună : *Adio !* Plîngeam în faţa afişului, cînd s-a apropiat de mine. L-am recunoscut imediat : era directorul. M-a întrebat dacă nu vreau să, joc rolul Melaniei şi mi l-a arătat pe afiş : îl juca, într-adevăr, Melania, căci aşa o chema, Me-lania. Şovăiam. „Ştiu la ce te gîndeşti mi-a spus directorul, dar nu e vorba de o dublură. îţi propun rolul Melaniei. E un î-ol greu, dar plin de surprize." Şovăiam. „De felul meu sînt dansatoare, i-am spus. Mă exprim prin dans." M-a privit cu surprindere şi, mi s-a părut, decepţionat. „Atunci va fi greu, a adăugat. Va fi greu din cauza profesorului"... Dar, evident, eu nu ştiam nimic. Şi acum, că stau şi mă gîndesc, mă întreb cine ştia. Dumneavoastră ştiaţi ? Spuneţi cinstit, ştiaţi ?
în sală se făcu deodată tăcere. Dar era o tăcere grea, stingherită, aproape vinovată.
— Ce trebuia să ştim ? se auzi, tîrziu, o voce timidă.
— Că va fi greu din cauza profesorului.
— Nu ştiam, au recunoscut foarte mulţi (dar aproape nimeni nu îndrăznea să-şi ridice privirile).
— Evident ! în afară de director, nu ştia nimeni...
— Dar el, directorul, de unde ştia ? întrebă domnul
din rîndul I.
Fata îl privi cu mirare.
— Toată lumea ştie că marea lui pasiune e istoria
religiilor...
In sală se făcu din nou tăcere. De data aceasta, o tăcere gravă, reculeasă.

— Nu toată istoria religiilor, continuă Melania, dar esențialul: India, bunăoară, Tibetul, Japonia. V-ați dat seama şi dumneavoastră cînd ați văzut cum a interpretat el scena V : nu e un simbol, cum ar fi vrut autorul, ci, ca o realitate imediată, *hic et nune,* aşa cum o înțelege, bunăoară, Mahayana cînd afirmă că *nirvana* şi *samsara* sînt
identice...
— N-am văzut nimic ! strigă doamna în vîrstă, ridi-cîndu-se brusc în picioare. Nimic ! Absolut nimic ! şi doar

am studiat şi eu Mahayana şi pot să spun cînd e nirvana Şi cînd nu e nirvana !
— Am studiat-o şi noi ! strigară mai mulți studenți. Am studiat-o în original.
— Unde e directorul ? continuă doamna. Să vină directorul, să stăm de vorbă cu el. Prea ne credeți ignoranți !
— Directorul ? întrebă cineva din fundul sălii. In seara aceasta eu sînt directorul...
Şi se îndreptă agale spre scenă.
— Dar ce-aş putea să vă explic ? Şi, mai ales, cînd ? adăugă privindu-şi ceasul. (Un cronometru de argint.) Antractul e pe sfîrşite. în trei, patru minute începem actul II şi puțin timp după aceea o să vă rugăm din nou să faceți liniște. Actul II e prin excelență un act interior, dacă înțelegeți ce vreau să spun.
— înțelegem, au răspuns foarte mulți.
— Tăceri lungi, apăsătoare, întrerupte de monologuri. Unele monologuri într-adevăr sublime, dar ce folos dacă nu le aude nimeni ? *Sotto voce* ?... E puțin spus. De fapt, sînt mai degrabă meditații. Şi, după cum îmi atrage atenția autorul, unii eremiți, chiar dintre cei mai iluştri, în timp ce meditează, adorm. Şi atunci nu mai ştiu nimic. Vreau să spun, nu mai ştiu ce se întîmplă cu ei : se reîntorc în neant, se pierd în inconştient, se întîlnesc față în față cu Dumnezeu ?
Se rezemase de rampă şi, rostindu-şi întrebările, privea cînd într-un colț, cînd într-altul al sălii, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns. Dar nu îndrăznea nimeni să răspundă.
— într-un anumit sens, reluă directorul, misterul e de nepătruns... Dar vă dați seama ce înseamnă asta pentru un director de scenă. Cum să *arăți* tăcerile, lungile, aridele tăceri care traversează istoria religiilor care, de fapt, alcătuiesc în bună parte istoria religiilor, ca şi, de altfel, oricare altă istorie în general ?...
— Tăceri ? pur şi simplu tăceri ? întrebă cineva.
— ...Cînd nimic important nu se mai spune, continuă directorul, cînd oamenii trăiesc cum au apucat să trăiască strămoşii strămoşilor lor, cu sute, cu mii de ani înainte, cînd nici un zeu şi nici o idee nu se mai inventează şi totul se repetă şi se *repetă mai ales tăcînd ?* Cum să prezinți o *tăcere sterilă,* cînd nimic nou nu se mai spune pentru că nimeni nu mai simte nevoia sau nu mai are timp să spună ceva nou, semnificativ, fecund ?... în textul pe care

mi l-a dat de curînd, profesorul sugerează acest decor :
butoaie şi spînzurători.
— Butoaie şi ce altceva ? întrebă o persoană tînără.
— Butoaie şi *spîn-zu-ră-tori.* Dar mi se pare prea *direct* şi totodată prea *simbolic,* dacă înțelegeți ce vreau
să spun...
— înțelegem ! se auzi din mai multe locuri deodată.
— Adică : secole sau chiar milenii, nu se întîmplă nimic în lumea spiritului, nu se *creează* nimic, dar istoria continuă, oamenii beau şi petrec ca să uite, iar stăpînii spînzură ca să rămînă stăpîni. E o imagine prea apăsată. Evident, teroarea istoriei e una din obsesiile profesorului. Dacă ați citit Le *mythe de Veternei retour,* vă aduceți
aminte.

— Butoaie, repetară cîțiva, visători. Butoaie...
— Mai plicticos e că profesorul schimbă necontenit ordinea scenelor. Bunăoară, ce era alaltăieri scena III a devenit azi scena V, scena la care, după indicațiile autorului, ați participat şi dumneavoastră. Evident, înțeleg şi punctul lui de vedere : el e profesor şi ca atare se ține la curent cu ultimele descoperiri şi publicații pentru că. o recunoaşte deschis, nu vrea să trădeze adevărul istoric...
— Şi, cu toate acestea, izbucni din nou doamna în vîrstă, ce spune el că e Mahayana *nu* este Mahayana !
Directorul o privi cu mirare.
— Dar de unde ştiți dumneavoastră ce spune el despre Mahayana ? o întrebă.
— Din ce ne-ați arătat adineauri, cînd domnişoara stătea cu mîinile legate la spate, iar un domn în vîrstă... în sfîrşit, vă aduceți toți aminte, adăugă, adresîndu-se de-a dreptul sălii.
— Ne aducem foarte bine aminte ! s-au auzit de pretutindeni nenumărate voci.
— E adevărat că asta nu e Mahayana, recunoscu directorul. Scena V, fostă scena III, prezintă situația existențială, dar nu mai puțin exemplară, a Indiei postvedice ; deci, cu cel puțin o mie de ani înainte de Mahayana. Cred că era foarte clar...
— Misterul Tatălui ! strigă tînărul. (După voce, ca şi după întregul lui comportament, se vedea bine că e un intelectual.)
— Aş spune mai degrabă misterul descoperirii spiritului, al ființei, misterul descoperirii lui *atman.* Bătrînul

mîniat şi cu privirile pironite în părnînt reprezintă *lumea veche,* în cazul nostru politeismul vedic, ideologia şi praxiologia sacrificiului şi celelalte. E mîniat pentru că simte că istoria l-a scos din circulație. Şi l-ați văzut : a dispărut după cîteva clipe ; exact după cinci secunde, corespunzînd celor cinci secole care despart ultima creație vedică de prima *Upanishadă...*
Sala îl asculta înfiorată.
(„Upanishadele ! s-a auzit din mai multe părți deodată. Le-am citit. Sînt sublime !"...)
— Fata cu mîinile legate, Melania, reprezintă spiritul, mai precis *atman.* Spiritul care parcă s-ar deştepta din-tr-un vis şi îşi dă seama că *i se părea numai* că e legat. Cînd se deşteaptă bine, Melania — adică spiritul, *atman* — înțelege că n-a fost niciodată legată, că în fond *atman* nu poate fi niciodată „legat", adică robit, de materie...
— Dar atunci, Mahayana ? întrebă doamna cu o urma de regret în glas. Cînd începe Mahayana ?
Directorul cercetă din nou cronometrul. închise o clipă ochii ca şi cum ar fi făcuj/ repede socoteala în gînd.
— Depinde de perspectiva temporală în care ne situăm, răspunse. Pentru noi, vreau să spun actorii care participăm la mister, Mahayana a avut loc exact acum un minut şi jumătate. Pentru dumneavoastră, publicul, Mahayana poate interveni oricînd, depinde de pregătirea personală a fiecăruia dintre dumneavoastră...
— Aşadar, putem spera ? întrebă doamna.
— Eu aşa cred, o încuraja directorul.
(Dar mulți au zîmbit, sceptici. Li s-a părut că directo-irul nu vorbise cu toată convingerea.)
— In fond, dacă am înțeles bine... începu cineva.
Dar directorul îi făcu semn cu mîna, ca şi cum ar fi vrut să mai adauge ceva. într-adevăr, în clipa următoare începură să se audă din nou urale, de data aceasta mai timide, mai depărtate. Directorul le asculta cu o atenție încordată, clătinînd încet din cap. Curînd ecoul uraielor se stinse şi directorul îşi privi cronometrul cu oarecare satisfacție.
— Şi aceasta a fost o scenă interesantă, începu el, deşi extrem de greu de jucat. Căci textul indică *în acelaşi timp,* monologuri interioare, deci meditații şi urale. E ade-

jjrărat, de data aceasta uralele sînt mai modeste. Şi, exact ^cronometrate, nu trebuie să treacă de opt secunde. iVIă

grăbesc să adaug că, de data aceasta, nu e vorba de secole ; secundele nu reprezintă secole, ci personaje istorice. Dar acum începe marea dificultate, pentru că textul fiind extrem de dens, nu poți fi niciodată sigur de care personaje istorice este vorba. Ați înțeles, cred, că mă refer la campania iconoclastă şi antiiconoclastă şi totodată la irupția Islamului în istorie.
— Ir fond, dacă am înțeles bine, se auzi din nou, avem de-a face cu o piesă inspirată din istoria religiilor.
— Nu inspirată, îl întrerupse directorul, îndreptîndu-se agale spre mijlocul sălii. Aşa cum o spune, ba chiar o subliniază titlul, Adio .', rezumă şi totodată explică întreaga istorie a religiilor. Era de altfel de aşteptat, căci autorul — poate e bine s-o amintesc pentru unii dintre dumneavoastră — autorul este istoric al religiilor. Şi ce poate scrie un autor decît despre ce *ştie* sau, mai precis, despre ce *este* el, ca vocație sau ca meserie ? Un poet scrie poezie, un filozof scrie despre filozofie. Despre ce vreți să scrie un profesor de istoria religiilor, mai ales cînd se hotărăşte să scrie teatru ?
— Dacă am înțeles bine, vorbi cineva din rîndul I, este ceva nou. Ceva care nu s-a mai încercat pînă acum...
— Nu s-a încercat în perspectiva în care se situează autorul, preciza directorul. După cum ați putut vedea pînă acum, autorul nu mai ține seamă de cortină. Şi este uşor de înțeles de ce nu ține seamă. In concepția lui — concepție care este rezultatul studiilor lui de istoric al religiilor — cortina nu se poate lăsa decît o *singură dată.*
— Cînd murim, şopti cineva, poate mai mult pentru sine.
Dar directorul îl auzi şi clătină dezamăgit din cap.
— Ah ! nu, nu, nu ! exclamă. Atunci nu ne înțelegem. Nu ne înțelegem chiar deloc...
Sala începu deodată să fremete.
— Ce se întîmplă cu noi, oamenii, continuă directorul, nu poate constitui subiectul unei piese de teatru, în care e condensată, şi chiar distilată, întreaga istorie a religiilor. După cum bine remarca adineauri cineva dintre dumneavoastră, avem de-a face cu ceva nou, cu ceva care nu s-a mai încercat pînă acum. Evident, datorită modului de a fi al acestei noutăți, nu ne putem da seama de ea. Înțelegeți ce vreau să spun...

■ Cei mai mulți clătinară din cap, unii cu oarecare gravitate.
— Refuzînd să mai utilizeze cortina, autorul o *presupune* şi în acelaşi timp o *ignoră.*
Directorul îşi roti ochii în sală, încurajînd întrebările. Dar nimeni nu îndrăzni să-i întrerupă expunerea punîn-du-i întrebări.
— Cu alte cuvinte, continuă, cortina este şi nu este sau, mai precis, *există* şi totodată *nu există.* Prin chiar faptul că ea există pentru dumneavoastră, spectatorii, ea încetează să existe pentru noi, actorii. înțelegeți ?
— Eu nu înțeleg ! strigă doamna în vîrstă, ridicîndu-se din nou în picioare. Şi nu înțeleg de ce întîrziați atît, de ce nu ne arătați Mahayana.
— V-am spus, începu directorul încurcat, depinde de pregătirea dumneavoastră personală.
— Dar eu m-am pregătit ! exclamă doamna. Şi cred că mai sînt şi alții ca mine, adăugă, adresîndu-se sălii.
— Evident că ne-am pregătit, strigară mai mulți.
— Am impresia că ne credeți nişte ignoranți, continuă doamna. Vă e teamă că textul e prea dificil pentru noi şi de aceea nu ridicați cortina. Credeți că numai dumneavoastră, inițiații, actorii sînteți în stare să înțelegeți piesa.
Ultimele cuvinte au fost înecate de puternice urale. Se auzeau atît de aproape, încît cortina începu să tremure. Directorul privi încruntat cronometrul. Mai mulți spectatori se ridicară în

picioare, sperînd, probabil, că vor vedea ceva.
■— Cortina ! Cortina ! începură să strige studenții.
Dar înainte ca tumultul să se întețească, un actor apăru grăbit din stînga scenei. Era curios şi, mai ales, fără gust îmbrăcat, pentru că pe deasupra costumului de epocă, pe care nu apucase să şi-l scoată decît în parte, îmbrăcase, desigur în mare grabă, o pijama veche. Dar încă nu se demachiase şi spectatorii l-au recunoscut cu uşurință : era Darius.
— In numele autorului, dar şi în numele nostru, al actorilor, începu el, vă rugăm, vă implorăm : liniște ! Ne apropiem de sfîrşitul actului II, poate cel mai important pentru mulți dintre noi, mai ales pentru cei tineri. Dacă ați şti ce sacrificii am făcut cînd ne-am hotărît să jucăm *Adio !* Mai ales cei mai tineri dintre noi. La cîte nu am

renunțat ! La critică, la public... Avem dreptul să vă cerem măcar atîta : liniște !... Nu mai avem mult...
— Unsprezece minute, preciza directorul din mijlocul sălii.
— Pentru dumneavoastră nu e mult. continuă Darius. De cîte ori pe zi nu pierdeți unsprezece minute ? Dar pentru noi sînt minute decisive, esențiale. în fond pentru asta trăim noi, actorii, mai ales actorii tineri : pentru ca ′să putem juca, o dală, de două ori în viață, o asemenea piesă...
O parte din sală îl ascultase cu simpatie, dar erau şi cîțiva care rămăseseră neînduplecați.
— Ridicați cortina ! sugeră domnul din rîndul I.
— Ridicați-o măcar pe jumătate ! strigară cîțiva. Melania şi primul actor alergară repede lîngă Darius
şi, împreună, începură să facă semne cu mîinile. Probabil că cei mai mulți dintre spectatori n-au înțeles şi în sală s-a făcut din nou liniște.
— Nu se poate ! începură actorii, vorbind cînd împreună, cînd pe rînd. Nu se poate, pentru că e împotriva adevărului istoric. Pentru dumneavoastră, spectatorii, cortina *a fost lăsată înainte de a fi venit,* a fost lăsată azi după masă, pe la patru jumătate. Pentru că *acesta* e adevărul istoric. Dumneavoastră trăiți în secolul XX, exact în 1964 şi *nu vă puteți întoarce înapoi în Timp.* Noi putem, pentru că sîntem actori, adică participăm la mister, retrăim, condensat, întreaga istorie a religiilor.
— Asta putem face şi noi ! strigară mai mulți.
— Vi se pare numai că asta puteți face şi dumneavoastră ! E o iluzie. încercați să trăiți în evul mediu, în chip *real,* adică în concretul istoric, nu ca noi, actorii, care jucăm tocmai pentru că sîntem actori, sîntem eliberați de contextul istoric. Dar dumneavoastră nu vă puteți elibera, pentru că nu ştiți — sau poate nu vreți — să jucați. Dumneavoastră sînteți persoane responsabile, adică asumați în deplină conştiință momentul dumneavoastră istoric. Dumneavoastră nu puteți trăi *decît* în 1964...
— Ei, şi ce-are a face ? Ce-are a face ? începură să se audă voci din toate părțile.
Cei trei se priviră unii pe alții, şovăind.
— Cum să le explicăm, domnule director ? îl întrebă Darius. De unde să începem şi cum să le explicăm ? Dacă am fi mai mulți, poate ar înțelege...
— Mai aveți şase minute, îi preveni directorul. Ar trebui să vă grăbiți.
Cei trei prinseră curaj. Din dosul cortinei începură să apară, în grupuri mici actori, actrițe, figuranți, îmbrăcați în tot felul de costume, unele oarecum extravagante. (Aveau, bunăoară, coifuri, dar şi pistoale.) Melania îi pri-
' vea cu căldură.
: — I-ați auzit, începu ea, arătîndu-i cu brațul. Toată vara am repetat împreună uralele. Şi, după fiecare repetiție, aveam toți ochii în lacrimi. Fiecare voce reprezintă ceva — un secol, un simbol, un profet. Niciodată nu s-au auzit urale mai semnificative, mai încărcate de mesaje, şi totuşi impecabil cronometrate. Nu judecați după ce-ați auzit dumneavoastră aici, în sală.

Uralele, ca şi monolo-gurile interioare, ni se adresează nouă, actorilor.
— Bine, am înţeles asta, o întrerupse domnul din rîn-dul-I. Dar de ce-aţi lăsat cortina la patru jumătate ?
■ — Pentru că *asia corespunde adevărului istoric !* strigă Melania, nemaiizbutind să-şi ascundă exasperarea. Vi s-a spus de atîtea ori că *Adio !* este o piesă istorică, adică rezumă întreaga istorie a religiilor.
— Gîndiţi-vă la Nietzsche ! strigă directorul din mijlocul sălii. Cînd a proclamat el pentru întîia oară moartea lui Dumnezeu ? Pe la 1880—1882. Faceţi socoteala...
— Asta înseamnă ? întrebă o doamnă, încă tînără, distinsă, ridicîndu-se în picioare.
— Asta înseamnă, continuă directorul, că pentru dumneavoastră, care faceţi parte din elita societăţii occidentale moderne, Dumnezeu a murit de mai bine de optzeci de ani. In concepţia autorului, cortina se lasă o singură dată, aţi înţeles cînd. Nu cînd moare un om, căci nu oa-
^ menii constituie obiectul istoriei religiilor. Ci cînd moare
Dumnezeu, sau un dumnezeu, cum vreţi s-o luaţi. în orice
caz, în ce priveşte dumnezeul dumneavoastră, moartea lui
a fost deja proclamată, de aceea cortina a fost lăsată *îna'*
linte ca dumneavoastră să fi pătruns în sală...
Doamna rămăsese în picioare, nehotărîtă, oarecum debutată. '■ — Atunci de ce nu ne-aţi spus ? întrebă.
— Aduceţi-vă totuşi bine aminte, şopti Melania.
Dar aproape nimeni n-a auzit-o şi studenţii reîncepură să strige.
— Mai tare, domnişoară ! Mai tare ! .. •

Directorul îşi privi cronometrai şi se lumină deodată la faţă.
— Sîntem în antract, spuse, adresîndu-se Melaniei. Poţi vorbi cît de tare.
Cîteva clipe în urmă, din spatele cortinei, au mai apărut cîţiva actori. Unul din ei se apropie, obosit, istovit, de rampă.
— V-am spus, începu el. Am venit pînă aici, în faţa dumneavoastră şi v-am strigat *Adio !* V-am strigat chiar de trei ori.
— Dar de ce ? de ce ? întrebă, de data aceasta iritat, domnul din rîndul I.
— Trebuie să recunosc că acesta este singurul amănunt care nu corespunde adevărului istoric, interveni directorul. Pentru că nu avem absolut nici o dovadă că, înainte de a muri, Dumnezeu şi-a luat rămas bun de la oameni. Nici unul dintre toţi cei care au proclamat şi demonstrat moartea lui Dumnezeu n-a pretins că l-a auzit spunîn-du-i *Adio !* în fond, asta face parte din destinul civilizaţiei occidentale, că Dumnezeu, fie că a murit de moarte bună, fie că l-am omorît noi, nu ne-a spus nimic cînd a murit, nici măcar un singur cuvînt. Ca şi cum noi, oamenii, făpturile lui, nici n-am fi existat ! Şi poate asta explică resentimentele şi amărăciunea omului occidental modern. Căci, orice s-ar spune, e trist ca cineva în care ai crezut, la care te-ai rugat, *pe care contai,* să moară fără să-ţi adreseze măcar un cuvînt. Chiar dacă explicaţia lui Nietzsche e justă, chiar dacă *noi,* oamenii, am ucis pe Dumnezeu, e totuşi trist că nu ne-a spus nimic înainte de a se despărţi de noi...
— Asta e foarte adevărat, se auzi din mai multe părţi.
— Dar autorul e de altă părere, reluă directorul. El crede că anumiţi oameni, îndeosebi copiii, dar şi cîteva femei, l-au auzit cînd le-a şoptit : Adio / Şi cum cu acest cuvînt se încheie istoria religiilor, cel puţin pentru noi, aici, în Occident, *Adio !* a devenit şi titlul piesei. Piesă în care, vă repet, e rezumată întreaga istorie a religiilor...
— Dar, atunci, uralele, şi monologurile interioare, şi butoaiele ? întrebă tînărul care menţionase misterul Tatălui.
— Ah. făcu directorul, ridicînd din umeri, asta e cu totul altceva ! Astea s-au petrecut demult

şi, deci, le putem juca noi, actorii, între noi, pentru că noi sîntem liberi
72
să trăim — adică să jucăm — în orice secol, în orice epocă istorică. Iar pentru noi, lucrurile acestea sînt extraordinar de importante dar, evident, noi *jucăm,* deci ne putem permite să credem cu adevărat, să ne rugăm, să blestemăm...
— Dar Mahayana ? întrebă, sfios, doamna în vîrstă.
— V-am spus ! Depinde de pregătirea dumneavoastră personală. Dar asta n-are nimic de-a face cu moartea lui Dumnezeu, fapt istoric, bine documentat. Şi n-are nimic de-a face cu misterul dispariţiei lui fără să ne spună rămas bun sau, acceptînd ipoteza autorului, spunînd *Adio !* doar cîtorva copii, cîtorva femei...
— Dar de ce *de trei ori ?* întrebă o doamnă. De ce-a spus de trei ori *Adio 1 ?*
— Da ce de trei ori ? repetă directorul, încurcat. De ce de trei ori ? Nu m-am gîndit niciodată la asta.
— Şi totuşi pare a fi important, stărui doamna.
— E un număr simbolic, vorbi cineva. E deci foarte important.
— Probabil că cifra trei e cheia de boltă a piesei...
— Este în orice caz o cheie...
— E curios că nu m-am gîndit, recunoscu directorul. S-a gîndit cineva dintre voi ? se adresă el actorilor şi figuranţilor.
Clătinară toţi din cap ; se vedea bine că erau şi ei încurcaţi.
— Şi totuşi e important, e chiar foarte important, repetară cîţiva studenţi.
— Tot misterul teologiei trinitare la asta se reduce, la înţelegerea simbolică, teologică şi sacramentală a numărului trei...
— Acum, că vă ascult vorbind, începu directorul, îmi dau şi eu seama că, într-adevăr, e foarte important. Dar nu m-am gîndit niciodată la asta. Să-l întrebăm pe autor, adăugă el, întorcîndu-se brusc către mine.
De cîteva minute mă aşteptam la asta şi nu-mi mai găseam locul pe scaun. Dacă aş fi bănuit că se va ajunge aici, aş fi plecat cu zece minute mai devreme, îndată ce venise vorba despre moartea lui Dumnezeu. (S-ar fi crezut că părăsesc sala în semn de protest.)
— De ce de trei ori, domnule profesor ? mă întrebă directorul zîmbind.
Se vedea bine că era şi el curios, că-l intiresa problema.
73
— Ah ! începui, încurcat. E greu de spus...
— Mai tare ! strigară din mai multe părţi deodată.
— Ar fi bine dacă v-aţi ridica în picioare, sugeră directorul. Şi puteţi vorbi oricît ; avem timp. Sîntem în antract.
Auzeam ca prin vis : „Ce spune ? Ce spune ?"
— E greu de spus, am repetat, ridicîndu-mă în picioare şi privind încurcat către actorii adunaţi în faţa cortinei. (Din fericire, îi cunoşteam pe toţi.)
— Evident că e greu, mă întrerupse domnul din rîn-dul I. (Se ridicase şi el în picioare.) E greu, pentru că e simbolic. Dar de la un specialist ca dumneavoastră...
— Evident, încercai eu din nou, e simbolic. Dar de data aceasta, cum să vă spun ? De data aceasta, recunosc, n-am plecat de la o idee precisă, de la un simbol precis, vreau să spun. M-am gîndit, *în general,* m-am gîndit că dacă eu, bunăoară, aş vrea să-mi iau rămas bun de la cineva, aş repeta de mai multe ori cuvîntul. *Adio !* i-aş spune, *Adio !...*
Mă oprii, încercînd să zîmbesc.
— Dar acum aţi spus numai de două ori *Adio !* observă unul din vecinii mei.
— Numai de două ori ? am exclamat surprins. Atunci am greşit. Dacă eu aş vrea să-mi iau rămas bun de la cineva, aş repeta *Adio !* de cel puţin trei ori.
— Dar nu se pune aşa problema, mă întrerupse din nou domnul din rîndul I. Nu discutăm ce-

ați face dumneavoastră, ci ce-a făcut Dumnezeu — sau reprezentantul lui Dumnezeu — în piesa dumneavoastră. De ce-a spus el de trei ori *Adio ! ?*
— E desigur un simbol, auzii din mai multe părți.
— E un simbol, repetai.
— Asta ştim şi noi. Dar ce simbolizează ? Cum trebuie interpretat ?
Căutam cu deznădejde o interpretare. Dar nu mă puteam opri să nu ascult şoaptele din jurul meu.
— E partea cea mai interesantă, şi nici măcar nu ştie ce simbolizează...
— De fapt, era singura parte originală...
— Dar daca*n-o înțelege nici el...
— *Cum trebuie interpretat ?* auzii grupul de studenți
din fund. (Se ridicaseră şi ei în picioare.)
74
M-am apropiat de director.
— Ştiam eu bine de ce nu vciam să scriu teatru, i-am şoptit. Eu sînt timid, nu ştiu să vorbesc în public. Publicul mă intimidează. Publicul savant, mai ales, publicul din zilele noastre cunoaşte atîtea lucruri, studiază, meditează. Simbolurile, sensurile profunde... Ştiam de ce nu voiam să scriu piesa asta...
Directorul mă privea zîmbind.
— Dacă nu vrei, n-o scrie...
Am răsuflat uşurat. ;'
— Atunci n-o mai scriu, i-am spus.
Continua să zîmbească, dar îl ghiceam : era şi el dezamăgit.
[1969]
ie

PE STRADA MINTULEASA...

De cîteva minute, bătrînul se plimba prin fața casei neîndrăznin'd să intre. Era o clădire cu multe etaje, sobră aproape severă, aşa cum se clădea pe la începutul secolului. "Pe trotuar, castanii păstrau încă oarecare umbră dar strada era încinsă ; soarele lovea din plin, cu puteres năniezii de vară. Bătrînul îşi scoase batista şi şi-o înfăşură în jurul gîtului. Era un bărbat destul de înalt şi foarte slab, cu o figură prelungă, osoasă, ştearsă, cu ochii cenuşii, fără expresie ; mustața, crescută neîngrijit, era aproape albă, uşor îngălbenită de tutun. Avea o pălărie veche de paie şi era îmbrăcat în haine de vară, decolorate, foarte largi, parcă n-ar fi fost ale lui.
Văzu pe ofițer apropiindu-se de el şi-l întîmpină de departe, scoțîndu-şi pălăria.
— îmi puteți spune cît e ceasul ? întrebă el extrem de politicos.
— Două, răspunse ofițerul fără să se uite la ceas.
— Vă foarte mulțumesc, făcu bătrînul clătinînd de mai multe ori din cap, şi zîmbi.
Apoi se îndreptă hotărît spre poartă. Cînd puse mîna pe clanță, auzi pe ofițer în spatele lui :
— Trebuie să apăsați întîi pe buton, întoarse speriat capul.
— Şi eu stau tot aici, spuse ofițerul întinzînd mîna şi apăsînd pe buton. Pe cine căutați ? îl întrebă el cîteva clipe în urmă fără să-l privească.
— Pe domnul maior de la M.A.I., Borza.
— Nu ştiu dacă e acasă. La ora asta e de obicei la serviciu.
Vorbea cu un glas neutru, privind doar înaintea lui. Poarta se deschise şi ofițerul îl lăsă să intre, dar tot fără
77
să-l privească. Din penumbra haU-ului răsări un portar şi-l salută.
— Dumnealui caută pe tovarăşul maior, spuse ofițerul şi trecu înainte, spre ascensor.
— Nu ştiu dacă e acasă, spuse portarul. Mai bine treceți la comisariat.

— Am întîlnire cu dumnealui, spuse bătrînul. Vin din partea familiei. Mai bine zis, pentru dumnealui, domnul maior, *sînt* o parte a familiei, adăugă cu înțeles. Sînt partea cea mai prețioasă : copilăria...
Portarul îl privea nedumerit, clătinînd din cap.
— încercați, spuse în cele din urmă. E la etajul IV. Dac-o fi acasă, adăugă repede.
Bătrînul îşi aşează pălăria subțioară şi se îndreptă spre scări.
— Aşteptați o clipă şi puteți lua ascensorul, îi strigă portarul din urmă.
Bătrînul se întoarse spre el şi se înclină de mai multe ori, cu respect.
— Vă foarte mulțumesc, spuse. Nu prea suport ascensorul. Prefer să urc scările. Mai ales cînd intru pentru întîia oară într-o casă, îmi place să urc scările, adăugă melancolic.
începu să urce tacticos, fără grabă, ținîndu~se cu rnîna dreaptă de balustradă şi păstrînd pălăria sub brațul stîng. Cînd ajunse în dreptul primului etaj, se opri şi se rezemă de perete, făcîndu-şi vînt cu pălăria. Auzi glasuri de copii, apoi uşa se deschise brusc şi o femeie fără vîrstă ieşi grăbită cu o sticlă goală de bere în mînă. Zîmbea, dar cînd dădu cu ochii de el, figura i se împietri deodată.
— Pe cine căutați ? întrebă.
— Mă odihneam o clipă, făcu bătrînul înclinîndu-se de mai multe ori, politicos. Urc la etajul IV, la domnul maior de la M.A.I. Borza. îl cunoaşteți ?
— întrebați jos la intrare, vorbi femeia repede, învîr-tind în neştire sticla de bere între degete. E portarul acolo, vă puteți informa.
Apoi dădu să coboare pe scări, dar se răzgîndi şi se reîntoarse. Sună de mai multe ori, scurt, nervos, şi glasurile de copii se auziră din nou ; apoi, cîteva clipe în urmă, uşa se deschise şi cineva, pe care bătrînul nu avu timp să-î vadă. voi să scoată capul afară, dar femeia îl împinse, dispărînd repede şi ea. Bătrînul zîmbi încurcat şi, reaşe-

zîndu-şi pălăria sub braț, porni mai departe. în dreptul etajului II. îl aştepta ofițerul. /
— Ziceai că-l cauți pe maior, îi şopti. De ce n-ai luat ascensorul?
— Nu suport, răspunse intimidat bătrînul. Mai ales în timpul verii, pe călduri, mi se urcă la cap. Nu suport.
— Dar ce căutai atunci la etajul I ? îl întrebă tot în şoaptă ofițerul. Cunoşti vreo persoană la etajul I ?
— Nu, nu cunosc pe nimeni. Mă oprisem doar să răsuflu. Şi tocmai atunci a ieşit o doamnă şi m-a întrebat...
— Ce te-a întrebat ? îl întrerupse ofițerul, aplecînd capul spre el.
— Nu m-a întrebat nimica propriu-zis, m-a întrebat doar pe cine caut. Ei i-am răspuns...
— Am înțeles, îl întrerupse scurt ofițerul.
Apoi, după ce-şi zvîrli privirile spre etajul de sus, se apropie mai mult de bătrîn.
— Cunoşti bine pe maior ? îl întrebă în şoaptă.
— îl cunosc de cînd era de-o şchioapă, făcu bătrînul zîmbind şi arătă cu palma. Pot spune că fac parte din familie, poate chiar mai mult decît din familie...
— Aha, făcu ofițerul, vasăzică îl cunoşti bine. De-aia i-ai aflat adresa, că de-abia s-a mutat aici. De altfel, îl cunosc şi eu bine. adăugă, am lucrat împreună. E un om solid, de încredere.
Se auzi zgomotul ascensorului şi ofițerul rămase o ciipă încurcat, apoi, fără să mai adauge ceva, fără să salute, deschise uşa de la apartamentul din față şi intră. Bătrînul se rezemă de perete şi reîncepu să-şi facă vînt cu pălăria. Ascensorul trecu lin pe lîngă el. Zări, în treacăt, o figură palidă, cu doi ochi mari vineți, care-l priviră pătrunzător. Mai aşteptă cîteva clipe, apoi se hotărî şi începu să urce. Ascensorul se oprise la etajul III şi tînărul pe care-l zărise îl aştepta, ținînd uşa ascensorului deschisă.
— Intrați, îi spuse. Eu rămîn aici.
— Vă foarte mulțumesc, începu bătrînul. N-am luat ascensorul pentru că nu prea îl suport.

Prefer să urc cu piciorul. încet, ca la munte, adăugă zîmbind.
— O să vă fie greu, încă trei etaje, spuse tînărul. i Avea fața neobişnuit de palidă.
— Din fericire, începu bătrînul făcîndu-şi vînt cu pălăria, pot spune că am ajuns.
79
— Veniți la tovarăşul inginer ? se miră celalt, ară-lînd cu mîna spre uşa din față. Nu cred c-o să-l găsiți acasă. V-ați anunțat jos, la portar ? întrebă repede, scă-zînd brusc tonul.
Bătrînul clătină de mai multe ori din cap şi zîmbi încurcat.
— M-am exprimat greşit... Ar fi trebuit să spun : aproape am ajuns. Mă duceam la etajul IV.
Tînărul clipi des şi-şi scoase repede batista. începu să-şi şteargă nervos mîinile.
— La tovarăşul maior ? Numai de-o fi acasă. De obicei ia masa la serviciu. îl cunoaşteți bine ? întrebă privin-du-l adînc în ochi. Nu v-am mai văzut pe aici...
— De-abia s-a mutat, făcu bătrînul. îl cunosc de cînd era de-o şchioapă...
Tînărul rămase o clipă nehotărît, continuînd să-şi fră-mînte batista între degete. Apoi apăsă pe butonul ascensorului şi—1 trimise jos.
— îi cunoaşteți şi familia ? întrebă el în şoaptă, după ce privi de cîteva ori spre etajele superioare.
— Pot spune că fac parte din familie, începu bătrînul.
— Atunci, sînteți din provincie, îl întrerupse tînărul. Familia lui e din provincie. Cunosc pe fratele lui de la „Parafina". E un element excepțional. Un vechi luptător, îl cunosc foarte bine.
Voia, fără îndoială, să mai adauge ceva, căci se apropiase de bătrîn cu un zîmbet misterios, dar auzi paşi pe scări şi se trase repede spre uşă, întoarse spatele şi începu să-şi caute nervos cheia.
— îmi pare bine că v-am cunoscut, spuse bătrînul înclinîndu-se şi porni mai departe, cu mîna pe balustradă.
Pe scări întîlni o pereche şi o salută. Femeia avea părul tuns scurt, era îmbrăcată într-un fel de uniformă şi purta o insignă. Bărbatul, mult mai tînăr ca ea, călca stîn-jenit, ferindu-se parcă s-o privească. Dar după ce trecură, se opriră amîndoi şi întoarseră capetele, să vadă ce va face.
Bătrînuf se opri în fața uşii, îşi scoase batista şi-şi şterse fața, apoi îşi netezi reverurile hainei cu dosul palmei. Părea că era gata să sune, cînd se răzgîndi şi o porni înapoi pe scări, cu pas neobişnuit de sprinten. Se opri cîteva trepte în fața perechii care rămăsese surprinsă, lîngă perete, şi se înclină politicos.
80
— Dacă nu v-aş supăra, îmi puteți spune cît e ceasul? întrebă el adresîndu-se femeii.
— Două, două şi cinci, răspunse ea.
— Mulțumesc, şi toate scuzele mele. Am întîlnire pe la două.
Apoi urcă repede, grăbit, scările şi sună prelung. îi deschise o femeie tînără, puternic şi nepriceput fardată.
— Sărut mîinile, coniță, făcu bătrînul înclinîndu-se. Sper că n-am venit nici prea devreme, nici prea trîziu. Mi-am zis : două, două şi cinci e tocmai ora potrivită.
— E la masă spuse femeia zîmbind, dezvăluindu-şi cîțiva dinți de aur. Vă aştepta pe la două şi-un sfert, două jumătate...
— Atunci aştept, aştept, făcu bătrînul, dînd să se retragă.
— Nu, intrați, că e mai răcoare aici. E apartament boieresc, adăugă zîmbind.
— Cunosc, cunosc, făcu bătrînul. De-abia s-a mutat.
— Cel dinainte, din Calea Rahovei, era prea departe de serviciu. Şi nu făcea de el, maior la M.A.I. şi tot cu misiuni importante. Era prea mic. N-avea pian, n-avea radio.
— Cunosc, cunosc, repetă bătrînul foarte bine dispus dintr-o dată. Iar pe el îl cunosc de cînd era atîtica şi sco-borî mult palma deasupra covorului.
Femeia începu să rîdă.

— Poftiți în salon spuse, conducîndu-l într-o încăpere spațioasă, sobru şi elegant mobilată. Am să-i spun c-ați venit.
Bătrînul se aşează zîmbind pe canapea şi începu să-şi mîngîie fericit genunchii cu palmele. Dar, cîteva clipe în urmă, femeia reapăru şi-i făcu semn să se ridice.
— Spune să poftiți în birou, că vine şi dumnealui acuşica.
îl conduse în odaia alăturată şi-i arătă un fotoliu mare, de piele, din fața bibliotecii. Bătrînul mulțumi din nou şi se aşează, reîncepînd să-şi mîngîie genunchii. La răstimpuri îşi apropia capul de rafturi şi citea titlurile. Auzi uşa deschizîndu-se şi se ridică emoționat. Din prag îl privea un bărbat oacheş, voinic, aproape gras, cu obrajii purpurii, cu părul negru, cu sprîncenele groase şi apropiate şi cu ochii foarte mici, oțeliți, ascunşi între pleoapele umflate, vinete, pătate. Era în cămaşă şi bretele, cu

mînecile suflecate. Intrase rîzînd, cu şervetul prins încă de cămaşă, dar dînd cu ochii de bătrîn, se întunecă deodată.
— Ce-i cu dumneata ? întrebă cu un glas aspru, răguşit. Pe unde ai intrat ?
— Nu mă mai cunoşti ? se miră bătrînul, încercînd să zîmbească. Eu te țin minte de cînd erai de-o şchioapă, şi întinse palma înaintea lui, coborînd-o cît putu mai mult deasupra covorului.
— Cum de-ai intrat ? întrebă maiorul, apucînd un capăt al şervetului şi începînd să se şteargă pe gură şi pe obraz. Cum ți-a dat drumul portarul ?
— Mi-am spus că pe la două, două şi-un sfert te găsesc sigur acasă, începu bătrînul, continuînd să zîmbească.
— Dar cine eşti dumneata ? întrebă maiorul.
— Vasăzică, nu mai mă recunoşti, făcu bătrînul clă-tinînd din cap cu melancolie. E drept, au trecut peste treizeci de ani de-atunci, dar eu te-am ținut minte. Şi. cînd am aflat că te-ai mutat aici, mi-am spus : ce-ar fi să-i fac o vizită, să văd dacă mai mă recunoaşte ?
— Dar cine eşti dumneata, domnule ? ! izbucni maiorul şi făcu, amenințător, un pas spre el.
— Pe strada Mîntuleasa, începu bătrînul clătinînd din cap, nu era o şcoală pe strada Mîntuleasa, cu castani în curte şi în fund o grădină, cu zarzări şi vişini ?... Nu se poate să fi uitat asta. E aici, la doi paşi de dumneata, făcu întinzînd capul spre fereastră. Parcă te văd şi-acum : aveai un costum de marinar şi transpirai, grozav ce transpirai...
Maiorul ieşi repede, trîntind uşa în urma lui.
— Aneto ! strigă trecînd cu paşi mari prin salon. Aneto !
Femeia apăru într-o clipă.
— Tu l-ai introdus pe individul ăsta în birou ? o întrebă coborînd glasul. Nu ți-am spus să nu primeşti pe nimeni, să-i trimiți pe toți la minister ? Nu ți-am spus că aştept un inspector, pe la două şi-un sfert, două jumătate ?
— Păi credeam că ăsta era, dacă l-a lăsat portarul. Şi parcă mi-a spus ceva, că te cunoaşte bine, că ar fi şi el inspector.
Maiorul traversă din nou, cu paşi mari, salonul şi intră în birou.

— Vasăzică, te-ai introdus prin fraudă ! făcu micşo-rîndu-şi ochii. Ai spus neveste-mi că eşti inspector !
— N-am spus, se apără cu demnitate bătrînul. Dar aş fi putut spune, pentru că sînt inspector. La pensie, dar se poate spune că tot inspector am rămas...
— Dar cine eşti dumneata, domnule ? izbucni din nou maiorul, smulgîndu-şi şervetul de la gît şi începînd să se joace cu el în mînă, frămîntîndu-l şi strîngîndu-l ca pe o curea.
— Tot nu-ți aduci aminte ? Strada Mîntuleasa ? Cînd îți făceai şcoala primară pe strada Mîntuleasa, şi în recreații te cățărai în vişini şi, o dată, ți-ai spart capul că-zînd, şi te-a luat în brațe directorul şcolii, şi te-a dus în cancelarie, şi te-a pansat ? Şi a doua zi era serbarea de Zece Mai, şi erai foarte mîndru că veniseşi cu capul bandajat ? Şi te-a întrebat directorul :

„Cum îți mai merge capul, mă, Borza ?" Şi dumneata ai răspuns : „Mi-e teamă de poezii, domnule director, că nu-ți plăcea deloc memorizarea", adăugă bătrînul zîmbind. Mi-e teamă, că n-o să le mai pot învăța pe dinafară..." Ei bine, directorul eu sînt. învățătorul Fărîmă, Zaharia Fărîmă, cincisprezece ani directorul Şcolii Mîntuleasa şi apoi inspector şcolar clasa a Ii-a pînă am ieşit la pensie... Tot nu-ți aduci aminte ? !
Maiorul îl ascultase atent, încruntîndu-se.
— Dumneata îți baţi joc de mine, începu el şuierînd cuvintele printre dinți. Dacă n-ai fi om bătrîn, te-aş aresta pe loc. Te-ai introdus în casa mea spunînd că eşti inspector...
— N-am spus asta.
— Nu mă întrerupe cînd îți vorbesc eu ! făcu maiorul înaintînd amenințător spre el. Te-ai introdus în casa mea prin fraudă. Dar trebuie să fi avut dumneata vreun scop. Acum, spune repede, pînă nu mă supăr, spune : de ce-ai venit ? cu ce scop ?
Bătrînul îşi trecu o mînă tremurîndâ pe față şi, fără voia lui, suspină.
— Vă rog să nu vă supărați, începu el cu glasul scăzut, N-am voit să vă supăr. Poate e la mijloc vreo confuzie şi atunci îmi iac toate scuzele. Dar nu sinteți dumneavoastră domnul maior de la M.A.I. Vasile I. Borza ?
,. — Eu sînt ăla. Nu *domnul,* ci tovarăşul maior Borza ,.|. Vasile. Ce-i cu el ? Ce te interesează pe dumneata ?

— Atunci, mă scuzați, dar ați învățat la mine la şcoală, pe strada Mîntuleasa. Vă pot spune şi anii : între 1912 şi 1915. Vedeți că, deşi au trecut mai bine de treizeci de ani, eu tot îmi aduc aminte. Din fiecare clasă, mă legam de cîțiva băieți, nu întotdeauna premianții, adăugă zîmbind, dar băieți pe care-i simțeam că au ceva deosebit. Şi apoi ii urmăream cît puteam, prin liceu, pe la universitate... E adevărat, dumneavoastră v-am pierdut urma, dar a venit războiul din 1916 şi asta explică multe. Am uitat că ați fost plecat în provincie...
Maiorul îl ascultase atent, întorcînd din cînd în cînd capul spre odaia alăturată.
— Ascultă, domnule director, începu el cu un ton mai puțin agresiv, dar tot atît de aspru. Eu nu sînt ăla pe care-l crezi dumneata, cu liceu şi universitate. Eu sînt din popor, am fost persecutat în viață, n-am avut timp şi bani şi privilegii să umblu prin şcoli înalte...
— Vă vorbeam de şcoala primară din Mîntuleasa.
— Ți-am spus să nu mă întrerupi cînd îți vorbesc ! făcu maiorul privindu-l adînc în ochi. Chestiile astea cu titluri şi şcoli înalte, cunoaştem noi povestea ! Dar s-au dus timpurile alea, de privilegii, diplome şi baliverne ! Am îngropat regimul dumneavoastră, adăugă, întorcînd încă o dată capul spre odaia alăturată. Regim de exploatatori ! strigă ridicînd deodată glasul. Acum îşi spune cuvîntul poporul muncitor ! Bagă-ți asta în cap cît mai e timp. M-ai înțeles ?
— Am înțeles, făcu bătrînul înclinînd din cap. Vă rog să mă iertați. A fost o confuzie, a fost fără voia mea...
Maiorul îl privi lung, apoi zîmbi.
— Sper c-a fost o confuzie, că altminteri o păteai rău de tot. Şi acuma, zi bogdaproste că nu m-am supărat, şi şterge-o !
întinse brusc o mînă scurtă spre uşă.
— Vă salut, făcu Fărîmă, vă salut cu respect. Vă rog încă o dată să mă iertați...
Ieşi de-a-ndaratelea şi traversă grăbit, speriat, salonul. Borza începu să rîdă, dintr-o dată bine dispus.
— Aneto ! strigă el din prag. Fă-ne repede cafeaua i Apoi se apropie de cealaltă uşă şi o deschise.
— Ce zici, Dumitrescule, de drăcovenia asta ?
Din sufragerie apăru un bărbat încă tînăr, cu părul castaniu iins pe cap, cu o mustață tunsă mărunt, cu gura

mică şi buzele surprinzător de subțiri, dînd aproape im-. presia că n-are buze. Avea pleoapele palide şi ochii gălbui ; şi figura ii era pămîntie, bolnăvicioasă.
— Cam suspect, făcu Dumitrescu zîmbind în silă. Mi se pare cam suspect...
i Borza se schimbă deodată la față. --
— Aşa mi se pare şi mie, spuse. Pretindea că m-a confundat, dar poți să-l crezi ?
— Chestia cu confuzia de nume mi se pare cusută cu ață albă. Să fie doi Borza I. Vasile şi cam de aceeaşi vîrstă, şi în acelaşi oraş, nu-mi prea vine să cred. Asta ştie ceva, adăugă zîmbind. Ăsta urmăreşte ceva. Vezi că-ți
; cunoştea adresa, deşi de-abia te-ai mutat.
; — îl arestez ! izbucni Borza. îl arestez pe loc !...
j — Stai, nu te pripi, făcu Dumitrescu îndreptîndu-se spre fereastră. Dacă urmăreşte ceva, e mai bine să-l urmărim noi întîi.
Trase perdeaua şi privi în stradă.
— N-a coborît încă, spuse. Mi se pare foarte suspect, adăugă, continuînd să privească în stradă. Dar, în fond, poate că chestia e mai complicată. Poate că nu te confundă şi d-aia urmăreşte ceva, că ştie cine eşti. Poate o fi avînd dreptate. Oi fi învățat la el la şcoală, pe strada Mîntuleasa.
— Fii serios, domnule ! se încruntă Borza. Mă ştie toată lumea că sînt din popor, că n-am mers la şcoală...
— Borza, făcu Dumitrescu fără să se întoarcă, nu e nici o ruşine dacă ai făcut şcoala primară pe strada Mîntuleasa. Şcoală primară se mai putea face de oamenii săraci şi cinstiți şi sub regimul trecut...
— Dar dacă-ți spun că n-am fost la şcoală în strada Mîntuleasa ?! izbucni Borza. Nici măcar nu ştiu unde e.
— E aici, lîngă dumneata, spuse Dumitrescu lipindu-şi fruntea de geam.
— O fi, dar eu îți spun şi-ți repet că n-o cunosc. Eu am copilărit în Tei. Tata era căruțaş... Dar ce se întîmplă de nu mai soseşte cafeaua aia ? şuieră mîniat printre dinți şi dădu să iasă din odaie. Că acu vine inspectorul şi vream să bem cafeaua în linişte.
— A coborît în stradă, spuse Dumitrescu deschizînd fereastra şi plecîndu-şi capul. Ar trebui să telefonezi jos să-i ia urma... Nu te pripi, adăugă întorcîndu-se şi privind

lung spre Borza. Ăsta ştie ceva, urmăreşte ceva. Fii cu băgare de seamă...
II
în zorii zilei următoare, Fărîmă fu trezit de un agent
al Securității.
— Veniți cu noi pentru nişte informații, îi spuse. Nu luați nimic cu dumneavoastră. N-o să stați mult.
în curte mai erau cîțiva agenți, iar în fața casei îi aştepta o maşină. Urcară fără să scoată un cuvînt. Fărîmă începu deodată să tremure.
— Zi de vară, spuse el tîrziu, şi încercă să zîmbească. Maşina se opri în fața Securității. îl conduseră prin cîteva coridoare lungi, apoi îl urcară într-un ascensor spațios şi murdar, în care se transportau materiale la ultimul etaj, încă în lucru. Fărîmă nu-şi dădu seama la al cîtelea etaj s-au oprit. Au ieşit pe uşa din partea opusă şi au pornit pe un coridor întunecat, cu cîteva becuri slabe atîrnînd din loc în loc de tavan. Au coborît apoi cîteva scări şi au pătruns într-un alt coridor, care parcă n-ar fi făcut parte din aceeaşi clădire ; avea ferestre mari şi curate şi parchet nou şi lucios, iar pereții erau proaspăt vopsiți în alb. în fața uneia din numeroasele uşi, unul din agenți îi făcu semn să se oprească şi intră singur. Reveni după cîtva timp, însoțit de un funcționar încovoiat din umeri, purtînd un teanc de dosare sub braț. Au pornit din nou, ocolind tot coridorul, care parcă trasa un lung semicerc, apoi s-au oprit în fața unui alt ascensor şi au coborît. Fărîmă ar fi voit să numere etajele, dar aşa cum se afla încadrat între

doi agenți şi în spatele funcționarului cu dosare, nu-şi putea da seama de nimic. Cînd au ieşit, i-a întîmpinat un grup întreg, care aştepta să le ia locul în ascensor. Cu coada ochiului, Fărîmă zări uniforma cîtorva agenți ai Securității, amestecați printre funcționarii civili care purtau dosare sub braț. De data aceasta n-au mai mers mult. Funcționarul cu dosar se opri în fața primei uşi pe dreapta şi intră fără să bată. Puțin timp în urmă, ieşi un tînăr cu ochelari, cu aer de intelectual,

şi făcu semn unuia din agenți să-l urmeze. Curînd după aceea uşa se deschise din nou şi apăru funcționarul care purtase dosarul. îl privi pătrunzător în ochi şi-l întrebă :

— Dumneata spuneai că eşti Fărîmă Zaharia, fost director al Şcolii primare numărul 17, din strada Mîntu-
leasa ?

— Da, răspunse solemn Fărîmă. Am fost şi inspector şcolar ciasa a Ii-a, adăugă, încercînd să-şi dreagă glasul.

Funcționarul îl mai privi o dată, încruntîndu-se uşor, şi exclamă, mai mult pentru sine :

— Curios !...

Apoi dispăru din nou. Nu reveni decît după mult timp, cînd Fărîmă simțea că încep să-l doară genunchii şi se rezema cînd într-un picior, cînd în celălalt.

— Pofteşte înăuntru, spuse funcționarul.

Era un fel de cameră de aşteptare, cu cîteva bănci lipite de pereți, o singură fereastră şi mai multe uşi. Funcționarul se îndreptă către cea de lîngă fereastră şi-i spuse fără să se întoarcă :

— Vino cu mine.

Au intrat într-un birou cu o singură masă, pe care se aflau mai multe telefoane. Răsturnat pe speteaza scaunului, jucîndu-se cu un creion în mînă, îl aştepta Dumi-
trescu.

— De cînd îl cunoşti pe tovarăşul Borza ?

— De cînd era atîtica, făcu Fărîmă zîmbind şi întinse palma deasupra covorului. L-am avut elev la şcoala mea.

— Da' de unde ştii că era el ?

Fărîmă începu să rîdă, clătinînd melancolic din cap.

— Vedeți, că tocmai aici se încurcă lucrurile. Pînă ieri pe la amiază, puteam să jur că era dînsul, domnul maior Vasile I. Borza. Dar am fost pe la dumnealui şi dumnealui spune că nu-şi aduce aminte...

— Dar ce căutai la tovarăşul maior Borza ? Cum de i-ai aflat adresa ?

— Să vedeți cum a fost, începu Fărîmă, pregătindu-se parcă pentru o lungă povestire. Mai acum cîteva săptămâni, prin iunie, mă plimbam o dată pe bulevard, că eu tot pe-acolo îmi place să mă plimb, pe lîngă şcoală. Mă plimb de la statuia Pache Protopopescu, pe bulevard, şi mă întorc prin Mîntuleasa. Mă odihneam pe o bancă şi am văzut un camion că se opreşte în dreptul numărului 138, chiar în fața mea. S-au coborît cîțiva tineri, cîțiva milițieni, şi

au început să descarce. Şi apoi a venit cineva din casă şi le-a strigat să încarce la loc. Le-a strigat : „La etajul IV vine tovarăşul maior Vasile Borza". Şi atunci mi-am adus deodată aminte de el, de cînd era mic : Borza I. Vasile. Şi mi-am adus aminte de întîmplarea lui cu băiatul rabinului...

— Ce întîmplare ? îl întrerupse Dumitrescu.

— Ah, asta e o poveste lungă. O poveste lungă şi ciudată. Pot spune chiar misterioasă. Au scris ceva ziarele pe atunci, dar nu cred că i-a dat cineva de rost. Pot spune că a rămas un mister.

— Ce fel de întîmplare ? insistă Dumitrescu. De ce crezi că a rămas un mister ?

— A rămas mister, pentru că nu i-a dat nimeni de rost, începu Fărîmă, parcă înviorat dintr-o dată. Dar ca să înțelegeți, trebuie să ştiți că Borza n-a fost de la început acolo în pivniță, cu

băiatul rabinului, Darvari şi ceilalţi P-n/an Patru, ăsta pot spune că era în miezul lrrruri!:u Băiatul ăsta avea un spirit foarte inventiv. L-im urmărit pînă tîr-ziu în viaţă, pînă a dispărut cu avionul lui, între Insula Şerpilor şi Odesa, a dispărut fără urmă. Darvari ăsta, de care vă vorbosc, a descoperit că un prieten de-al lui, Aldea, de la altă şcoală, de pe Calea Moşilor, cunoscuse cu un an mai înainte, la Tekirghiol, un băiat de tătar care-şi cîş-tiga viaţa intrînd din vilă în vilă şi exterminînd muştele. Da, pot spune că ăsta e cuvîntul potrivit : le extermina. Dacă nu l-aş fi văzut, n-aş fi crezut. Pentru că trebuie să vă spun că în anul următor am fost şi eu la Tekirghiol şi l-am cunoscut. Puiul ăsta de tătar era extraordinar. Par-că-l văd şi-acum : un băiat frumos, ras în cap, focos, cu ochii ca două mărgele de oţel. Parcă-l aud : „Aveţi muşte multe în casă ? Vorbea perfect româneşte, că făcuse şcoala la Constanţa, dar vorbea cu accent tătărăsc. Aveţi muşte în casă ?" întreba. Bătea întîi la uşă, ca să atragă atenţia, şi apoi întreba, de pe coridor, fără să intre : „Aveţi muşte multe ?" Aşa întreBa, cu un ton puţintel ironic, parcă ar fi vrut să le cumpere, dar aşa, pe nimica toată, chilipir. Să vă spun ce mi s-a întîmplat mie. Auzisem de el, dar nu-l văzusem încă. îl aşteptam. Vila în care găsisem eu cameră în vara aceea era tocmai pe deal, era ultima vilă din sat. Vila „Cornelia", aşa-i spunea. De aceea tătarul a ajuns mai tîrziu la noi. Dar tot a ajuns, că asta îi era meseria, aşa îşi cîştiga el viaţa, exterminînd muştele. Era

1

după-masă pe la două. Dormeam. Şi deodată ce-l aud bă-tînd în uşă : „Aveţi muşte ?" întrebă. Am sărit din pat, că eram dornic să-l cunosc. Aveam şi eu muşte, ca toată lumea în Tekirghiol, dar mai mult mă interesa să-l cunosc pe el. „Am destule, i-am răspuns, ce vrei să faci cu ele ?" „Le gonesc şi una nu mai vine timp de-o săptămînă. Dacă mai vine una, nu-mi daţi nici un ban." „Cîte parale ?" l-am întrebat. „Un leu. O băncuţă acum şi cealaltă după o săptămînă. Dacă-mi arătaţi o singură muscă la dumneavoastră în odaie, vă dau băncuţa înapoi." „Sîntem înţeleşi, i-am spus. Să te văd !..." Şi acum, să mă iertaţi, dar dacă nu vă supăraţi, am să vă fac o rugăminte, adăugă Fărîmă cu un alt glas,

— Spune, îl încuraja Dumitrescu.

— V-aş ruga să-mi daţi voie să mă odihnesc o clipă pe scaun. Cad de oboseală. Sufăr de un fel de reumatisme.

— Stai jos, făcu Dumitrescu arătîndu-i cu capul un scaun."

Fărîmă se înclină şi se aşeză, răsuflînd adînc.

— Vă foarte mulţumesc, spuse. Eu v-am văzut de la început că aveţi inimă bună. Semănaţi cu un bun prieten al meu, unul Dorobanţu.

— Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Te-am întrebat ce căutai la tovarăşul maior Borza. Ai luat-o cam pe departe, dar tot nu mi-ai răspuns.

— Să vedeţi, că tocmai asta voiam să vă spun. Eram acolo pe bancă, în dreptul *numărului* 138, şi mi-am adus aminte de el, de cînd era şcolar la mine, în Mîntuleasa. Şi mi-am spus ; Am să mă duc să-l văd. A ajuns bine acum, e maior. O să mai stăm de vorbă, o să ne mai amintim de cînd eram în şcoală. Am să-l întreb, să văd dacă mai ştie ceva de Lixandru. Că, în clasa a IV-a, se împrietenise cu Lixandru, erau ca fraţii. Lixandru ăsta era şi el un băiat ciudat, un visător, un fel de poet în felul lui de copil de 13—14 ani. Avea, în clasa a IV-a, vreo 13—14 ani, pentru că intrase tîrziu la şcoală. Fusese bolnav cîţiva ani de-a rîndul. Dar, cînd a venit la mine la şcoală, era sclipitor. Ar fi putut trece nu două, ci trei clase într-un an, aşa cum a făcut, de altfel, mai tîrziu, în liceu... Voiam să-l întreb pe domnul maior dacă mai ştie ceva de el.

— Cum spuneai că-l cheamă ? întrebă Dumitrescu. tresărind, parcă s-ar fi trezit din somn.

— Lixandru. Gheorghiță V. Lixandru.
— Ei, şi ce era cu el ? Ce legături avea el cu tovarăşul Borza ?
— Avea multe, făcu Fărîmă clătinînd din cap. Erau ca fraţii. Cînd a fugit Lixandru de-acasă, Borza l-a ascuns. Nu la el acasă, bineînţeles, ci într-o pivniţă, pe maidan. Căci toţi băieţii ăştia, trebuie să vă spun, prinseseră mare slăbiciune de pivniţe şi bordeie părăsite, de cînd cu întîm-plarea de care vă vorbeam, întîmplarea cu băiatul rabinului. Era pe-atunci un maidan în faţa Universităţii, îi spunea Maidanul Primăriei şi se grămădiseră pe el blocurile de piatră din care s-a clădit după război aripa cea nouă a Universităţii. Parcă le văd şi-acum : blocuri mari de piatră albă-sinilie...
— Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Spuneai ceva de-o pivniţă şi mai spuneai adineaori de-un mister cu băiatul rabinului. Ce legătură are una cu alta ?
— Are legătură, că băiatul rabinului a dispărut într-o pivniţă. A dispărut, ca şi cum n-ar fi fost niciodată pe suprafaţa pămîntului. Fără urme. Parcă l-ar fi înghiţit pămîntul. Dar, trebuie să precizez, ce e drept e drept : el, băiatul ăsta, Iozi, ştia că are să dispară. Şi-a luat rămas bun de la toţi, s-a îmbrăţişat cu toţi, apoi s-a azvîrlit în apă şi nimeni nu l-a mai văzut de atunci.
— Ce vorbeşti, domnule ? ! Unde se întîmpla asta ?
— într-o pivniţă părăsită, de lîngă Biserica cu Tei. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să cunoaşteţi toată povestea. E o poveste lungă... îmi permiteţi să aprind o ţigară ? întrebă cu un ton umil.
— Poftească.
— Vă foarte mulţumesc, spuse scoţîndu-şi tabachera din buzunar. Am fost mare fumător în viaţa mea, dar acum pot spune că m-arn lăsat de fumat. Doar din cînd în cînd, cîte.o ţigară. Mi-o răsucesc singur, adăugă. Dumneavoastră, probabil, nu fumaţi ?
— Nu.
— Aveţi toată dreptatea, făcu. Fărîmă răsucindu-şi ţigara. Am auzit că tutunul provoacă şi cancer...
îşi lipi ţigara, şi-o aprinse şi trase primul fum cu sete. Apoi zîmbi şi închise puţin ochii, visător.
— E o poveste lungă, începu el. Ca s-o înţelegeţi, trebuie să ştiţi că totul a început de la Abdul, puiul de tătar da care vă vorbeam adineaori. Cum vă spuneam, pe ăsta
90
l-am văzut şi eu ia lucru. A intrat în cameră, s-a aşezat turceşte pe podea, a scos din sîn un fel de traistă de piele şi a început să murmure cuvinte neînţelese, în limba lui, pe tătăreşte. Şi-atunci am văzut ce n-am văzut în viaţa mea ; am văzut muştele adunîndu-se ca un roi negru deasupra capului lui şi, cînd s-au strîns toate ca într-un ghem, s-au zvîrlit în traistă. Abdul a închis traista, a pus-o din nou în sîn şi s-a ridicat zîmbind. I-am dat băncuţa şi trebuie să adaug că o săptămână întreagă, dar exact o săptămână n-am mai văzut o singură muscă la mine în cameră. Bîzîiau pe coridor, se mai opreau cîteva pe la ferestre, dar de intrat, n-a mai intrat una. După o săptămînă, Abdul a venit ca să-şi ia băncuţa. A doua zi, adică a opta zi după vrăjitoria lui, au năvălit muştele în odaie, parcă şi mai numeroase. Bineînţeles că l-am chemat să mi le adune. A venit aşa de trei ori, în trei săptămâni cit am stat la vila „Cornelia"... Asta e ce-am văzut eu. Dar Aldea se împrietenise deja cu un an mai înainte cu Abdul. Nu ştiu ce i-a spus şi cîte i-a spus. Dar mai tîrziu am aflat de la Lixandru că Aldea se întorsese toamna la Bucureşti cu un secret învăţat de la Abdul. După cîte am înţeles eu, secretul era cam ăsta : că dac-or găsi vreodată o pivniţă părăsită, plină cu apă, să caute nu ştiu ce fel de semne şi, dacă găsesc semnele toate, să ştie că în pivniţa aceea e loc vrăjit, că pe-acolo se poate trece pe tărîmul celălalt.
— Ce vorbeşti, domnule ? ! exclamă zîmbind Dumitrescu.
— Da, aşa pare-se că i-a învăţat Abdul. Poate i-o fi învăţat şi altele, dar mai mult nu mi-a spus Lixandru. Că eu toate astea le-am aflat mai tîrziu de la Lixandru. Aldea, Lixandru şi cu

Iozi, băiatul rabinului din Calea Moşilor, au început în anul acela să umble pe maidane şi pe ia marginile Bucureştiului, să caute pivnițe părăsite. Au găsit mai multe, dar numai două pline cu apă. Şi, cum spunea Lixandru, numai la una s-au potrivit semnele pe care le învățase Aldea de la Abdul.

— Ce fel de semne ? întrebă Dumitrescu.

— Asta n-o ştiu, că nu mi-au spus-o. Poate vreo măsurătoare, pentru că am aflat mai tîrziu că băieții umblau cu un baston lung şi cu o traistă veche după ei. Bastonul l-au găsit rupt în două, dar de traistă nu i-au mai dat de urmă. Poate a luat-o băiatul rabinului cu el. Ce ştiu, că toate astea le-am aflat la anchetă şi au scris şi ziarele, ce

ştiu e că Lixandru a sărit cel dintîi în apă, cu capul în jos, şi a stat aşa, sub apă, cîteva minute. Iar cînd a ieşit, era alb la față şi tremura de frig şi le-a spus : „Daeă mai rămîneam puțin, nu mai mă vedeați. Apoi a adăugat : Dar să ştiți că e frumos, e ca în basme." Apoi a sărit şi Darvari, tot cu capul în jos, dar a ieşit numaidecît, şi-i clănțăneau dinții. „Eu mă cobor mîine, că acum e tîrziu", le-a spus. Apoi au sărit încă doi băieți, Aldea şi cu Ionescu. Primul ştia să înoate pe sub apă, şi a rămas mult. Celalt, Ionescu, ieşise repede, aproape înghețat. Aldea, care ştia bine să înoate, s-a ridicat de mai multe ori deasupra apei şi le-a strigat : „N-o mai găsesc ! O găsisem adineaori şi acum a pierit, s-a ascuns din nou. Era ca o lumină mare de tot..." S-a mai dat o dată la fund, a mai rămas cîtva timp, apoi a ieşit, descurajat. „Era ca o peşteră de diamant, le-a spus, şi luminată de parcă ardeau o mie de făclii..." „Asta e ! a strigat atunci băiatul rabinului. O cunosc şi eu." Şi, după ce şi-a luat rămas bun de la toți şi s-a îmbrățişat cu Aldea şi cu Lixandru, s-a zvîrlit cu capul în jos şi n-a mai ieşit. Băieții au aşteptat pînă seara, apoi s-au dus fiecare pe la casele lor, după ce s-au jurat să nu dezvăluie nimănui semnele pe care le ştiau. A doua zi, Lixandru s-a dus la rabin, să vadă dacă i s-a întors fe-cioru-su. Nu se întorsese şi poliția îl căuta prin mahalale. Cînd a trecut şi a treia zi şi băiatul tot nu s-a întors, Lixandru a venit să-mi povestească întîmplarea. A venit cu Borza, deşi el nu fusese de față cînd se petrecuseră lucrurile. Apoi au început cercetările. Dar de la început s-au ivit dificultăți. Căci băieții spuneau toți că apa era mare, peste doi metri, căci nu-i dădeau uşor de fund, iar cînd a venit poliția, apa abia dacă era de un metru. Au căutat peste tot, zadarnic. Apoi au adus o pompă şi au scos toată apa din pivniță, dar tot zadarnic. Mai tîrziu, cînd s-a reluat ancheta, s-au făcut săpături în fundul pivniței şi au dat de un zid vechi şi comisia arheologică a intervenit şi au lărgit aria săpăturilor ; s-au găsit resturi de fortificație medievală, apoi, şi mai în adînc, urme de aşezări omeneşti şi mai vechi. Dar de băiatul rabinului, nici urmă.

— Cînd s-a întîmplat asta ? întrebă Dumitrescu.

— în octombrie 1915, pe la începutul lunii, pe la 5, 6 octombrie.

Dumitrescu îşi însemnă data pe un carnet.

— In ce parte a oraşului se găseşte pivnița asta ?

— Era aproape de Obor, pe maidanul care se întindea pe atunci între Obor şi începutul bulevardului Pache Pro-topopescu. Am văzut-o şi eu, am văzut şi săpăturile comisiei arheologice. Dar acum n-a mai rămas nimic. Cînd au intrat nemții, în noiembrie 1916, au făcut acolo un depozit de muniții, iar în retragere l-au aruncat în aer. N-a mai rămas nimic din tot şantierul. Apoi, după război, s-a construit pe toate locurile acelea. Acum sînt numai case noi.

— Şi era şi Borza acolo, cu dumneata ? întrebă Dumitrescu.

— Venise cu Lixandru. Ştia şi el, deşi nu fusese de față.

— Bine, spuse Dumitrescu zîmbind. Destul pentru astăzi. O să mai stăm noi de vorbă.

Apoi, cu un aer preocupat, apăsă pe un buton.

— Condu pe domnul director în sala B, se adresă miliționului care intrase, li serveşti masa de la cantină.

— Vă foarte mulțumesc, spuse Fărîmă sculîndu-se de pe scaun şi înclinîndu-se de mai multe ori.

III

A patra zi, Dumitrescu dejuna din nou la Borza. Cînd au ajuns la cafea, îi spuse în treacăt, jucîndu-se cu scobitoarea şi privind vag spre peretele din față, unde erau atîr-nate cîteva talere de lemn şi farfurii țărăneşti din Ardeal.

— Au fost cei de la Secția a III-a la Biblioteca Academiei şi au cercetat colecțiile de ziare din 1915. Ştii că Fărîmă avea dreptate. Lucrurile s-au petrecut aşa cum ne-a spus Fărîmă : Iozi, băiatul rabinului, s-a zvîrlit în apă şi n-a mai ieşit. Şi nici nu i s-a mai găsit corpul. A dispărut fără urmă... N-ai auzit niciodată de povestea asta ? Nu-ți aminteşti nimic ? întrebă întorcînd capul şi privindu-l în ochi.

— Habar n-am despre cine vorbeşti, făcu Borza sco-țîndu-şi şervetul şi ştergîndu-se cu el pe față.

— Vorbeam de directorul dumitale, Fărîmă, cel de la Şcoala Mîntuleasa.

Borza îşi aşează tăcut şervetul pe masă şi se lăsă pe speteaza scaunului.

— Da, continuă Dumitrescu zîmbind. E la noi. L-am oprit pentru anchetă. Mi se părea suspect...

— Vasăzică... începu Borza îmbujorîndu-se. Vasăzi-că, de-aceea ați schimbat şi portarul.

— N-are nici o legătură una cu alta, îl întrerupse Dumitrescu. I s-a încredințat o altă misiune. Dar revenind la directorul dumitale, Fărîmă, pot să-ți spun că e un om ciudat. Are o memorie extraordinară. îşi aduce aminte de cele mai mici amănunte. îmi povestea despre dumneata că, în clasa a IV-a primară...

— Dar nu ți-am spus, domnule, că nu-l cunosc, că n-am făcut şcoala la el ?! Nu ți-am spus că eu sînt din Tei, că am copilărit acolo, în Tei !...

— Ei, tocmai aici e buba. Pentru că ai adus dumneata., vorba, pot să-ți spun. Pe vremea dumitale, erau în Tei doar trei şcoli primare : două de băieți şi una mixtă.

— Ei, şi ce-are a face una cu alta ? îl întrerupse nervos Borza.

— Are a face, pentru că în nici una din şcolile astea nu s-a găsit înmatriculat numele dumitale.

— Da' de unde ştiți ?

— Pentru că s-au făcut cercetări... Borza păli deodată, îl privi lung, apoi lovi cu pumnul în masă.

— Aneto ! strigă. Fă repede nişte cafele şi adu şi sticla cu rom !

— Ți-am spus că directorul mi se părea suspect, continuă Dumitrescu tot atît de blînd. Şi atunci am făcut cercetări.

— Unde e, mama lui de director, că-l mănînc fript ! izbucni Borza, lovind din nou cu pumnul în masă. Să mi-l dați măcar pentru o noapte, că-i scot eu matricolele prin piele, îl învăț eu minte să mai umble cu denunțuri şi intrigi !

Dumitrescu ridică din umeri şi zîmbi în silă.

— Tovarăşe Borza, începu cu un glas neutru, degeaba te superi pe director că, puțin în chestia asta, el

n-are nici o vina. Că e suspect e altă poveste, şi cînd om descoperi ce urmărea el venind să te vadă, o să-ți spunem şi ai să te bucuri... Dar, în chestia dumitale cu Şcoala Mîntuleasa, el n-are nici o vină. Dumneata te găseşti înmatriculat la Şcoala Mîntuleasa, între anii 1913—1916 şi nu te găseşti înmatriculat la nici o şcoală din Tei. Şi cum ai declarat că ai făcut şcoala primară, că fără şcoala primară nu puteai să fii numit direct maior clasa I, dumneata n-ai nici un interes să-l contrazici pe Fărîmă. De altfel, e foarte probabil că ți-ai făcut şcoala în Mîntuleasa şi ai uitat. Au trecut de-atunci peste treizeci de ani. Cine îşi mai aduce aminte de ce s-a întîmplat acum treizeci de ani ? !

•

— Te pomeneşti că am uitat, făcu Borza căzlnd pe gînduri. Să ştii că ai dreptate : am uitat. Am avut o

copilărie grea. Eram din popor. Am fost persecutat de societate.

— Dar ce ți s-a mai întîmplat şi dumitale, domnule, e de speriat ! exclamă Dumitrescu cu admirație. Ce prieteni aveai, ce tipuri curioase. Parcă ați fi dintr-u" roman.

— Ei, copii ! făcu Borza, zîmbind încurcat.

— Nu, e altceva, continuă Dumitrescu cu o urmă de melancolie în glas. Ați apucat alte timpuri, ați copilărit înainte de războiul ălalt. Şi ai avut norocul să te împrieteneşti tot cu băieți inteligenți şi întreprinzători. Mai ales ăla, Lixandru, şi cum îi mai spune, ăla de trăgea cu arcul...
— Parcă îmi aduc ceva aminte, începu Borza visător. Dar să-ți spun drept, adăugă, ce-a fost mai interesant am uitat. Acum, că-mi spui, parcă îmi aduc şi eu aminte de unul care trăgea cu arcul, dar atîta tot.
Aneta intră cu tava de cafele şi sticla de rom. Le aşeză pe masă şi dădu să se aşeze şi ea dar Borza îi făcu semn cu ochiul şi, zîmbind încurcată, destupă sticla de rom, umplu două pahare şi se retrase. După ce dădu duşcă pe gît paharul cu rom, Borza apucă sticla şi-l umplu repede la loc.
95
-*- Şi acum ce aveți de gînd să faceți ? întrebă. îl mai țineți mult ?
Dumitrescu şovăi cîtva timp, jucîndu-se cu scobitoarea între degete.
— Nu depinde de noi, spuse. Trebuie să-şi termine întîi de scris declarația. Pe măsură ce scrie, facem cercetări. Pînă la urmă, aflăm noi ce voia de la dumneata. Pentru că, un lucru e sigur : e suspect. Toate poveştile astea cu Şcoala Mîntuleasa le spune ca să cîştige timp. Nu-i nimic, adăugă zîmbind, îl lăsăm să spună. Noi avem timp. Nu ne grăbim.
— Mă tot întreb ce voia de la mine, făcu gînditor Borza. Cînd l-ați întrebat, ce v-a spus ?
—. Ei, cred că aici a făcut prima greşeală, începu Dumitrescu, parcă înviorat dintr-o dată. Nu şi-a dat seama că a făcut-o, dar cînd am ascultat a doua oară placa, m-am convins că i-a scăpat ceva, că s-a trădat fără să vrea, şi ne-a dat un fir important. Spunea că venise să te vadă ca să mai stați de vorbă, să vă mai amintiți din copilărie şi să te întrebe *dacă mai ştii ceva de Lixandru.* Ei, nu ştiu dacă înțelegi...
— Parcă înțeleg ceva...
— Ei vezi ?! Lixandru ăsta, după spusa lui Fărîmă, se legase mult cu dumneata şi cu un alt băiat, unul Dar-vari. Şi Darvari, am verificat, a dispărut cu avionul lui, *în* 1930. Or, sînt indicații că ar fi putut fugi în Rusia. Şi asta, nu ştiu dacă înțelegi, în 1930. Acum facem cercetări... Dar e foarte probabil că Fărîmă l-a mai întîlnit, şi încă de mai multe ori, mulți ani după ce-şi terminase şcoala militară, chiar după ce-şi luase brevetul de pilot căci, după propria lui mărturisire, Fărîmă se întîlnea des cu cel mai bun prieten al lui Darvari, cu Lixandru... Cred că pe aici trebuie căutat firul, adăugă Dumitrescu clipind misterios din ochi.
— Nu mi-aduc deloc aminte ! făcu Borza cu un aer deznădăjduit.
— Şi pe urmă, cînd mi-a povestit cum trăgeați cu arcul, m-am convins că pentru asta venise să te vadă : să te descoase de Lixandru şi Darvari, să afle dacă ai mai aflat ceva. Pentru că, de asta cred că-ți aduci aminte, vă în-tîlneați cu toții pe Maidanul Primăriei şi trăgeați cu arcul.
!
— Ei bine, nu ți se pare curios că tocmai lui, lui Lixandru, i s-a întîmplat ce i s-a întîmplat ? îl întrebă Dumitrescu privindu-l în ochi.
Borza înghiți în sec, apoi apucă paharul cu rom şi-l dădu peste cap.
— Să mă trăznească Dumnezeu dacă-mi aduc ceva aminte ! exclamă el şi începu să se şteargă cu şervetul pe obraz.
— Atunci eşti amnezic, spuse Dumitrescu zîmbind. Ți-ai pierdut memoria.
— Să ştii că ai dreptate. Mi-am pierdut memoria din bătaie. Ți-am spus cum am fost schingiuit în beciurile Prefecturii.
— Pentru că un lucru ca ăsta, chiar după treizeci de ani şi mai bine, nu poate fi uitat, continuă Dumitrescu. Vă adunați pe maidan şi trăgeați cu arcul. Trăgeați, evident, în sus, de cînd v-ați speriat pentru că nu mai găseați săgeata lui Lixandru. Asta v-a pus pe gînduri de la început : voi toți trimiteați săgeata la 12—15 metri şi cînd a tras Lixandru, ați văzut săgeata zburînd pe deasupra blocurilor de piatră — alea care, îți aduci aminte, erau acolo, pe maidan, pentru clădirea Universității — ați văzut-o zburînd peste blocuri, peste maidan şi îndreptîndu-se spre statuia Brătianu. V-ați luat după ea, speriați, că vă era teamă să nu fi lovit vreun

trecător. Aţi căutat-o pe bulevard, pe la statuie, dar n-aţi mai găsit-o. Şi de-atunci trăgeaţi în sus. Trăgeaţi fiecare după puteri, la 12, 15, maximum la 20 de metri. Ei bine cînd a venit rîndul lui Lixandru, aţi văzut săgeata zburînd, aţi urmărit-o cît aţi urmărit-o pînă ce vi s-a înţepenit la toţi ceafa, apoi n-aţi mai văzut-o şi v-aţi aşezat pe lîngă pietre, aşteptînd să cadă înapoi. Aşteptaţi cu frică, pentru că vă era teamă că are să cadă cu putere, şi şedeaţi pe lîngă pietre, ca să vă feriţi. Dar aţi aşteptat aşa vreo două ceasuri şi săgeata n-a mai căzut.

— Nu mai spune ! exclamă neîncrezător Borza. Cînd se întîmpla asta ?

— După spusa lui Fărîmă, în primăvara 1916, probabil prin aprilie-mai 1916, în timpul vacanţei de Paşte. Ei, ce zici ? îl întrebă zîmbind cu înţeles. Nu ţi se pare suspect ? Nu vezi legătura ?... De asta venise să te vadă, adăugă coborînd brusc glasul.

_ Să ştii că de asta, făcu Borza copleşit.

— Da. Trăgeam, făcu Borza clătinînd din car>-

97

96

_ P? strada Mîntuleasa

Dumitrescu începu să rîdă, bine dispus, şi-şi umplu din nou paharul cu rom.

— Nu trebuie să-ţi faci sînge rău, spuse. îi dăm noi de rost. Trebuie să avem puţină răbdare. L-am pus să scrie tot ce ştie despre Lixandru şi Darvari. A cerut pînă acum de două ori hîrtie, de două ori în trei zile. Scrie frumos, curgător, artistic, dar are un scris greu de citit. Acum se bate la maşină ce-a scris pînă ieri. Dar a luat-o, după obiceiul lui, pe departe. Am citit toată dimineaţa şi încă n-am ajuns la Darvari. A scris o întreagă poveste cu o prietenă de-a voastră, una din Obor, Oana, dacă-ţi mai aduci aminte de ea, Oana, fată de cîrciumar. Teribilă femeie şi asta. Avea 2 metri şi 42. Fărîmă a început cu sfîrşitul : cum, după ce s-a măritat Oana, tîrziu, cu estonul ei, şi-au legat amîndoi scheletele Universităţii din Dorpat. Am cerut să se facă cercetări la Dorpat, să vedem ce e adevărat din toată povestea asta. Aşteptăm acum rezultatul.

IV

Toată săptămîna aceea, şi săptămîna care urmă, Fărîmă şi-o petrecu aplecat deasupra mesei de lemn, scriind. De a doua noapte i se dăduse o altă cameră, în aripa veche a clădirii, o odăiţă cu un pat de fier fără saltea, un scaun şi o masă. Avea o fereastră, dar nu vedea decît zidul cenuşiu din faţă. De două ori pe zi venea un gardian şi-i aducea masa de la cantină, apoi îl punea şi semna un bon. Cînd termina hîrtia, se ridica de la masă şi bătea în uşă. Gardianul îi lua teancul de foi scrise şi, curînd după aceea, se întorcea cu o altă testea de hîrtie. Scria pe ambele feţe, căci aşa i se spusese după ce terminase pentru prima dată hîrtia. De cîte ori era chemat la interogatoriu, i se atrăgea atenţia să scrie mai citeţ şi Fărîmă îşi dădea silinţa, scriind literele una cîte una, dar curînd se lăsa furat de amintiri şi-şi regăsea grafia lui de totdeauna, anevoie descifrabilă.

98

Fărîmă bănuia că datorită scrierii lui ilizibile era chemat atît de des la interogatoriu. Uneori i se cerea să povestească noaptea ceea ce scrisese ziua. Venea să-l ia gardianul şi porneau amîndoi, parcă niciodată pe acelaşi drum, căci treceau necontenit prin alte coridoare, coborau şi urcau alte scări, traversau săli mari, întunecate sau prea puternic luminate, în care nu zărea decît cîte un miliţian luptîndu-se cu somnul pe vreo bancă. Pe neaşteptate, gardianul îl oprea în dreptul unui perete şi apăsa pe buton. Curînd, în spatele lor se oprea ascensorul şi coborau sau urcau mai multe etaje. Apoi gardianul bătea la o uşă şi-l introducea într-un birou puternic luminat. Din spatele biroului, jucîndu-se cu creionul, îl aştepta, zîmbind, Dumitrescu.

Aşa s-a întîmplat timp de două săptămâni. Apoi, într-o dimineaţă, gardianul deschise uşa şi-i strigă din prag :

— Poftiţi cu mine.

Fărîmă scria şi întoarse capul încurcat.

— De-abia m-apucasem să scriu, începu el cu glas umil. Aveam un chef grozav de scris...

— Ordin, repetă gardianul.
Fărîmă aşează corect tocul pe sugativă, astupă sticla de cerneală şi ieşi. De data aceasta au mers mai puțin ca de obicei. La capătul coridorului îi aştepta un miliţian. Gardianul i-l dădu în primire şi miliţianul îl conduse la un ascensor nou. Au coborît pînă în curte, au făcut cîţiva paşi pe trotuarul de lîngă zid, apoi au pătruns într-un alt corp al clădirii. La etajul I, gardianul s-a oprit în faţa unei uşi şi a bătut. I-a deschis un tinerel, cu o figură luminoasă care parcă tot zîmbea întruna...
— Dumneata eşti Fărîmă, directorul Şcolii Mîntu-leasa ? l-a întrebat.
— Eu sînt, a răspuns el, înclinîndu-se politicos.
— Vino cu mine, a continuat tinerelul. Dumneata aşteaptă jos, a adăugat el adresîndu-se miliţianului.
Au traversat o sală, apoi tînărul a deschis o uşă şi i-a făcut semn să intre singur. Era o încăpere spaţioasă, cu multe ferestre şi luxos mobilată. La birou se afla un bărbat de vreo 50 de ani, cu tîmplele cărunte, cu nasul turtit şi buzele foarte subţiri.
— Ei, l-a întîmpinat jovial, ia spune, Fărîmă, ce-a fost cu Oana.,.
99
— E o poveste lungă, începu încurcat Fărîmă. Ca s-o înţelegeţi bine, ar trebui să cunoaşteţi întîi păţania lui bunică-său, pădurarul. După chibzuinţă mea, toate li s-au tras de-acolo, că bunică-său, care avea, cînd l-am cunoscut eu, prin 1915, aproape nouăzeci şi şase de ani, şi-a călcat legămîntul cu băiatul ăl mare al paşei din Silistra. Pădurarul ăsta, copil fiind, a fost prins de turci cînd încercase o dată să arunce în aer pulberăria garnizoanei din Silistra. A fost osîndit să fie aruncat în Dunăre, legat într-un sac şi cu pietre la picioare, căci aşa făceau turcii cu copiii de ghiauri ; nu-i spînzurau, nici nu-i tăiau, îi înecau. Şi pe copilul ăsta l-a scăpat băiatul ăl mare al paşei. L-a cerut să i-l dea lui rob. Dar erau cam de-o vîrstă, s-au împrietenit repede şi au ajuns ca fraţii. Au rămas împreună vreo zece ani. Pe băiatul ăsta al paşei îl chema Selim, şi ar fi ajuns şi el om mare în ţara lui dacă nu şi-ar fi călcat pădurarul legămîntul. Dar ca să înţelegeţi cum s-au întîmplat lucrurile, trebuie să vă spun că pe Selim îl însurase tată-său, paşa, cînd împlinise şaisprezece ani. îl însurase cu două neveste deodată : o grecoaică turcită din Fanar şi o turcoaică...
— Nu, Fărîmă, îl întrerupse domnul de la birou. Lasă astea. Eu ţi-am pus o întrebare precisă : ce-a fost cu Oana?
— Are să-mi fie greu să vă povestesc, se scuză Fărîmă, pentru că, după chibzuinţă mea, toate li s-au tras de la pădurar...
— Lasă pe pădurar, îl întrerupse din nou celalt, zîm-bind. Spune ce ştii dumneata despre Oana. Cînd ai cunoscut-o ? Cum era ?
Fărîmă clătină deznădăjduit din cap, parcă s-ar fi întrebat cum îi va fi cu putinţă să se facă înţeles dacă nu e lăsat să povestească aşa cum s-au întîmplat lucrurile.
— Cînd am cunoscut-o eu, începu el deodată, în 1915, avea treisprezece ani şi aproape doi metri. Dar nu era numai înaltă. Era voinică, spătoasă şi frumoasă ca o statuie. Avea ochii negri, părul lung, bălai, lăsat pe spate, umbla cu picioarele goale şi sărea de-a dreptul pe cai, fără şa, ca o cazacă. încăleca numai cai nărăvaşi. De copilă încă, o duceau geambaşii la iarmarocuri, să le încalece caii. Aşa am cunoscut-o eu pe Oana. îmi aduc aminte şi-acum. A venit unul din părinţi la mine, un negustor
100 *
din strada Armenească, să se plîngă că fecioru-său zace la pat dintr-o bătaie cu băieţii. „Unde s-au luat ia bătaie ?" l-am întrebat. „Nu vrea să-mi spună" mi-a răspuns negustorul. „Lasă că vin eu cu dumneata şi aflu" i-am spus. Mi-am luat pălăria şi ra-am dus cu el în strada Armenească. Am intrat singur în odaia băiatului. Zăcea la pat şi era palid. „Cu cine te-ai bătut puişor ?" l-am întrebat. „Cu Oana, mi-a spus. Cu Oana lui nenea Fănică din Obor. Dar nu ne-am bătut. Ne-am luat doar la trîntă, că eu sînt cel mai tare la trîntă, şi m-au pus băieţii să mă înfrunt cu ea. Şi nici Oana n-a vrut să mă trîntească, dar mă ridicase în spate şi mă tot învîrtea mai mult în glumă pînă ce unul din băieţi a strigat : « Uitaţi-vă că n-are izmene ! » şi atunci Oana m-a zvîrlit peste cap şi-am căzut. Şi pe urmă m-au adus băieţii acasă." „Bine, i-am spus, nu-i nimic, are să-ţi treacă." Şi cînd am dat cu ochii de tată-său, care mă aştepta pe coridor i-am spus : „Ţine-l acasă cîteva zile că-i motivez eu absenţele. Dar n-ar fi rău să-l vadă şi un doctor." Şi pe urmă m-am dus în Obor... Şi acum, să mă iertaţi, dar dacă nu vă supăraţi, am

să vă fac o rugăminte, adăugă Fărîmă cu un alt ton.
— Spune.
— V-aş ruga să-mi daţi voie să mă odihnesc o clipă pe scaun. Sufăr de un fel de reumatisme.
— Ia loc, încuviinţă domnul de la birou.
— Vă foarte mulţumesc, făcu Fărîmă aşezîndu-se pe scaunul din stînga biroului şi începînd să-şi mîngîie cu palmele genunchii. Da, reluă el după cîteva clipe, m-am dus la Obor, chiar în după-amiaza aceea. Am găsit repede circiuma lui Fănică Tunsu, căci o cunoştea toată mahalaua. Am intrat întîi în circiumă şi-am întrebat de Tunsu. Cîrciumarul părea un om de treabă, zdravăn şi rumen în obraji, dar altminteri om ca toţi oamenii. „Dumneata ai o fată, Oana, am început eu. E cam năzdrăvană." „Eu şi cu maică-sa am făcut cît şi cum ne-am priceput, mi-a răspuns cîrciumarul. Restul e de la Dumnezeu..." Nu prea am înţeles atunci pe loc ce voia să spună. Dar am ieşit în curte şi m-am lămurit. Adevărat pot spune că restul era de la Dumnezeu. Se blagoslovise Dumnezeu din cale afară. Oana se luase la trîntă cu un argat, un flăcău cît un munte. Omul îşi scosese cizmele şi rămăsese în nădragi. Se opintea din toate puterile, dar se vedea că de-abia îşi mai trăgea răsuflarea. îl prinsese Oana

sus, de coaste, şi-l strîngea să-l sugrume. Şi-apoi, o dată s-a învîrtit cu el de cîteva ori şi l-a trîntit în praf, aşe-zîndu-se şi ea deasupra, ca să-l pună bine cu umerii la pămînt. Şi atunci am văzut şi eu că băiatul avusese dreptate. Pe vremea aceea, femeile purtau încă un fel de pantaloni lungi. Dar Oana n-avea nimic pe dedesubt. Era ca o statuie, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.
— Şi zici că era frumoasă ? întrebă celalt visător.
— Era ca o statuie, repetă Fărîmă clătinînd din cap. Că o statuie, dacă e bine făcută, nu te supără cît ar fi ea de mare. Aşa era şi Oana. Dacă ar fi umblat numai goală, poate nici nu s-r fi observat că era din cale afară de mare şi de voinică. Dar, cînd o vedeai îmbrăcată, te cam speria. Părea o fată de uriaş. Şi aşa a început povestea Oanei, de la o trîntă. E o poveste lungă... Îmi daţi voie să aprind o ţigară ? întrebă el după o scurtă pauză.
— Pofteşte, răspunse celalt cu o voce depărtată, parcă s-ar fi trezit din amintiri.
— Vă foarte mulţumesc.
îşi scoase pachetul şi aprinse o ţigară.
— De unde să încep ? se întrebă el după ce trase, adînc, primul fum. V-am spus că e o poveste lungă care se prelungeşte mulţi ani, pînă pe la 1930. Şi dacă ar fi fost după mine, ar fi trebuit s-o încep pe la 1840. Căci e o poveste care ţine aproape o sută de ani. Dar să zicem că cunoaşteţi începutul şi că sîntem acum în 1915, în anul cînd am cunoscut-o eu. Băieţii o întîlniseră şi se împrieteniseră cu ea cîteva luni mai înainte, tot umblînd pe la marginile oraşului după pivniţe părăsite. Şi dintre toţi, Oana se împrietenise mai mult cu Lixandru şi Darvari. Iar în vara următoare, în 1916, băieţii veneau sîmbăta la Obor şi Oana îi lua în brişcă şi se duceau la bunică-său, în pădurea Paserea, şi rămîneau acolo pînă luni dimineaţa. Oanei îi plăcea de ei, că erau toţi băieţi dezgheţaţi şi aveau imaginaţie. Căci imaginaţie avea şi ea, şi încă destulă deşi, cum o să vedeţi, o avea în felul ei. S-au întîm-plat multe acolo, nopţile, în pădurea de la Paserea. Nu le-am aflat nici eu pe toate. Dar ce-am aflat mi-a fost de-ajuns ca să înţeleg de ce-au pornit băieţii ăştia pe căi atît de neobişnuite. Pentru că trebuie să ştiţi că, în afară de Lixandru, care avea atunci vreo paisprezece ani, toţi ceilalţi cinci erau nişte copii, aveau între unsprezece

şi doisprezece ani. De prima întîmplare am aflat de la Ionescu. Se pare că într-o noapte din vara aceea, pe la începutul lui iunie, Ionescu s-a trezit, că i-a fost sete, şi a ieşit afară să caute donița cu apă. Băieţii dormeau într-un fel de hambar, alături de casa pădurarului, chiar în inima pădurii. Şi Ionescu, după ce a băut, a privit spre pădure şi i s-a părut că vede o arătare şi i-a fost frică. Dar şi-a dat repede seama că era Oana şi atunci, în picioarele goale, s-a luat după ea, că Ionescu ăsta era din fire un copil curios. Era lună şi putea s-o urmărească de departe. Dar n-a mers mult. Oana s-a oprit la marginea unui luminiş şi-a tras rochia de pe ea şi-a rămas

goală, A îngenuncheat întîi şi a căutat ceva între buruieni, apoi s-a ridicat şi a început să dănțuiască învîrtindu-se în cerc, cîntînd şi murmurînd. Băiatul nu auzea tot, dar auzea refrenul : „Mătrăgună, doamnă bună, mărită-mă într-o lună !..." El, copil, nu-şi dădea seama că e un descîntec de dragoste, o vrajă de măritiş. Şedea acolo, ascuns după un copac, la cîțiva metri, şi se pregătea s-o sperie, cînd o văzu deodată pe Oana oprindu-se din dănțuit, punîn-du-şi mîinile în şold şi strigînd : „Mărită-mă, fă ! că mi s-au înfierbîntat creierii !..." Şi în clipa următoare, băiatul a înlemnit, căci dintre buruieni s-a ridicat deodată o arătare, ca un fel de femeie bătrînă, îmbrăcată în zdrențe, despletită şi cu o salbă de aur la gît şi s-a repezit amenințătoare spre Oana. „Ho, nebuno ! i-a strigat bătrîna. PIo, că n-ai împlinit încă paisprezece ani !..." Oana a căzut în genunchi şi şi-a plecat capul. „Potoleşte-te, a continuat bătrîna. Că ce ți-a fost ursit, eu nu pot dezlega. Cînd ți-o fi şi-o fi de măritiş, să te duci la munte, că de-acolo îți vine bărbat. Năzdrăvan ca şi tine, călare pe doi cai şi cu o năframă roşie la gît..." Şi apoi, spunea Ionescu, arătarea a pierit între buruieni. Dar asta a fost de-ajuns Oanei, că de atunci nu i-a mai fost gîndul decît la munte. Dar în toamna aceea a intrat şi România în război şi n-a mai ajuns să urce la munte, deşi plecase într-acolo. Dar nu plecase singură. Luase cu ea pe băieți...

— Dar cum i-a dat tată-său voie să plece, aşa, la paisprezece ani, singură, cu băieții pe munte ? întrebă domnul de la birou.

— Ah, zîmbi Fărîmă, asta este o poveste lungă. Am scris o parte alaltăieri. Nu ştiu dacă ați avut ocazia să

vă uitați prin ce-am scris. A lăsat-o tată-său să plece pentru că, în anul acela, venise din nou Doftorul la pădurar şi Doftorul ăsta era înzestrat cu puteri ciudate.

— Doctorul şi mai cum ? îl întrebă celalt. Cum spuneai că-l cheamă ?

— Cum îl chema pe numele lui adevărat, asta n-a ştiut-o decît pădurarul, pentru că el îl cunoştea de copil. Oamenii îi spuneau Doftorul pentru că se pricepea la fel de fel de leacuri şi tot umbla prin țări străine, depărtate. Cunoştea multe limbi, nenumărate ştiințe şi vindeca oamenii şi vitele cu leacuri simple, băbeşti. Dar marea lui slăbiciune era scamatoria. Era un prestidigitator neîntrecut, dar era şi iluzionist şi fakir, şi Dumnezeu ştie ce mai era altceva, căci făcea lucruri de necrezut. Făcea toate acestea pentru plăcerea lui şi numai la iarmaroace şi prin tîrguri mici, niciodată în Bucureşti. Avea pasiunea asta : lua cîțiva copii cu el în două căruțe şi şase cai şi colindau satele timp de o lună, două, între Sfîntul Petru şi Sfînta Măria. în'anul acela, în 1916, a plecat cu Oana, Lixandru, Aldea şi Ionescu. Au plecat spre Cîmpulung şi de-acolo au luat-o spre munte. Dar n-au apucat să urce la munte pentru că între timp a intrat România în război... Mare scamator ! exclamă Fărîmă, clătinînd din cap.

— Dumneata l-ai văzut ?

— L-am văzut de mai multe ori, la lucru vreau să spun, la scamatoriile lui. întîia oară la pădurar, în curte. Şi m-am crucit. Era într-b duminică, pe seară şi aşteptam să se înhame caii la trăsuri, să ne întoarcem căci eram vreo zece şi aveam toți treburi la Bucureşti a doua zi. „Ia mai stați să vă arăt ceva !" strigă Doftorul şi bătu din palme, să se facă tăcere. Apoi începu să se plimbe prin fața noastră, cu mîinile în buzunare, încruntat, pe gînduri. Deodată ridică mîna în aer şi prinse ceva. Ne uitarăm bine şi văzurăm că era un fel de linie lungă, dar de sticlă. O aşeză pe pămînt şi începu să tragă de ea, s-o întindă, şi linia se făcu repede un geam lat şi înalt cam de vreun metru şi jumătate. îl fixă bine în pămînt, apoi apucă de-o latură şi iar începu să tragă şi geamul se întindea după el; în vreo două, trei minute, făcuse un bazin de sticlă de cîțiva metri, un fel de acvarium enorm. Apoi văzurăm cum țîşneşte apa din pămînt, cu putere, şi bazinul se umplu pînă la vîrf. Doftorul mai făcu cîteva semne şi văzu-

ram fel de fel Se peşti, mari şi colorați, înotînd în bazin.

spuneți-mi pe care voiți » n-i uau. Ne-am apropiat şi-am ochit un peşte mare, cu coama al-

bastră şi ochii roz. „Ha, spuse Doftorul, ați ales bine ; ăsta e *Ichtys columbarius,* peşte rar, din mările de sud." Şi, fără să-şi scoată țigara din gură, intră prin sticlă, ca o umbră, şi pătrunse în bazin. A rămas acolo, în mijlocul bazinului, în apă, printre peşti, cîtva timp, ca să-l putem vedea bine cu toții ; se plimba cu țigara în gură, f umînd, apoi a întins mîna şi a prins pe *Columbarius.* A ieşit din bazin tot aşa cum a intrat, trecînd prin sticlă, cu țigara în colțul buzelor, cu peştele în mînă şi ni l-a arătat. Ne-am uitat şi la peşte, aşa cum se zbătea în mîna lui, dar ne uitam mai ales la el, la Doftor : n-avea o picătură de apă pe el, nici pe față, nici pe haine. Unul dintre noi a luat peştele în mînă, dar l-a scăpat imediat în iarbă şi-am sărit toți să-l prindem. Doftorul rîdea. A apucat peştele, s-a apropiat de bazin, a întins mîna prin sticlă .şi i-a dat drumul în apă. Apoi a bătut din palme şi acvariul, cu peşti cu tot, a dispărut...

— Mare iluzionist ! exclamă domnul de la birou.

— Mare de tot, spuse Fărîmă. Dar asta, ce vă povestii eu acum, n-a fost nimic pe lîngă ce făcea el în tîrguri şi iarmaroace, mai ales în vara aceea, cînd luase pe Oana şi pe băieți. Vă închipuiți că, după ce-l văzusem la Paserea, nu mai aveam alt gînd decît să-l văcl din nou. M-am luat după ei, cu trenul, şi i-am ajuns la Domneşti, la vreo patruzeci de kilometri de Cîmpulung. Era acolo un mare tîrg de vite şi am rămas cu toții cinci zile. Făcea scamatorii de două, trei ori pe zi şi întotdeauna altele. Şi de fiecare dată schimba şi ceremonialul. Căci îi plăcea grozav să facă lucrurile cu mare pompă, oa la un spectacol de gală. în prima zi, Lixandru a apărut pe un cal alb, împodobit ca un prinț, şi a colindat tot tîrgul fără să scoată un cuvînt. Zic că era Lixandru, pentru că îl ştiam şi vorbisem cu el de dimineață. Altminteri, nu l-aş fi recunoscut. Pentru că, întîi şi întîi, în ziua aceea îl schimbase Doftorul, îl făcuse mai înalt şi voinic, ca un flăcău de douăzeci de ani, şi avea păr bogat, şi lăsat plete pe spate, aşa cum se purta pe vremuri, şi fața. deşi nu i-o schimbase propriu-zis. parcă totuşi n-ar mai fi fost a lui, pentru că era mult mai frumos, şi

avea altfel de priviri, adinei, nobile şi melancolice. Şi ce să vă mai spun cum era îmbrăcat, şi ce cal avea. S-a luat lumea după el şi s-au ținut aşa cîteva sute de oameni, pînă la cortul Doftorului. Era un cort uriaş, aşa cum obişnuiesc să aibă numai circurile mari de la oraşe. Cum îl purta Doftorul în cele două căruțe cu care colinda satele, n-am înțeles niciodată. Şi acolo, în fața cortului, îi aştepta Io-nescu, transformat şi el de nu-l mai recunoşteai. Era înalt şi gras, şi negru, buzat, ca un arap, îmbrăcat în şalvari, cu pieptul gol şi cu un iatagan, şi striga : „Intrați, că muncim să strîngem zestre pentru Oana !" Iar cînd intrau în cort, îi întîmpina Aldea, aşezat la o masă boierească, cu picioarele de aur, înconjurat cu saci de galbeni. „Cinci bani, cinci bani, striga Aldea. dar vă dăm restul !" Oamenii dădeau cinci bani şi primeau rest un galben. „Dar să ştiți că nu mai sînt buni, n-au căutare", le spunea Aldea băgînd mîna în sac şi numărînd galbenii.

— Mare iluzionist ! exclamă domnul de la birou.

— Foarte mare ! făcu Fărîmă. M-am uitat şi eu în sacii cu galbeni ! „Nu mai au căutare, domnule director", îmi spuse Aldea. Într-adevăr, erau taleri de pe vremea Măriei Tereza, şi galbeni de-ai lui Petru cel Mare, şi multe monede turceşti... Dar asta nu era nimic pe lîngă ce venea. Cînd s-a umplut cortul cu oameni, a apărut Doftorul după o perdea. Era îmbrăcat în frac, cu mănuşi albe, şi purta musteți lungi, subțiri, foarte negre. A bătut din palme şi după perdea a apărut şi Oana. Ea singură era aşa cum o ştiam că e ; părea neschimbată, doar că era altfel îmbrăcată, într-un tricou alb, lipit de corp, de părea o statuie. Apoi Doftorul a ridicat mîna în sus şi a prins, din aer, o cutiuță, nu mai mare ca o cutiuță de farmacie. A început s-o întindă, şi cutia se mărea văzînd cu ochii. A tot tras de ea, cînd dintr-o parte, cînd din alta, cînd de jos, cînd de sus, pînă ce-a făcut o ladă de vreo doi metri lungime şi cam tot atîta în lărgime şi înălțime. Apoi a luat-o şi i-a dat-o Oanei s-o țină, cu amîndouă mîinile, cît putea mai sus deasupra capului. Acum, cum sta Oana nemişcată, susținînd lada cu amîndouă mîinile, în aer, semăna şi mai mult cu o statuie, părea o cariatidă. Doftorul a făcut cîțiva paşi,

mulţumit, prin faţa ei, apoi a întins din nou mîna în sus şi a prins din aer o cutie de chibrituri. A scos cîteva chibrituri şi le-a întins, le-a lungit, le-a îngroşat, pînă ce-a făcut din ele o scară, şi s-a dus şi a proptit-o de ladă,

106

Apoi s-a îndreptat spre public şi a strigat : „Să poftească autorităţile !" Şi cum> nu îndrăznea nimeni să se apropie, a început el să-i cheme pe nume, de parcă i-ar fi cunoscut de cînd lumea : „Domnule primar, poftiţi, domnule primar, poftiţi cu doamna primăriţă! Luaţi şi pe Ionel cu dumneavoastră... Să poftească şi domnul şef de post, plo-tonier-major Nămolosu. Poftiţi şi dumneavoastră, domnule institutor cutare..." Şi aşa, pe rînd, se adresa fiecăruia şi-l poftea să iasă din mulţime, li lua de mînă şi-i îndemna sa urce pe scări şi să intre în ladă. Oamenii se cam codeau, dar o dată ajunşi sus, la gura lăzii, le era ruşine să se întoarcă, şi intrau. Aşa au intrat primarul cu primărița şi cu băiatul lor, Ionel, şi institutorul, şi şeful de post, şi apoi ajutorul de primar cu întreaga familie, că venise cu trei cumnate, fiecare cu cîţiva copii, şi apoi au intrat oamenii la nimereală, după cum îi poftea el, Doftorul, chemîndu-i pe nume, au intrat aşa încă vreo treizeci, patruzeci de persoane. Şi în cele din urmă a zărit pe popă, care sosise tocmai atunci, şi l-a poftit, făcînd un pas , spre mulţime : „Poftiţi, părinte, poftiţi şi sfinţia voastră..." Popa, la început, nu voia : „Ce-i drăcovenia asta, Doftore ? l-a întrebat el din mulţime. Ce le faci oamenilor ?" „Poftiţi şi sfinţia voastră, şi o să vedeţi !..." Şi popa, care era bătrîn şi călca cam anevoie, dar altminteri era chipeş şi voinic, s-a urcat încet pe scări şi a dispărut şi el în ladă. Oana rămăsese în tot timpul ăsta nemişcată, parcă ar fi ţinut în mani o năframă. După ce l-a văzut intrat şi pe popă, Doftorul s-a suit pe scară şi a început să potrivească lada. O strîngea, o apăsa, cînd pe lături, cînd de sus în jos, pînă ce-a rămas la jumătate. Apoi s-a coborît cu ea în braţe şi, în faţa mulţimii, a reînceput s-o apese şi s-o îndese. Şi în cîteva minute lada ajunsese ce fusese la început, o cutiuţă ca de farmacie. Atunci a luat-o între degete, a mai învîrtit-o de cîteva ori, pînă ce s-a făcut măruntă ca un bob de mazăre, şi a întrebat : „Cine-o vrea ?" Şi a răspuns un bătrîn din fund : „Dă-mi-o, Doftore, că am toţi nepoţii în ea !..." Şi Doftorul i-a făcut vînt cu unghia, dar era atît de măruntă îneît, îndată ce-a zvîrlit-o, a şi dispărut, şi în clipa următoare s-a auzit ca un pocnet, şi toată lumea, cu popa şi primarul şi toţi ceilalţi, erau din nou la locurile lor, fiecare acolo unde fusese... — Grozav iluzionist !

107

— Nemaipomenit, spuse Fărîmă clătinînd din cap. Dar aste, ce vă povestesc eu acum, e nimic faţă de ce s-a întîmplat la Cîmpulung. Acolo, la Cîmpulung, Doftorul a întrecut măsura, căci venise garnizoana întreagă, cu general cu tot, şi cu familiile lor, şi pentru că fusese o serbare chiar în după-amiaza aceea în Grădina Publică, şi generalul fusese mulţumit de cum ieşise, dăduse voie şi trupei să vină, şi se mai afla şi muzica militară, şi Doftorul i-a poftit pe toţi să intre în ladă. Dar, după părerea mea, a făcut greşeala să pună fanfara să cînte în timp ce urca pe scări, şi aşa a urcat fanfara, suflînd din alămuri şi tromboane, cu gorniştii în frunte şi toboşarii la urmă, pînă ce nu s-a mai auzit, în capul scării, decî't unul singur, ultimul toboşar. Nu ştiu ce i s-a întîmplat ăstuia din urmă, dar, ajuns sus, continua să bată toba fără să îndrăznească să se coboare şi el. Şi atunci Doftorul i-a făcut semn să înceteze şi l-a întrebat : „Ce-i, mă, cătană ? tu de ce nu intri ? Pentru tine nu mai e loc ?" „Ba loc ar fi, răspunse toboşarul, că în ladă nu e nimeni..." Doftorul izbucni în rîs şi ridică mîna în sus, şi în clipa următoare toţi erau la locurile lor, şi fanfara cînta imnul regimentului, şi atunci s-a supărat generalul şi a răcnit : „Cine v-a dat, mă, ordin să cîntaţi ? !..." Şi aşa s-a făcut că acolo, la Cîmpulung, Doftorul n-a mai putut rămîne pînă la sfîrşitul iarmaroculuiu...

Fărîmă tăcu şi căzu visător pe gînduri.

— Ei, şi pe urmă ? îl întrebă celalt. Ce s-a mai întîmplat cu Oana ?

— Ei, tocmai asta mă gîndeam şi eu acum, începu Fărîmă freeîndu-şi încurcat genunchii. Cum să vă povestesc urmarea fără să mă întorc înapoi şi să vă vorbesc despre Lixandru şi

Darvari, şi mai ales despre prietenii lor cei noi, întîlniți în circiuma lui Fănică Tunsu. Căci e o poveste lungă şi, ca s-o înțelegeți, trebuie să ştiți ce s-a întîmplat lui Dragomir şi Zamfirei... Domnul de la birou izbucni într-un rîs scurt, tăcut, şi apăsă pe buton.
— Bine, o să mai stăm noi de vorbă, spuse.
Uşa se deschise şi reapăru tînărul cu figura luminoasă.
— Vă foarte mulțumesc, spuse Fărîmă ridieîndu-se brusc şi înclinîndu-se de mai multe ori.

V

Fărîmă află chiar a doua zi că fusese la Economu, subsecretar de stat la Interne. Cînd Dumitrescu îl întîm-pină din spatele biroului, îi spuse, mai posomorit ca de obicei :
— Am mai citit încă două sute de pagini şi tot n-am ajuns să ştiu ce e cu Darvari. Pe noi ne interesează Darvari, şi doar în subsidiar Lixandru şi toți ceilalți. Tovarăşul subsecretar de stat Economu are mare slăbiciune pentru literatură, dumnealui s-a pasionat de Oana. Dar pe noi ne interesează Darvari. Cînd ai venit la Borza, dumneata veniseşi să-l întrebi despre Lixandru, nu veniseşi să-i vorbeşti de Oana. întoarce-te la Lixandru şi la Darvari... Spuneai acum cîteva zile că Lixandru se apucase să învețe pe Darvari limba ebraică. Ce legătură are una cu alta ? Darvari intrase la Şcoala Militară. Ce avea el nevoie să învețe ebraica ?
— Nu avea nevoie, începu Fărîmă intimidat. Dar cum vă spuneam, e o poveste lungă şi toate cîte s-au întîmplat sînt în legătură cu Oana. Trebuie să ştiți că Lixandru plecase din Bucureşti în toamna lui 1916 în retragere şi cînd s-a reîntors, în 1918, băiat de vreo şaisprezece-şaptesprezece ani, a intrat în clasa a Vi-a, la Liceul „Spiru Haret", că dăduse cîteva clase în particular, la Iaşi. Un an mai tîrziu, Darvari intrase la Şcoala Militară de la Tîrgul Mureş. Dar, într-o bună zi, nu pot să-mi dau seama în urma căror împrejurări, Lixandru s-a dus la rabinul din Calea Moşilor şi i-a spus : „Dumneata poate că nu mă mai recunoşti. Eu sînt Lixandru, prietenul lui Iozi. Şi vreau să ştiu ce s-a întîmplat cu Iozi, şi pentru asta am venit la dumneata. Dacă ar fi trăit Iozi, l-ai fi învățat demult ebraica. Am venit la dumneata să mă înveți pe mine, aşa cum l-ai fi învățat pe Iozi." Rabinul n-a răspuns nimic, ci l-a privit aşa multă vreme pe gînduri. Pe urmă i-a spus : „Bine, am să te învăț. Să vii la mine în fiecare dimineață, un ceas înainte de a merge la şcoală şi în fiecare după-amiază, un ceas înainte de a apune soarele". Aşa s-a făcut că Lixandru a început să învețe ebraica şi, cum era un băiat inteligent şi silitor, în doi ani, cînd şi-a luat bacalaureatul, ştia atît de bine, îneît tradu-

cea din cărțile Vechiului Testament, cum ar fi tradus dintr-unul din poeții lui. Căci am uitat să vă spun că Lixandru, care încă din şcoala primară era visător şi se arăta aplecat spre poezie, în liceu nu mai făcea decît asta : citea pe poeți. Dar avea şi aici, în poezie, gusturi ciudate. La şaisprezece ani citea pe Calderon, pe Camo-ens, pe Sa de Miranda...
— Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Spune-mi ce i-a venit lui să-l învețe ebraica pe Darvari. Şi cum a acceptat Darvari. elev de Şcoală Militară, cu atîtea materii pe cap, să mai învețe şi ebraica ? La ce i-ar fi folosit lui ebraica ? Mai ales că voia să se facă aviator.
— Tocmai de aici i-a venit ideea lui Lixandru, de cînd i-a spus Darvari că se va face aviator. „Atunci trebuie să vii şi tu cu mine, să-l căutăm pe Iozi, i-a spus. Şi pentru asta trebuie să înveți ebraica. Că, a adăugat, să ştii tu, Iozi n-a murit. Dacă ar fi murit, i s-ar fi găsit pînă acum corpul. El trebuie să fie undeva pe aici, pe pămînt, si nu-l vedem, sau nu ştim să-l căutăm. Dar pînă la urmă eu tot am să aflu cum trebuie căutat..." Şi aşa s-a apucat să-l învețe, li da lecții numai în timpul vacanțelor, dar îi cumpărase gramatică şi dicționar şi-l silea să învețe şi cît era la Liceul Militar, la Tîrgul Mureş. Insă nu prea cred că Darvari a apucat să învețe mare lucru. N-avea nici memoria lui Lixandru, nici tragerea lui de inimă. Şi mai era ceva. In anii aceia, 1919—1920, Lixandru şi cu băieții o regăsiseră pe Oana şi veneau sîmbe-tele seara la circiuma lui Tunsu, şi o luau pe Oana la plimbare, dar nu către oraş, ci tot către marginile de mahala, unde toți o cunoşteau pe Oana şi ei, băieții, nu se sfiau să fie văzuți împreună. Se plimbau aşa peste maidane şi ajungeau pînă la cîmpuri, acolo unde încep lanurile de grîu. Oana umbla în mijlocul lor, cu cozile pe umeri, cîntînd şi băieții îi țineau isonul. Iar cînd, în nopțile cu lună, se opreau să se odihnească printre bălării sau pe sub duzi, Lixandru îi striga : „Oana,

am să scriu cu tine o nouă mitologie !..." Pentru că, dintre toți, pe Lixandru îl îndrăgise mai mult Oana.
— Las-o pe Oana, îl întrerupse Dumitrescu. Ți-am spus că pe noi ne interesează întîi şi întîi cazul Darvari.
— Despre el voiam şi eu să vă povestesc, zîmbi încurcat Fărîmă. Pentru că, în vacanțe, şi mai ales în vacanța de vară 1919 şi cea de Paşte din 1920, Darvari era nelipsit de la plimbările cu Oana, Lixandru şi băieții. Şi

de la o asemenea plimbare i s-a tras o seamă de întîm-piări şi poate de-aceea n-a mai apucat să învețe bine ebraica. Băieții aveau toți între cincisprezece şi şaptesprezece ani şi marea lor slăbiciune era să se întoarcă tîrziu, după ce umblaseră ceasuri întregi, să se întoarcă şi să petreacă la circiuma lui Tunsu. Veneau uneori atît de tîrziu, pe la^două-trei dimineața, încît cîrciumarul pleca să se culce de cum îi vedea intrînd şi circiuma rămînea pe seama Oanei şi a lăutarilor, dacă n-apucaseră şi ăştia să plece. Rareori mai întîrzia cîte un'beţiv dar se ferea să facă scandal, că ştiau toți de frica Oanei. Aşa că rămîneau ei singuri stăpîni, băieții, în circiumă, şi petreceau. Beau toți, dar cu măsură, iar Lixandru abia de-atingea vinul, deşi era cel mai neodihnit şi mai înflăcărat. Se suia pe masă şi, cu mîna pe umărul Oanei, mîngîindu-i părul, recita din poeții lui, în special din poeții spanioli. Nu înțelegea nimeni spaniola, dar îl ascultau toți, cu ochii la el, iar Oana rămînea visătoare şi pierdută, şi adesea cînd o trezea Lixandru, i se părea că plînsese. Şi aşa s-a făcut că într-o noapte tîrziu, spre zori, cînd recita el cu brațul pe umărul Oanei, a intrat în circiumă o pereche. El era un tînăr doar cu cîțiva ani mai mare ca Lixandru, dar era foarte elegant îmbrăcat şi avea o figură frumoasă, dar sumbră, cu un zîmbet provocator. Părea puțin amețit cînd intrase, şi auzindu-l pe Lixandru recitind din Calderon, a exclamat : „Dar, cum, voi nu sînteți români ?" Iar femeia rămăsese cu ochii la Oana. „Ea este ! a strigat. Ea, statuia mea !..." Femeia asta, care intrase, era de o neasemuită frumusețe, dar avea ceva sălbatec în purtarea şi îmbrăcămintea ei, părea, cum se spunea pe vremuri, excentrică, pentru că începu dintr-o dată să bată din palme şi se apropie de Oana ca de o operă de artă, şi imediat îşi scoase brățara şi i-o întinse : „Umilă ofrandă din partea Zamfirei", îi spuse. Pe ea n-o chema aşa, au aflat mai tîrziu băieții, dar îi plăcea să-şi spună Zamfira, iar vărului ei, tînărul cu care venise, deşi îl chema Dragomir, ea îi spunea Dionis. Tinerii ăştia, cum am aflat mai tîrziu, trecuseră prin multe în viața lor, iar familiile lor se trăgeau din boierul Calomfir. Şi ca să înțelegeți ce li s-a întîmplat şi mai ales ce are să urmeze, trebuie să cunoaşteți viața acestui boier Calomfir...
— Fărîmă, îl întrerupse cu severitate Dumitrescu, Te-am tot lăsat să vorbeşti ca să vad pînă unde crezi dum-

neata că poți întinde coarda fără să se rupă. Dumneata urmăreşti ceva, tot povestindu-ne verzi şi uscate, şi crezi că dacă ne porți aşa cu vorba, ai să scapi mai uşor. Ți-am spus să te mărgineşti la Darvari.
— Dar tocmai despre el voiam să vă povestesc, se scuză Fărîmă. Pentru că toate i s-au tras din noaptea aceea, cînd a întîlnit-o pe Zamfira. V-am spus că fata asta, ce-şi spunea Zamfira, era neasemuit de frumoasă. Darvari a încremenit cu ochii la ea şi s-a îndrăgostit pe loc, parcă l-ar fi vrăjit. Şi cînd Lixandru s-a adresat, politicos, dar foarte rece, tinerilor şi i-a întrebat : „Ce poftiți ?" iar Dragomir a răspuns : „Eu am venit să beau la circiumă, dar dumneaei, frumoasa Zamfira, a venit să-şi caute modelul", iar Lixandru le-a spus : „Ne pare rău, dar acum, cînd e trei dimineața şi se coboară Dumnezeu pe pămînt, ne place să petrecem singuri", Darvari i-a făcut semn lui Lixandru să-i lase, şi l-a văzut Zamfira, a venit lîngă el, i-a luat mîna şi i-a spus : „Uite, vezi, că dumnealui e băiat bun şi ne primeşte şi pe noi să petrecem în cîrciuma voastră ". Darvari s-a făcut palid de fericire şi emoție, şi a strigat : „Eu zic să-i lăsăm, Li-xandre, că poate au şi ei semnele lor !..." Tînărul a adăugat, cu acelaşi zîmbet amar pe buze : „Dacă sînteți puşi pe vrăjmăşie, aproape că nu-mi pasă, că pe voi, pe toți, par-că-parcă, v-aş putea birui. Dar de model mi-e frică, şi ar trebui să trag cu revolverul, şi cine ştie unde o nimeresc, şi iese scandal..." Oana a început să rîdă şi i-a strigat : „Nu mi-e frică de glonț, boierule, că de mine nu se atinge plumbul..." „Dar nu sînt gloanțe cu plumb, a răspuns tînărul, sînt doar pocnituri şi cinci feluri de cerneală..." A'scos revolverul din

buzunar şi le-a arătat. Era întocmai ca un „Browning", dar în loc de gloanțe, avea doar o capsă puternică pentru pocnitură şi în vîr'f o bilă cu un lichid colorat. „L-am primit chiar acum de la Londra, a adăugat Dragomir. Poate servi pentru dueluri mondene, chiar în saloane. Are gloanțe cu cinci culori..." Şi aşa au rămas împreună în noaptea aceea, şi au băut şi au petrecut pînă ce a răsărit soarele şi s-a trezit cîrciumarul. La plecare, Dragomir a scos un pachet cu bancnote din buzunar şi a vrut să plătească, dar l-a oprit Oana. „După trei dimineața cînd, aşa cum v-a spus Lixandru, se coboară Dumnezeu pe pămînt, sînteți toți oaspeții mei..."

în fața circiumii se afla trăsura cu care veniseră tinerii, şi au încărcat cit au putut, şi printre ei erau, firește, Lixandru şi Darvari. Şi curînd după aceea s-a legat o mare prietenie între Dragomir şi Lixandru şi între Darvari şi Zamfira. Fata asta era tare ciudată. Nu se pieptăna niciodată ca toată lumea, ci-şi lăsa părul nici prea lung, nici prea scurt, cînd pe umeri, cînd numai pe ceafă, şi nu se vopsea, şi-şi alegea tot rochii după moda veche, dar le mai potrivea ea, şi în aşa fel, încît pînă la urmă nu mai semănau cu nimic. Darvari era îndrăgostit nebun de ea, şi cum era îmbrăcat în uniforma elevilor de la Şcoala Militară, credea c-o impresionează, dar Zamfira îi spunea...
în clipa aceea sună telefonul şi Dumitrescu întinse mîna şi ridică receptorul. După primele cuvinte pe care le auzi, se îmbujora.
— Da, e la mine, spuse şi iar începu să asculte. Bine, o să facem aşa cum doriți. Am înțeles, adăugă el tîrziu şi aşează receptorul în furcă. Destul pentru ziua de azi, se adresă el lui Fărîmă.
Părea preocupat, şi Fărîmă simți deodată o mare simpatie pentru el.
— Ai să mai fii anchetat şi de alte persoane, începu Dumitrescu. E în interesul dumitale să nu mai aduci vorba de Borza. Mărgineşte-te la Lixandru şi Darvari. Borza ăsta nici n-a fost elevul dumitale în Mîntuleasa. N-a făcut nici o şcoală, nici măcar şcoala primară. L-au descoperit că fusese multă vreme bătăuş în Tei şi agent de Siguranță. Şe introdusese prin fraudă în Partid. Cred că m-ai înțeles, adăugă după ce apăsă pe un buton.
— Am înțeles şi vă foarte mulțumesc, spuse Fărîmă ridicîndu-se brusc şi înclinîndu-se respectuos.

VI

în săptămîna aceea, comisarul Dumitrescu nu l-a mai chemat la interogatoriu, dar Fărîmă continua să scrie şi gardianul venea cu regularitate să-i ia foile scrise şi să-i aducă altele. Apoi, într-o dimineață, a intrat ia el zîmbind şi i-a snus :

— Ia poftiți puțin pînă afară, că o să aveți o surpriză... Fârîmă îşi aşează tocul pe sugativă, astupă sticla cu
cerneală şi se ridică. Pe culoar, lîngă uşă, îl aştepta un tînăr îmbrăcat elegant.
— Dumneata eşti Zaharia Fărîmă ? îl întrebă.
— Eu sînt.
— Vino cu mine...
Coborîră în curte şi o traversară, pătrunzînd într-un alt corp al clădirii. Au urcat în ascensor şi Fărîmă observă că tînărul îl priveşte curios, zîmbind întruna.
— Sînt ,şi eu scriitor, îi spuse cînd se opri ascensorul. Mă interesează mult amintirile dumitale.
Au parcurs cîteva coridoare, apoi tînărul îl opri în fața unei uşi masive, bătu şi îi făcu semn să intre. Fărîmă intră, după obiceiul lui, cu umerii încovoiați, cu capul puțintel plecat, dar cînd dădu cu ochii de femeia care-l privea, zîmbind trufaşă, de la birou, simți că încep să-i tremure picioarele.
— Mă cunoşti ? întrebă ea.
— Cum să nu vă cunosc ? făcu Fărîmă înclinîndu-se adînc. Dumneavoastră sînteți doamna

ministru Anca Vo-gel...
— Tovarăşa ministru, îl întrerupse femeia.
— Temuta Anca Vogel, adăugă Fărîmă, încercînd să zîmbească. Aşa vă spune lumea : temuta luptătoare...
— Ştiu, făcu femeia şi ridică din umeri. Dar de ce le-o fi frică oamenilor de mine, n-am aflat încă. Eu sînt pîinea lui Dumnezeu. Nu sunt rea decît cu ai mei, şi nu întotdeauna...
Fărîmă o privi pentru prima oară în faţă, cu admiraţie. Era mai aprigă, parcă, decît o judecase el după fotografiile din ziare. Arăta o femeie de vreo 50 de ani, mare, mătăhăloasă, cu obrazul lătăreţ, tăiat de zbîrcituri adînci, cu gura enormă, cu grumazul scurt şi gros, iar părul cenuşiu îl purta tăiat scurt, aproape băieţeşte. Fuma necontenit, îi întinse un pachet de „Luky Strike" pe deasupra biroului.
— Dumneata fumezi ? îl întrebă. Stai jos şi ia o ţigară, Fărîmă se înclină din nou şi se aşeză pe fotoliu. Cu
teamă, apucă pachetul de „Lucky Strike".

— Ai bricheta îîngă dumneata, îi spuse Anca Vogel. Nu bănuieşti de ce te-am chemat, continuă privindu-l în ochi şi zîmbind. Am citit vreo cîteva zeci de pagini din declaraţia dumitale. N-am putut citi mai mult, pentru că eşti teribil de prolix şi eu nu prea am timp de citit. Dar mi-a plăcut ce-ai scris. Dacă ai şti să te stăpîneşti, să-ţi controlezi şuvoiul amintirilor, ai ajunge un mare scriitor. Numai că, vezi, nu ştii să te stăpîneşti, îţi pierzi firul şi te năpoleşti. Am cerut să mi se extragă toate pa-sagiile cu Oana, că voiam să-i cunosc povestea, de la început pînă la sfîrşit, dar încă n-am izbutit să înţeleg ce s-a întîmplat cu ea. Eşti prolix...
— Poate că aveţi dreptate, începu Fărîmă plecîndu-şi capul, pentru că nu sînt scriitor şi scriu cum îmi vine sub condei. Dar povestea Oanei n-o puteţi înţelege aşa, de una singură, că nici ea, Oana, n-a fost singură pe lume : era fata lui Fănică Tunsu şi, mai ales, era nepoata pădurarului. Şi toate cîte i s-au întîmplat ei, Oanei, se datorau, s-au legat şi s-au urzit de cînd şi-a călcat el legămîntul cu băiatul ăl mare'al paşei din Silistra...
— O să-mi povesteşti astea mai tîrziu, îl întrerupse Anca Vogel. Aş vrea să ştiu acum ce s-a întîmplat cu Oana după ce s-a terminat războiul şi ea a pornit spre munte. Cînd se petrecea asta ?
— în vara anului 1920.
— Dumneata ai mai văzut-o atunci ? Cum era ?
— Era ca o statuie. împlinise optsprezece ani şi avea aproape doi metri patruzeci.
— Şi era frumoasă ?
— Era frumoasă ca o statuie de zeiţă. Era ca Venuş. Avea părul bălai-roşcat, revărsat pe umeri — că umbla întotdeauna cu umerii goi —, avea un piept crescut şi pietros, de nu puteai să-ţi iei ochii de pe el, şi faţa îi era blinda şi dulce, ca de zeiţă, cu buzele cărnoase, însîn-gerate, şi ochii negri, arzători, de te făcea să tremuri. Dar. ce folos ? că, vă spusei, avea doi metri şi patruzeci. Nu îndrăzneai să te apropii fle ea. Aşa, îmbrăcată, te speria. Dacă ar fi umblat goală, te-ai fi obişnuit şi ai fi zis c-a fost croită ca o zeiţă mare peste tot...
— Ei, ia povesteşte ! îl îndemnă Anca Vogel, aprin-zîndu-şi o altă ţigară.

— într-o bună zi s-a dus la taică-său şi i-a spus : „Acum, că s-a apropiat sorocul, eu urc la munte, că de-acolo are să-mi vină bărbat..." Şi a plecat. A luat trenul, dar au dat-o jos la Ploieşti, pentru că se legaseră nişte soldaţi de ea şi Oana i-a bătut şi i-a făcut pe toţi de ruşine. Fata asta avea o forţă herculeană, mult mai înfricoşătoare decît te-ai fi aşteptat chiar de la o uriaşă ca ea, o namilă de aproape doi metri jumătate. Zic că i-a făcut de ruşine, pentru că le-a dat pantalonii jos şi i-a bătut pe rînd, cu palma, ca pe copii. Şi atunci au coborît-o din tren la Ploieşti. Dar ea a pornit mai departe cu piciorul, din sat în sat, cîntînd, cu traista pe umăr, şi

aşa a ajuns, în mai puţin de-o săptămînă, în Carpaţi. Se oprea pe la cârciumi şi-şi cumpăra de-ale mîncării, căci îi dăduse taică-său bani destui, şi apoi o pornea iar, cîntînd, şi se scălda în rîuri, îşi scotea rochia şi intra aşa, goală, fără ruşine, ziua în nămiaza mare. O mai fugăreau copiii cu pietre, prin sate, mai aţîţau cîinii după ea, dar Oanei puţin îi păsa. Ea cînta mereu şi urca spre munte. Degeaba o alungau dulăii, că ea numai ce se întorcea şi le făcea semn : „Cuţu cuţu !' şi se potoleau cîinii şi se gudurau, săreau pe ea parcă ar fi cunoscut-o de cînd lumea. Şi, în a cincea seară după ce-a plecat, a ajuns la o stînă sub Piatra Craiului. Ciobanii au înlemnit cînd au văzut-o apropiindu-se, cu picioarele goale şi cu traista pe umăr, cîntînd. Au zmuţit ei cîinii, dar Oana a intrat în stînă cu dulăii gudurîndu-se la picioarele ei. S-a apropiat de baciul ăl bâtrîn şi i-a spus : „Să mă primeşti la dumneata, baciule, că eu îţi muncesc fără simbrie, îţi fac ce treabă m-ai pune să fac. Că eu îmi aştept bărbat pe aici, pe locurile astea..." La început, baciul n-a vrut s-o primească, zicea că lui nu-i trebuie namilă de femeie la munte, dar Oana a înnoptat pe-acolo prin apropiere, într-o văgăună, şi a doua zi a venit din nou la stînă şi s-a apucat să deretice, aşa că baciul s-a făcut că nu o vede şi a lăsat-o. Iar seara, cînd s-au întors toţi ciobanii cu oile, Oana i-a poftit să se ia la trîntă, ea în genunchi şi ei în picioare, şi-i punea cu umerii la pămînt pe toţi, unul după altul. In săptămînă aceea s-a aflat venirea Oanei pe toţi munţii dimprejur şi se coborau ciobanii şi de la alte stîni şi se cruceau. Iar pe înserat, Oana se ducea la izvor şi se scălda, goală, şi ciobanii o priveau de departe, şi nu se mai saturau. Aşa i-a

înfierbîntat Oana, că unul după altul îşi luau inima în dinţi şi, nopţile, se apropiau rie culcuşul ei şi încercau să şi-o facă ibovnică, dar Oana îi rostogolea pe fiecare ds-a vale şi se culca la loc. Au. încercat ei într-o noapte, cinci flăcăi laolaltă să-i vină de hac. Au tăbărît pe ea, în somn, şi au apucat-o de mîini şi de picioare, dar numai ce s-a trezit bine Oana, şi-a încordat braţele, şi-a săltat mijlocul şi i-a repezit pe rînd, de-au luat-o la fugă văicărindu-se.

— Grozavă femeie ! spuse Anca Vogel zîmbind.

— Grozavă, repetă Fărîmă clătinînd din cap. Şi de-atunci n-au mai îndrăznit să se apropie. O pîndeau, numai cînd pleca să se scalde, şi se luau toţi după ea şi se înfierbîntau privind-o. Cînd era lună plină, Oana umbla goală, cu părul despletit pe spate, şi dănţuia, sărea, cînta, uneori îşi împreuna mîinile şi se ruga, dar ciobanii nu o auzeau întotdeauna ce spunea. Numai o dată baciul ăl bătrîn s-a luat şi el după ea, s-a apropiat tu-pilindu-se şi a auzit-o şi s-a crucit baciul. „Mărită-mă, Cucoană-Mare, spunea Oana ridicîndu-şi braţele spre lună. Găseşte-mi bărbat pe măsură, că mi s-a urît de fetie. Dumnezeu m-a greşit cînd m-a făcut şi-apoi m-a uitat. Dar dumneata, Cucoană-Mare, Lună, Sfinţia ta, te roteşti pe acolo pe cer, şi vezi şi de-aproape şi de departe. Cată bine şi găseşte-mi-l ! Adu-mi om bine crescut, să mi-l iau bărbat cu cununie !..." Şi în noaptea aceea baciul s-a hotărît. A aşteptat să descrească luna, să nu mai iasă Oana la scăldat în toiul nopţii, şi într-o seară s-a dus la ea. „Oana !" a strigat-o. Fata s-a trezit şi s-a apropiat de el, dar călca la nemereală, că era încă somnoroasă. Şi deodată a lovit-o baciul cu o vînă de bou peste gît, şi Oana s-a prăvălit moale la picioarele luL Baciul a tras-o de mîini pînă Ia cujcuş şi şi-a făcut-o ibovnică. Apoi a ieşit şi a strigat către stînă : „Ia veniţi, mă !" Şi au venit toţi ciobanii şi şi-au făcut-o pe rînd ibovnică. Iar către dimineaţă s-a trezit şi Oana şi s-a dus ameţită să se scalde. Apoi i-a spus ciobanului : „Mulţumesc dumitale, baciule, că păţania asta mi-o fi de învăţătură..." Şi a început să rîdă.

— Amarnică femeie ! făcu Anca Vogel.

— Grozavă. Dar de la întîmplarea asta i s-a tras pacostea baciului. Pentru că începînd de a doua noapte, Oana chema ciobanii, pe rînd, la ea în culcuş, şi-i muncea pe toţi, pînă dimineaţa, iar ziua ciobanii erau som-

noroşi, numai ce aşteptau să iasă din stînă şi să se culce, şi oile rămăseseră pe seama clinilor. Dar Oana pleca după ei, pe munte, şi acolo unde găsea vreun cioban tolănit la umbră, îl trezea

şi-l muncea. începuseră ciobanii să se cam codească nopțile, dar Oana nu-i slăbea deloc. îi cunoştea mai bine acum, şi nu-i ierta. „Tu care eşti, raă ?"' întreba ea prin întunerec cînd ciobanul se ruga să-i dea drumul să se întoarcă la stînă. să se culce. „Eu sînt Dumitru" răspundea ciobanul. ,-Dar pe Patru nu l-am zărit astă-seară" spunea Oana. „Era cam bolnav" spunea ciobanul. „Să te duci să mi-l aduci pe Patru, că de nu, nu-ți dau drumul pînă dimineața" îl amenința Oana. Dumitru se ducea la stînă : „Scoală mă, frățioare, că de nu vii şi tu, mă munceşte Oana numai pe mine şi nu mai apuc dimineața. „Eu sînt cam obosit, spunea Patru. Ia-l pe Marin..." „Marin a fost mai devreme, răspundea celalt. Vino tu, că eşti mai odihnit..." Şi aşa îl aducea. în două săptămîni Oana îi vlăguise pe toți şi acum se fereau ciobanii de ea, se ascundeau prin coclauri şi văgăuni să nu-i găsească Oana şi să poată dormi, iar serile nu se mai întorceau la stînă decît ca s-aducă oile. De mai multe ori venise Oana, nopțile, la culcuşul baciului, dar baciul îi prinsese repede de frică şi adormea cu vîna de bou lîngă el. „Să nu te apropii, fată mare, îi striga, că eu sînt om bătrîn şi vreau să-mi văd copiii, să mă îngroape ei, la noi- în sat, în vale. Să nu te apropii că te pocnesc !..." Şi Oanei i se făcea milă de bătrînețele lui şi-l ierta. Şi pornea, noaptea, pe munte, să-i găsească pe ceilalți, pe ciobani. Curînd s-a aflat de năravul Oanei pe toți munții dimprejur, şi veneau ciobanii, iar Oana îi muncea pe toți în culcuşul ei şi diminețile nu mai apucau să se întoarcă la stînele lor, ci adormeau pe unde nimereau. Oile rămăseseră pe seama clinilor şi se împrăştiau, şi rătăceau, alunecau pe povîrnişuri, behăiau părăsite, de nu se mai auzeau pe toți munții decît cîinii urlînd a pustiu şi tînguire de oi rănite şi uitate de Dumnezeu, trăgînd să moară prin rîpe. Se aflase de întîmplă-rile astea şi în satele din vale, şi urcau oamenii fruntaşi şi fuduli, şi Oana îi primea pe rînd, şi-i muncea, de coborau a doua sau a treia zi vlăguiți şi istoviți, iar unii nici nu mai apucau să ajungă în satele lor, că rămîneau pe cîte o margine de drum şi dormeau cîte o zi şi-o
noapte, parcă ar fi zăcut după boală grea. Se speriaseră femeile prin sate şi Inulte intraseră la gînduri că-şi pierduseră de-a binelea bărbații, aşa de neputincioşi îi lăsase Oana după ce-i muncise cîteva zile şi nopți sus, pe munte, în culcuşul ei.
Atunci s-au hotărît nevestele să-i facă farmece ; s-o amețească şi apoi s-o bată, s-o frămînte sub picioare, s-o schingiuiască. S-au urcat vreo cincizeci de neveste din toate satele din vale, şi cînd au văzut-o, frumoasă şi goală, scăldîndu-se la izvor, şi cu ochii fugindu-i peste stînci şi printre ierburi, să mai găsească bărbat neînceput, au împietrit femeile şi şi-au făcut cruce. Oana le-a ieşit înainte, aşa cum era, goală — doar că-şi adunase cozile peste piept, că avea păr lung — şi le-a întrebat : „Ce-i cu dumneavoastră, jupîneselor ?" Atunci a ieşit una din rînd şi i-a spus : „Veniserăm să-ți facem farmece, fată mare, să ne laşi bărbații în pace. Dar acum, că te-am văzut, geaba ți-am mai face farmece. Că tu nu eşti ca noi, femei nevoiaşe, făpturi de-ale lui Dumnezeu, ci eşti sămînță de uriaş. Pase-mi-te, tu te tragi din Uriaşi Jidovi, ăi de l-au schingiuit pe domnul nostru Isus Chris-tos, că doar ăia erau atît de mari şi de puternici de l-au putut schingiui chiar pe el, Fiul lui Dumnezeu. Iar dacă este aşa, degeaba ți-am face farmece, că tot nu s-ar prinde. Dar te rugăm să ne laşi bărbații în pace, că ăştia, sărmanii, nu-s de tine, ăştia abia că-s buni de noi, femei cu frica lui Dumnezeu ; tu să te înapoiezi acolo de unde ai venit, să-ți cauți pe-acolo bărbat pe seama ta, că tot prin locurile unde te-ai născut se va fi găsind fecior de uriaş, cu care să te însoțeşti şi să te potriveşti la toate !..." Dar Oana i-a răspuns : „Eu, jupîneselor, dacă am venit la munte, am făcut-o cu chibzuială. Căci aşa mi-a fost ursit mie să-mi caut bărbatul pe munte şi mi-a fost spus şi cum am să-l recunosc, că are să coboare într-o zi spre mine, călare pe doi cai deodată... Şi dacă baciul nu m-ar fi pocnit cu vîna de bou peste gît, eu n-aş fi cunoscut bărbat, că nici unul din toți ciobanii care au voit să mă pridideascâ nu se învrednicise să mă doboare. Dar aşa, prin tîlhărie, m-au făcut să cunosc bărbat şi acum nu-i vina mea da,că vreau să-i cunosc pe toți, căci nici eu nu sînt făcută din piatră..." „Fată mare, strigă una din femei, bărbat călare pe doi cai nu se găseşte pe la fața Jocului. Dar tu, dacă eşti sămînță de uriaş, să-ți cauți

un zmeu. Să umbli pe dealuri, goală, aşa cum eşti, şi-ai să vezi c-o să răsară un zmeu pe lingă tine, şi cu el a* să te potriveşti..." Oana a privit-o lung şi a zîmbit : „Mulţumesc dumitale, jupîneasă, că vorbele ce mi-ai vorbit mi-or fi de învăţătură..." Aşa s-a făcut că Oana a pornit, chiar a doua zi, spre un sat din vale. Şi-a îmbrăca.!: bruma de rochie ce-i mai rămăsese, şi-a luat traista pe umăr, a mulţumit baciului şi a plecat, întovărăşită pînă departe de cîini. Şi spre seară, nici n-apu-cose să intre în sat, a zărit de departe, pe o movilă, un taur grozav. A zărit-o şi taurul, a întors capul spre ea şi şi-a plecat fruntea vrăjmăşeşte, pregătindu-se s-o înfrunte. Era un taur grozav, nemaipomenit. Un adevărat taur. Ca din poveste, adaugă Fărîmă şi tuşi încurcat.

— Ia o ţigară, îl îndemnă Anca Vogel.

— Vă foarte mulţumesc, spuse Fărîmă, înclinîndu-se de cîteva ori.

îşi aprise ţigara şi, după ce înghiţi primul fum. zîmbi.

— Aşa s-a întîmplat, continuă el. Din seara aceea, n-a mai voit taurul să se despartă de ea. Se ţinea ca umbra de ea şi nu lăsa pe nimeni să se mai apropie. Era pe la sfîrşitul lui iulie şi vara aceea a fost neobişnuit de fierbinte. Oana a zvîrlit treanţa de rochie de pe ea şi umbla goală, zi şi noapte. Iar în nopţile cu lună, mugea taurul de se auzea în şapte văi, şi se trezeau oamenii înfricoşaţi, şi aşa s-a făcut de au văzut-o toţi alergînd goală peste dealuri, cu părul fîlfîindu-i pe umeri, şi cu taurul în urma ei. Şi au văzut-o cum se oprea pe neaşteptate, se încovoia puţin din şale, şi apoi răcnea, că o pătrundea taurul, şi rămîneau aşa, împreunaţi, vreme îndelungată, cu taurul în spinarea ei mugind şi scăpărînd din copite.

— Grozavă femeie ! exclamă Anca Vogel.

— Nemaipomenită ! făcu Fărîmă. Dar s-a zvonit repede prin toate satele dimprejur de năravul Oanei, şi zvonul a ajuns şi la Bucureşti, şi a aflat de el *pădurarul.* Şi-atunci şi-a făcut cruce şi a spus : „Mulţumesc luj Dumnezeu că mi-a dat zile îndeajuns să văd că s-a împlinit blestemul lui Selim". Şi apoi s-a dus la mînăstire, s-a spovedit, şi s-a împărtăşit. Şi a mai spus : „Acum, deşi sînt cam bătrîn, m-o ajuta Dumnezeu de mi-oi găsi o nevastă tînără, să sădesc altă tulpină, că nu mai mi-e frică de blestem..." împlinise pădurarul o sută de ani,

dar era încă zdravăn şi chiar în toamna aia s-a însurat cu o văduană tînără, de vreo treizeci de ani. Dar nu l-a mai învrednicit Dumnezeu cu un alt copil. Văduana asta, Floarea, era din Ţigăneşti, şi avea şi ea povestea ei...

— Lasă văduana în pace, îl întrerupse Anca Vogel. Povesteşte-mi ce s-a întîmplat cu Oana.

— Au aflat autorităţile şi a trimis legiunea de jandarmi patrule pe toate dealurile, şi au ieşit şi oamenii, cu furci şi ciomege, fiecare cu ce găsise la îndemînă, şi în zorii zilei au dat de ei, ascunşi într-o rîpă, unde îşi făcuse Oana culcuşul. Taurul s-a repezit de departe, să-i ia în coarne, să-i sfărîme, dar au tras jandarmii şi l-au răpus. Oana n-a spus nimic. S-a acoperit cu ce-i mai rămăsese din rochie, şi-a luat traista pe umăr şi, cînd au vrut jandarmii să-i pună cătuşe le-a spus : „Nu mă legaţi, că vin de bunăvoie". Şi aşa a coborît între jandarmi huiduită de oameni, dar ea călca semeaţă, zîmbind, cu capul sus, cu ochii către răsărit parcă ar fi aşteptat soarele. O huiduiau şi-i strigau că e curvă şi nelegiuită, şi ea, din cînd în cînd, le răspundea „Nu e vina mea. Aşa m-au povăţuit jupînesele." Răsărise soarele cînd au ajuns în sat unde-i aşteptau primarul şi căpitanul de jandarmi. Dar n-apucară ş_-o ia în primărie. Oana încremeni deodată privind în susul şoselei. Venea dintr-acolo o arătare nemaivăzută, o matahală de bărbat, tînăr, bălai, călare pe doi cai. Oana s-a repezit şi i-a căzut în genunchi, în praf, apucînd cu mîinile amîndoi caii de căpăstru şi oprindu-i. Jandarmii s-au luat după ea, dar bărbatul a descălecat într-o clipă şi a ridicat-o pe Oana din praf. Cînd l-au văzut jandarmii cit era de mare şi înalt, s-au ferit toţi în lături. Tînărul ăsta o întrecea pe Oana cu o palmă. Avea o barbă mică, foarte blondă, şi era îmbrăcat ciudat, nici ca la ţară, nici ca la oraş. A luat-o pe Oana de mînă şi s-a apropiat de autorităţi. „Sînt doctorul Corne-lius Tarvastu, a început el în româneşte, şi sînt profesor de limbi romanice la Universitatea din Dorpat. Am venit să studiez

graiul din Carpați, dar am auzit de Oana la o stînă, şi am coborît s-o iau. Dacă nu vă supărați, acum e nevasta mea..." Oana rămăsese lîngă el şi plîngea. Oamenii nu ştiau ce să facă. Nu îndrăznea să vorbească nici unul. Şi atunci s-a apropiat primarul şi le-a spus : „Să fie într-un ceas bun, domnule profesor, dar să nu faceți nunta la noi". „D-aia am venit cu doi cai, a răs-
121
puns profesorul, ca să putem pleca mai departe..." Dar n-au plecat pe cai, adăugă Fărîmă zîmbind, că le era frică să nu-i strivească sub ei. Au plecat pe jos, ținîn-du-se de mină, şi caii, la pas, după ei...
— Grozavă femeie, făcu Anca Vogel visătoare. Şi aşa au plecat din țară ?
— N-au plecat numaidecît, că Oana l-a dus întîi în Obor să-l cunoască taică-său, cîrciumarul, şi au făcut nunta la mînăstirea Paserea. Dar Oana îl adusese la Bucureşti mai ales ca să-l cunoască băieții. Căci ea se legase acum şi cu prietenii cei noi ai lui Lixandru, şi aşa s-a făcut că tot ce s-a mai întîmplat în urmă li s-a tras de-acolo, că printre prietenii ăi noi ai lui Lixandru era şi unul Dragomir Calomfirescu, băiat ciudat şi ăsta.
— Bine, asta ai să mi-o povesteşti altă dată. Ia pachetul de țigări cu dumneata, adăugă după ce apăsă pe un buton. Şi dacă ai vreo dorință, nu te codi şi spune-mi-o...
— Aş avea doar o rugăminte, începu Fărîmă din nou intimidat. Să mi se dea voie să-mi aduc nişte haine mai groase de-acasă, că s-a făcut cam frig...
— Bine, spuse Anca Vogel scriind cîteva rînduri pe blocul din fața ei. Să dai asta gardianului.
— Vă foarte mulțumesc, făcu Fărîmă ridicîndu-se brusc din fotoliu. Şi vă mulțumesc şi pentru țigări... !
VII
Vreo două săptămîni, n-a mai fost chemat la interogatoriu. A doua zi i se adusese o haină veche, dar mai groasă, de-acasă. Plouase cîteva zile şi cerul era încă pe jumătate acoperit. Aşezat la masă, plecat peste hîrtii, Fărîmă scria. Dar nu mai scria atît de repede şi de abundent ca înainte. Uneori, rămînea ceasuri întregi cu fruntea prinsă în mîini, trudindu-se să-şi amintească dacă mai scrisese o anumită întîmplare sau o povestise numai în numeroasele interogatorii pe care i le luase la început Dumitrescu. Şi pentru că nu reuşea întotdeauna să-şi amintească, o scria din nou.
122
Apoi, intr-o noapijp. pe la 11, fu trezit de gardian.
— îmbrăcați-vă, îi spuse, cu un ton mult mai respectuos ca în nopțile cînd îl trezea pentru interogatoriu. îmbrăcați-vă cît puteți de repede...
încă somnoros, Fărîmă începu să se îmbrace cu oarecare greutate, căci îi tremurau mîinile.
— S-a făcut frig deodată, spuse el căutînd privirea gardianului, parcă ar fi vrut să se scuze.
— N-ar fi trebuit să vă spun şopti gardianul, dar vă aşteaptă maşina. Grăbiți-vă...
Fărîmă începu deodată să tremure din toate încheieturile. De abia cînd, între gardieni, coborî în stradă şi zări maşina aşteptîndu-l se linişti. „N-o să mi se întîmple mai rău", îşi spuse. Doi agenți civili se urcară cu el în maşină fără să scoată un cuvînt.
— A venit şi toamna şopti tîrziu Fărîmă ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi, necutezînd să privească spre agenți. S-a făcut deodată frig, parcă ar fi nins la munte... Drept răspuns, agentul din dreapta lui îi întinse un pachet de țigări şi-i spuse :
— Ia o țigară, poate te mai încălzeşti...
— Vă foarte mulțumesc, făcu Fărîmă înclinînd de mai multe ori capul, după obiceiul lui. Să vă spun, adormisem şi visam. Nu mai mi-aduc aminte ce visam, dar m-a trezit deodată gardianul şi m-a luat cu frig. Asta trebuie să fie : am sărit brusc din pat şi a intrat frigul în mine...
Apoi zîmbi împăcat şi-şi aprinse țigara. După vreo zece minute, maşina fu oprită de un cordon de milițieni înarmați cu puşti mitraliere şi cîțiva se apropiară de şofer. Unul din agenți scoase

repede capul pe fereastră şi şopti ceva, cîteva cuvinte pe care Fărîmă nu le putu înţelege. Apoi maşina porni mai departe, înaintînd încet, şi Fărîmă zărea necontenit grupuri de miliţieni înarmaţi făcînd de strajă în dreptul vilelor. înţelese că se află în cartierul i^zervat ierarhiei partidului şi începu din nou să tremure. Tremurînd coborî cînd maşina se opri şi agenţii îl conduseră în faţa unei uşi zăvorite, între două gherete cu miliţieni. Toată strada era puternic luminată. Unul din agenţi se apropie de poartă, sună şi agentul spuse ceva, şi în cele din urmă poarta se dădu la o parte, lăsîndu-i să intre.

Cîţiva miliţieni îi aşteptau în *hali.* Cineva, pe care Fă-rîmă nu-l văzu de la început căci stătuse pe un. scaun, ascuns între miliţieni, se apropie repede de el şi începu să-i pipăie hainele. Apoi, fără să scoată un cuvînt, îi făcu semn să-l urmeze. îl conduse într-o încăpere spaţioasă şi puternic luminată, apoi, pe o scară interioară, urcară într-un fel de *loggia.* Acolo îi făcu semn să rămînă pe loc, iar el bătu scurt, de cîteva ori. O voce de femeie îi răspunse : „Intră !" Omul îl apucă pe Fărîmă de braţ şi, des-chizînd uşa, îl împinse înăuntru.

— Bună seara, îi spuse Anca Vogel ridicînd ochii din teancul de hîrtii pe care-l avea în faţă. Apropie-te şi stai jos...

Fărîmă înainta emoţionat şi, o dată ajuns în faţa biroului, începu să se încline.

— Stai jos şi aprinde o ţigară, îi spuse Anca Vogel. Încăperea era tapisată cu biblioteci elegante. Pe birou

erau mai multe pachete de ţigări „Lucky Strike", cîteva scrumiere şi un mare vas cu flori. Alături, pe o măsuţă joasă, se aflau două sticle de şampanie, două pahare şi o pomieră cu fructe.

— Te-am chemat aici, continuă Anca Vogel, pentru că la minister am prea puţin timp să te ascult. Şi acolo am şi lucruri mai serioase de făcut, adăugă zîmbind. Mi-ar fi plăcut să te poată asculta şi cîţiva scriitori de-ai noştri. Dar asta, poate, mai tîrziu. Deocamdată, bea un pahar cu şampanie, să-ţi mai vii în fire...

Apucă sticla şi-i umplu paharul.

— Vă foarte mulţumesc, spuse Fărîmă ridicîndu-se brusc să şi-l ia şi, cu paharul în mînă, se înclină de mai multe ori. După cum văd, este şampanie „Veuve Clicquot" şi din asta n-am mai gustat dinainte de război. Şi-mi aduc aminte ce-mi spunea Doftorul : „Boier Zaharia, îmi spunea el, de cîte ori oi vedea şi oi b'aa şampanie «Veuve Clicquot», să ştii că şampania asta poate schimba soarta unui om..." Eu ştiam la ce făcea aluzie, adăugă Fărîmă reaşezîndu-se în fotoliu şi lăsînd paharul pe marginea biroului. O ştiam mai mult din ghicite, dar se cheamă că tot o ştiam, pentru că, ce nu-mi spusese pădurarul, ghicisem eu. Asta i se în-tîmplase lui, Doftorului : Mama lui era grecoaică din Smirna, iar tată-său avea moşie pe Bărăgan, pe la Dor Mărunt. Maică-sa ţinea morţiş să-l însoare tot cu o grecoaică, o nepoată de-a ei, una Caliopi, şi ea tot din Smirna. Şi pen-

tru asta îl trimitea în fiecare iarnă, de Crăciun, la Smirna, să-i cunoască mai bine familia. Doftorul, după cîte am înţeles eu, se îndrăgostise de Caliopi şi se hotărî chiar logodna, aşteptau doar să-i sosească părinţii din România. Dar pînă în cele din urmă n-a sosit decît maică-sa, grecoaica, pentru că taică-său nu se îndura să se despartă de Monte-Carlo. în seara logodnei, Doftorul, care avea aproape treizeci de ani şi umblase mult prin lume, comandase şampanie „Veuve Clicquot". Dar se nimerise acolo, la logodnă, şi un prieten mai bătrîr^al părinţilor lui Caliopi, nu ştiu dacă era tot grec sau armean sau ce-o fi fost, dar era un om înzestrat cu puteri neobişnuite şi se amuza, prin saloane, să facă fel de fel de farse şi scamatorii. Cînd ciocneau cu toţii paharele, bătrînul acesta s-a apropiat de Doftor şi l-a întrebat : „Dar dumitale de ce nu ţi-au dat şampanie roze ?... Se uită Doftorul în pahar, se uită şi ceilalţi, şi aşa era : el avea şampanie albă-aurie, aşa cum sînt toate celelalte şampanii. Familia lui Caliopi, care-l ştia pe bătrin, n-a zis nimic. A cerut să i se aducă alt pahar şi i-au

turnat din nou, dar şampania lui tot aurie era. Şi pentru că îl vedeau că rămăsese gînditor şi posomorit, cei ai casei au izbucnit în rîs şi i-au spus : „Asta-i o farsă a lui cutare. El e mare meşter iluzionist..." Şi cînd privi Doftorul paharul, văzu că e plin cu şampanie roze. „Dar cum ai făcut, domnule ?" îl întrebă, foarte curios. „Asta e o poveste lungă şi cere multă învăţătură şi bătaie de cap", îi răspunse bătrînul. „Dar eu sînt dornic să învăţ", insistă Doftorul. „Acum e prea tîrziu, răspunse celalt mai mult în glumă, că mîine, poimîine, te însori şi n-o să mai ai timp de altceva decît să-ţi dezmierzi soţia." „Ba nu, spuse Doftorul, o să facem tocmai dimpotrivă. întîi mă înveţi şi pe urmă mă însor. Că şi eu şi Caliopi sîntem tineri şi avem timp să mai aşteptăm. Nu-i aşa, Caliopi ?" se întoarse el spre logodnică. Dar Caliopi izbucni în plîns şi fugi repede din salon. A intervenit maică-sa, au intervenit toţi ceilalţi pe rînd, dar Doftorul o ţinea una şi bună : întîi învaţă să schimbe culorile şampaniei şi pe urmă se însoară... Şi aşa s-a întîmplat de nu s-a mai însurat cu Caliopi, deşi multă vreme maică-sa nu pierduse încă speranţa, mai ales după ce bătrînul, silit de familie, începuse să-i dea lecţii şi era uimit de repeziciunea cu care învăţa toate trucurile lui de prestidigitator şi iluzionist. Caliopi declarase că nu-l aşteaptă mai mult de un an. El însă a mai cerut un an şi,

poate totuşi s-ar fi căsătorit pînă la urmă, dacă întîmpla-rea nu făcea ca ea, Caliopi, să se îndrăgostească de un alt văr al ei, sosit tocmai atunci din Grecia, iar el Doftorul să întîlnească un marinar olandez din Extremul Orient şi să se îmbarce pe vaporul lui. Numai că, din toată întîmpla-rea asta, tot biata Caliopi a suferit mai mult pentru că bărbatul cu care se măritase ea a ajuns, mai tîrziu, omul de încredere al unui mare armator, Leonida, şi ăsta avea şi el o întreagă poveste...

— Fărîmă, îl întrerupse Anca Vogel, bea-ţi şampania, că se încălzeşte.

Fărîmă înclină respectuos capul şi bău tot paharul din-tr-o singură înghiţitură. Apoi se ridică, se înclină de mai multe ori, puse paharul pe tavă şi se reaşeză intimidat în fotoliu.

— Şi acum, pînă nu te iei cu vorba, continuă Anca Vogel, vreau să ştii că dacă îmi place să ascult toate poveştile dumitale, îmi place mai ales să aflu ce s-a în-tîmpiat cu Oana, cu bărbatul ei, profesorul estonian, şi cu Lixandru...

— La asta voiam şi eu să ajung, începu Fărîmă zîm-bind încurcat, că la nunta lor a povestit Doftorul cîte ceva din păţaniile lui, şi de nunta asta se leagă multe întîmplări. Dar, ca să le înţelegeţi, trebuie să ştiţi că Lixandru se împrietenise în ultima vreme cu unul tînăr ceva mai mare ca el, de vreo douăzeci de ani, unul Dragomir Calomfi-rescu. Le plăcea să se plimbe nopţile, pe străzi, numai ei doi. Căci Dragomir era din firea lui tăcut şi melancolic, iar Lixandru, cînd nu se pornea să recite versuri, nu prea vorbea nici el. Şi într-o noapte, după ce se plimbaseră mult timp în tăcere, Lixandru a exclamat deodată : „Dacă aş şti unde a dispărut săgeata şi unde se află Iozi aş *şii lot".* Dragomir nu cunoştea decît *i*rînturi din întîmplările astea şi Lixandru i le-a povestit în întregime. Cînd a terminat, Dragomir a zîmbit amar şi i-a spus : „în copilăria mea eu n-am avut norocul să mi se întîmple asemenea aventuri ciudate. Tot ce-a fost straniu şi extraordinar în viaţa mea s-a întîmplat înainte de a mă naşte şi mult timp după ce nu mai eram copil. Dar îmi aduc totuşi aminte de un amănunt : la opt ani, am avut scarlatină şi am fost internat la spital. Mi se aduceau tot felul de cărţi cu poveşti şi aventuri. Probabil că le-am citit pe toate şi le-am uitat. Dar j nu voi uita niciodată o poveste a lui Carmen Sylva pe :|

are n-arn apucat s-o sfîrşesc, pentru că în dimineaţa ur-îătoare am ieşit din spital şi toate cărţile pe care le atin-

car

mătoare am ieşit din epitai şi toate cărţile pe sesem, neputînd fi dezinfectate la etuvă, au fost arse. La drept vorbind, din povestirea aceea nu mai mi-amintesc decît amănunte stinghere şi, poate, fără însemnătate : o fată nespus de frumoasă care umbla pe un elefant alb, un templu vechi, undeva în India. Cam asta e tot, dar pentru mine e cea mai preţioasă amintire din copilărie. Ani de zile m-am luptat cu ispita de a *căiita* cartea şi a sfîrşi de citit povestea începută în spital. Dar am învins şi acum sînt sigur că nu voi afla niciodată cine era acea fată nespus de frumoasă, de ce umbla pe un elefant alb şi ce căuta ea într-un templu din India... Dumneata, adăugă Dragomir, ai învăţat ebraica pentru ca să înţelegi o aventură din copilărie. Foarte bine ai făcut. Dar, bagă bine de seamă : *opreşte-te aici !..."*

Sublinie cu atîta putere cuvintele, că Lixandru se opri şi-l întrebă : „Ce vrei să spui ?" Dragomir îi

luă braţul şi-l sili să se întoarcă. Se aflau pe bulevardul Ferdinand, la cîteva sute de metri de Foişorul de Foc. „Priveşte bine înapoi, îi spuse, pînă la al treilea felinar, în faţa'casei cu balcoane albe. Vezi casa ?" „O văd", făcu Lixandru. „Ei bine, acum hai cu mine. Nu e decît miezul nopţii, mai avem timp..." Şi, fără să mai adauge ceva, porni spre Foişor, cu pasul repede, ţi-nîndu-l de braţ pe Lixandru. Cînd au ajuns la Foişor, l-a oprit şi l-a întors pe mîna dreaptă. „Cît de departe poţi vedea ?" l-a întrebat. „Văd pînă aproape de curtea bisericii", i-a răspuns Lixandru. „Bine..." Şi iar au pornit, au ieşit în bulevardul Pache Protopopescu, au trecut pe Mîn-tuleasa şi au ajuns în Popa Soare. „Să ne oprim aici, îi spuse. Cunosc eu o bancă pe aici, am timp să fumez o ţigară." Se aşezară pe bancă şi Dragomir îşi scoase tabachera şi-şi alese o ţigară. După ce şi-o aprinse, Lixandru nu se mai putu stăpîni şi-l întrebă : „Ei bine ? Ce-a fost asta ?" „Toate locurile astea, începu Dragomir, au fost cîndva ale noastre, erau toate pămînturile lui Calomfir. Şi acum, în afară de casele pe care le ştii, nu ne-a mai rămas nimic, pentru că un străbun de-al meu, un nepot al lui Calomfir, a voit să afle, ca şi dumneata, unde şi cum stau cei care stau pe sub pămînt." „Nu prea înţeleg", făcu Lixandru. „Haide cu mine şi am să-ţi explic", spuse Dragomir.
Fărîmă se opri şi-şi aprinse o ţigară.
127
— Trebuie să ştiţi, reluă el zîmbind, că prin anii aceia exista pe Popa Soare o circiumă rară, de mare soi, cu o grădiniţă în faţă, ascunsă sub un tei. Verile, venea acolo o fată, nu frumoasă din cale afară, dar o drăcoaică ; oamenii îi spuneau Leana, dar ea clătina din cap şi răspundea : „Nu mă cheamă aşa !", mai mult nu voia să spună, că avea slăbiciunea să se înconjoare de mister. Fata asta, Leana, cînta, şi veneau s-o asculte oameni din alte mahalale pentru că cunoştea cîntece vechi, uitate de alţii, şi le cînta acompaniindu-se singură cu o alăută, ceea ce. pe vremea aceea nu se mai obişnuia. La circiuma aceea l-a dus Dragomir pe Lixandru, şi au stat acolo pînă spre dimineaţă. Leana le cînta doar lor, dar mai mult n-o ascultau, pentru că Dragomir îi tot povestea din viaţa lui lorgu Calomfir. Din cînd în cînd, Leana se oprea din cîntat, îşi lăsa alăuta pe genunchi şi asculta şi ea. Dragomir o poftise să bea cu ei şi Leana, cu cana de vin în faţă, ascultînd, cădea uneori pe gînduri şi zîmbea, visătoare. Apoi se ridica brusc, îşi lipea lăuta de sîn şi reîncepea să cînte... Vă spun toate acestea, adăugă Fărîmă încurcat, pentru că fata asta, Leana, avea şi ea povestea ei, şi dacă Lixandru n-a apucat niciodată să-i afle sfîrşitul, multe i s-au mai întîmplat doar pentru că a cunoscut-o în noaptea aceea, cînd l-a dus Dragomir să-i povestească viaţa lui lorgu Calomfir. Trebuie să ştiţi că acest lorgu Calomfir era bărbatul Arghirei, al preafrumoasei Arghira, cum i se spunea pe timpul ei, pe la 1700. Femeia aceasta dăruită de Dumnezeu cu toate darurile : era frumoasă de i se dusese vestea pînă peste Dunăre, la turci, şi a rămas de pomină în Bucureşti aproape un veac după moartea ei, căci pe Arghira o cîntau încă lăutarii pe la 1850. Şi nu era numai frumoasă ; lucru rar pentru vremea ei, îi plăceau teatrul şi poeţii, era învăţată şi ştia, în afară de româneşte şi greceşte, italiana, spaniola şi franceza. Dar avea un singur mare defect : era foarte mioapă, aproape că nu vedea. Ta-tă-său, vornicul şi apoi bărbatu-său, lorgu Calomfir, au cheltuit o avere cu doctorii şi oculiştii, aducîndu-i în ţară de la Stambul sau din Apus. în casele lor, care se aflau pe atunci undeva între bulevardul Pache Protopopescu şi strada Popa Soare, erau întotdeauna doctori şi meşteri în lentile, căci unii veniseră cu micul lor atelier şi instalaseră chiar un laborator, unde se încercau fel de fel de sticle şi lentile. Poate că de la unul din aceşti meşteri apu-
128
seni a auzit lorgu pentru întîia oară de legendele şi credinţele în legătură cu cristalele şi pietrele scumpe care stau vrăjite pe sub pămînt şi nu pot fi găsite decît cu mare trudă şi numai de către anumiţi oameni. Poate că, la început, gîndul acesta de a cunoaşte lumea pe sub pămînt i l-a născocit iubirea cea mare care o purta Arghirei. Şi-o fi zis că dacă credinţele acestea sînt adevărate, l-o ajuta Dumnezeu şi pe el să găsească cristalul potrivit ca să redea vederea Arghirei. Dar mai tîrziu, fără îndoială că dorinţa asta de a cunoaşte viaţa de sub pămînt a ajuns şă-l stăpînească ea o patimă, pentru că, între timp, după ce lorgu îşi construise un fel de laborator într-una din pivr-niţe şi începuse cercetările, sfătuit şi ajutat de cîţiva meş-

teri străini, între timp spun, Arghira şi-a recăpătat vederea. Cum şi-a recăpătat-o e o altă poveste, dar fără îndoială că în noaptea aceea de iulie, în circiuma din Popa ' Soare, Dragomir, n-a avut timp s-o povestească, pentru că Lixandru era nerăbdător sâ afle pățania lui lorgu Calomfir, căzut în patima tainelor de sub pământ. După ce-a ascultat el toate legendele şi toate credințele pe care i le-au povestit meşterii din Apus, despre cum se alcătuiesc minereurile şi nestematele sub înrîurirea soarelui şi a lunei, cum cresc filoanele metalice în munte şi cum sînț ele păzite de cobolzi şi zîne şi alte asemenea legende, lorgu şi-a adus aminte că țăranii români zvîrlă, la Paşte, cojile de ouă roşii în gîrle, şi spun că apele le vor duce în Țara Blajinilor, ființe vrăjite care trăiesc undeva pe gub pământ, şi că cojile vestesc Blajinilor că a venit Pastele.

Şi atunci a lăsat meşterii şi minerii apuseni şi a început să umble pe la țară, pe la moşiile lui, cercetînd bă-trînii şi babele şi punîndu-i să-i povestească tot ce ştiau ■despre Blajini şi despre țara lor de sub pământ. Dar nici ei nu ştiau mai miilt decît ce ştia toată lumea : că, adică, aceşti Blajini sînt nişte făpturi blînde şi milostive şi că acolo, sub pământ, se hrănesc cu ce rărnîne de la oameni, şi se roagă întruna. Dar se mai ştie că Blajinii au trăit cîndva pe fața pământului şi că numai după o anumită întîmplare s-au retras ei sub pământ. Or, lorgu îşi făcuse .părerea că credința aceasta ascunde un adevăr cutremură-'tor şi că cine izbuteşte să-i înțeleagă tîlcul nu numai că

Mtntuleass

află pe unde se poate coborî în lumea Blajinilor, dar înțelege în acelaşi timp toate celelalte taine pe care Biserica nu are îngăduința să le dezvăluie. Şi atunci s-a întors de la țară şi s-a închis o zi întreagă în laboratorul lui din pivniță. Apoi a poruncit să i se facă o uşă de fier şi i-a mai pus şi un lacăt, ca să fie sigur că nimeni nu coboară în pivniță fără ştirea lui. Ce făcea el acolo, în laborator, n-a ştiut niciodată nimeni. Doar că într-o zi a început să izvorască acolo, în pivniță, o apă, şi Iorgu a ieşit afară înspăi-mîntat, şi a poruncit să vină oamenii cu găleți şi donițe, să scoată apa. O săptămînă întreagă au scos oamenii, zi şi noapte, dar apa izvora şi mai cu putere, iar Iorgu se da de ceasul morții, şi nedormit, cu barba sălbăticită, sta în capul scării şi le striga : „Mai repde !" Dar tot degeaba. După o săptămînă, apa umpluse toată pivnița, pînă la scări. Şi atunci Iorgu a ridicat brațul şi a strigat : „Opriți, că nu m-a ajutat Dumnezeu !..." Era palid, slăbit şi ochii îi ardeau de nesomn şi oboseală. S-a lăsat să cadă în jilț, şi-a luat obrajii în palme şi a început să plîngă. „Nu m-a ajutat Dumnezeu !" a repetat de cîteva ori. Fărîmă s-a oprit şi a luat, înclinîndu-se, paharul cu şampanie pe care i-l întinsese Anca Vogel pe birou. Apoi şi-a aprins o altă țigară.

— Acum, reluă el după o pauză, trebuie să vă spun că toate astea eu le-am aflat a doua zi, la şcoală. La prînz, mă pomenesc cu Lixandru în cancelarie. Intrase grăbit şi ochii îi ardeau de parcă ar fi avut febră. întoarse capul spre uşă, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l urmărească cineva, şi se apropie de mine. „Domnule director, începu el în şoaptă, vă rog să nu vă supărați şi să nu mă întrebați, dar aş vrea să mă lăsați să cobor singur în pivnița şcolii. Să nu rîdeți de mine şi să nu mă întrebați mai mult", adăugă el văzînd că-l priveam nedumerit. Dar, în clipa următoare, uşa se deschise brusc şi în cancelarie năvăli o fată tînără. Se repezi la mine şi-mi apucă amîndouă mîinile : „Să nu-] lăsați, domnule director, strigă ea, să nu-l lăsați să coboare în pivniță, că-i păcat de tinerețea lui !..." „Dar cine eşti dumneata ? o întrebai, încercînd să-mi smulg mîinile din strînsoarea ei. Cum îndrăzneşti dumneata să intri în casă de oameni fără să bați la uşă ?" „Dacă ați şti toate cîte le ştiu eu, m-ați ierta, făcu ea. Mie îmi spun oamenii Leana, dar numele meu e altul. Pentru păcatele mele m-a pedepsit Dumnezeu să cînt prin cîrciumi, dar n-am fost crescută

pentru asta. Şi acum cînt la «Floarea Soarelui»-, aici, lîngă şcoala dumitale. Dar aseară le-am cîntat lor, că mi-au fost dragi amîndoi, de cum au intrat, şi-am ascultat ce-i povestea celalt, nepotul boierului. Şi eu cunosc primejdia ce-l paşte, dacă-l lăsați să coboare în pivniță..."

Lixandru pălise ascultînd-o. „Nu vă luați după ea, domnule director, spuse. Leana asta e o exaltată ; vede peste tot primejdii şi farmece. Dați-o afară şi lăsați-o să intre a doua oară numai după ce-o bate frumos la uşă..." „Nu înțeleg nimic ! am strigat eu. Aşezați-vă amîndoi şi povestiți-mi despre ce e vorba. începe dumneata", m-am adresat femeii. „N-o ascultați, domnule director, a sărit Lixandru, că Leana asta, în loc să distreze publicul, le ascultă confidențele şi nu le înțelege bine..." M-am întors o dată spre el şi l-am privit aspru. Lixandru s-a îmbujorat, dar n-a mai zis nimic. „N-am dormit toată noaptea, a început Leana. După ce-am înțeles ce are de gînd să facă, m-am cutremurat, căci mi-a fost milă de tinerețele lui. L-am văzut numaidecît că e o fire înflăcărată şi cînd am ghicit ce-l aşteaptă mi-am zis că e păcat de Dumnezeu să piară aşa, băiat tînăr, fără să fi apucat măcar să cunoască şi el dragostea. Aşa că n-am dormit, ci l-am pîndit pe stradă, pe lîngă şcoala. Ştiam că are să vină şi cînd l-am văzut intrînd, m-am luat după el. Şi, vă rog, domnule director, ca pe un Dumnezeu vă rog, să nu-l lăsați să coboare în pivniță !" „Dar de ce ?" am exclamat eu, că nu înțelegeam nimic. „Să vă spună dumnealui" a făcut Leana. „Am să vă spun, începu Lixandru. Dar numai dumneavoastră singur. Cu Leana am să stau eu mai tîrziu de vorbă, dar ceea ce am de spus, vreau să vă spun numai dumneavoastră..." „Eu nu plec, domnule director, sări atunci Leana, decît dacă-mi juraţi că nu-l lăsați să coboare în pivniță." „Asta nu pot s-o fac, am răspuns eu, pentru că nu ştiu despre ce este vorba. Dar fii sigură că nu-l las să coboare înainte de a te asculta din nou pe dumneata. Acum, fii bună şi lasă-ne singuri şi du-te de ne aşteaptă în grădină..." Aşa a şi fost, reluă Fărîmă după o pauză. Rămas singur, Lixandru mi-a povestit întîmplările lui Iorgu Calomfir, pe care le aflase în noaptea aceea. Se pare că după ce-a stat cîteva ceasuri în jUț, la gura pivniței, privind cum creşteau mereu apele, Iorgu a chemat pe chelar şi l-a întrebat : „Chelarule, cîți din neamul nostru au murit aici ?" şi i-a arătat încăperile de deasupra pivniței. „în casele astea, boierule, n-a murit

nimeni, i^a răspuns chelarul. Dumnealui, Calomflr, s-â prăpădit la vie, iar boierii ăi bătrîni, bunicii dumitale, au murit acolo, în casele cele vechi", şi a întins mîna şi i-a arătat clădirea din față. „Mi-a luat Dumnezeu mințile !" a strigat Iorgu şi şi-a dat cu palma peste frunte. Apoi s-a ridicat din jilț şi a spus oamenilor : „Nu vă mai fie frică, pentru că apele au să scadă..." Şi, într-adevăr, aşa a fost ; din noaptea aceea au început să scadă şi într-o săptămînă au dispărut cu totul. Ce s-o mai fi ales din laboratorul lui Iorgu, nu se ştie, pentru că îndată ce s-au scurs apele a pătruns singur în pivniță, a închis porțile după el, şi cînd a ieşit, ducea, se pare, doar o lădiță în mîini. Restul, ce mai fusese, îl distrusese cu ciocanul. Dar curînd după aceea a început să facă cercetări în pivnița caselor vechi. A poruncit de i s-au adus porți de fier şi se închidea acolo zi şi noapte. Dar, după cîteva luni, s-a repe-lat aceeaşi poveste. A izbucnit pe scări țipînd să vină oamenii cu găleți şi donițe şi au tot scos la apă zi şi noapte, pînă ce Iorgu le-a făcut semn să se oprească, şi-a prins din nou obrazul în palme, descurajat. „Nu mă ajută Dumnezeu !" a şoptit el. Şi totuşi, cîteva luni în urmă, a încercat pentru a treia oară, în fundul grădinii, acolo unde, pe vremuri, fuseseră nişte aşezări şi le dărîmase un străbun ai lui cînd cumpărase tot locul acela-ca să facă graj^ duri. Într-adevăr, sub grajduri au dat de urmele unei pivnițe şi Iorgu şi-a instalat acolo laboratorul. Ce s-a mai întîmplat pe urmă nu mai ştiu, pentru că nici Lixandru nu mi-a spus. Dar fără îndoială că nici de data aceasta n-a reuşit, căci foarte curînd după aceea Iorgu a vîndut o parte din locurile pe care le avea şi a plecat în străinătate. „Astea toate mi le-a povestit Dragomir azi-noapte, a încheiat Lixandru, dar nu ştiam că le asculta şi Leana. Şi acum, eu vă rog doar atît : să-mi dați voie să cobor în pivniță. Pentru că, nu ştiu dacă ştiți, dar locul pe care s-a clădit şcoala era tot al boierului Calomfir." „Locurile astea şi toate casele vecine, i-am răspuns eu, era ale lui Mîntu-leasa." „Ştiu, mi-a spus Lixandru, şi cunosc chiar şi povestea cum le-a avut. Dar pe mine mă bate gîndul că pe undeva pe strada asta şi poate chiar aici, pe locul şcolii, au rămas semne." „Ce fel de semne, Lixandru ?", l-arn întrebat. „Asta, mă iertați, nu v-o pot spune", domnule director, a făcut

Lixandru roşind. ,,Bine, nu mi-o spune,.,"
132
M~am ridicat, s-a ridicat şi Lixandru şj. Leana, cum ne~a zărit, a alergat spre! neți ? !" m-a îatrebat. „Coborîm cu toți'i răspuns. Leana a căzut în genunchi şî j cioarele. „Nu-l lăsați, domnule director * nerețea lui ! a strigat. „Nu-ți fie team^I tit-o eu ridicînd-o. în pivnița noastră i'l apă." „Asta n-aveți de unde şti", a strij m-am lăsat impresionat, am căutat cheS am luat trei luminări, că nu era decît \} prima sală, la intrare, şi am coborît. L Lixandru la un pas în urma lui, gata sa-dacă l-ar fi amenințat vreo primejdie prin pivniță mai bine de un sfert de ceas palid, cu buzele strînse, privind cînd s spre altul, apropiindu-şi flacăra lumini pe jos, atingînd cu mîna pereții, trecînd parcă ar fi căutat cine ştie ce semne. ; întors spre mine şi mi-a spus : ,,Nu e a întoarcem..." Şi atunci Leana s-a repezii Jn brațe şi l-a sărutat pe amîndoi obrajii,: trăieşti boierule !" Apoi mi-a luat mîna de veste, mi-a sărutat-o : „Să vă dea î după inima dumneavoastră bună" mi-a*'?' stins luminarea şi a urcat grăbită scării-noscut-o eu pe Leana, făcu Fărîmă zîmbit" aceea m-am dus la grădina „Floarea Soa-,; şi de-atunci am îndrăgit-o, şi mai tîrziu ', povestea. Ce-o fi speriat-o pe ea în întîc ■ de Dragomir, nu ştiu. Dar pot spune că t' rase şi-l sărutase pe Lixandru. Pentru (i * potolise. De-a doua zi începuse să umble gîndu-se să i se dea voie să coboare în pir) aflat de asta decît prea tîrziu. Şi cîte li^l amîndoi, din dorința Iui Lixandru de a oamenilor nu se pot povesti în multe nopți
— Odihneşte-te şi mai bea un pahar> spuse Anca Vogel întinzîndu-i sticla pe dț
Fărîmă sări emoționat în picioare, *s^j* umplu paharul. Apoi ocoli biroul şi, cu'nț!) ză sticla în găleata de argint. ■
— Bea-l acum, insistă Anca Vogel, <£J
neavoastră, domnule director, şî-o sâ-i ghiciți. Câ~i cîn-tă în fiecare noapte..." Şi aşa s-a făcut că am căzut şi eu în patima cîrciumii din Popa Soare şi veneam de cîte ori puteam s-o ascult pe Leana, de începuse să-mi umble vorbele în mahala că mi-am pierdut minții după Leana. Dar asta nu era adevărat. îmi era dragă Leana aşa cum îmi erau dragi atîția alții, adolescenți şi tineri în prima tinerețe, visătorii, îndrăznegii şi toți cei care aveau ceva deosebit, care vedeau şi altceva în viață decît vedem noi, oamenii munciți şi necăjiți. Dar mai veneam s-o ascult pe Leana şi pentru că îndrăgisem circiuma unde cînta. A\'eam mare slăbiciune pentru toată strada Popa Soare. Pentru că trebuie să ştiți că acest cartier al meu, Mîntuleasa şi Popa Soare...
Anca Vogel începu deodată să rîdă.
— Nu, Fărîmă, făcu ea turnîhdu-şi încă un pahar cu şampanie. Nu aşa, pentru că ne apucă dimineața. Puțină ordine în amintiri. Spune-mi întîi cum a fost la nuntă Oanei şi ce li s-a întîmplat după aceea, ei şi estonianu-lui ei...
— La asta mă gîndeam şi eu să mă întorc, începu Fărîmă zîmbind, la nunta Oanei. Dar, ca să înțelegeți cum a fost, trebuie să ştiți că vara lui Dragomir, fata aceea frumoasă şi ciudată, ce-şi zicea Zamfira, prinsese mare slăbiciune de Oana, şi venea mereu la circiuma lui tai-că-său, venea uneori şi în timpul zilei, cu albumul ei, şi făcea schițe. Dar ca să înțelegeți ce voia de la Oana, trebuie să-i cunoaşteți povestea.
Se opri deodată, intimidat, şi privi spre Anca Vogel.
— Povestea Zamfirei! exclamă ea visătoare. Zici eâ trebuie să cunosc şi povestea Zamfirei. Cit durează ? întrebă zîmbind.
— Adevărata ei poveste, începu senin Fărîmă, durează ceva mai mult de două sute de ani, căci toate cîte î s-au întîmplat, de-acolo i s-au întîmplat, că i se părea ei că trebuie să semene cu Zamfira, du fata aceea de vă spuneam că redase vederea Arghirei.
Anca Vogel începu din nou să rîdă.
— Fărîmă ! exclamă clătinînd din cap. Dumneata eşti un om curios... Ia pachetul de țigări în buzunar, căci o să-ți prindă bine. Iți mulțumesc pentru astă-seară, şi poate ne vom mai revedea. Noapte bună !

11 întinse mina pe deasupra biroului. Fărîmâ sări brusc **în** picioare, i-o prinse şi i-^o săruta din vîrful buzelor.
— Vă foarte mulţumesc, spuse, vă foarte mulţumesc pentru ţigări şi pentru încredere...

VIII

Continua să scrie în fiecare zi, dar scria acum cu mare grijă, pe îndelete, şi recitea concentrat paginile înainte de a le încredința gardianului. Ştia că, fără voia lui, revenea necontenit asupra întîmplăriîor care i se păreau esențiale, dar nu-i era teamă de inevitabile repetări, ci de confuziile la care puteau da naştere variantele aceleiaşi narațiuni prezentate în perspective diferite. Fărîmă înțelesese asta cînd, după multe săptămjni, se trezise într-o zi adus din nou în biroul lui Dumitrescu.
— S-ar spune că-ți vreau binele, îl întâmpinase Dumitrescu, şi mă întreb şi eu de ce. Că eu nu sînt scriitor şi nici nu mă prăpădesc cu firea după artişti şi scriitori ca atîția alții de pe-aici. Poate ai înțeles, adăugă cu un zîm-bet amar, că povestirile dumitale au trecut prin multe mîini şi le-au citit chiar oameni de mare răspundere, ca să nu mai vorbesc de atîția scriitori de seamă, tineri şi bă-trînL
— Nu ştiam, începu Fărîmă îmbujorîndu-se la față. Nu ştiam că...
*— Ai s-o ştii de-acum înainte, îl întrerupse Dumitrescu. Dar eu vreau să-ți atrag atenția că, în ceea ce mă priveşte, valoarea literară a declarațiilor dumitale n-are nici o importanță. Pe mine mă interesează exclusiv mersul anchetei şi tocmai de asta vream să-ți vorbesc. Din multele, prea multele sute de pagini pe care le-ai scris pînă acum şi din toate declarațiile verbale pe care le-ai făcut, nu s-au înțeles încă limpede legăturile lui Lixan-dru cu Darvari.
— Au fost prieteni din şcoala primară...
■— Eu nu-ți vorbesc de şcoala primară, îl întrerupse Dumitrescu, şi nici de prietenia lor cu Oana, şi Zamfira, şi ceilalți. Eu îți vorbesc de legătura lor *în* 1930, **cînd** Darvari a dispărut cu avionul în Rusia.

— Ăsta nu reiese clar din declarațiile dumitale. Şi nu reiese clar pentru că, cel puțin aşa ar părea la prima vedere, te contrazici. Am să-ți arăt o dată extrase din declarațiile dumitale şi ai să vezi şi dumneata că eşti confuz şi uneori te contrazici. Poate că n-ar trebui să ți-o spun, reluă după o pauză, dar poate că, fără să-mi dau seama, îți vreau binele. Mă întreb : te contrazici pentru că nu-ți mai aminteşti cu de-amănuntul cum s-au petrecut lucrurile sau pentru că vrei să *ascunzi ceva* ? Dacă într-adevăr vrei să ascunzi ceva, tot ce-ți pot spune este că-ți faci iluzii. Şi-ar fi păcat de bătrînețele dumitale să-ți mai faci iluzii...
Tăcură amîndoi cîteva clipe.
— Am înțeles, vorbi Fărîmă silindu-se să zîmbească. Am înțeles şi vă foarte mulțumesc. Nu încerc să ascund nimic. Dar ştiu la ce faceți aluzie : cînd lucrurile nu sînt povestite aşa cum trebuie, uneori par confuze şi *unele amănunte par că ar contrazice întregul,* ca să mă exprim ca la şcoală. De aceea am să fiu cît se poate de atent de aici înainte şi am să scriu cît voi putea de limpede.
— E în interesul dumitale, spuse Dumitrescu întin-zînd mîna şi apăsînd pe buton. *A propos,* adăugă căutîn-du-i privirile, îți mai pot spune un lucru, pe care probabil n-aveâi de unde să-l ştii : Darvari n-a ajuns niciodată în Rusia. Şi nici avionul cu care fugise el n-a fost găsit, deşi s-au făcut cercetări îndelungi şi de către ruşi şi de către ai noştri. Cred că înțelegi ce înseamnă asta...
In ziua aceea Fărîmă nu scrisese aproape nimic. Rămase mult timp cu mîinile la tîmple în fața hîrtiei şi apoi se hotărîse brusc : începu să însemne date : 1700 (Arghira), 1840 (Selim), octombrie 1915 (Iozi), toamna 1920 (nunta Oanei), 1919—1925 (Marina—Darvari) 1930... Se întrerupse şi privi în neştire cifrele. In cele din urmă începu să le şteargă una cîte una, cu mare grijă, meticulos, în-muindu-şi mereu penița în cerneală.
A doua zi se apucă să scrie din nou, dar concis şi cît putu mai clar, întîmplările din anii 1914

—1915, pînă la dispariția lui Iozi. Şi de-atunci rezuma în fiecare zi, din ce în ce mai sec, ca într-un raport ministerial, o serie de evenimente care precedaseră dispariția băiatului rabinului, dar care, toate, aveau direct sau indirect legătură cu strada Mîntuleasa.
138
După vreo săptămînă îl trezi din nou gardianul din somn.
— Poftiți, că a venit maşina. Poftiți la plimbare, adăugă zîmbind.
Ajunse la vilă aproape la miezul nopții şi o găsi pe Anca Vogel aşezată la birou, fumînd, cu un teanc de dosare în fața ei, cu cele două sticle de şampanie pe măsuța de alături.
— Bună seara, Fărîmă ! îi strigă. Stai jos şi aprinde o țigară.
îi întinse pachetul de „Lucky Strike" pe deasupra biroului.
— Odihneşte-te o clipă şi bea un pahar cu şampanie, adăugă apucînd sticla şi umplînd paharele.
— Vă foarte mulțumesc, repetă Fărîmă înclinîndu-se de mai multe ori.
— Şi după ce te-oi odihni, să-mi povesteşti. Dar nu aşa, la întîmplare, cum îți place dumitale, ci pe alese, dacă înțelegi ce vreau să spun. Alege din tot ce ştii ce-i mai frumos. Bunăoară, astă-seară, nunta Oanei.
— Dacă o să-mi dați voie, am să încep cu povestea Zamfirei...
— Spuneai că ține două sute de ani, îl întrerupse Anca Vogel zîmbind.
— Am s-o rezum cît voi putea mai mult. Dar fără să ştiți ce s-a întînnplat acum două sute şi mai bine de ani, n-o să înțelegeți nunta Oanei şi nici ce s-a mai întîmplat după aceea.
Anca Vogel zîmbi din nou, ridică din umeri şi-şi umplu paharul cu şampanie.
— Poate vă mai aduceți aminte, începu Fărîmă, că soția boierului Iorgu Calomfir, preafrumoasa Arghira cum i se spunea, avea vederea foarte slabă. Deşi îi plăcea să citească şi iubea cărțile, nu le putea citi cu ochii ei, ci doar le lua între degete, le mîngîia, le apropia de obraz, ca să le poată descifra titlurile, şi apoi le trecea doamnei ei de companie, o grecoaică, să i le citească. în afară de poezii şi de romane şi tot felul de cărți de călătorie, Arghirei îi plăcea teatrul. Avea o adevărată pasiune pentru teatru şi îndată ce s-a căsătorit cu Calomfir, i-a cerut să spargă peretele între două mari încăperi, să-l înlocuiască cu coloane, şi şi-a alcătuit acolo o sală de teatru. Dar ea, deşi i-ar fi
13.9
plăcut, era prea mioapă ca să joace. Aşa că se mulțumea să-şi îmbrace prietenele şi copiii prietenelor în costume croite după fantezia ei şi-i punea să joace. Ii plăcea să inventeze costume în culori tari, spectaculare, şi ea singură alegea stofele, catifelele şi mătăsurile, le alegea în aşa fel, încît să le poată vedea, tot catifele roşii aprinse, şi boran-gicuri albe ca zăpada, şi stofe bătute cu aur, şi mătăsuri turceşti, verzi, albastre, portocalii. Cînd îşi îmbrăcau actorii costumele, ea se apropia şi parcă le-ar fi pipăit, dar asta o făcea ca să-şi dea seama dacă fuseseră croite după indicațiile ei, căci culorile le vedea chiar fără să se apropie. Iar cînd începea spectacolul, ea era acolo, pe un jilț, chiar în fața scenei, şi urmărea textul, pentru că de cele mai multe ori îl ştia pe dinafară. Soțul ei, cum v-am mai spus, chel-tuise o avere cu doctorii şi meşterii de lentile, dar zadarnic îi aduceau fel de fel de ochelari, pentru că îndată ce-i punea, începea să lăcrămeze. Nici un doctor nu izbutise să afle pricina pentru care ochii Arghirei nu puteau îndura nici un fel de lentile. Veneau tot felul de vraci şi lecuitori, îşi încercau pe rînd farmecele şi leacurile, dar tot fără folos. Pînă ce, într-o dimineață de duminică, după liturghie, urcă la ea în foişor o fată tînără, venită dintr-un alt sat, şi-i spuse : „Eu sînt Zamfira. Să te speli pe față cu apa asta, şi are să-ți dea Dumnezeu lumina ochilor..." Şi cît ar părea de curios, aşa s-a întîmplat. Arghira s-a spălat cu apa aceea şi a văzut, aşa cum văd toți oamenii. A îmbrățişat-o pe Zamfira, i-a făcut daruri şi în fiecare zi o chema la ea în foişor. Curînd după aceea a măritat-o cu un om de încredere al lui taică-său, Mîntuleasa, şi i-a dăruit casele şi locurile pe care s-a croit mai tîrziu strada Mîntuleasa, dar asta e o altă poveste, şi poate am să v-o povestesc şi pe ea o dată, cu un alt prilej... Ceea ce voiam să vă spun acum,

reluă după ce-şi aprinse o altă ţigară, e că vara lui Dragomir, sculptorița, pe numele ei adevărat Marina, aflase de copilă toate întîmplările pe care vi le povestii eu acum, şi i se păruse ca Zamfira fusese în felul ei o sfîntă, şi i se mai păruse că ea, Marina, îi seamănă şi că poate ar fi chiar Zamfira, reîntoarsă pe pămînt după două sute de ani, dar nu ca să redea lumina ochilor Arghirei, ci ca să învețe oamenii *cum să vadă.* Pentru că, gîndea Marina, oamenii nu mai ştiu să vadă, să privească în jurul lor, şi toate relele şi păcatele de-acolo se trag, că, în zilele noastre, oamenii sînt aproape orbi. Iar ca săi-i vindece, nu e alt mijloc
UO
aecit sa-i învețe să privească operele de artă, şi în primul nnd sculpturile. De acee» avea ea mare slăbiciune pentru Oana, şi venea mereu la circiuma lui Tunsu, s-o deseneze, şi umplea albume întregi cu schițe. Spunea că singură Oana e vrednică să servească de model pentru o zeiță.
— Nu, Fărîmă, îl întrerupse Anca Vogel ridicînd brusc brațul. Toate astea nu mă interesează. Te-am rugat să-mi povesteşti nunta Oanei.
— Acolo ajungeam în cîteva minute, spuse Fărîmă îm-bujonndu-se. Pentru că la nunta Oanei, la mînăstirea Paserea, a fost şi Marina, şi cu toți ceilalți, prietenii ei şi ai Oanei.
— Cînd a fost nunta ?
— în toamna lui 1920.
— Şi tot ce-mi povesteai adineaori, cu Marina care-şi spunea Zamfira, cînd se întîmpla ?
— Cu vreun an mai înainte, prin 1919.
— Ei bine, lasă astea şi vino direct la nuntă.
Fărîmă îşi plecă fruntea şi începu să-şi mîngîie, nervos, genunchii.
— Dacă doriți, aşa am să fac ! Am să vă mai cer numai cîteva secunde, ca să precizez că Marina de-abia începuse să sculpteze „Naşterea Venerei" cînd Oana şi-a cerut voie de la tată-său şi a plecat spre munte. Aşa că în vara aceea Marina rămăsese fără model. în deznădejde, aduna băieții la ea acasă, şi petreceau toți, noapte după noapte. Trebuie să vă spun că nici unul din ei nu intrase pînă atunci într-o asemenea casă bogată şi boierească. .
— Au trecut de mult cele cîteva secunde, îl întrerupse zîmbind Anca Vogel.
— Vă cer iertare. Dar este curios că nu pot sări peste anumite amănunte, care, ia prima vedere, par fără importanță, şi sînt totuşi hotărîtoare pentru ce se va întîmplâ mai tîrziu. Trebuia să amintesc de această casă veche şi bogată pentru că trăiau acolo mătuşile Marinei, două bă-trîne care păreau a nu mai avea de mult mintea întreagă, dar *păreau* numai...
— Ei, şi ce-are a face ? îl întrerupse cu oarecare asprime Anca Vogel.
— Are a face, pentru că bătrînele acestea le tot spuneau băieților, deşi, vă dați seama, atunci, în vâra aceea, nici unul nu împlinise douăzeci de ani, le tot spuneau : „Să nu cumva să vă îndrăgostiți de Marina, căci ea e ursita lui
141

Dragomir. Ea pe Dragomir trebuie să-l ia, căci altminteri ni se stinge neamul..."
Se întrerupse deodată, speriat nu atit de telefonul care începuse să sune, cit de schimbarea bruscă pe care o surprinse pe fața femeii. Anca Vogel îl privi încruntată şi stinse nervos țigara abia începută. Apoi ridică receptorul şi-l apropie de ureche, silindu-se să zîmbească. Fărîmă simți cum începe să i se facă frică şi întoarse ochii spre una din biblioteci.
— Bine, o auzi şoptind.
Apoi, după o pauză, adăugă repede cîteva cuvinte în ruseşte şi aşează receptorul în furcă.
— Fărîmă, începu cu un glas parcă schimbat, dumneata eşti un om cu noroc.
îşi umplu paharul cu şampanie, îl bău pînă în fund şi-şi aprinse o nouă țigară.
— Dar nu ştiu dacă porți şi altora noroc. O să vedem asta mai tîrziu, adăugă zîmbind absentă. In orice caz, s-ar putea să fie chiar mai misterios decît ai bănuit dumneata cînd ai început să inventezi poveştile astea cu Oana şi Zamfira.

— Vă dau cuvîntul meu de onoare, şopti pălind Fărîmă.
— Te rog nu mă întrerupe. Că ai inventat sau nu pe de-a-ntregul aventurile pe care le tot scrii şi le povesteşti, mi-este cu totul indiferent. Dar se pune o mică problemă psihologică, şi aş vrea să ştiu cum trebuie rezolvată. Se pune această problemă : de ce inventezi dumneata lumea asta pe măsură ce-o povesteşti ? O faci numai de frică, sperând că aşa ai putea scăpa mai uşor ? Dar atunci, nu înțeleg de *ce ți-e frică,* nu înțeleg primejdia de care vrei *să scapi...*
Fărîmă pălise şi mai mult şi-şi mîngîia în neştire genunchii, dar nu îndrăzni să mai spună ceva, deşi Anca Vogel îl privise citeva clipe curioasă, parcă ar fi aşteptat un răspuns.
— In orice caz, reluă ea după ce-şi umplu iarăşi paharul, eşti un om norocos. Căci nu bănuieşti ce surpriză îți

pregătisem pentru noaptea % asta. Nici cu gîndul nu gîn-deşti ! adăugă, izbutind din nou să zimbească. Ne aşteaptă afară o limuzină şi plănuisem să ne plimbăm, după ora trei, cînd, după spusa dumitale, coboară Dumnezeu pe pămînt, să ne plimbăm amîndoi pe strada Mîntuleasa. Ca să-mi arăți şi mie şcoala dumitale şi cîrciumile şi casele cu pivnițe adînci...
— S-o vedeți vara ! izbucni deodată Fărîmă, cu o neobişnuită fervoare în glas, s-o vedeți cu vişnii şi "zarzării încărcați...
Femeia îl privi din nou adînc, apoi începu să soarbă gînditoare din şampanie.
— Dar cum spuneam, eşti un om cu noroc. N-am să ştiu niciodată dacă ai inventat, nici cît ai inventat. Pentru că pe strada Mîntuleasa nu se mai poate trece...
Se opri şi izbucni în rîs văzîndu-l pe Fărîmă sărind speriat în picioare.
— Mai precis, continuă, nu se poate trece în noaptea asta ; sau, cel puțin, nu putem trece noi. Noi *doi.* Aşa că, vezi, lucrurile sînt chiar mai complicate decît reieşeau din povestirile dumitale...
Apăsase pe buton rostind ultimele cuvinte şi în clipa următoare intră agentul.
— Dă-i nişte țigări, îi spuse, şi urcă-l repede în maşină.
Se ridică brusc de la birou şi se îndreptă grăbită către capătul opus al salonului, acolo unde se distingea, printre perdele, un balcon. Cu un efort, încercînd să-şi stăpînească tremuratul, Fărîmă se înclină adînc. Simți brațul agentului şi se lăsă purtat fără împotrivire. Dar, o dată ajuns în curte şi văzîndu-se aşteptat de un grup de bărbați îmbrăcați în mantăi lungi şi nerecunoscînd nici o figură, simți cum i se moaie picioarele. Ar fi căzut dacă nu l-ar fi sprijinit agentul.
— Ce-a mai spus ? întrebă unul din bărbați, care-şi ținea amîndouă mîinile în buzunarele mantalei.
— A spus să-i dau nişte țigări.

IX

Se trezi aşezat pe un scaun, într-o încăpere insuficient şi straniu luminată, căci nu vedea decît biroul din fața lui şi, înapoia biroului, doi necunoscuți, privindu-l cu curiozitate şi totuşi parcă fără interes.
— Vă rog să mă scuzați, începu Fărîmă, după ce-şi rotise uluit privirile în jurul lui. Am fost foarte obosit. Nu prea ştiu cum am ajuns aici. Avusesem cinstea să fiu invitat de tovarăşa ministru Anca Vogel.
— Tocmai în legătură cu asta voiam să vă punem cîteva întrebări, îl întrerupse unul din bărbați.
Avea părul rar şi lipit cu grijă pe creştet, ochelari fumurii, şi-şi ținea mîinile încleştate deasupra unui dosar.
— înainte de toate, continuă rostind rar şi apăsat cuvintele, am vrea să ştim dacă tovarăşa Vogel v-a vorbit ceva despre Economu.
— Despre subsecretarul de stat de la Interne ? întrebă Fărîmă.

— Nu mai este subsecretar de stat. Noi vrem să ştim dacă tovarăşa Vogel v-a vorbit ceva despre Vasile Economu, încercaţi să vă aduceţi bine aminte, adăugă vă-zînd că Fărîmă clătinase viguros din cap. E foarte important şi vă uşurează simţitor situaţia.
în clipa aceea, celalt îi întinse pachetul cu ţigări şi bricheta. Avea dinţii rari, îngălbeniţi şi-i descoperea necontenit, într-un zîmbeţ silit şi melancolic. Fărîmă luă o ţigară şi şi-o aprinse repede, încercînd să-şi domolească tremuratul mîinii.
— Vă pot asigura că niciodată, în convorbirile pe care am avut onoarea să Ie am cu tovarăşa ministru Vogel, niciodată n-am auzit-o rostind numele domnului Economu.
144
Şi, totuşi, aţi fost chemat la tovarăşa Vogel dup*. avut o lungă conversaţie cu Vasile Economu, ps vremea aceea subsecretar de sat la Interne.
— N-aş putea spune c-am avut o lungă discuţie, începu Fărîmă după ce trase adînc din ţigară. De fapt, nu ştiu dacă domnul Economu a avut prilejul să rostească mai mult decît cîteva cuvinte. Mă chemase anume ca să-i povestesc cîte ceva despre Oana, fata unui cîrciu»-mar din Obor. Eu îi povesteam şi domnul Eeonomu mă asculta.
— Asta vrem să ştim şi noi, îl întrerupse din nou cel cu ochelari fumurii, de ce *după ce* i-aţi povestit lui Economu anumite lucruri despre Oana, tovarăşa Vogel v-a chemat la ea ca să i le mai povestiţi o dată ? Sau, poate, adăugă după o pauză, privindu-l adînc în ochi, poate eă Economu lăsase să se înţeleagă că s-ar putea afla şi *alta* lucruri despre Oana, lucruri care ar putea interesa *direct* pe tovarăşa Vogel ?
Fărîmă îşi plecase privirile.
— Ce fel de lucruri ? Ce lucruri ar fi putut-o interesa pe tovarăşa ministru Vogel într-o poveste veche, pe care nici măcar nu o credea, pe care bănuia că am inventat-o eu ?
— De unde ştiţi că n-o credea ?
— Mi-a spus-o chiar dînsa, astă-seară sau cînd o fi fost asta, noaptea trecută, în sfîrşit, cînd am fost ultima oară la dînsa...
— Dar cînd v-a mărturisit că nu crede ? înainte sau după ce-a fost chemată la telefon ?
Fărîmă păli şi-şi stinse încurcat ţigara î» scrumieră.
—■ După, şopti. După ce-a vorbit la telefon.
Cei doi se priviră în treacăt, fără să-şi zîmbească.
— Evident, *după.* Dar pînă atunci nu dăduse nici un semn că pune la îndoială veracitatea povestirii. Şi noi tocmai asta vrem să ştim : de ce, după ce Economu a
aflat de povestea Oanei, a crezut că *anumite* lucruri, sau poate numai un *anumit* lucru, în legătură cu această poveste, ar putea-o interesa direct pe tovarăşa Vogel ? Sau, ca să fiu mai precis : încercaţi să vă aduceţi aminte uacă, povestind lui Economu păţaniile Oanei, i-aţi povestit şi nunta ei, la mînăstirea Paserea. Cu alte cuvinte dacă i-aţi relatat visul Oanei, visul pe care l-a povestit ea atunci, la mînăstirea Paserea.
Fărîmă îşi duse amîndouă mîinile la tîmplă şi rămase cîtva timp nemişcat.
— Pe cît îmi aduc aminte, şopti, domnului Economu n-am apucat să-i povestesc decît adolescenţa Oanei şi întîmplări cu Doftorul, cînd, împreună cu alţi prieteni ai ei, întovărăşeau pe Doftor în călătoriile lui prin tîrgurile Munteniei.
— Adică, îl întrerupse cel cu ochelarii fumurii des-chizînd dosarul, întîmplări din 1916.
— Exact. Vara lui 1916, înainte de a intra România în război.
— Deci, lucruri care nu ne interesează. Inutil să insistăm asupra lor. Să revenim însă la nunta Oanei. Puteţi să ne descrieţi reacţia tovarăşei Vogel în timp ce vă asculta povestindu-i nunta Oanei ?
Fărîmă zîmbi.
— Tot ce vă pot spune, începu el bine dispus, este că, spre păcatele mele, n-am apucat să povestesc tovarăşei ministru această nuntă fabuloasă, în pofida taptu-lui că de mai multe ori mi-a cerut-o chiar dînsa, şi mi-a cerut-o cu oarecare insistenţă. Şi asta nu pentru că n-aş fi vrut

să-i povestesc nunta Oanei. Dar, aşa cum am repetat-o de mai multe ori, şi nu numai tovarăşei ministru Vogel, ca să se poată înţelege ce-a însemnat nunta Oanei pentru ea şi pentru toţi prietenii ei, trebuia să se cunoască în prealabil tot ce s-a întîmplat pe de o parte de vreo sută de ani încoace, iar pe de altă parte, de vreo două sute şi ceva de ani încoace.
146
— Fiţi mai explicit, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii, răsfoind atent dosarul.
Celalt îi întinse din nou pachetul cu ţigări şi zîmbi.
— Mă refeream la povestea lui Selim, spuse Fărimă după ce-şi aprinse ţigara, şi la povestirea boierului Ca-lomfir.
— Aţi scris de mai multe ori despre astea, dar nu se înţelege legătura dintre ele. Iată ce-aţi scris. Rezum : prin 1835, Selim, fiul paşei din Silistra, scapă viaţa unui băiat de vreo paisprezece, cincisprezece ani ; băieţii se leagă între ei ca fraţii. Selim se însoară de tînăr cu o turcoaică şi o grecoaică turcită. Dar descoperă foarte cu-rînd că prietenul lui îl înşală cu amîndouă nevestele şi îl blesteamă. Prietenul îşi schimbă numele în Tunsu, fuge în Ardeal şi de-acolo în Muntenia. Asta se întîmpla în 1848. Tunsu iubea femeile şi avea mare căutare la femei, dar se temea de însurătoare. Aşa a dus-o pînă pe la 1870, cînd împlinise cincizeci de ani. Atunci se însoară cu o văduvă cu trei copii... Nu văd nici o legătură cu nunta Oanei, adăugă întrerupîndu-se din citit.
— Şi totuşi *legătură este.* Poate că n-am scris eu destul de limpede. Dar, vedeţi, blestemul lui Selim acesta a fost : pentru că îl trădase prietenul lui cel mai bun, omul căruia îi scăpase viaţa, l-a blestemat ca neam de neamul lui să le fugă nevestele, iar fetele lor să se împreuneze cu dobitoacele. Şi aşa s-a şi întîmplat. Tunsu s-a însurat la cincizeci de ani, dar după ce l-a avut pe Fănică, singurul lor copil, nevasta i-a fugit cu un argat. De-atunci Tunsu a trăit singuratec, într-o pădure de Ungă mînăstirea Peserea. Băiatul lui, Fănică Tunsu. ajunge cîrciumar în Obor, se însoară şi are pe Oana, dar îi fuge şi lui nevasta ; oamenii spun că l-a lăsat şi a fugit în lume după ce-a văzut cît de năpraznic creşte Oana şi a aflat de la bărbată-su de blestemul lui Selim. Iar Oana, săraca de ea, deşi era cuminte şi nu ştia de rele, şi-a împlinit şi ea blestemul, căci, în sfîrşit, poate că ştiţi şi dumneavoastră povestea...
147
, — Ştim, şi tocmai în legătura cu aceasta poveste — căci foarte probabil e o poveste, pe care au scornit-o oamenii de la munte, sau poate soţiile lor — tocmai în legătură cu această poveste am dori să ne relataţi reacţiile tovarăşei Vogel. Ce-a spus ? Ce comentarii a făcut ? Vă mai aduceţi aminte ?
-*- A exctemat de mai multe ori, ascultînd-o : „Grozavă femeie !"
Oşi doi se priviră din nou. fără expresie, cu oarecare oboseală.
— Să trecem acum îa alt punct, tot in legătură cu namta Oanei. Spuneaţi că şi cealaltă poveste, a lui Ca-îomfir, care începe pe la 1700, ar fi tot atît de importantă. Dar din tot ce-aţi scris şi aţi declarat verbal, nu reiese asta.
Deschise din nou dosarul, scoase o pagină dactilografiată şi, pafcurgîhd-o în grabă, continuă, foarte rar :
— Au fost greu de rezumat povestirile în legătură cu Calomf ir pentru că săriţi necontenit de la Arghira şi Zamfira, fata care i-a redat vederea pe la începutul secolului optsprezece, la sculptorita care voia să i se spună Zamfira, deşi pe ea o chema Marina, şi care, dacă ar trăi, ar avea astăzi, după spusa dumneavoastră, cînd aproape şaizeci de ani, cînd zece-cincisprezece ani mai puţin, cînd mult mai mult. Pentru că, adăugă ridicîndu-şi ochii din pagina dactilografiată şi privindu4 cu o bine subliniată ironie, pe cît sînt de exacte, în majoritatea lor, datele în legătură cu celelalte personagii din zilele noastre sau din alte secole, vîrsta Marinei variază, în declaraţiile dumneavoastră, într-un chip aproape spectacular.
— E adevărat, făcu Fărîmă gînditor. Pentru mine, femeia aceasta, Marina, a rămas pînă astăzi un mister.

— O să revenim îndată la acest mister, şi poate o să-l dezlegăm. Spuneam că e greu de rezumat acest ciclu al Calomfireştilor pentru că săriți necontenit de la un secol

J

la altul. Săriți de la Calomfir şi Arghira la Dragomir şi vara lui. Marina, fără să pomeniți decît în treacăt despre Mîntuleasa...
Fără să-şi dea seama, Fărîmă începu să-şi freee nejv vos genunchii.
— Tot ce-ați spus, şi ați repetat-o de mai multe ori, este că Arghira a căsătorit pe Zamfira cu un om de la curte, Mîntuleasa, şi le-a dat locul pe care s-a tăiat mai tîrziu strada cu acelaşi nume. Este posibil să vă amintiți atît de puțin tocmai despre *această* familie, mult mai aproape de dumneavoastră decît familia boierului Calomfir şi a lui Dragomir Calomfirescu ?
— N-am ştiut niciodată prea mult despre familia Mîn* tuleasa, se scuză Fărîmă pierind ochii. Vedeți, pentru mine, numai şcoala conta, şi ce era în jurul şcolii — casele, grădinile, grădinile de vară...
Cei doi se priviră în tăcere. Cel cu dinții rari şi îngăl-•beniți zîmbi trist, ridică din umeri şi întinse din nou pachetul de țigări peste birou.
— Să lăsăm deci asta, pentru un moment, reluă celalt, parcurgînd distrat pagina dactilografiată. Să revenim la nunta Oanei... Dar înainte de asta, aş vrea să vă mai întreb ceva, tot în legătură eu Mîtuleasa. Cînd ați văzut-o pentru ultima oară pe tovarăşa Vogel, v-a vorbit ceva de Mîntuleasa ? Sau, poate, de *strada Mîntuleasa ?* adăugă după o scurtă pauză.
Fărîmă zîmbi visător.
— Nu numai că mi-a vorbit, spuse cu o greu stăpînită mîndrie, dar îmi pregătise chiar o surpriză, şi anume : să ne plimbăm amîndoi cu limuzina, după trei dimineața, pe strada Mîntuleasa, că să-i descopere şi dînsa farmecele... Evident, i-am spus că acum, în pragul iernii, nu prea erau multe de văzut. Am poftit-o să vină s-o vadă cînd înfloresc zarzării, sau cînd se coc vişinele şi se rumenesc caisele.
Cei doi se priveau cu interes, aproape turburați.
— Şi cu toate acestea, nu v-ați plimbat, vorbi tîrziu cel cu ochelarii fumurii. De ce ? Ce explicație v-a dat ?
— Mi-a spus că în noaptea asta nu ne putem plimba pe strada Mîntuleasa : cel puțin, nu ne putem plimba *noi doi...*
— Evident, v-a spus asta după ce-a fost chemată la telefon. Şi n-a mai adăugat nimic altceva ? -,; .
— Nu. Nimic altceva.
— Bine. Să revenim atunci la nunta Oanei. Sînt două lucruri care ne interesează îndeosebi : visul pe care l-a povestit atunci Oana şi purtarea curioasă a Marinei. Cele trei relatări succesive — la distanță doar de cîteva luni — prezintă variante- simțitoare. Să începem cu visul Oanei. pe care ați declarat adineaori, adăugă ridicînd ochii din pagina dactilografiată şi privindu-l cu înțeles, ați declarat *că nu l-ați povestit nici lui Vasile Economu, nici tovarăşei Vogel.* Înainte de a-l analiza, aş vrea să ne mai povestiți încă o dată acest vis, cît puteți mai exact, şi cu toate amănuntele de care vă aduceți aminte. Căci pentru noi în primul rînd amănuntele contează.
Fărîmă oftă şi-şi aşează obosit amîndouă manile pe genunchi.
— Numai visul ? întrebă el în şoaptă. Nu şi ce-a fost înainte ?
— Numai visul. Ce-a fost mai înainte prezintă mai puțin interes.
Fărîmă rămase cîteva clipe cu privirile în gol, parcă ar fi încercat să-şi amintească.
— S-a întîmplat aşa, începu el deodată. în noaptea aceea, adică sîmbătă înainte de nuntă, Oana a avut acest vis, pe care ni l-a povestit la ospăț, duminică seara. Eram toți aşezați în jurul mesei, la dreapta ei mirele, profesorul estonian, la stînga taică-său, şi deodată Oana a strigat,

adresîndu-se lui Lixandru : „Ascultă, Lixandre, ascultă încoace şi dezleagă-mi visul. Se făcea, a început Oana, că înotam în Dunăre, dar înotam în susul apei, pînă ce, după nu ştiu cîtă vreme, am ajuns la izvor, la izvorul Dunării. Şi acolo m-am pomenit deodată că pătrund sub pămînt şi ajung într-o peşteră fără sfîrşit, sclipitoare, cu pereţii bătuţi cu pietre scumpe şi luminată de mii de luminări. Şi un preot care era acolo, lingă mine, a şoptit : «E Pastele, de aceea am aprins atîtea luminări». Dar eu am auzit în acea clipă un glas din nevăzut : «Pe-aici nu e Paşte, pentru că pe tărîmul acesta sîntem încă în Vechiul Testament !» Şi am simţit o mare bucurie privind toate luminările, şi luminile, şi pietrele acelea scumpe ; şi-mi spuneam : m-am învrednicit şi eu să înţeleg cît este de sfînt Vechiul Testament, cît de mult a iubit Dumnezeu oamenii aceia care au trăit în vremea Vechiului Testament. Şi-atunci m-am
150
Oana.
— Spuneţi mai departe, îl îndemnă celalt, văzînd că Fărîmă tăcea. Căci ce vine acum e tot atît de important.
— Mai departe, repetă Fărîmă căzînd pe gînduri. S-au întîmplat mai multe lucruri în noaptea aceea.
— Ne interesează să ştim, în cele mai mici amănunte, reacţiile lui Lixandru, Darvari şi Marina.
— Aşa mă gîndeam şi eu să încep, reluă Fărîmă. Mă aflam lîngă Lixandru şi m-a izbit paloarea, şi apoi agitaţia lui. A sărit ca ars de la masă şi s-a repezit la Oana, i-a apucat mîna : „Ţi s-au arătat şi ţie semnele ! a exclamat. Ţi s-au arătat în vis. Asta-i peştera de sub apă, pe care am văzut-o şi eu, demult, şi acolo trăieşte şi acuma Iozi. Dacă nu te-ai fi deşteptat, l-ai fi întîlnit ! Şi poate ţi-ar fi spus şi pentru noi, cum să mai găsim a doua oară trecătoarea..." Apoi, parcă şi-ar fi dat seama că n-ar fi trebuit să spună toate astea chiar acolo, la nuntă, cu atîta lume împrejur, şi s-a fîstîcit, şi-a cerut iertare şi s-a întors tăcut la locul lui, lîngă mine. Dar n-a mai putut scăpa de Marina, care-l ascultase fermecată şi i-a strigat de la celalt capăt al mesei să le explice semnele. Şi văzînd că Lixandru tace, zîmbind fericit, Marina a venit lîngă el, l-a cuprins de mijloc, l-a ţinut toată noaptea lîngă ea, deşi îl vedea pe Darvari că se dă de ceasul morţii. Şi au fost mulţi care au crezut că în noaptea aceea s-a stricat prietenia între Dar-vâri şi Lixandru. Dar asta nu era adevărat...
— O să vă ascultăm mai tîrziu explicîndu-ne de ce nu era adevărat, deşi din propriile dumneavoastră declaraţii reiese contrariul, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii. Deocamdată, aş vrea să subliniez acest lucru : din toate cele trei versiuni pe care le avem la dosar, ca şi din ce-aţi spus adineaori, se desprind aceste elemente esenţiale : 1 peştera puternic luminată, parcă ar fi avut pereţii bătuţi cu pietre scumpe ; 2 aluzia la Vechiul Testament şi 3, faptul că visul a fost povestit la mînăstirea Paserea. Or, ştiind ce ştim şi ţinînd seama de tot ce s-a întîmplat, este *absolut imposibil* ca visul să nu fi fost cunoscut de către Economu, care l-a povestit îndată tovarăşei Vogel, suge-rîndu-i să vă cheme ca să i-l mai povestiţi şi ei, cu care prilej poate ar mai fi aflat şi *alte* amănunte.
— Şi totuşi nu l-am povestit, şopti Fărîmă. , n
151
'— Asta rămîne de verîticât. iri once caz, ev visului îi era accesibil lui Economu din textul dactilograf fiât al declaraţiilor dumneavoastră, text care s^a găsit, de altfel, în biroul lui.
— Nu înţeleg legătura, făcu Fărîmă privindu-i pe rînd.
— Ei, tocmai asta pare greu de crezut, interveni brusc cel cu dinţii îngălbeniţi, după ce-i mai oferi o ţigară. Chiar *foarte greu de crezut.* Pentru că, altminteri ar trebui să presupunem o serie de coincidenţe atît de extraordinare, jncît ar egala misterul dispariţiei lui Iozi şi alte miracole din povestirile dumitale.
— Nu prea înţeleg la ce faceţi aluzie...
— Dacă e adevărat ce spuneţi, înseamnă că sînteţi încă foarte obosit. Căci e clar ca lumina

zilei. Într-adevăr, numai dacă Economu şi tovarăşa Vogel au cunoscut visul se explică de ce Economu, care era unul din puţinii care ştiau că în pădurea de la Paserea fusese îngropată, in toamna lui 1939, o parte din tezaurul polonez, dar, mai ales, era singurul care ştia, de asemenea, că mai rămăseseră acolo, nedescoperite, mari cantităţi de aur şi bijuterii; numai aşa se explică, spun, de ce Economu s-a hotărît să transporte pe ascuns, într-o noapte, această comoară în pivniţa casei lui din strada Calomfirescu, casă pe care a rechiziţionat-o astă-primăvară ; lucru pe care, adaug în paranteză, este imposibil să nu-l fi aflat la timp, pentru că, aşa cum aţi fepetat-o de mai multe ori şi aşa cum a fost confirmat de mulţi martori în ancheta paralelă, obiş-nuiaţi să vă plimbaţi, *în fiecare zi,* în tot cartierul Mîntu-leasa, şi de cîte ori se întîmpla să aibă loc vreo mutare, încercaţi prin diferite mijloace să aflaţi *cine* se mută.
Fărîmă îl asculta speriat, cu mîinile uitate pe genunchi, fără să-şi mai poată desprinde privirile de zîmbetul obosit, melancolic, al vorbitorului.
—- Şi numai aşa se explică de ce, cu puţine săptămîni înainte, sub pretextul apei care ar fi început să izvorască în pivniţă, pretext pe care l-a împrumutat din povestirile dumneavoastră, Economu a adus cîţiva lucrători câre-i erau devotaţi şi a săpat o ascunzătoare în fundul pivniţei, în care trebuia să fie depozitate aurul şi bijuteriile de la Paserea. Nu ştim precis careţi erau intenţiile, dar e probabil că, profitând de poziţia pe care o avea, ar fi expediat în străinătate rămăşiţele tezaurului polonez. Poate că spera

s-o intereseze şi pe tovarăşa Vogel în planurile lui, de aceea i-a sugerat să vă cheme ca să-i povestiţi despre Cana, în primul rînd să-i povetiţi visul Oanei, cu acea subliniată aluzie la *beatitudinea Vechiului Testament.* Nu ştiu în ce măsură tovarăşa Vogel s-a lăsat ademenită de acest plan, dar e totuşi surprinzător că se hotărîse să vă plimbaţi împreună, *după ora trei,* exact în noaptea în care trebuia transportat tezaurul de la mînăstirea Paserea în strada Calomfirescu, adică la doi paşi de stradă Mîntu-leasa. Şi nu e mai puţin surprinzător că, aflînd întîmplătdf că a fost descoperit, Economu Se sinucide în biroul lui la 1.25, iar numai cîteva minute în urmă tovarăşa Vogel este chemată la telefon de o *sursă străină* şi este informată că o parte din cartierul Mîntuleasa va fi izolat şi cercetat de către serviciile speciale, şi astfel renunţă la plimbarea pro-^ iectată, şi tot din acel moment se îndoieşte de veracitatea povestirilor dumneavoastră. E greu să ne convingeţi că toate aceste întîmplări n-au nici o legătură între ele. Dimpotrivă, cred că oboseala v-a împiedicat pînă acum să vă ;' amintiţi exact, în amănunte, convorbirile pe care le-aţi . avut cu Economu şi tovarăşa Vogel. Situaţia dumneavoas-■ tfă ar fi simţitor îmbunătăţită dacă ne-aţi confirma prin-tr-o declaraţie limpede şi fermă legăturile între Economu şi tovarăşă Vogel, pe care desigur le-aţi surprins în timp ce fiecare din ei vă asculta povestind nunta Oanei.
Fărîmă îl privea în ochi. speriat şi rugător totodată, parcă l-ar fi implorat să continue.
\ — Şi toate acestea, şopti el tîrziu, toate acestea s^au întîmplat adineaori, acum cîteva ceasuri... , — Nu, îl întrerupse cel cu ochelarii fumurii. Aţi fost, şi sînteţi încă, foarte obosit, de aceea nu vă mai aduceţi aminte. Astea s-au întîmplat acum trei zile. Dar pentru că aţi fost adus aici într-o stare de mare slăbiciune, de totală epuizare, doctorul v-a făcut o injecţie, şi de-atunci aţi dormit întruna.
— Dar să n-aveţi nici o grijă, adăugă celalt, zîmbind. Aţi fost tot timpul acesta alimentat artificial. Dacă regimul s-ar mai fi prelungit o săptămînă. aţi fi cîştigat cel puţin două kil

■*■»•■—- ...vedeţi, începu el să audă deodată, lucrurile se limpezesc, se lămuresc unele pe altele, alcătuiesc împreună o configuraţie şi-şi dezvăluiesc sensul numai dacă plecăm de la această ipoteză : pe de o parte, voiaţi să ascundeţi ceva, să păstraţi un secret, iar pe de altă parte, memoria dumneavoastră, ca orice memorie, vă trădează, adică nu reţine amănunte esenţiale şi păstrează cu o precizie aproape fotografică episoade periferice. Era suficient, deci, să examinăm cu rigoare necesară aceste episoade periferice ca să găsim cifrul prin care pot fi

identificate acțiunile, personagiile, ideile pe care voiați să le țineți secrete. Acest examen riguros a fost făcut şi am să vă citez cîteva din concluziile la care s-a ajuns. Pentru motive care rămîn a fi lămurite, încercați cu tot dinadinsul să nu dezvăluiți relațiile *reale* dintre Darvari, Lixandru şi Marina, relații pe care dacă le-am fi cunoscut, ne-ar fi permis să înțelegem motivul pentru care Darvari s-a hotărît să fugă în Rusia. Voi reveni îndată asupra acestui complex, pe care îl voi numi complexul nr. 1. A doua concluzie la care s-a ajuns este aceasta : iarăşi pentru motive care rămîn a fi precizate, nu voiați să dezvăluiți faptul că Lixandru, curînd după fuga lui Darvari în Rusia, prin 193l-32, a hotărît şi el să dispară, dar în felul lui, iar nu ca Iozi, nici ca Darvari, şi anume *schimbîndu-şi identitatea,* adică numele, meseria şi, probabil, înfățişarea. într-adevăr, după 1932 Lixandru nu mai apare nicăieri unde fusese cunoscut pînă atunci sub acest nume : la Casa de Depuneri, la Biblioteca Academiei Române, la Asociația de Şah, ca să nu mai vorbesc de restaurantele şi grădinile de vară pe care le frecventa şi unde nimeni nu-şi mai aminteşte să-l fi văzut după 1932. Pe de altă parte, avem dovezi că Lixandru n-a murit, nici n-a părăsit țara în chip definitiv. Nu este exclus să fi plecat în străinătate în 1932 şi să se fi întors mai tîrziu sub un alt nume. Fapt este că nicăieri pe teritoriul țării, şi nici la nici un consulat din străinătate, nu s-a înregistrat vreun deces sub numele de Gheorghe P. Lixandru. Ceva mai mult, din propriile dumneavoastră declarații, reiese că l-ați mai întîlnit, întîmplător, după 1932, dar nu spuneți sub ce înfățişare, nici ce-ați vorbit, nici

cît timp ați rămas împreună, dacă numai cîteva minute sau cîteva ceasuri, sau o zi întreagă. Că nici dumneavoastră nu l-ați mai văzut de mult reiese din încercarea .disperată pe care ați făcut-o astă-vară de a întreba pe

* Borza, pe care-l credeați fostul dumneavoastră elev, daca 'mai ştie ceva despre Lixandru. Dar, evident, asta ar putea fi numai o *feinte ;* cu alte cuvinte, voiați să vă con-′jvingeți dacă şi alții ştiu ceva despre Lixandru, *aşa cum ştiați dumneavoastră.* Repet, asta este numai o ipoteză... Nu păreți prea convins de reconstituirea complexului nr.2, adăugă după o pauză, zîmbind.

— Nu-mi dau seama, şopti Fărîmă. Vă rog să mă credeți, parcă tot aş visa. Îmi aduc foarte bine aminte, înțeleg tot, şi apoi parcă se face un gol şi nu mai înțeleg nimic.

— Ați fost foarte obosit, reluă celalt, dar îngrijirea specială care vi se dă îşi va arăta foarte curînd efectele. Să începem cu complexul nr. 1, a cărui cheie ne este dată prin analiza diferitelor variante ale nunții Oanei. Nu insist asupra variantelor în legătură cu acea prodigioasă performanță de sugestie colectivă, iluzionism, fa-chirism sau ce-o fi fost, pe care a făcut-o Doftorul în zorii zilei. Şi nu insist nici asupra variantelor în legătură cu prima întîlnire între Doftor şi pădurar, cu douăzeci de ani mai înainte, aventură tot atît de fabuloasă ca pățania boierului Calomfir, dispariția lui Iozi sau altele de acest fel. Nu insist asupra acestor variante pentru că ele sînt minime şi, pentru noi, lipsite de importanță. Dar ia să venim la relațiile Darvari, Lixandru, Marina. Ați spus că prietenia între Lixandru şi Darvari n-a fost zdruncinată în acea noapte, deşi multă lume a crezut contrariul. Şi cu toate acestea, reluă deschizînd dosarul, într-o declarație precedentă povestiți că în noaptea aceea, Marina i-ar fi spus lui Darvari, citez „Să nu te faci aviator, că nu te mai întorci !" Dar Darvari i-a *privit pe amîn-doi* şi a răspuns : „Nu mi-e frică de moarte". „Nu-ți vorbeam de moarte, a adăugat Marina. Iți spun *că nu te mai întorci!"* Şi atunci, amîndoi tinerii au izbucnit în rîs. „Ca săgeata lui Lixandru !" a spus Darvari privindu-l. Dar Lixandru a redevenit deodată serios şi a încercat să schimbe vorba. „Azi e nunta Oanei, a exclamat el, azi s-au împlinit toate cîte au fost ursite, şi ar fi păcat să ispitim pe Dumnezeu cu alte taine şi prevestiri !" Dar

Darvari nu s-a lăsat convins aşa de uşor, „Poate că şi Marina ştie ceva, poate că şi ea, în felul ei, cunoaşte semnele, de ce n-o laşi să ne spună ce înseamnă *că n~am să mai mă întorc ?"* Vedeți dar că

există discrepanțe între ce-ați spus acum cîteva zile şi ce-ați scris la 20 august, pe de o parte. Lixandru, Darvari şi Marina au vorbit destul împreună şi au vorbit lucruri importante ; pe de altă parte, reiese din textul scris la 20 august o tensiune crescîndă între cei doi prieteni. S-ar spune, chiar, că Darvari caută să contrazică pe Lixandru orice ar fi spus acesta din urmă şi să facă exact contrariul decît ar fi vrut Lixandru.

— Astea, tot ce-ați amintit acum, vorbi cu oarecare efort Fărîmă, se întîmplau *înainte* ca Oana să le fi povestit visul. E adevărat, mai tîrziu, văzînd că Marina nu se mai despărțea de Lixandru, Darvari era posac şi arțăgos. Dar, vă asigur, au rămas tot atît de buni prieteni ca şi pînă atunci.

— Evident, *în aparență,* au rămas tot atît de buni prieteni. Dar este sigur că în adînc ceva s-a schimbat. Marina şi-a dat seama de asta, căci numai aşa se explică de ce, după ce rămăsese tot timpul alături de Lixandru, în zorii zilei, cînd s-au trezit din vrăjitoria Doctorului, citez, „l-a cuprins pe Darvari în brațe şi i-a strigat, în auzul tuturor : «Dacă mă iubeşti atît de mult precît spui, ai să mă aştepți zece ani ? » « Te aştept cît vrei, i-a răspuns Darvari, te aştept nu zece, ci douăzeci, cincizeci de ani!...» « Atunci pofteşte toată lumea asta la nunta noastră, de azi în zece ani, septembrie 1930, tot aici, la mînăstire, şi-o să ne cunune Lixandru şi cu Oana». «Nu Lixandru, a întrerupt-o Darvari, ci Doftorul şi cu Oana...»" In declarația dumneavoastră din 20 august, din care am citat, nu spuneți care a fost reacția lui Lixandru. Dar fără îndoială că a fost mîhnit, căci Marina, adresîndu-se lui Darvari, a adăugat repede : „Dar trebuie să ştii că sînt prea bătrînă pentru tine. Tu crezi că am doar cinci, şase ani mai mult decît tine, dar am douăzeci. Mă apropii de patruzeci de ani !..." Toată lumea a izbucnit atunci în rîs, crezînd că era o glumă, dar Darvari a strigat : „Chiar dacă ai avea cincizeci de ani, tot am să te aştept, pentru că în 1930, ai să ai numai vreo şaizeci de ani, şi eu ştiu că am să te iubesc pînă dincolo de bătrînețe !"

— într-adevăr, aşa a spus, şopti deodată Fărîmă, parcă trezit din somn. - . .->> HJ *no:^:i'"*

- .: •

^ ■— Dar e evident că această nuntă, care ar fi trebuit să aibă loc peste zece ani, era o glumă. în care Marina nu crezuse, şi nici nu putea crede. Pe de o parte, ea însăşi îl avertizase pe Darvari să nu se facă aviator, „că nu se mai s £ntoarce". Pe de altă parte, se afla acolo, la ospăț, vărul ei, Dragomir, şi toți ştiau că sînt oarecum logodiți încă de copii, căci aşa hotărîse familia, ca „să nu le piară neamul". O singură concluzie se impune : Marina a făcut toate astea ca să-l îmbuneze pe Darvari. Deci, ea simțise ruptura între Darvari şi Lixandru.

— Şi cu toate acestea, începu Fărîmă, îmi aduc aminte de o observație a tovarăşei ministru Vogel...

—- Tovarăşa Vogel nu mai este ministru. A primii o altă însărcinare. Fărîmă amuți.

— Să revenim, deci, la complexul nr. 1. Deşi era o glumă, Darvari a luat ca bună făgăduința Marinei. Dar de-aici-înainte, lucrurile nti mai sînt clare. Şi ne întrebăm de ce : deficiență a memoriei ? dezinteresare față de tot ce s-a întîmplat din 1920 pînă la dispariția liii Darvari, după zece ani, în vara lui 1930 ? Sau pur şi simplu ho-tărîrea dumneavoastră de *ă tăinui* cu orice preț anumite întîmpîâri, care, cunoscute, ne-ar fi dezvăluit nu numai motivele fugii lui Darvari, dar ne-ar fi indicat şi sensul metamorfozei lui Lixandru. Personal, înclin spre această ultimă ipoteză, si am să încerc să vă demonstrez de ce< în fond, ce ne-ați spus, în atîtea interogatorii şi în atitea sute de pagini scrise, despre legăturile între Darvari, Lixandru şi Marina între 1920-l930 ? Cam aceleaşi lucruri, foarte puține, pe care le-ați reluat şi le-ați repovestit de nenumărate ori. Să le rezum. Spuneți că, de măi multe ori, Marina i-a mărturisit lui Darvari că într-adevăr are douăzeci (sau chiar treizeci !) de ani mai mult ca el. Citez : „De aceea Dragomir nu îndrăzneşte să se însoare cu mine, i-ar fi spus. El îmi cunoaşte vîrsta." O dată, prin 1925-26. i-a arătat certificatul de naştere (şi precizați că actul fusese eliberat în străinătate), din care reieşea că ar fi avut atunci aproape şaizeci de ani. Darvari a privit-o speriat — şi adăugați — „nu pentru că îi aflase vîrsta, dar pentru că privind-o a văzut deodată că era într-adevăr bătrînă", „Dacă mă iubeşti încă după ce-ai aflat că voi împlini curînd şaizeci de ani, îți dau voie să mă săruți!" Parvari, scrieți, se făcuse palid şi împietrise, cu privirile

pironite asupra ei. Şi atunci Marina izbucni deodată, cu o mare exaltare în glas : „Vezi, asta e dragostea bărbaților ! Legată numai de trup. Spiritul, pentru voi, pîlpîie exclusiv în preajma formelor tinere !" In clipa următoare fuge din salon, trece alături şi se reîntoarce, după cîteva minute, tot atît de tînără pe cît fusese în noaptea cînd Dar-vâri o zărise pentru întîia oară în

circiuma lui Fănică Tunsu, în 1919. Darvari îi cade în genunchi, dar ea nu-i mai îngăduie s-o sărute. „Totuşi am să te iert şi de data asta, i-a spus zîmbind. Pentru că, naiv fiind ca toţi bărbaţii, tu crezi că m-am machiat în femeie bătrînă şi, după ce te-am speriat mi-a fost milă de tine şi mi-am spălat faţa. Dar eu îţi repet că sînt într-adevăr bătrînă aşa cum ţi-o dovedeşte şi certificatul de naştere..." Darvari o asculta fericit, pentru că, *atunci,* avea în faţa lui o femeie de douăzeci, douăzeci şi cinci de ani. Din declaraţiile dumneavoastră nu reiese clar ce s-a întîmplat. Spuneţi doar că Marinei îi plăcea teatrul, imitînd şi în acest punct pe străbuna ei, Arghira. Spuneţi că obişnuia să se îmbrace curios, excentric, şi uneori părea într-adevăr bătrînă pentru că îşi pudra părul sau se farda aşa cum se fardează femeile bătrîne cînd vor să pară tinere. Credeţi, deci, că atunci cînd i-a arătat actul de naştere, se fardase ca să pară într-adevăr de şaizeci de ani ?

— Aşa am crezut multă vreme, vorbi foarte încet Fă-rîmă. Dar mă înşelasem.

— Probabil că vă înşelaseţi. Pentru că din propria dumneavoastră relatare reiese că, în acea zi, Darvari n-a văzut-o *de la început* cît este de bătrînă. N-a văzut asta decît *după* ce i-a arătat certificatul de naştere. Era, deci, vorba de altceva, de o tehnică specială pe care o avea Marina de a-şi schimba înfăţişarea după voie. Şi acum ajungem la ultimul şi cel mai important episod, pe care, din nefericire, l-aţi relatat întotdeauna foarte succint. E vorba de acea noapte din vara lui 1930, cînd, pentru motive neînţelese, Marina îl opreşte pe Darvari să doarmă la ea şi se culcă pentru prima dată împreună. Zic pentru motive neînţelese, pentru că ne-am putea întreba de ce n-a făcut-o pînă atunci, de ce a aşteptat zece ani ca să se culce cu Darvari, şi de ce-a făcut-o doar cîteva săp-tămîni înainte de nuntă. In orice caz, reiese din naraţiunile dumneavoastră succesive că, în acea seară, tinerii au petrecut pînă tîrziu, numai ei doi, într-o grădină de

lîngă Cotroceni, şi Darvari părea mai îndrăgostit ca oricînd, pentru că în acea seară Marina era îmbrăcată ca niciodată, cu o extraordinară, deşi discretă, eleganţă, şi arăta poate mai tînără decît o cunoscuse el cu unsprezece ani mai înainte, avea obrazul unei copile, fără pic de pudră, fără urmă de fard. Am rezumat textul dumneavoastră din 20 august. Şi pe urmă, nu prea se înţelege ce s-a întîmplat. Tinerii au petrecut noaptea împreună. Dar, spre dimineaţă, Darvari s-a trezit şi s-a aplecat spre iubita lui s-o sărute. Dar în lumina nesigură a zorilor, scrieţi, a văzut, cu groază, că Marina era o femeie bătrînă, chiar mult mai bătrînă decît o descoperise el cu cîţiva ani mai înainte, după ce văzuse certificatul de naştere. Scrieţi că a rămas împietrit, multă vreme, şi apoi s-a ridicat din pat şi, cu mare grijă, ca să n-o trezească, a început să se îmbrace. Cînd era aproape îmbrăcat, şi-a dat deodată seama că Marina îl priveşte zîmbind. „Eu ştiu ce ai de gînd să faci, i-ar fi spus Marina. Dar să n-o faci banal, ca toţi ceilalţi. Să încerci marea fugă, să urci, să urci, să urci necontenit ! Şi apoi, strigă cu o neînţeleasă exaltare în glas : Am să-ţi dau un talisman, şi ai să întîlneşti la un moment dat săgeata lui Lixandru !..." Dar nu e sigur că Darvari a auzit ultimele cuvinte. Ieşise tăcut, închizînd cu grijă uşa în urma lui. Toate acestea, spuneţi, le-aţi aflat mai tîrziu, de la Lixandru, şi Lixandru le aflase de la Marina chiar în ziua aceea. Pentru că, dacă am înţeles bine, Marina s-a îmbrăcat şi ea pe loc şi a plecat să-l caute pe Lixandru, dar nu l-a găsit decît tîrziu, pe la amiază, şi după ce i-a povestit toate cîte se întîmplaseră, a adăugat : „Încearcă şi opreşte-l, pentru că bănuiesc că vrea să fugă cu avionul, şi e în mare primejdie, pentru că nu ştie ce face". „E în primejdie pentru că n-ai apucat să-i dai ta-lismanul ?" a întrebat-o Lixandru (e greu de ghicit dacă serios sau în glumă). „Nu, asta era doar o metaforă pe care el n-a înţeles-o, i-ar fi răspuns Marina. Nu am nici un talisman, şi tot ce i-am spus despre «marea fugă » era doar ca să-l pun la încercare, să-l învăţ să nu se mai lase vrăjit de aparenţe. Căci nici azi-noapte n-aveam douăzeci de ani, aşa cum a crezut el, nici azi-dimineaţă nu treceam de şaizeci cum i s-a părut. Am vîrsta pe care o am..." (Şi adăugaţi că Lixandru, privind-o, îi dădea, ca totdeauna pînă atunci, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani.) In orice caz, Lixandru a ajuns

prea tîrziu la aero-

^wl, *ţi* mu. acoxo n-a izbutit să vorbească cu şeful'escadrilei decît după cîteva ceasuri de aşteptare. Intre timp, Darvari aterizase la Constanţa, îşi umpluse din nou rezervoarele cu benzină şi zburase mai departe, spre Răsar rit... Dacă ar fi fost aşa, reluă după o pauză, ar fi fost mai frumos ca un basm şi mai trist decît cea mai tristă poveste de dragoste... Dar, vedeţi, dumneavoastră aţi declarat că ştiţi toate acestea da la Lixandru şi *numai* de la el. Pe Marina n-aţi mai întîlnit-o de prin 1925-26. (într-o redactare spuneţi că l-aţi întîlnit cam tot atunci pe Darvari, care v-ar fi dat ceva de înţeles despre, citez, „vrăjitoria şi farmecele Marinei", asigurîndu-vă totuşi că el tot îndrăgostit a rămas, şi v-a amintit că sînteţi poftit la nuntă, în septembrie 1930.) Dar sînt o seamă de amănunte care contrazic versiunea Lixandru. în primul rînd, era imposibil, chiar în 1930, ca un pilot să se ducă la aeroport, eă se urce în avion şi să-şi ia zborul, fără ordine şi instrucţiuni precise. Dacă a putut-o face, înseamnă că premeditase fuga şi, mai ales, că avea complici la Bucureşti şi la Constanţa. Or, dacă nu mai există nici o îndoială că e vorba de premeditare, căci asta a reieşit de la anchetă, complicităţile n-au putut fi niciodată descoperite. *Pentru noi,* lucrul acesta prezintă o deosebită importanţă. Pot fi propuse mai multe ipoteze. Cea dintîi, şi cea mai plauzibilă, ar fi următoarea : Darvari pune la cale fuga în cele mai mici amănunte, cu complicităţi pe care nu le ştim, dar pe care bănuim unde trebuie să le căutăm. Nu putem şti cu precizie misiunea pe care o avea Darvari, dar ţinînd seama de data fugii ~ *august 1930* — ştim măcar *sensul* acestei misiuni. Deşi prietenia lor nu mai era ce fusese înainte. Darvari dezvăluie lui Lixandru, în ultimul moment, hotărârea pe care o luase. Care a fost rolul lui Lixandru în dispariţia lui Darvari, nu ştim deocamdată. Şi nu vom putea şti pînă cînd nu vom rezolva complexul nr., 2 ; adică dacă nu vom afla *noua identitate* pe care şi-o luase Lixandru după 1932. Căci numai ştiind *cine a devenit* el după 1932, vom şti rolul pe care l-a jucat în fuga şi dispariţia lui Darvari. Şi atunci vom mai şti şi altceva : dacă a fost *cu noi* sau *contra* noastră. Şi acum, eu vă pun o întrebare, o singură întrebare, la care, probabil, nu veţi accepta să răspundeţi pa Ioc, dar la care, pînă la urmă, tot vom afla răspunsul. Dumneavoastră cunoaşteţi, de mult, noua identitate a lui Lixandru. Dar mai ştiţi şi altceva*[0]:

şuţi oâ această nouă identitate il ascunde atit.de.bine, incit Lixandru a devenit absolut irecognoscibil pentru taţi acei cere n-au fost martorii *ambelor identităţi,* şi. mai ales, n-au asistat la, i-aş spune metamorfoza tînărului care fu* şese pînă atunci, prin 193l-32, în cel care a devenit după această dată. Se întîmplă că dumneavoastră sînteţi *singurul* martor al acestei metamorfoze. De aceea ne sînteţi în afară din cale de preţios. Pentru că, dacă Lixandru a ajuns irecognoscibil pentru toţi ceilalţi, el *poate fi oricine* în această ţară, poate fi chiar unul dintre oamenii noştri cei mai de seamă care conduc astăzi destinele poporului nostru. Ei bine, întrebarea mea e aceasta : *cine* este Lixandru, *acum şi aici,* în acest oraş, poate chiar in această clădire ? Dumneavoastră îl cunoaşteţi. Spuneţi-ne : cine *este ?*

XI

în acel an, vara a venit neaşteptat de timpuriu. Cînd Fârîmă pornea sâ se plimbe, la începutul după-amiezii, se ţinea tot pe lîngă garduri, la umbra pomilor, aruncîn-du-şi privirile în grădini, oprindu-se cîteodată în faţa ca-işilor şi vişinilor încărcaţi, parcă tot ar fi aşteptat sâ vadă copii căţărîndu-se. Se trezea tîrziu, şi atunci grăbea pasul, îndreptîndu-se către una din băncile pe care-î plăcea să se odihnească. Dacă se mai afla cineva, îşi scotea pălăria de pai şi, politicos, îşi cerea voie să se aşeze şi el pe bancă. După cîteva clipe, întreba cît e ceasuL mulţumea tot atît de politicos, dar nu încuraja convorbirile. Dacă celalt continua să vorbească, îl asculta cîtva timp clă-tinînd încet din cap, apoi se ridica, saluta scoţîndu-şi pălăria şi pleca mai departe.

Intr-o după-amiază fierbinte de la începutul lui iulie, văzu de departe banca goală şi se bucură,

căci se simțea obosit. Se așeză cu un efort, își scoase batista și și-o înfășură în jurul gîtului, apoi începu să-și facă vînt cu pălăria. Strada era pustie. Curînd, îl cuprinse aromeala și își așeză pălăria lîngă el, pe bancă, își rezemă capul în palma dreaptă și închise ochii. Dar se trezi cîteva clipe în urmă, tresărind. Lîngă el. pe bancă, se afla un băr-

cu.spatele.
— Vă rog să mă iertați-, spuse Fărîmă. Probabil că ațipisem. E foarte cald, adăugă, reîncepînd să-și facă vînt cu pălăria.
- Necunoscutul întoarse capul și-i zîmbi, dar își reluă repede lectura revistei pe care o ținea în mînă. Cîteva clipe în urmă, trecu prin fața lor un băiat cu manile și gura înnegrite de agude și Fărîmă îl urmări cu privirea, zîm-bind.
— Nu vă supărați, întrebă el tîrziu, dar îmi puteți spune cît e ceasul ?
— Două, două și cinci, răspunse celalt fără să se întoarcă.
— Vă foarte mulțumesc. Am întîlnire pe la două și un sfert, două jumătate. Mai mă pot odihni aici o clipă. E foarte cald...
Necunoscutul se întoarse spre el și-i zîmbi din nou, clătinînd din cap. Își reluă lectura, dar o clipă în urmă se întrerupse brusc și—1 privi pe Fărîmă cu nedumerire. Apoi redeschise revista.
— V-ați schimbat mult de cînd nu v-am văzut domnule director, șopti el fără să-și ridice ochii din revistă. Probabil că ați trecut și dumneavoastră prin multe. Abia dacă v-am recunoscut...
Fărîmă tăcea, continuînd să-și facă vînt cu pălăria.
— Nu vă mai aduceți aminte de mine... V-am fost elev, la Școala Mîntuleasa, acum mulți, foarte mulți ani. N-aveți cum să vă mai amintiți de mine. Eu sînt Borza, Borza I. Vasile.
— Borza ? Borza I. Vasile ? repetă Fărîmă așezîndu-și pălăria pe genunchi. Ce curios! adăugă oftînd.
— Vă mai aduceți aminte cum mi-am spart o dată capul căzînd dintr-un zarzăr și dumneavoastră m-ați luat în brațe și m-ați dus în cancelarie ca să mă pansați ?... Și a doua zi era serbarea de 10 Mai ?
— Da, da, făcu Fărîmă, parcă mi-aduc aminte. Dar mă întreb, o fi adevărat ?...
Se ridică cu un efort și se înclină de mai multe ori.
— Din păcate, trebuie să plec, că am întîlnire pe la două și un sfert, două jumătate. Și s-a făcut teribil de cald... Mi-a părut bine de cunoștință, adăugă.

Necunoscutul așeză revista alături de el, pe bancă, și-și aprinse gînditor o țigară. După ce Fărîmă dispăru după colțul străzii, cineva ieși dintr-o curte vecină și se îndreptă spre bancă.
— Ai aflat ceva ? întrebă fără să se așeze.
— Nu. S-a făcut că nu mă recunoaște. Nici nu era greu, adăugă ridicîndu-se și încercînd să-și bage revista în buzunarul hainei. Am repetat cîteva fraze pe de rost, și probabil că nu l-am convis. Sau poate a aflat între timp că Borza nu mai trăiește, și atunci i-am devenit de la în-ceput suspect.
Mergeau alături.
— Și cu toate acestea, vorbi celalt tîrziu, foarte încet, trebuie să-i recăpătăm încrederea. A fost acolo, Ia Anca, în noaptea cînd s-au întîmplat toate. Și pe urmă a fost anchetat de nr. 1 și de nr. 3. Știe o sumă de lucruri. Și este *singurul* care le știe. Trebuie să mai încercăm o dată...
S-au oprit la colțul străzii.
— încearcă tu, Lixandre, șopti celalt.
Täsch, august 1955 Chicago, noiembrie 1967

IN CURTE LA DIONIS

I

Pentru Lisette

— ...S-o fi văzut acum vreo zece ani, continuă Hri-santi, s-o fi văzut prin 1920—22, cînd cînta la „Floarea-soarelui" ! Nu, n-ai de unde s-o ştii. Era o circiumă măruntă, tăinuită, pe strada Popa Soare, dar avea şi grădină, şi în fiecare vară venea să cînte acolo Leana. Aşa-i spuneam, şi aşa îi plăcea şi ei să-şi spună : Leana. Dar nu uita niciodată să adauge : „Nu mă cheamă aşa. Pentru păcatele mele am ajuns să cînt prin cîrciumi şi oamenii îmi spun Leana. Dar eu n-am fost făcută pentru asta." Şi poate, uneori, îţi lua paharul, îl ducea la buze, şi uneori sorbea din el. Zic *poate,* pentru că nu făcea asta decît arareori, şi numai dacă îi plăcea de tine, dacă te vedea că eşti tînăr şi i se părea ei că eşti frumos sau melancolic şi visător. Doar ce-şi atingea buzele de pahar, dar nu era unul de la masa ei şi de la mesele vecine să n-o urmărească avid, sorbind-o din ochi, pentru că, cum să-ţi spun ? cînd atingea Leana paharul, toată faţa i se lumina de im zîmbet nemaivăzut şi neînchipuit. Nu putea fi comparat cu nimic, nu semăna cu nimic — nici cu zîmbetul celor mai frumoase femei, nici cu al copiilor şi nici cu zîmbetul îngerilor. Da. Nu semăna cu nimic zîmbetul ei cînd îşi apropia paharul de buze, cu ochii în ochii băiatului. Şi zic într-adins „băiatului", pentru că nu cred că am văzut-o vreodată luînd paharul vreunui tînăr trecut de douăzeci de ani. Pe-atunci, prin 1920—22, Leana părea că are vreo douăzeci şi cinci de ani, poate, chiar, un an, doi mai mult.

— Cam tot atît pare să aibă şi astă-seară, îl întrerupse Cladova.

— Da, nu prea s-a schimbat. Dar, în fond, zece ani, la vîrsta asta, mai ales la o femeie ca ea, nu prea

con?

185

... in urice caz, rema, aupa ce umplu panareie, cine n-a văzut-o atunci, n-a văzut-o. Nu i-a văzut *adevăratul* ei zîmbet, vreau să spun. Căci, altminteri, Leariă zîmbeşte întruna, şi zîmbeşte în atîtea feluri — cînd tace, cînd te priveşte în ochi şi te ascultă, chiar cînd cîntă cîntecele ei cele mai triste... Dar începusem să-ţi vorbesc de „Floa-rea-soarelui" pentru că, pe atunci, Leana cînta acom-paniindu-se cu vioara. Da, cu o vioară, pe care o sprijinea într-un chip ciudat, aşa cum n-am văzut pe nimeni altcineva, o sprijinea cînd de sîn, cînd de coapsă, cînd parcă ar fi ţinut-o în aer, dar atunci se mulţumea să-şi tremure arcuşul pe ultimele coarde. De fapt, nici nu ştiu dacă era o vioară ca toate celelalte. Pe cît mă pricepeam eu, mi se părea că sunetele seamănă mai degrabă cu cele de violoncel, Şi totuşi era o vioară mică, dar parcă ar fi avut altfel de coarde, cu sunete joase, grave, melancolice. Şi mai ales asta a făcut-o repede celebră la „Floarea-soarelui" ■— melancolia ei, melancolia cîntecelor ei. Nu ştiu de unde. nici de la cine le învăţase, căci erau cîntece vechi, mai de nimeni cunoscute. Dar nu era numai asta, numai faptul că ştia cîntece şi balade atît de vetuste, şi melodii arhaice : *le crea din nou,* le cînta aşa cum trebuiau ele cîntate ca să ne placă nouă, tinerii de pe-atunci, după război.

— Păcat, vorbi absent Cladova, fără să-l privească. Păcat că a renunţat la vioară. Mi-ar fi plăcut s-o văd şi eu...

— Dar mai era şi altceva. Era farmecul ei, melancolia aceea atît de discretă, aproape neînţeleasă. Te întrebai : Leana asta, de unde o fi venit, din ce mediu ? Nimeni nu ştia unde locuieşte, şi nici dacă are sau nu familie ; nu ştia de ce dispărea aşa, pe neaşteptate, şi nu mai da pe la „Floarea-soarelui", cu săptămînile, şi nici de ce se întorcea. Enache, patronul, ştia şi el tot atît de puţin ca şi noi. Sau, poate, pretindea numai că nu ştie. De cîte ori îl întrebau unii şi alţii, repeta aceeaşi poveste : că s-a pomenit într-o bună zi cu ea, cînd el, Enache, tocmai se pregătea să aşeze mesele în grădină, căci seara se vestea caldă, şi Leana l-a rugat să-i dea voie să cînte, adăugind repede că nu cere nici un ban şi că nu va trece cu cheta pe

166

la mese. „Am cu ce trăi, i-a spus. Dar dacă o să vă placă, să mă lăsaţi să vin aici, serile, căci aşa mi-a fost scris mie. Pentru păcatele mele, mi-a fost scris să cînt prin cîrciumi."

— Pentru păcatele ei, repetă Cladova visător. Cine ştie ce-o fi vrut să spună prin asta...

— Aşa răspundea cînd o întrebam : că aşa i-a fost ei sortit, să cînte prin cîrciumi.

— Fără bani...
— Spunea că are cu ce să trăiască... Şi cîţi n-au încercat să-i facă curte, cîţi fanţi de mahala, şi ofiţeri, şi 'negustori cu stare n-au încercat, în tot felul, s-o ademenească, şi uneori rămîneau mult timp după ce plecase şi ultimul client, aşteptînd-o. Ştiau că nu doarme la „Floarea-soarelui". îşi închipuiau că va trebui să se ducă acasă şi o aşteptau. Dar o aşteptau zadarnic. In noaptea aceea, ca şi cum ar fi presimţit, Leana plecase mai devreme, dispăruse fără ca nimeni să prindă de veste. Poate o aştepta vreo trăsură, pe una din străzile vecine, şi se făcea nevăzută. Căci nici unul din toţi cei care îşi puseseră ochii pe ea, şi care, uneori văzînd că nu se reîntoarce în grădină, porniseră s-o caute pe străzi, nici unul nu izbutise vreodată să dea de ea, de Leana...
— Avea desigur pe cineva. Sau era îndrăgostită.
— Aşa spunea şi ea, cînd vreunul din noi îi mărturisea, poate mai mult în glumă, dar poate şi serios, că e îndrăgostit de ea. „Sînt de mult îndrăgostită, spunea. De cînd mă ştiu sînt îndrăgostită. *De acelaşi",* repeta ea rî-zînd, dacă vreunul din noi îi punea vreo întrebare obraznică.
— Şi nu l-aţi văzut niciodată ? îl întrerupse Cladova, devenit parcă dintr-o dată curios. Vreau să spun, nu venea şi el acolo, tînărul de care era îndrăgostită Leana, nu venea s-o asculte ?... Sau poate era acolo, la „Floarea-soarelui", şi n-aţi ştiut să-l identificaţi...
■— Nu era, reluă după o pauză Hrisanti, zîmbind. Nu era nici la „Floarea-soarelui", şi nici într-altă parte. Aşa cel puţin mărturisea Leana, şi cît ar părea de curios, o credeam. „Pentru păcatele mele, spunea, nu-l cunosc încă, *deşi ştiu cine este şi-l iubesc.* îl iubesc de mult, şi nu mai pot iubi pe altul...".„Spune-ne măcar cum este, stăruia unul din noi. Spune-ne dacă e frumos sau sclipitor, şi cu

ce daruri e înzestrat, ca să ştim şi noi şi să-l invidiem." „Nu l-am întîlnit încă, răspundea Leana. Nu ştiu eum arată. Dar cînd îl voi întîlni, am să vi-l aduc aici, să-l cunoaşteţi şi voi."
— Ciudat, spuse Cladova, întorcînd capul spre zidul acoperit cu iederă şi zorele, care se prelungea, dincolo de boschete, pînă la bucătării. Foarte ciudat.
— Nu, nu vine încă, îl linişti Hrisanti. N-a trecut jumătate de ceas. Aici la „Platani", am observat asta mai demult, revine întîia oară după treizeci de minute, iar a doua oară, după vreo cincisprezece. Nu ştiu dacă astea au fost condiţiile ei de la început, dar aşa face. Iancu, patronul, e mut, parcă ar fi ferecat. Despre Leana, despre identitatea ei, sau condiţiile contractului,, şi toate celelalte, nu scoate o vorbă.
— Poate că nici aici nu ia nici un ban.
— S-ar putea şi asta. Căci şi aici face ca la „Floarea-soarelui" : din cînd în cînd dispare, şi dacă grădina e plină pînă la ultimul loc, Iancu se dă de ceasul morţii. Umblă din masă în masă, se scuză faţă de clienţi şi improvizează şi el cum poate. Acum două săptămîni, cînd am mai fost pe-aici, adusese un taraf de lăutari. Probabil că l-a costat o avere...
— Probabil că asta e explicaţia, îl întrerupse Cladova. Mă tot întrebam, după ce-am ascultat-o, cum se face că fata asta, Leana, nu e încă celebră. Acum înţeleg de ce : nu are continuitate, nu se ocupă de ea, de cariera ei, vreau să spun. A fost şi a rămas o amatoare... Dar din ce-o fi trăind ? Cine o fi întreţinînd-o ?
Hrisanti zîmbi, încurcat, cu privirile pierdute în gol.
— Nu ştiu. Poate nu ştie nimeni. Ea o ţine una şi bună.: că e îndrăgostită de acelaşi bărbat pe eare-l iubea de la începutul începutului şi de care ne vorbea acum vreo zece ani, la „Floarea-soarelui". Dar, pretinde, încă nu l-a întîlnit, deşi *acum* tot a mai aflat ceva, pe care nu-l ştia la „Floarea-soarelui". Cînd am întîlnit-o, în iunie, şi 6-a aşezat la masa noastră, şi m-a recunoscut — sau, poate, s-a prefăcut numai că mă reeunoaşte, pentru că îi vorbisem de „Floarea-soarelui" -*■=• cînd am întrebat-o, mi-a spus că e poet şi-l cheamă Adrian.

ni — Adrian şi mai cum ?
— Nu ştia. Sau poate n-a vrut să-mi spună. Mi-â spus doar că e îndrăgostită tot de el, de Adrian. Şi părea fericită câ-l cheamă aşa, Adrian, şi că e poet...
*
Adrian plăti şi coborî grăbit din maşină. In faţa hotelului mai privi o dată ceasul, apoi îşi făcu loc într-una din uşile turnante. Pătrunzxnd în *hali,* clipi din ochi ca şi cum ar fi trebuit să se obişnuiască cu lumina artificială. Se îndreptă spre recepţie grăbind pasul.
— Am o întîlnire la patru şi treizeci, spuse. Sînt puţin în întîrziere. Taxiul. Şi nici măcar n-am scuza unui accident...
Se opri brusc şi zîmbi. Bătrînul din faţa lui clătină încet din cap şi-i întoarse zîmbetul.
— Ce e mai curios... adăugă după un răstimp. Continuînd să zîmbească (dar parcă într-un fel mai
secret, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o surpriză), băgă mîna dreaptă în buzunar şi, cu mare atenţie, începu să caute.
— Ce e mai curios, repetă, îmi scapă numele persoanei. Am, probabil, un' lapsus. Dar să nu vă fie teamă, mi s-a mai întîmplat asta. Am, aş putea spune, perioade de amnezie parţială. Din fericire, destul de scurte...
— La patru şi treizeci ? întrebă bătrînul cu oarecare interes.
— Exact. La patru şi treizeci. O voce clară distinsă ; o auzeam pentru întîia oară, şi încă la telefon, unde adesea vocile sînt desfigurate, năclăite în materie. Cineva care *exista* în mod plenar, şi *ştia* asta, mi-am dat imediat seama.
îşi scoase portmoneul şi răsfoi cîteva hîrtiuţe. Alese una din ele şi o parcurse repede din ochi, ezită o clipă, apoi o mototoli între degete. Era gata s-o zvîrle, dar se răzgîndi şi o băgă în buzunar.
— Nu e asta. Eram de altfel aproape sigur că nu l-am notat. De ce mi-aş fi dat osteneala să-l notez ? Un nume simplu, *manifest.* Aş putea spune chiar *fanic,* pentru că se arăta pe de-a-ntregul, nu ascundea nimic. De ce l-aş fi notat ? N-am notat nici data, nici adresa. Şi, totuşi, uite că numele îmi scapă din minte. Baraj, adăugă zîmbind din nou. Lapsus.
■

Un grup se apropiase de birou, şi Adrian se dădu în lături, lăsîndu-i să vorbească cu bătrînul. Apoi întoarse capul şi făcu cîţiva paşi, la întâmplare. De-abia acv.m *hall-ul i* se dezvălui în toată vastitatea lui, luminat în chip misterios, parcă prin tavan şi volutele coloanelor, căci nu se vedeau, nicăieri, ferestre, iar lumina zilei, care ar Ci trebuit să se reverse prin cele două mari uşi turnante, părea depărtată şi palidă. Cit putea cuprinde cu ochii, se întindea un singur covor gros, roşu-aprins, a cărui dogoare era întreruptă doar de fotoliile şi măsuţele joase, in .-jurul cărora aşteptau, absenţi, sau dormitau bătrîni şi batrîne de toate vîrstele. La răstimpuri treceau şi femei tinere. Priveau doar înaintea lor, acolo unde, departe, zăreau oglinzile.
— Era totuşi un nume foarte simplu, transparent, prin fexceîenţă fonic, şopti deodată Adrian, rostind rar şi bine articulat cuvintele. Ceva cam Ca Theodor, Constantin, William...
Se apropie din nou de birou şi arătă cu mina condica pe care bătrînul tocmai o consultase.
■— Nu aveţi cumva pe un domn Constantin sau Theodor, sau poate William, mai ales William ?
Bâtrînul ridică ochii şi-I privi, fără surpriză, dar şi fără interes.
— A venit de mult ? Adrian înălţă din umeri.
— Ah, exclamă, asta nu ştiu ! V-am spus, m-a impresionat vocea la telefon, cînd m-a rugat să vin să-l văd, azi după-amiază, la 4,30 şi mi-a dat adresa. Şi tot ce mi-a spus atunci m-a interesat. în chip prodigios. Ca să vă daţi seama : niciodată în viaţa mea n-am acceptat o în-tîlnire cu un necunoscut, vreau să spun, o *întâlnire aranjată la telefdn.* Chiar dacă ar fi fost critic literar, sau ziarist eminent, sau director de revistă. Chiar dacă ar fi fost un mare editor.

Cu femei necunoscute e altceva, e întotdeauna ceva neprevăzut.
Se opri şi zîmbi încurcat, dîndu-şi seama că o pereche tinără, ajunsă poate mai demult în spatele lui, ii asculta.
— Vă rog, le spuse el, trăgîndu-se deoparte şi invitin-du-i să se apropie de birou.
începu din nou sâ se caute în buzunare. Găsi foița pe care o mototolise cu puțin timp mai înainte, o desfăcu cu grijă, o întinse şi o frecă încet între palme, ca s-o netezească.
170
Apoi o reciti cu neaşteptată curiozitate şi încîntare. Fața f se lumină şi, înseninat, se rezemă de birou, hotărî t să aştepte.
— Cred că e William, spuse îndată ce tînăra pereche se depărta. William, Williams, sau poate Theodor...
Bătrînul nu-şi mai ridică privirile. Doar clătină din cap.
— Nu e la noi, spuse. Avem pe doamna William, la anexă, dar e văduvă.
— Nu poate să fie ea, îl întrerupse Adrian. V-arn spus, era o voce de bărbat, matură, inteligentă, curtenitoare, Şi tot ce mi-a vorbit, tot ce mi-a anunțat, mai ales că are să-mi vorbească, m-a interesat în cel mai mare grad. Ca să mă repet, este prima dată în viața mea cînd...
Bătrînul ridică brusc fruntea.
— Dar ce v-a spus ? întrebă. In legătură cu ce ?
— Lucruri de o excepțională importanță. Importante nu numai pentru noi, artiştii, scriitorii sau, să spunem elita, inteligența, ci pentru orice om via şi întreg. Pentru orice om care vrea să rămînă aşa cum s-a visat el întîi, preciza, luminîndu-se din nou la față.
— Afaceri ? întrebă celalt, coborînd uşor glasul.
— Da. Adică, da şi nu. Mai mult mă anunța ce are să-mi comunice astăzi, la 4,30, şi s-a şi scuzat că nu poate *el* sâ vină să mă vadă, dar avea nu ştiu ce întîlnire de afaceri.
— De afaceri ? repetă bătrînul, scăzînd şi mai mult glasul.
, ~~ . v[di],[că' mai] P[recis]> [nu] s-a exprimat aşa, n-a spus de afaceri", dar am înțeles din context că era reținut la Q S dința de lucru, poate o şedință de comitet. Pentru că lu-cruriJe de care mi-a vorbit implică o organizație întreagă comitete, manifeste, semnături... ! ^
Dar bătrînul nu-l mai asculta. Apucase receptorul ceru un număr, apoi ridică uşor capul.
' '
— E domnul Orlando, spuse. j,. Adrian îl privi uşor dezamăgit.
— Parcă nu-i spunea aşa. Era un nume mai simplu • Constantin, Theodor, cam aşa ceva...
— Eu un domn, aici, începu bătrînul, apropiindu-şi mult receptorul de buze. Avea întîlnire la 4,30. Dar nu era sigur că... Bine. Perfect. îl trimit.
Atîrnă receptorul şi ridică triumfător privirile.
171
,-r- .j-u.afii sigui,-şupu parca mai muu pentru sme. va aşteaptă; continuă cu o voce fermă.. E chiar nerăbdător, Vâ aşteaptă de un sfert de ceas. Domnul Orlando, etajul 11, camera 1029: Luați primul ascensor pe dreapta.
întinse brațul, dar inutil, căci în acea clipă un grup întreg se îndreptă compact în direcția ascensorului. Adrian mulțumi şi grăbi pasul să-i ajungă din urmă. Aproape toți vorbeau tare şi vorbeau laolaltă. în fața Iui se afla un domn purtînd sub braț un teanc enorm de reviste.
—-Aş fi putut jura, îi spuse Adrian, că nu-l cheamă Grlando. Orice alt nume. Căci avea un nume simplu, direct...
Se simți împins de la spate, şi atunci înainta şi el cu pas mai hotărît. Domnul cu teancul de reviste sub braț îl privea cu simpatie şi deschise chiar gura, parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Dar în clipa următoare Adrian se simți îmbrîncit cu o neaşteptată forță şi, înveselindu-se deodată, fără motiv, se trezi, strivit din toate părțile, în ascensor.
Cladova tresări şi întoarse brusc capul. Femeia tocmai se apropiase de uşă.

— Evident, ea este, Leana, şopti Hrisanti zîmbind misterios.. N-am vrut să spun nimic, să văd dacă ți-o mai aminteşti şi dacă o recunoşti. E drept, n-ai apucat s-o vezi de multe ori, pentru că s-a dat repede la fund. Şi, ca de obicei, nimeni n-a înțeles de ce.
— Marea pasiune, poate. Mai ştii ? Nu s-a vorbit de ea, acum cîțiva ani, că se îndrăgostise de doctorul Visarion ? Se spunea că ies tot timpul împreună, că erau nedespărțiți...
Cu un gest scurt, Hrisanti îşi trase scaunul mai aproape de masă.
— Nu e nimic adevărat, spuse. Ştiu foarte bine asta. Şi o ştiu şi alții. O ştie — şi o spune — chiar doctorul Visarion. Evident, nu înseamnă nimic că o spune şi el. Doctorul e un om discret. Dar n-aveai decît să te uiți la el dnd

erau împreună, şi înțelegeai. Doctorul, sărac, era îndrăgostit ca un adolescent, şi poate de aceea îi plăcea Leanei, că se purta ca un adolescent îndrăgostit pentru întîia oară. cast şi exaltat, şi puțin fantast, ca într-un roman englezesc. Oricine îi vedea împreună, la vreun restaurant, la teatru, chiar la el acasă, la recepțiile acelea spectaculare, oricine îi vedea înțelegea că între ei nu era nimic, şi nici nu fusese vreodată. Mai grav : ghicea că niciodată nu va fi nimic între ei. Şi faimoasa, mult lăudata stăpînire de sine a doctorului..., ei bine, şi îmi cer iertare că aş putea părea indiscret, dar ai să înțelegi de ce trebuie să spun asta, ei bine, sînt prieteni care ți-ar putea povesti multe scene de deznădejde, cînd bietul om nu-şi mai putea stăpîni nici măcar lacrimile. Pentru că, toată lumea înțelesese asta, doctorul era îndrăgostit aşa cum nu fusese niciodată, şi trecuse acum de patruzeci de ani, avea tot ce-ar fi putut să aibă un bărbat atît de inteligent, şi de interesant ca el: glorie, şi avere, şi prestigiu, şi influență, avea tot. Dar, din nefericire pentru el, exista Adrian. Cineva, un necunoscut, despre care Leana afirma că e poet, deşi nu-l întîlnise încă. Dar se purta şi față de doctor, şi față de ceilalți, ca şi cum într-adevăr acest inaccesibil poet, Adrian, ar fi existat în carne şi oase...
— Şi poate că într-adevăr exista...
— Aşa se pare că ar fi crezut şi doctorul. Probabil că a pus s-o urmărească, fără ştirea ei, bineînțeles, să afle ce făcea, unde se ducea, pe cine vedea, dar pînă la urmă s-a convins şi el că, oriunde ar fi existat acest Adrian, el nu se afla în Bucureşti. Evident, doctorul ştia — şi ştia asta de mult, de cînd se împrieteniseră — unde locuieşte Leana. Probabil că era unul din puținii care-i călcaseră în casă. Dar nici el n-a spus nimic... Şi, pentru mine, adăugă cu un alt glas, unul din lucrurile cele mai misterioase ale acestei poveşti e şi faptul că n-am aflat niciodată *în ce fel de casă locuieşte Leana,* dacă e o magherniță sau o vilă la Şosea, dacă e o mansardă sau o pensiune de familie, sau o căsuță de mahala, cu lămpi de gaz, şi podele vopsite în roşu,

II

care fccîrțîie cînd intră cineva, dar scîrțîie şi singure, nopțile, de umezeală, de plictiseală, de deznădejde sau Dumnezeu ştie de ce...
întinse brusc brațul şi-şi Umplu iar paharul, dar cu multă grijă, ca şi cum i-ar fi fost teamă că-i va tremura mîna.
— ...Sa nu ştiu nimic despre fata aceasta, de care, crede-mă, n-am fost niciodată îndrăgostit, dar care-mi plăcea, care, într-un anumit fel, mă fascinează, poate şi pentru că se leagă de ea amintirea adolescenței şi tinereții mele, să nu fi izbutit să aflu nimic de cincisprezece-şai-sprezece ani de cînd o cunosc, să ştiu că nimeni n-a aflat nimic în afară de ce ne-a spus ea în prima noapte, cînd s-a oprit la masa noastră, la „Floarea-soarelui" — eram eu Calomfir şi cu un alt tînăr, pe care nu l-ai cunoscut, căci â dispărut şi el de vreo cîțiva ani — şi atunci, în acea noapte, cînd am întîlnit-o eu, mi-a spus, mi-a spus *mie,* pentru că pe ceilalți îi cunoştea de mult, mi-a spus că n-o cheamă Leana şi că pentru păcatele ei a ajuns să cînte prin cîrciumi...
Cladova ridică din umeri, neîncrezător şi totuşi turburat.

— Şi cu toate acestea, spuse zîmbind, nu cîntă întotdeauna. Şi dacă n-a cîntat atîţia ani, foarte probabil că' o întreţine doctorul, oricare ar fi fost legătura între ei...
— Nici de asta nu sînt atît de sigur, continuă Hri-sânti. De cînd o ştiu, întotdeauna a spus că are din ce trăi... Dar de ce cîntă atunci prin cîrciumi şi grădini de mahala, fără să ia bani, de ce nu încearcă să se lanseze, cum se zice, într-un local cunoscut, la vreo grădină de vară mâi selectă, nu înţeleg, şi nu înţelege nimeni. Dacă am fi aflat ceva despre familia ei, dacă am şti şi în ce fel de casă locuieşte, de pildă, dacă doarme într-o odaie a ei, în Care să se răsffîngă ceva din personalitatea şi biografia *ci,* în care să existe, bunăoară, anumite tablouri, un anumit fel de cărţi, sau mai ştiu eu ce, bunăoară vi-

oara aceea cu care se acompania la „Floarea-soar©' lui". De unde o fi fost vioara aceea ? din ce ţară, din ce veac ? Căci în nici un caz nu semăna cu viorile care pu-\ teau fi cumpărate la Bucureşti acum treizecj-patruzeci de > ani... Şi cîte altele n-am fi înţeles dacă *am fi aflat ceva precis* despre familia ei, despre copilăria ei. De ce-i plăcea să cînte, atunci, la „Floarea-soarelui", numai cîntece care păreau a fi de pe vremea duducăi Ralu şi a lui Anton Pann ? Cum le descoperise ? Cine q învăţase ? Acum în urmă, ai văzut, numai arareori mai cîntă asemenea ro-manţe vetuste. Şi cu toate acestea, repertoriul ei nu seamănă cu al nimănui. Iar cînd vreun cîntec devenea cu adevărat popular, de-l auzeai în toate grădinile de vară, Leana refuza să-l mai cînte, deşi într-un anumit fel era cîntecul *ei,* ea îl descoperise. Ai mai auzit-p cînţînd de~ atunci, din prima seară cînd te-am dus la „Platani", ai mai auzit-o cîntînd „în curte la Dionis ?" Şi totuşi ea % lansase, în vara aceea. Nimeni nu ştie ai cui e cântecul, cine l-a compus. Nu se ştie nici măcar dacă e cîntec popular sau de origine lăutărească, sau e vreo romanţă veche readaptată de Leana. Şi aşa cum s-a înţîmplat cu „In. curte la Dionis", s-a petrecut şi cu altele...
Cladova îşi clătină cu îndîrjire capul, ca şi cum ar fi vrut să se trezească.
— Şi cu toate acestea, trebuie să existe o explicaţie, începu cu o greu stăpînită iritare în glas. Vreau să spun, o explicaţie la toate aceste bizarerii şi mistere sau pseu-domistere. N-am avut norocul s-o cunosc., dar de cîte ori am ascultat-o, mi-a lăsat impresia unui om perfect normal. O femeie tînără, frumoasă, echilibrată, trăind în lumea noastră aici, pe pămînt — cu toată melancolia ei, cu toată purtarea ei curioasă, neobişnuită, aproape stranie. Nu părea deloc exaltată, n-avea nimic neurotie în ea... Deşi, adăugă după o pauză căzînd pe gînduri, cînd, acum vreo

I"
doi.ani, începuse să se îmbrace numai în negru, şi nu se mai farda deloc, de i se spunea în glumă „văduva"-...
— Ştiu, ştiu, îl întrerupse Hrisanti, dar nu era nimic neurotic. Şi ca să înţelegi toată povestea, trebuie să ştii că nici măcar n-a fost ideea ei. Doctorul a *silit-o,* da pot spune foarte sincer a silit-o să se *îmbrace în negru.* Şi nici doctorul n-a făcut-o aşa, din senin, sau din vreo dorinţă ascunsă de răzbunare. Ca să dezlege ce se numea pe-atunci, acum cîţiva ani, în cercul intimilor lui Visarion, „misterul Adrian" sau „complexul Poetului", doctorul a încercat o experienţă, a încercat-o ca să verifice ipoteza la care ajunsese. Anume, îşi închipuia că Leana *cunoscuse* şi *iubise cu adevărat* pe cineva, un tînăr poet, Adrian, şi
acesta, foarte probabil, murise sau dispăruse, dispăruse pentru totdeauna, din viaţa Leanei. Doctorul îşi închipuia că Leana suferise un şoc, un soi de traumatism, nimic grav, credea el — căci ajunsese acum s-o cunoască bine pe Leana şi se convinsese de *normalitatea* ei — dar, totuşi, traumatismul i-ar fi provocat o anumită amnezie. Leana pur şi simplu *nu voia* să recunoască pierderea lui Adrian, moartea lui în vreun accident, sau dispariţia lui, sau ce-o fi fost. Şi atunci, doctorul a încercat s-o convingă că numai *negru* îi sade bine. A vrut să vadă dacă Leana se *teme de negru,* de *doliu.* Şi i-a dăruit cîteva superbe, somptuoase rochii de mătase neagră, de catifea neagră. Leana le-a purtat cu încîntare, şi le-a purtat întruna, cîtva timp, deşi pînă la urmă le modificase pe toate, le adaptase propriului ei gen de

eleganță...
Cladova îl ascultase zîmbind, pe gînduri.
— Deci, asta a fost *la Veuve, l'inconsolee...*
— Şi *la Veuve,* şi *Die traurige Witwe,* şi *Jalea îi stă bine Electrei,* şi *la Vedova...*
Obrazul îi tremură o clipă, şi se îmbujora, ca şi cum ar fî fost gata să izbucnească în rîs, dar parcă şi-ar fi adus brusc aminte de ceva, şi se mulțumi să zîmbească, ridi-cînd din umeri. Apoi apucă sticla şi umplu amîndouă paharele.
176
Nu ar fi trebuit să intre mai mult de opt persoane, dar pătrunseră deja unsprezece, şi poate s-ar mai fi urcat şi alții dacă uşile ascensorului nu s-ar fi închis pe neaşteptate. O femeie scînci uşor, cîțiva izbucniră în rîs, şi un bărbat gros, aproape pleşuv, deşi tînăr, începu să întrebe şi să apese repede pe diferite butoane : 8, 10, 11, 14, 15. Mai strigă o dată „15 !", apoi întoarse capul spre uşă şi răsuflă adînc.
La etajul 15, ultimii doi pasageri ieşiră. Adrian voi să-i urmeze, dar uşa se închise şi ascensorul îşi continuă urcuşul. Pe ecranul electric numerele se aprindeau şi se stingeau parcă tot mai repede : 16, 17, 18, 19... Apoi ascensorul se opri, uşile se deschiseră şi Adrian se lipi de perete, să lase să intre pe eventualii pasageri. Dar în fața ascensorului nu era nimeni. Coridorul părea destul de slab luminat şi Adrian şovăi cîtva timp, nehotărît. Ieşi în ultima clipă, simțind uşile ascensorului închizîndu-se chiar în spatele lui.
Coridorul părea nesfîrşit, aşa cum se întindea de o parte şi de alta, pierzîndu-se parcă foarte departe, în penumbră. Chiar în fața ascensorului era o oglindă, prea mare pentru locul unde se afla, şi uşor înclinată. Adrian se privi cîteva clipe cu o secretă satisfacție, potrivindu-şi nodul cravatei. Apoi îşi apropie obrazul de luciul rece al oglinzii. Arăta, aşa cum îi spuneau toți, ca de 30 de ani, cu 15 ani mai puțin decît avea. Şi credea că ştie de ce : era înalt, zvelt, blond *şi-şi păstrase părul aşa cum îl avusese în liceu :* căzîndu-i rebel pe frunte. Frumos ca îngerul Morții, îi spusese cineva. Fără îndoială, o fată. Dar cine ? *Cine ?*
îl trezi o uşă care se deschise undeva, destul de departe, pe coridor şi-şi desprinse repede capul de oglindă. Paşii aproape nu se auzeau, şi totuşi, fără să privească, Adrian ştiu că două femei se îndreaptă spre el. Băgă mîna în buzunar, scoase hîrtiuța şi începu s-o învîrtească între degete. Inutil să rnai citească textul; îl ştia pe dinafară.
177
mea o *dala,* încet, cu oarecare emfază, ca pe un început de poem.
Una din femei se oprise în fața lui şi-i zîmbea.
— Căutați pe cineva ? îl întrebă.
Avea o voce atît de blîndă, de melodioasă, îneît Adrian o privi cîteva clipe fascinat, parcă nu i-ar fi înțeles întrebarea.
— Am o întîlnire, la 4,30, începu el brusc. Dar, cum îi spuneam şi venerabilului domn de la recepție, am probabil un lapsus. Pentru că, vedeți, deşi nu era Constantin, nici Theodor, şi nici William, Williams, bătrînul dumneavoastră tot l-a identificat. A vorbit cu el la telefon şi am înțeles că mă aşteaptă nerăbdător, că începuse chiar să-şi piardă răbdarea... Dar de ce nu mai spuneți ceva ? întrebă. Femeia zîmbi din nou, de data aceasta cu un efort, parcă ar fi obosit deodată.
— V-a spus că e la etajul nostru ? La 21 ?
— Sîntem la 21 ? se miră Adrian. Ar fi trebuit să-mi dau seama de asta. Dar m-am învățat. Şi nu trebuie să-mi pierd firea. Ştiu că orice aş face e inutil. E ca un baraj. Numele domnului care mă aşteaptă, vreau să spun. Imposibil să mi-l reamintesc ! Zadarnic l-a identificat la recepție, zadarnic mi-a spus numărul camerei. Au dispărut. Probabil că au dispărut în timp ce mă aflam în ascensor. Evident, n-au dispărut propriu-zis, ci s-au ascuns doar, s-au camuflat. *Au ajuns irecognoscibile...*
— Atunci nu poate să fie la 21, îl întrerupse femeia. Poate la anexă ? se întoarse întrebătoare către tovarăşa ei.
Şe întoarse şi Adrian şi o privi mai bine. Era înaltă, cu o față oarecare, fără vîrstă, şi răsucea distrat între degete un inel cu chei. Era, ca şi cealaltă, îmbrăcată în cenuşiu, cu un mic şorț verde, care, la lumina palidă a cori-doruiui, părea docolorat.
— Depinde, rosti în cele din urmă, foarte încet, parcă ar fi şoptit. La care anexă ?
—■ In orice caz, o întrerupse Adrian, nu e la cea cu văduva... I-am uitat numele, dar ştiu că e văduvă. Să-i spunem Văduva. Sau chiar Za *Vedova,* cu majusculă şi încărcată de simbol, ca la Dante.

178
Femeia îl privi adînc, încruntîndu-se, apoi se depărta severă, fără să mai adauge un cuvînt.
— Ați jignit-o fără să vă daţi seama, şopti cealaltă. Este şi ea văduvă, adăugă urmărind-o cu privirile. Şi, cum e de origine italiană, unii îi spun Za *Vedova.*
Adrian o asculta fericit.
— Mai vorbiți, mai vorbiți ! insistă el, văzînd că femeia tăcuse şi-l privea cu acelaşi zîmbet obosit. Căci este pur şi simplu extraordinar.
— Ce să vă mai spun ? Sînt şi eu italiancă. Am citit pe Dante, dar demult, demult. Sînt destui italieni pe aici. Uneori, vin şi ocupă un etaj întreg. Dar nu la 21. Aproape nimeni nu mai vine la 21. A tot încercat direcția... Dar vă rog să nu spuneți la nimeni... Pe mine mă cheamă Sylvia, continuă după o scurtă pauză. Am fost şi eu cineva în viaţa mea. Am fost călugăriță. Uite c-a venit ascensorul, adăugă. Întrebați jos, la recepție, are să vă dea toate informațiile...
Continua să zîmbească, tot atît de obosit, cînd uşile ascensorului s-au închis pe neaşteptate. Adrian se întoarse către tînărul care-l privea distrat, poate fără să-l vadă, fredonînd foarte încet o romanță.
— Dacă sînteți şi dumneavoastră italian, începu, felicitările mele. Sînteți un neam extraordinar. Şi apoi, ați avut pe Dante. li cunoştea şi compatrioata dumneavoastră, cu care m-am întreținut o clipă Ia etajul 21. Evident, a fost călugăriță, a avut o altă educație. Şi păcat că n-ați avut timp s-o priviți pe îndelete — o rară, nobilă frumusețe bolnavă — şi, mai ales, păcat că nu i-ați auzit vocea, n-ați auzit rostind : *Sylvia, Dante, la Vedova...*
,v Tînărul încetase să fredoneze şi-l asculta clipind des din ochi, parcă ar fi încercat să se trezească. Adrian; se apropie şi-i puse familiar mina pe umăr.
> — Deşi mă întreb dacă a înțeles toată semnificația so-cretă, şi evident polemică, a expresiei danteşti Za *Vedova.* Ştiți, în limbajul lui secret, poate împrumutat de la *I Fe-deli d'amore,* Dante se referea la Biserica romano-cato-lică. Biserica lui Petru, lăsa el să se înțeleagă, *rămăsese „văduvă"...*
" ' Ascensorul se opri şi Adrian se retrase ca să facă loc noilor veniți, două doamne şi o foarte tînără fată, şi doi
179

bărbați, aproape bătrîni, dar încercînd zgomotos să-şi ascundă vîrsta.
— Coborîm ? întrebă Adrian pe unul din ei, cu oarecare mirare.
— Aşa s-ar spune. Voiați să urcați ?
— Ah, făcu Adrian ridicînd din umeri, asta e greu de spus. Cine ar îndrăzni, întrebat dacă vrea să urce, cine ar îndrăzni să răspundă : Nu ?
Una din doamne izbucni în rîs şi-l privi cu o subtilă cordialitate.
— Asta înseamnă că n-ați aflat de legendă, i se adresă ea. Ori spui „jos", ori spui „sus"...
— Ori urcăm, ori coborîm, o întrerupse jovial vecinul ei, e *acelaşi lucru...*
— Pentru că ascensorul *rămîne acelaşi,* continuă doamna, corect şi totuşi detaşat, parcă ar fi fost un joc de societate. Numai *direcția* variază...
Adrian zîmbea fericit.
— Admirabil ! exclamă. Adimrabil ! Dar nu văd de ee-i spuneți legendă.
Ascensorul se oprise, uşile se deschiseră lin, dar nimeni nu urcă, nici nu coborî.
— Nu e legendă, interveni cealaltă doamnă, e autentică. S-au scris şi articole, unele cu fotografii. Dacă vă interesează, le puteți cere la direcție.
De-abia atunci Adrian îşi dădu seama că are gene enorme, artificiale. îi văzuse, la început, numai ochii : erau verzi, adinei, lăsîndu-i impresia că i-a mai văzut o dată, de foarte aproape, dar cînd ? *Cînd ?*
— întrebați de pictor, continuă doamna uşor intimidată. Artistul laureat al hotelului, i s-a spus mai tîrziu, evident, în glumă...
— Sau, şi mai bine, o întrerupse tovarăşa ei, căutați vitrina de lîngă Sala catalană, vitrina în care s-au păstrat lucruri de-ale lui — caiete cu schițe, obiecte de artă, măşti, toate de el...

Adrian le privise pe rînd pe amîndouă, şi faţa i se lumină de un mare zîmbet.
— Nu ştiu despre cine vorbiţi, spuse, dar sînt sigur că *mi se fac semne.* Le simt, le presimt. Aşa începe întotdeauna miraculosul proces de anamnesis : mă îmîlnesc cu cineva, cunoscut sau necunoscut, nu pot să-mi dau seama, dar uneori de la primele cuvinte pe care mi le adresează simt că mi se fac semne...
180
- uşue ascensorului se deschiseră din nou ţi Adrian ieşi pe coridor ca să facă loc tinerei fete. Două perechi aşteptau.
— îndrăzniţi ! îndrăzniţi ! strigă unul din domni. Avem loc !
Dar nu îndrăzni decît prima pereche.
— Intraţi, îi îndemnă zîmbind Adrian. Mai e loc ! In acea clipă uşile ascensorului se închiseră şi perechea rămasă pe coridor izbucni în rîs.
— Este a treia oară cînd ni se întîmplă acelaşi lucru ! exclamă tînărul. Imposibil să coborîm împreună, cel puţin în hotelul acesta.
— îmi pare rău, făcu Adrian, fără să mai încerce să-şi ascundă dezamăgirea. Una din doamne începuse să ne povestească o foarte interesantă legendă cu un artist laureat... Poate că dacă aţi încerca la celălalt ascensor, adăugă căutîndu-l cu privirile.
— E mai simplu pe scări, îl sfătui tînărul. Asta o să facem şi noi, de altfel. Nu sînt decît cinci etaje.
Luă braţul tovarăşei şi porni repede pe coridor. De-abia atunci Adrian îşi dădu seama că tînăra fată care, în ascensor îl ascultase fermecată, rămăsese lîngă el, parcă l-ar fi aşteptat.
— îmi pare^ *realmente* rău, îi spuse, după ce o privi cu un zîmbet întristat. A fost adineaori, în ascensor, a fost o clipă, o singură clipă, cînd am ştiut că *mi se fac semne.* Eram aproape sigur că o să-mi reamintesc deodată numele şi eram gata să mă uit la ceas, să văd cu cît am în tîrziat... Şi apoi, nu ştiu ce s-a întîmplat dar s-a întîm-plat ceva şi am pierdut momentul...
Tăcu şi, fără voia lui, oftă.
— Locuiţi în hotel ? îl întrebă fata îmbujorîndu-se.
— Oh, nu, am venit aici pentru o întîlnire. Aveam o întâlnire la patru treizeci. Dar mi-e absolut imposibil să-mi amintesc numele. Mi-a telefonat acum cîteva zile. O voce extraordinară, care m-a cucerit. Şi m-a cucerit mai ales *mesajul.* Aveam foarte limpede impresia că am fost chemat ca să mi se încredinţeze un mesaj de o extraordinară importanţă. Şi, ţin să precizez, important *nu numai pentru mine;* deşi, fără falsă modestie, aş putea-adăuga... ■
181
- * ı> *irv* ^ o, F
tei şi i-o strînse, scuturîndu-i-o cu o bruscă fervoare.
— Ah, domnişoară ! exclamă. Nici nu îndrăznesc să mă uit la ceas ! sosisem deja cu întîrziere, şi nu din vina mea, ci din vina şoferului. E o poveste întreagă, pe care prefer să nu mai mi-o reamintesc, în măsura în care mi-aş putea-o reaminti. Pentru că mi-am dat mai demult seama de asta, un lapsus aduce pe celalt, amnezia devine progresivă, şi dacă acel misterios proces de anamnesis nu intervine la timp, nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-ar putea î.ntîmpla.
— Ar trebui să întrebaţi la direcţie, vorbi fata. Vreau să spun să întrebaţi de artist...
— Dar ce legătură ar fi putut avea el, artistul laureat, cu ascensorul ? o întrerupse Adrian cu un început de exasperare în glas.
— Doamna spunea că ascensorul rămîne acelaşi, şi numai *direcţia* variază...
Adrian o privi lung, pe gînduri.
— E adevărat, aşa a spus, îmi aduc foarte bine aminte, în cazul acesta, adăugă melancolic, mifcîntreb de ce-mi făcusem iluzii... Deşi... *Deşi...*
Strînse încă o dată mîna fetei, de data aceasta cama-radereşte, şi apoi porni cu pas repede în direcţia în care văzuse dispărînd tînăra pereche.

— ...E ca basmul cu Cocoşul Roşu, reluă Hrisanti după ce închise patefonul. Cînd credeam toți că se hotărîse, cu adevărat, să-şi vadă de cariera ei, se dă din nou la fund. Dispare. Şi, evident, cînd, după un an, doi, se răspîndeşte zvonul că a reapărut, trebuie să te duci, ca s-o asculți, la cine ştie ce circiumă de mahala sau la o grădină de vară din marginea oraşului. Aşa a fost, vă amintiți, acum vreo doi ani, cînd se spunea că e la „Albatros", iar ea, Leana, cînta într-o grădină din Grant, „La trei ochi sub plapumă". S-ar zice că nu vrea, cu nici un chip, să se lanseze, că-i place s-o ia întotdeauna de la început. Să fie cumva nostalgia debutului ei de acum aproape douăzeci de ani ? Sau crede că numai într-o asemenea grădină de vară, undeva, pe la marginile oraşului, îl va regăsi pe el, pe ursitul ei,

poetul, pe Adrian ? Sau să fie pur şi simplu timiditate, indiferență, sau poate, chiar un început de neurastenie ?

— în orice caz, îl întrerupse Cladova, nu s-a schimbat prea mult. De cînd am văzut-o întîia oară, parcă ar fi rămas aceeaşi...

— Cred că te înşeli. în ultimii ani s-a schimbat destul de mult. Nu pot spune că a îmbătrînit, dar nu mai e Leana de prin 1930 sau 1935. Nu vă mai vorbesc de cum era prin 1920—21, la „Floarea-soarelui", cînd se oprea pe la mese şi uneori sorbea din paharul vreunui tinerel. Pe Leana de-atunci n-ați apucat-o nici unul din voi. Dar amintiți-vă cum era în 1930, cînd s-a auzit prima oară de numele ei după ce debutase la „Platani". Şi atunci trecea pe la mese, şi sta de vorbă cu cei care i se păreau ei interesanți, şi *numai* cu ei, dar foarte rar mai lua paharul cuiva, şi cine nu i-a văzut *acel* zîmbet, n-o cunoaşte pe Leana. Dar atunci, la „Platani" spunea că e îndrăgostită de Adrian, că nu-l în-tîlnise încă, deşi ştia că e poet, iar cîțiva ani în urmă, la „Dorul Ancuții" şi la „Scrînciob", spunea că-l *caută* şi se putea înțelege, aşa cum am înțeles eu, că între timp în-tîlnise pe acest fabulos poet, pe Adrian (dar *cînd ? cînd ?* şi *unde ?).* Dar mai e ceva : felul ei de a fi şi de a cînla. Evident, *stilul* i-a rămas aproape acelaşi ; dar, pe nesimțite, şi-a schimbat repertoriul : în ultima vară cînta mai mult melodii adaptate de ea pe versuri de poeți contemporani. Şi apoi, amintiți-vă cum era la „Platani", amintiți-vă melancolia ei de-atunci, care, într-un anumit fel, prelungea melancolia care ne fermecase pe toți, cu zece ani mai înainte, la „Floarea-soarelui". Acum în urmă răzbate parcă din toată ființa ei o infinită tristețe, o tristețe care ar părea tragică, peste putință de suportat, şi cu totul la nelocul ei într-o grădină de vară, dacă n-ar fi atît de discretă, de „împăcată", încît sînt sigur că majoritatea publicului nici nu o remarcă...

— Nu, nu, nu ! îl întrerupse Cladova, ridicîndu-se 4 .brusc din fotoliu şi începînd sa se plimbe cu paşi grei, ho-I tărîți. Te înşeli ! Mitologizezi, ca să folosesc una din ex-*i* gresiile dumitale favorite. Şi mitologizezi într-o direcție cu Ijtotul greşită. Pentru că, recunosc, în cazul Leanei se *poate 'yorbi* de mitologie, dar nu în sensul în care te-ai aventurat dumneata. într-adevăr, a existat un fel de mitologie *p.* Leanei, acum cîțiva ani, prin 1936—37, cînd se lansaseră primele discuri : „în curte la Dionis" şi celelalte pe

care le-am ascultat astă-seară. Zic mitologie, pentru că circulau fel de fel de zvonuri pe seama ei — că era protejată de cutare ministru, că era marea pasiune a unui foarte distins ambasador, şi rechemarea lui neaşteptată n-a făcut decît să confirme acest zvon, că era invitată să cînte la Palat... ..

— E adevărat că a fost la Palat, îl întrerupse Hrisanti, dar trebuie să cunoşti întreaga poveste. Cladova se opri brusc în mijlocul odăii şi ridică brațul.

— Dă-mi voie, te rog, ca să mă explic. Exista zic, o mitologie a Leanei, din care fiecare accepta ce-i plăcea, sau ce-i convenea. Dar mitologia aceasta se întemeia pe cîteva date reale,

abil, chiar fabulos elaborate de acel grup de scriitori şi artişti care se entuziasmaseră de Leana şi începuseră să vorbească despre ea prin cenacluri, să scrie prin reviste şi gazete...
— Asta a fost ideea lui Mavrogheni, interveni Bărăgan. El a descoperit-o. De la el au început toate, de la Mavrogheni.
Hrisanti întoarse surprins capul şi—1 privi lung, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă apoi zîmbi şi ridică din umeri.
— Cred că vă înşelaţi amîndoi, spuse, dar, în sfîrşit...
— Ce vreau să spun, continuă Cladova, este că Leana *nu* s-a schimbat în-sensul în care vorbeai dumneata adineaori. Nu o cunosc decît de vreo zece ani, dar nu cred că se poate vorbi de tristeţe, de o tristeţe tragică. E pur şi simplu o chestiune de stil. A izbutit, adică, să-şi controleze comportamentul, să-l transfigureze în expresie artistică. Nu mi se pare deloc tristă, nici tragică. îşi domină însă melancolia, şi melancolia ei este într-adevăr reală, autentică, face parte din fiinţa ei, poate din destinul ei. In ceea ce priveşte legenda cu poetul invizibil, Adrian, nu e decît o foarte frumoasă, şi destul de abilă, legendă. Că acest poet există sau nu, că l-a aşteptat mult pînă să-l cunoască, iar acum îl caută pentru că, interpretează unii, ar fi dispărut foarte repede după ce l-a găsit, nu putem şti, şi poate nici nu e atît de interesant de ştiut. Ce se va întîmpla în ziua cînd vom afla ce *este adevărat* din toată povestea asta, la care Leana se referă de atîţia ani, dar pe care nu o *povesteşte* niciodată ? Ce se va întîmpla, zic ? *Nimic decisiv.* Leana e interesantă în ea însăşi, în felul ei de a interpreta, şi e interesantă ca om : o femeie încă

X„.
tînără, care se decide să trăiască o anumită existenţă, şi nu se lasă antrenată în facilitate şi promiscuitate, nici nu se lasă cumpărată de milionari sau oameni politici, şi face
' asta conştientă fiind de ioate riscurile pe care şi le asumă. Vă mărturisesc că o admir. A izbutit să-şi păstreze independenţa, să cînte cînd şi unde îi place ei, cu riscul de a fi
, azi cea mai răsfăţată vedetă a Capitalei, şi mîine pe jumătate uitată. Cum ar fi fost, desigur, dacă n-ar fi existat discurile. Şi, de asemenea, înţeleg foarte bine discreţia ei aproape sălbatică, înţeleg de ce foarte puţini îi cunosc adresa şi poate nimeni nu-i cunoaşte familia, nici biografia... Dar anumite lucruri tot se cunosc, adăugă, în-torcîndu-se către Hrisanti, şi ce se cunoaşte e de-ajuns ca să infirme mitologia pe care o construiai adineaori. Nu e adevărat, de pildă, că e cu totul insensibilă la onoruri şi adulaţii. A acceptat, bunăoară, să cînte la Palat. Te rog, lasă-mă să termin, spuse, înălţînd braţul. Nu mai am mult. Şi nu e adevărat că nu trăieşte decît cu gîndul la enigmaticul, insesizabilul poet Adrian. Dovadă legăturile care i se cunosc.
— Ce legături ? întrebă Hrisanti.
— Să-ţi amintesc numai pe cea importantă : doctorul Visarion. Că a fost o legătură, iar nu doar amiciţie, cum ştiu că-li place dumitale să crezi, o dovedeşte şi faptul că s-au despărţit. Mai precis : *nu se mai văd deloc.* Şi doctorul are grijă să nu frecventeze acele cercuri în care ştie că ar risca s-o întîlnească pe Leana.
Hrisanti ascultase ultimele cuvinte cu sticla de co-■în mînă. O aşează grăbit pe masă, alături de paharul se îndreptă spre canapea.
i pare rău, spuse, dar eşti greşit informat. Prie-ctorul şi despărţirea atît de radicală care a ur-\ tocmai contrariul : dovedesc că niciodată <*c* între ei. Se întîmpla că cunosc chiar de spărţirii. In aparenţă, e foarte simplă ; nate era de aşteptat de la o fiinţă ca \s. Pentru că lucrurile s-au petrecut 'ceaşcă o dată, nu ştiu dacă la o \si Leana, după ce l-a aşteptat Xat. Puţin timp după aceea, ^e liliac alb. Leana i-a des-^ . rog [s]^ nu te superi, i-ar fi >^ăci nu s-a schimbat nimic */? A* sfîrşitul vieţii aceeaşi bună
în
X

■\ aşa : u ' expoziție vreo juma doctorul sun,, chis, dar a rău spus, nu vreau \/ între noi. Iți voi ra

X

\

185

prietenă. *Dar nu ne mai putem întîlni.* Mi-e peste putință să-ți explic de ce. Dar dacă e adevărat că ții la mine, te rog, nu insista. Ar trebui atunci să dispar, să plec cu adevărat, şi pentru totdeauna. Şi mi-ar părea rău, pentru că îmi place oraşul acesta, îmi place să trăiesc în Bucureşti..."

— Nu ştiu cît era de sinceră, îl întrerupse Bărăgan, dar pînă la urmă, tot a plecat. De aproape doi ani nu se mai ştie nimic despre ea, parcă ar fi intrat în pămînt. Sau poate şi-a spus că azi, mîine dă şi peste noi războiul şi s-a pus la adăpost...

— Da, reluă Hrisanti, dar asta s-a întîmplat acum, de curînd, de vreun an şi jumătate. Şi despărțirea de doctor a avut loc acum vreo patru ani. în orice caz, cauza reală a despărțirii n-o ştie, şi nici măcar n-o bănuieşte nimeni. Leana continua să vorbească de doctor ca de „cel mai bun prieten al ei", dar adăuga întotdeauna că se hotărî-seră amîndoi să *nu se mai vadă.* Ce este mai curios, doctorul a crezut la început că un asemenea incident ar putea contribui la soluționarea „complexului Adrian". îşi spunea, probabil, că în trecutul Leanei există un traumatism *provocat de o aşteptare.* Şi acum i se părea că are un element *concret,* de la care poate porni... Şi, cine ştie, adăugă Hrisanti după o pauză, poate, pînă la urmă, ar fi izbutit să afle ceva dacă nu s-ar fi întîmplat un lucru la care nu se aştepta nimeni. Într-o bună zi, şase, şapte luni după ce n-o mai văzuse, doctorul s-a trezit, cum se spune, detaşat de Leana, completamente detaşat. In fond, nu fac o indiscreție, pentru că toate acestea s-au cam aflat. Socotind că traumatismul „aşteptării" se leagă de originea „complexului Adrian", doctorul se hotărîse să caute pe toți cei care o cunoscuseră pe Leana la „Floarea-soarelui". El, evident, nu avea timp pentru asta. îmi închipui că a însărcinat pe vreun intim, şi acesta, foarte probabil, s-a adresat vreunei agenții specializate în asemenea cercetări. In orice caz, ştiu de la Calomfir, pe care l-am întîlnit scurtă vreme după aceea, că fusese şi el „contactat" şi că, pînă la urmă, detectivul care fusese însărcinat cu ancheta descoperise că exista cineva, în acel cartier al străzii Popa Soare, care cunoştea povestea Leanei de la începutul începutului. Omul era destul de bătrîn, dar avea o memorie extraordinară şi—i plăcea să povestească. Fusese pe vremuri institutor sau cam aşa ceva şi se spunea că după

186

ce-u ascultase pe L,eâna la „Floarea-soareluî", venea acolo în fiecare seară, şi, fiind om în vîrstă, Leana se împrietenise cu el şi-i povestise multe. Dar cînd detectivul l-a rugat să-i spună ce-şi mai aduce aminte de Leana, omul s-a codit. îşi închipuia, poate, că e vorba de o anchetă judiciară şi îi era teamă că va fi implicat în cine ştie ce proces. Pînă la urmă, detectivul i-a mărturisit de ce e vorba şi bătrînul a acceptat. Dar, a stăruit, va povesti tot ce ştie lui Visarion şi numai dacă doctorul îi va făgădui că tot ce-i va spune va rămîne între ei. Evident, chiar în seara aceea, detectivul, sau cine o fi fost omul care fusese însărcinat cu ancheta, s-a prezentat doctorului să-i aducă marea veste. Doctorul i-a mulțumit, l-a răsplătit împărăteşte, dar a mărturisit că nu-l mai interesează complexele sau traumatismele Leanei. Probabil că a folosit altă formulă ;

0 fi spus, poate, că acum îşi dă seama de riscurile pe care le comportă pentru Leana o reîntoarcere în trecut, sau cam aşa ceva.

Cladova se ridică brusc, parcă înveselit deodată.

— E ca într-un roman de aventuri, spuse, şi mă îndoiesc că lucrurile s-au întîmplat aşa, dar mi-a făcut plăcere să te ascult. Aveam impresia că trăiesc într-o altă epocă.

— E foarte adevărat, reluă Hrisanti. Toate acestea s-au întîmplat într-o altă epocă. Şi într-un anumit sens mi se pare firesc că Leana a dispărut dintre noi acum un an,

un *B* -'.jumătate, în preajma războiului.

teamă că nu s-ar fi putut adapta împrejurări-p

1 Cladova cu o falsă mirare, ca şi cum s-ar'.j

*H sarcastic. Te asigur că te înşeli. Leana ' t ' si o mare artistă, dar ştie să facă deo-

autenticitate... şi sinucidere. Dobori, că a acceptat să cînte la

/-A

seb.

vadă,
Palat...
— Dar c. ,y y în ce condiţii . "x, prietenii ei, grupe tîlneau la Mavroght conferinţe şi şezători *u* să organizeze expoziţii, să t. Mavrogheni a fost invitat de ^
V
■v
. t.
te ? izbucni Hrisanti. Şi "•^pentru că stăruiseră N artişti care se în-*A\A* primei serii de / planuri mari, voiau / /istă. Şi, evident, cînd •aiul Drăghici să repete
una din acele faimoase şezători iiterare la Palat, nu putea
187
ia. i dl a
şezătoarea ar fi fost ce sînt de obicei şezătorile literare. Multa vreme, Leana nici n-a vrut să audă, dar au înduplecat-o ei. îşi spuneau, pe bună dreptate, că sub protecţia Palatului îşi vor putea realiza toate proiectele, şi aveau proiecte grandioase..
— Fără îndoială că s-au înşelat, interveni Bărăgan, pentru că n-au realizat nimic. Sau, poate, adăugă zîmbind, poate spectacolul lor n-a prea făcut impresie la Palat.
— Dimpotrivă, a făcut o impresie extraordinară, spuse ■*;* Cladova. De asta sînt foarte sigur, am auzit-o din multe
părţi.
v — Dar nici revista n-a apărut, continuă Bărăgan, şi nici de cenaclul Mavrogheni nu se mai vorbeşte nimic de multă vreme. Vreau să spun, mult rîvnita protecţie a Palatului n-a dat nici un rezultat.
Hrisanti îi ascultase pe amîndoi cu un zîmbet misterios. Apucă sticla şi-şi umplu încet, cu multă grijă, paharul.
—■ Asta e altă poveste, spuse Cladova.
— Este totuşi vorba de aceeaşi poveste, reluă Hrisanti fără să încerce să-şi ascundă satisfacţia. Pentru că, într-adevăr, şezătoarea, sau cum vreţi să-i spuneţi, a avut mult succes. Datorită, evident, în primul rînd Leanei, care a fost nevoită să cînte nu cele trei, patru cîntece care erau în program, ci zece, douăsprezece. Şi acest succes al Leanei i-a dat, cum se spune, idei lui Drăghici. Anume, Dră-ghici i-a cerut lui Mavrogheni să caute artişti, cîntăreţi, dansatori de la Operă şi de la reviste şi să organizeze un fel de serată la Palat; bunăoară, spunea, o serie de scene şi tablouri pe o temă romantică sau exotică, ceva în sensul *Povestirilor lui Hoffmann* sau *Sheherezadei* sau *Balului mascat,* dar într-un gen deosebit, nu prea ştia nici el să spună ce înţelegea prin „gen deosebit", dar stăruia ca *rolul principal* să-l joace Leana. Şi, cum era de aşteptat — dar asta n-a aflat-o lumea — Leana a refuzat. Le-a spus că nu poate cînta decît ce ştie şi aşa cum ştie ea. Că în nici un caz nu acceptă să se costumeze, nici să poarte mască, pentru că ea nu e artistă de operă, ea nu poate să facă decît ce-a apucat : să cînte prin cîrciumi.
— Şi probabil că a mai adăugat ceva, îl întrerupse Bărăgan cu o prefăcută naivitate. Le-a mai spus că n-o cheamă Leana, dar că aşa a fost ea blestemată, să cînte prin cîrciumi...
188-
Hrisanti întoarse brusc capul şi-l privi cu mirare.
— Dar de unde ştii de asta ? îl întrebă. Astea le spunea Leana la „Floarea-soarelui", acum aproape douăzeci de ani.
< — Toată lumea le ştie, continuă Bărăgan zîmbind. Şi mulţi pretind că au auzit-o şi ei, cu urechile lor.
— In orice caz, reluă Hrisanti, de data aceasta Leana nu s-a mai lăsat înduplecată. Şi curînd după aceea s-a dat la fund. A dispărut.
I — S-a pus la adăpost, repetă Bărăgan cu melancolie. A ghicit ce ne-aşteaptă.
Hrisanti ridică din umeri şi se aşeză pe fotoliu. ; — Nu ştiu, spuse. S-ar putea să ne pomenim într-o bună zi cu ea, în cine ştie ce circiumă necunoscută. Dar dacă nu reapare într-

un an, doi, îi va fi greu. S-au schimbat oamenii, s-au schimbat şi gusturile. Va trebui s-o ia iarăşi de la început. Dar va mai putea ajunge atît de sus cît ajunsese ultima oară ? După părerea mea, a trecut de patruzeci şi cinci de ani, şi poate se apropie de cincizeci. Va mai putea începe *încă o dată* la cincizeci de ani ? r — O femeie ca ea poate începe oricînd, spuse Cladova.

— Nu, nu-ţi vorbeam de Leana ca femeie, continuă Hrisanti cu o neaşteptată oboseală în glas. Mă gîndeam la ea ca *artistă.*

Rămase o clipă pe gînduri, cu paharul la buze, parcă nu s-ar fi putut hotărî să soarbă.

— Poate mă înşel, adăugă absent. Poate voiam să spun altceva... începu s£ us ne gînduri.

Cînd ajunse în *hal* ~~^ -•■

lumina, apoi se apropie Qc . * catalană. Nu era departe ; trebu^ cu oglinzi, către care păreau că se îndrea^ ile, şi să traverseze apoi coridorul care conducea la c*._ Adrian porni, cu pasul repede, dar, trecînd pe lîngă scaunele ispititor aranjate în jurul unei măsuţe, se răzgîndi şi se lăsă să cadă într-unui din fotolii. Răsuflă adînc, parcă cuprins deodată de o blîndă oboseală, apoi închise ochii. Dar lumina aceea artificială, deşi nu părea puternică, pătrundea şi prin pleoape, silindu-l să rămînă treaz, şi după cîteva clipe deschise ochii. în fotoliul din faţa lui, un bă-

189

trîn îi zîmbea. Nu-l văzuse venind, şi Adrian privi mirat în jurul lui.

— Ceilalţi au plecat la bar, spuse bătrînul, continuînd să zîmbească. Eu mai aştept.

Şi-i arătat ţigara de foi, de-abia începută.

— Mă duceam spre Sala catalană, începu Adrian, pre-gătindu-se să se ridice. Dar acum mă întreb dacă mai merită osteneala. Deşi...

Se întrerupse şi se aşeză din nou în fotoliu. Apoi îşi privi concentrat tovarăşul, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască.

— Deşi, continuă, cînd adineaori, în ascensor, am auzit pentru întîia oară de pictor, de artistul laureat, am simţit cum mi se fac semne. *Semne,* repetă el, subliniind cuvîntul, şi, vă asigur, nu mă înşel niciodată : le simt şi le presimt de departe, deşi nu le înţeleg numaidecît, vreau să spun, nu le descifrez pe loc mesajul. Pentru că, domnul meu, continuă însufleţindu-se deodată, vă mărturisesc că mă aflu într-o situaţie cu totul singulară : ştiu că mă aşteaptă aici cineva, *aici,* într-una din sutele de camere ale acestui hotel, mă aşteaptă cineva, necunoscut, cu care am vorbit sumar la telefon, care mi-a fixat întîlnirea astăzi, la 4,30, şi al cărui nume nu mi-l pot reaminti. Ştiu doar că este un nume *care nu ascunde nimic...*

Se opri tot atît de brusc şi căzu pe gînduri.

— Sala catalană ? întrebă bătrînul. Cred că am văzut-o şi eu. Nu poate să fie departe, adăugă, îndreptîn-du-şi privirile către oglinzi.

— Ştiu unde e, reluă Adrian. Şi mi s-a vorbit şi de o vitrină în care sînt expuse diferite obiecte ale pictorului laureat. Mă veţi întreba de ce mă interesează pe mine, *poet,* obiectele unui pictor. E greu să vă explic, pentru că, deocamdată, simpatia aceasta constituie şi pentru mine o taină, un mister. Dar am simţit că mi se fac semne, şi am simţit asta în ascensor, cînd o frumoasă doamnă mi-a vorbit de pictor, de certitudinea lui — dar poate că e mai mult decît o certitudine, poate că e o legendă — în sfîrşit, de proverbiala lui butadă că, într-un ascensor, ori urci, ori cobori, e *acelaşi lucru,* căci numai direcţia variază. Dar asta, evident, nu este adevărat, sau, cel puţin, nu este adevărat sub forma în care mi-a fost transmisă mie. E drept, şi Heraclit a spus ceva în acelaşi sens, dar...

190

ok iiurerupse am nou şi zimm amar, urmărind cu ochii 1 un rotocol de fum înălţindu-se molatec deasupra lor.

— Ce e teribil în arnenzia unui poet, reluă după o lungă j tăcere, este faptul că, pe măsură ce memoria personală

dispare, o altă memorie, i-aş spune culturală, răzbeşte din adîncuri, şi dacă un miracol nu intervine, pînă la urmă îl stăpîneşte complet. Domnul meu, rosti cu gravitate, sînt ameninţat să fiu redus la *cultură,* să devin un ins eminamente cultural ! Şi nici nu îndrăznesc să-mi închipui ce s-ar putea

întîmpla mai tîrziu, cînd chiar şi memoria culturală se va elibera de matca ei istorică şi voi rămîne *om în general...* Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie ? o întrebă, coborînd uşor glasul.
— Vorbeaţi de Heraclit...
— Exact. Mă refeream la acel fragment în care Heraclit afirma că „drumul în sus şi drumul în jos sînt, de fapt, unul şi acelaşi lucru". Evident, citisem şi eu, ca toată lumea, fragmentele lui Heraclit, *dar cînd ?* în prima tinereţe. Şi vă asigur că ieri, alaltăieri, nu aş fi putut să reproduc fragmentul, şi poate nici nu mi-aş fi amintit că Heraclit a spus aşa ceva... Dar astăzi, în timn ce nu reuşesc să-mi amintesc un nume atît de simpli '" important pentru mine — numele celui care
ca să-mi transmită un mesaj — astăzi, domr trebaţi-mă ce vreţi, din tot ce-am citit, şi v toate pe de rost...
— Totuşi, spuse bătrînul răsucindu-şi trabucul *».. "[1] degete şi privindu-l de foarte aproape, totuşi nu văd legătura. Legătura între Heraclit, persoana care v-a dat întîlnire aici şi vitrina de lîngă Sala catalană.
Adrian îl ascultase cu emoţie.
— Aveţi dreptate ! exclamă după o lungă tăcere. Aveţi perfectă dreptate, şi vă mulţumesc că. poate fără să vreţi, m-aţi ajutat să prind din nou firul. Pentru că undeva, nu ştiu cînd, probabil cînd mi-am dat seama că am în-tîrziat şi i-am spus şoferului să mîne mai repede, *s-a rupt firul.* Şi cînd doamna din ascensor a adus vorba de pictorul laureat şi de vitrina de lîngă Sala catalană, eram gata-gata să prind din nou firul, dar s-a întîmplat ceva şi iar s-a rupt. Dar acum, dumneavoastră, şi nici nu ştiu cum să vă mulţumesc, dumneavoastră aţi ghicit că *este* o legătură, deşi mărturisiţi că *n-o vedeţi.* Dar poate am s-o descopăr eu...
191
arepia noîârit către rotonda cu oglinzi.
La capătul *hall-ului* îl întîmpina un grup masiv de Invitaţi, ieşind gălăgioşi dintr-o sală învecinată. Adrian voi" să-i lase să treacă, dar după citeva minute îşi pierdu răbdarea şi, cerîndu-şi scuze, îşi făcu loc printre ei. Se trezi dincolo de rotonda cu oglinzi şi rămase o clipă nehotă-rît. în faţa lui se întindea un alt *hali,* cu acelaşi covor gros, roşu-aprins, cu aceleaşi fotolii şi măsuţe joase. Doar lumina părea aici mai puţin obositoare. Adrian căută din ochi un *piccolo.* Cînd îl zări şi se îndreptă spre el grăbind pasul, îl auzi strigînd : „Domnul Orlando !" şi se opri emoţionat, asteptînd să i se potolească bătăile inimii. „Domnul Orlando !" mai strigă o dată *piccolo* şi se îndreptă spre una din săli, cea cu uşile larg deschise. Adrian îl ajunse din urmă.
— Cine îl caută pe domnul Orlando ? întrebă. *Piccolo-ul* îl privi cu un zîmbet secret, amuzat, apoi
şopti.
— Nu pot să vă spun. E o surpriză.
Adrian îl bătu pe umăr şi-l lăsă să plece. Dar, de departe încercînd să nu se trădeze, îl urmărea. Auzindu-se strigat, un bărbat între două vîrste, cu ochelari *pince-nez* şi figura severă, închise dosarul pe care-l citea şi, ridicîn-du-se plictisit din scaun, întrebă :
— Ce s-a mai întîmplat şi de data asta ? Ce s-a mai întîmplat ?
— Domnul Orlando, şopti *piccolo,* zîmbind misterios. Sînteţi aşteptat.
Orlando îl urmă morocănos. Grăbind pasul, Adrian se apropie de el.
— îmi daţi voie. începu, n-am avut onoarea să vă fiu prezentat, dar cred că e la mijloc o eroare.
Orlando îşi continuă mersul fără să întoarcă capul, ca şi cum nu l-ar fi auzit.
— într-un chip destul de misterios, reluă Adrian, am fost introdus într-un circuit care mi-a fost comunicat la recepţie, dar desigur din eroare. E drept, i-am spus că aveam întîlnire la 4,30.
Orlando se opri, îşi potrivi ochelarii şi-l privi lung fără expresie.
— Ce este cu 4,30 ? întrebă. Cine ţi-a spus de 4,30 ?
192
, eu puvtfsie lunga *i* Lungă şi tragică.

Orlando îl mai privi, pătrunzător, ap6i îşi reluă mersul.
— Vino cu mine, spuse.
— Aş veni cu cea mai mare plăcere, se scuză Adrian, întovărăşindu-l, dar tocmai căutam Sala catalană, voiam să examinez vitrina.
— Ai s-o examinezi mai tîrziu, îl întrerupse Orlando fără să se întoarcă. De unde ştiai de 4,30 ?
— Asta a fost ora pe care mi-a fixat-o.
— Cine ? întrebă surprins Orlando, oprindu-se din mers.
— Ah, daca aş şti ! exclamă Adrian. Dacă aş izbuti să-mi amintesc numele ! Era un nume foarte simplu, cum să vă spun ? Simplu. *Prea simplu chiar.* Poate că de aceea mi-a scăpat din minte. Dar m-a impresionat vocea, n-am să uit niciodată vocea aceea clară, senină, fără nici un fel de patos, şi totuşi gravă, *urgentă.*
Orlando îl privea bănuitor, umezindu-şi încet buzele.
— Şi mesajul, continuă Adrian, tot ce mă lăsa să înţeleg că are să-mi transmită astăzi, la 4,30.
— Ce fel de mesaj ? îl întrerupse din nou Orlando, coborînd uşor glasul şi trecîndu-şi dosarul dintr-o mină în cealaltă.
— Ah, dacă aş şti, dacă aş şti ! repetă Adrian, cuprins parcă de deznădejde. Ştiu doar că mă privea direct, şi ne privea direct pe fiecare din noi în parte, pe dumneavoastră, pe doamnele din ascensor, pe venerabilul bătrîn de la recepţie, ne privea pe toţi...
Orlando îşi potrivi nervos ochelarii, apoi se întoarse către *piccolo,* care îl aştepta la cîţiva paşi.
— Cine ai spus că mă cheamă ? îl întrebă. .
— Nu pot să vă spun. E o surpriză.
— Bine. Du-te şi spune-le să mă aştepte. Să mă aştepte cu surpriza.
Se apropie de Adrian, îi luă braţul cu o neaşteptată cordialitate şi-i şopti :
— Haidem la Sala catalană. Ce te interesează mai mult : fete ? băieţi ?
— In primul rînd, vitrina cu obiectele artistului. Şi vă spun asta cu deznădejde, aproape cu teroare. Este ultima mea şansă. Poate că mă aşteaptă încă.

lando.
— Ah, atunci, răspunse Adrian înălţînd resemnat din umeri, atunci nu mai e nimic de făcut. Deşi, deşi adăugă după cîteva clipe. Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles...
Intrară într-o sală nu prea spaţioasă, slab luminată,. care părea a fi bar, bodegă şi totodată cafenea. Orlando îl conduse direct către ultima masă din fund. îndată ce-l văzuse intrînd, barmanul se luă după el.
— Dă-ne ce ne trebuie, îi spuse Orlando fără să întoarcă capul.
îl lăsă pe Adrian pe canapea şi el se aşeză pe scaun. în faţa lui. Ii arătă dosarul.
— Ştii ce am aici ? întrebă zîmbind. Milioane. Iţi spun asta ca să ştii, să fii informat. Şi acum, spune, te ascult.
Adrian îl privea cu simpatie aproape cu căldură.
— De unde să încep ? întrebă.
— Ia-o de la început. De la începutul începutului. Adrian rămase cîteva clipe pe gînduri.
— Evident, în ceea ce mă priveşte, spuse, *începutul începutului* îl constituie revelaţia poeziei. Ce-am fost înainte de a fi poet nu mai mi-aduc aminte şi nici nu mă interesează. Probabil că am fost carnivor. Asta sînt şi acum, dar *ştiu* că *sînt* carnivor. Vedeţi diferenţa ?... Aşadar, cum vă spuneam, totul a început prin poezie.
— Ce fel de poezie ? îl întrerupse Orlando.
— Ei bine, continuă Adrian, aşa cum probabil aţi ghicit deja, trebuie să recunosc că, pentru mine, poezia e mai mult decît o tehnică mistică sau un instrument de cunoaştere. Poezia este prin excelenţă o metodă politică ; şi, din nefericire, este ultima metodă politică pe care o mai avem la îndemînă. Dacă nici ea nu reuşeşte, nu mai avem nici o speranţă. Dispărem sau ne

întoarcem acolo unde ne aflam acum multe sute de mii de ani. La un moment dat, Dumnezeu se va apropia de unii din noi, cei care vom mai rămîne treji şi ne va spune : *Messieurs, on ferme !*
Barmanul adusese o ceaşcă mare cu cafea şi un pahar pe jumătate plin, cu o sticlă de sifon alături.
— Nu ştiu ce este, spuse Adrian, umplîndu-şi paharul cu sifon, dar orice ar fi, e binevenit. Mi-e sete.
Bău fericit, închizînd pe jumătate ochii.
— Vino la subiect, îi spuse Orlando. Ce facem cu politica ?

— Dacă nici poezia nu reuşeşte, nu mai e nimic de făcut. Am încercat tot : religie, morală, profetism, revoluţie, ştiinţă, tehnologie. Am încercat, pe rînd sau împreună, toate aceste metode, şi nici una n-a reuşit. N-am putut schimba omul. Mai precis, nu l-am putut transforma în *om adevărat.* Dintr-un anumit punct de vedere — şi este singurul punct de vedere care mă interesează — am rămas aşa cum eram cînd Orfeu încă nu venise printre noi, printre lupi, mistreţi şi traci.
— Orfeu ? se miră încruntîndu-se Orlando. Orfeu din Infern ?
— Trebuie să precizez că nu mă refer atît la traci, cît la fiarele sălbatece. Vă aduceţi aminte,cum le-a îm-blînzit Orfeu, cîntîndu-le şi acompaniindu-se din harfă. Că a civilizat pe traci nu e atît de important. Mult mai important este faptul că a îmblînzit lupii, urşii şi mistreţii prin muzică şi poezie. Mai ales prin poezie, pentru că magia supremă o constituie verbul.
— Vino la subiect ! îl întrerupse Orlando.
— înţelegeţi la ce fac aluzie : fiarele sălbatece sînt oamenii în starea lor naturală şi, puteţi adăuga, vă invit chiar să adăugaţi, chiar şi oamenii în condiţia lor culturală. Tot sălbateci sînt, dacă n-au acces la *logos,* dacă, adică, n-au fost confruntaţi cu singura magie susceptibilă de a le schimba radical modul lor de a fi : magia verbului, poezia...
— Dar ce facem cu politica ? îl întrerupse din nou
Orlando.
— Trebuie să-i imblînzim. Şi traduc imediat : aştep-- tăm pe Orfeu, aşteptăm pe acel poet de geniu al cărui verb
va sili omul să se deschidă către spirit ; cu alte cuvinte, va precipita mutaţia pe care au rîvnit-o toate religiile şi toate filozofiile din lume. Cine îi va mai putea rezista, lui, poetului ? Vă întreb : ce mistreţ a mai putut rămîne el însuşi, mistreţ în toată firea, ascultîndu-l pe Orfeu ?
— Dar atunci, îl întrerupse Orlando, întinzînd mîna pe deasupra mesei şi apucîndu-l de braţ, atunci ce căuta el, Orfeu, în Infern ?
Adrian nu-şi putu ascunde un zîmbet de secretă satisfacţie.
— Mă aşteptam la întrebarea asta, o simţeam de mult apropiindu-se, pregătindu-se să-mi frîngă aripile. Pentru că, îngăduiţi-mi să. fiu sincer, o asemenea întrebare e

făcută să mă descurajeze, cum spuneam : să-mi frîngă aripile. Şi, din nefericire, nu sînteţi singurul ; chiar şi poeţii sînt obsedaţi de acest episod. Dar, credeţi-mă, este vorba de un simplu episod, e adevărat, patetic, dar şi destul de banal, un episod care, în orice caz, nu poate deveni exemplar pentru noi, cei din ziua de azi.
— Mă rog, îl întrerupse din nou Orlando, a fost sau n-a fost în Infern ?
— Evident c-a fost, dar de ce ? Ca să-şi salveze soţia, pe Euridice. E foarte frumos, e, cum spuneam, patetic, dar este doar o dovadă de dragoste conjugală. Cîţi din noi n-am face acelaşi lucru dacă am avea prestigiile lui la dispoziţie ? Dar, recunoaşteţi, Orfeu a coborît în Infern ca să salveze o *singură* fiinţă, şi încă o fiinţă mult iubită, pe propria lui soţie. Nici măcar n-a coborît pentru o necunoscută sau un ins oarecare, un bătrîn. sau un copil, mai ales un copil, căci în primul rînd copiii mor muşcaţi de şerpi. Dar Christos a coborît în Infern pentru toţi

oamenii, pentru toți cei care muriseră de la Adam încoace, milioane şi milioane de necunoscuți şi de necunoscute, a coborît în Infern ca să-i mîntuiască. Şi cu toate acestea, adăugă cu gravitate şi melancolie, nici creştinismul, Biserica lui Christos, n-a izbutit să schimbe oamenii. De ce să mai vorbim, atunci, de Orfeu în Infern ? E un simplu episod care nu-mi revelează nimic. Şi ştiu şi de ce nu-mi revelează nimic : pentru că poetul nu e implicat în acest *descensus ad Inferos.* în timp ce Orfeu în Tracia, Orfeu printre lupi, urşi şi mistreți...
— Unde vrei să ajungi ? îl întrebă Orlando bănuitor, aproape cu teamă.
—- Mă întorc de unde am plecat. Vă spuneam că aşteptăm poetul, că asta e ultima noastră speranță. Poetul, repetă Adrian cu fervoare, mai mare decît Eschil, şi Shakespeare, şi toți ceilalți laolaltă. Profet şi taumaturg în adevăratul sens al acestor cuvinte, adică în sensul lor *politic.*
Aşează paharul gol pe tavă şi căzu pe gînduri.
— Şi acum, vino la subiect, îl trezi Orîando. De unde ştiai de întîlnirea de la 4,30 ?
— De la 4,30 ? întrebă Adrian privindu-l turburat. Nu. Eu vă vorbeam de poetul pe care-l aşteptăm şi de misiunea lui politică,
19Q
— i-.asa astea, 11 întrerupse neraoaator urmnao. jyii-âi spus în *hali* că ai venit aici pentru că aveai o întîlnire cu un necunoscut. O întîlnire fixată pentru 4,30.
Adrian îl ascultase concentrat, cu mîna dreaptă la tîmplă.
, — Evident ! evident ! exclamă. Acum îmi aduc foarte bine aminte şi vă mulțumesc că m-ați ajutat să recuperez acest amănunt care, din motive încă misterioase pentru mine, pare a fi deosebit de important.
Orlando îl privi cîtva timp nehotărît, apoi insistă :
— Şi cu toate acestea, adineaori, în *hali,* mi-ai vorbit de o întîlnire la 4,30, cu un necunoscut, al cărui nume îl uitaseşi, dar care te chemase special ca să-ți transmită un mesaj. Un mesaj care...
— Evident ! îl întrerupse Adrian cu exaltare. Acum îmi aduc perfect de bine aminte. O voce extraordinară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi-mi spunea : „Inutil să-ți explic toate acestea la telefon, dar o să stăm pe îndelete de vorbă". Evident, am înțeles imediat: era vorba de un mesaj...
— Ei bine, asta te întreb şi eu. Despre ce mesaj era vorba ?
— Nu mi l-a spus, dar bănuiesc că l-am ghicit. Ni se adresa nouă, tuturora, mai precis : ni se adresa fiecăruia din noi în parte, fiecărui mod specific de a fi. în cazul meu, bunăoară, se adresa poetului...
— Dar de unde ştia el că eşti poet ? îl întrerupse Orlando. De unde ştia el că eşti poet înainte de a te cunoaşte ?
Adrian îl privea adînc, concentrat, ca şi cum s-ar fî trudit să-l înțeleagă.
— Cum să vă spun ? începu el tîrziu, turburat. Nu existam, pentru el, decît în măsura în care eram poet. Căci nu am altă identitate. Ce l-ar fi putut interesa pe el — de fapt, ce te-ar putea interesa pe dumneata sau pe oricine altul — ce sînt eu *în afară* de poet ? Şi, în primul rînd cum am putea şti cine sînt cînd nu sînt poet ? Cum am putea cunoaşte ceva care nu aparține sferei cunoaşterii ? Este ca şi cum m-ai întreba ce gîndeşte acum ficatul sau rinichiul meu. Există un singur răspuns posibil : aceste foarte utile organe nu gîndesc nimic. Îşi văd doar de treaba lor, de o importanță capitală pentru mine, dar care n-are nimic de-a face cu gîndirea. Din fericire, adăugă zîmbind împăcat.
197
Ochelarii şi începu să-i şteargă migălos cu batista.
— Eşti dat dracului !, spuse cu o vădită satisfacție. Dar să ştii că nici Orlando nu se lasă mai prejos. Hai cu mine, că ni-aşteaptă o surpriză...
— Care e ? îl întrebă.

Băiatul întinse brațul şi i-o arătă. Femeia înainta încet, pe gînduri, şi oarecum la întîmplare, parcă n-ar fi ştiut încotro să se îndrepte. La răstimpuri întorcea brusc capul, ca şi cum s-ar fi trezit sau i s-ar fi părut că se aude chemată.
— Nu, n-o cunosc, spuse bătrîna. Dar de ce credeai că o cunosc ?
Băiatul îşi mişcă încurcat, de mai multe ori, sprînce-nele şi apoi îşi aşeză cuminte amîndouă mîinile pe genunchi.
— Se plimbă pe aici, pe lîngă noi, de o jumătate de ceas. Credeam că te cunoaşte, dar nu îndrăzneşte să se apropie pentru că te vedea citind...
Bătrîna îi căută ochii, îl privi adine şi zîmbi.
— Cu alte cuvinte, te plictiseşti.
— Da, mărturisi băiatul, susținîndu-i privirile.
— Spune drept, cînd ai băgat de seamă că doamna aceea se tot plimbă pe lîngă noi ?
— Cînd am văzut că se întoarce a treia oară şi parcă ar fi venit direct către noi. Dar te vedea citind mereu şi nu îndrăznea...
— Nu, n-o cunosc, repetă bătrîna.
Luase revista în mînă, dar se răzgîndi şi o aşeză alături, pe canapea.
— Şi-acum, îl întrebă, zîmbind, după ce-şi mai privi o dată ceasul, cum vrei să ne distrăm ? Pentru că mai avem de aşteptat încă cel puțin douăzeci de minute...
Femeia se oprise în fața vitrinei.
— Nu, nu e asta, auzi pe cineva în spatele ei. Nu e vitrina artistului laureat...
— Dar, în fond, despre ce este vorba ? de ce-i spune artistul laureat ?

— Era un pictor. A venit aici, demult, pentru cîteva zile, şi a rămas. Nu se mai îndura să plece. îi plăcea să se plimbe cu ascensorul. Pentru că, afirma el, ori spui „jos", ori spui „sus", ori urci, ori cobori este totuna...
— Evident, interveni altcineva, n-a rămas mult. L-au evacuat. Dar i-au păstrat lucrurile...
Femeia se depărta încet, dar după cîțiva paşi întoarse ca din întîmplare capul şi privi grupul care rămăsese încă în fața vitrinei. Zîmbetul care-i luminase fața o clipă i se stinse şi-şi reluă plimbarea.
După ce se mai întoarse o dată în primul salon, şovăind în fața vitrinelor, se îndreptă hotărîtă către ascensor şi apăsă pe buton. Cîteva clipe în urmă, uşa ascensorului se deschise, şi era gata să intre, cînd auzi şoapte precipitate în spatele ei. Femeia deschise repede poşeta şi, ca şi cînd şi-ar fi dat seama că a uitat ceva, se întoarse brusc, îndreptîndu-se grăbită spre bar. Privi ca din întîmplare femeia palidă, cu un mic şorț verde, care-şi stăpînea anevoie emoția, şi tînărul care-i vorbea în şoaptă, agitat. Alături, un bărbat înalt, cu o figură severă, îşi ținea amîndouă mîinile la spate, silindu-se să privească drept înaintea lui.
întovărăşindu-l, Adrian continua să-i vorbească :
— Mă leagă de dumneata admirație şi recunoştință, pentru că m-ai ajutat să recuperez poate ce-a fost mai important : întâlnirea şi mesajul. Să reconstituim, deci, esențialul : dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelență o tehnică politică, şi dacă poetul adevărat, pe care-] aşteptăm, este — şi nu poate să fie decît asta — un nou Orfeu în Tracia, mesajul de care vă vorbeam mă priveşte în *primul rîncl pe mine...*
Orlando se opri în fața unei uşi masive şi, punîndu-şî degetul la gură, îi făcu semn să tacă.
— Pentru că, continuă Adrian în şoaptă, în acest habitat, după cit ştiu, numai eu sînt poet. Cu alte cuvinte...
Dar Orlando îl dădu prietenește la o parte şi-şi apropie urechea de uşă. Ascultă cîteva clipe, apoi o deschise cu multă luare-aminte. Surprins de întunerecul şi tăcerea din sală, făcu un pas şi strigă :

— *II Comandante !*

Atunci se auzi, foarte încet, ca venind de departe, o orchestră, şi în sală, în mai multe părți deodată, începură să pîlpîie lumini "palide, parcă de luminări şi de vetuste lămpi cu gaz,
— Cu alte cuvinte, reluă Adrian, apropiindu-se din nou de Qrlando, numai unul ca mine, un poet conştient de misiunea politică a poeziei e susceptibil să înțeleagă mesajul...
— *II Comanăante !* strigă încă o dată Orlando.
Orchestra se auzea acum mai desluşit şi lumina candelabrelor creştea lin, dar încontinuu, lăsînd să se vadă o mare sală de bal, o estradă şi nenumărate mese, în jurul cărora aşteptau, tăcute, parcă adormite în scaunele lor de epocă, figuri excentric costumate. Adrian privi fascinat în jurul lui.
— Admirabil ! exclamă el, îndreptîndu-se agale spre estradă. Admirabil ! Aşa cum a fost şi aşa cum o să mai fie...
Un bărbat scund şi brun, tînăr încă şi neaşteptat de agil pentru proporțiile lui, venise aproape alergînd din fundul sălii.
— Ce-i asta ? îl întrebă Orlando. Ce v-a apucat ?
— Surpriza. Veneția, Casanova, *li ballo in maschera.*
— Nu-mi place, făcu Orlando, schimbîndu-şi dosarul în cealaltă mînă. Sînt enervat. N-a venit, adăugă coborînd glasul. Şi nici un semn, nici un telefon...
— N-a venit ? repetă în şoaptă IZ *Comandante.* întoarse capul şi-l căută cu ochii pe Adrian.
— Nu e el, continuă nervos Orlando. Şi nici măcar nu ştiu cine e. Se preface, se ascunde. Spune că e poet, dar vorbeşte tot timpul de politică. Şi totuşi ştie ceva. Ştia de întîlnire...
II Comandante întoarse din nou capul către Adrian. îl zări apropiindu-se de un grup de lîngă estradă.
— Vasăzică ştia, repetă, zîmbind cu înțeles.
■ — Pă-i ce trebuie, reluă Orlando, şi vezi dacă afli ceva.
— Ce-i place ? fete ? băieți ?
— Dar cine poate să ştie ? Vorbea de Orfeu. încearcă să afli ce-i cu el, adăugă, coborînd şi mai mult glasul. Dar fără *super* şi fără *extra.* Mi-e simpatic şi pare deştept. Păcat că nu ştie ce vrea. Spune că-i poet,
200
La mese se aprinseseră acum lămpi minuscule de dife-l rite culori, şi figurile mascate păreau eă încep să se învio-ijreze. Orlando îşi trecu din nou dosarul dintr-o mînă în «.cealaltă şi porni, fără chef, către estrada unde se oprise lyVdrian. Văzîndu-l apropiindu-se, muzicanții, îmbrăcați şi iei în costume venețiene, se ridicară în picioare, şi cîteva ttelipe în urmă sala se însufleți brusc. Măştile din jurul merselor începură să vorbească toate deodată, femeile izbucneau pe rînd în rîs şi, din mai multe părți, perechi extra-fivagant costumate se ridicau cu meticuloasă eleganță, pre-*j* gătindu-se de dans.
!'-; — Spune-le să cînte mai încet, spuse Orlando, şi să > facă mai puțin zgomot. Sînt enervat !
<k *II Comandante* porni alergînd către orchestră, ridicînd amîndouă brațele în aer şi lăsîndu-le de mai multe ori în jos, din ce în ce mai lent.
— *Piano ! Piano !* strigă el.
Perechile care se apropiaseră de parchet, aşteptînd semnalul îl priveau întrebătoare.
■— *Allegria, ma non troppo !* şopti II *Comandante,* strecurîndu-se cu agilitate printre mese.
Apoi se apropie de Adrian, chiar în clipa cînd Orlando îi luase brațul.
— *Maestro !* începu el cu brio.
— Nu te mai osteni, îl întrerupse Orlando. I-ara explicat tot. Dă-ne ce ne trebuie.
II Comandante îi întovărăşi pînă la masa unde-i aşteptau intimidate trei tinere femei mascate, apoi dispăru.
— Ar putea fi aceleaşi, spuse Adrian, înclinîndu-se şi sărutîndu-le ceremonios mîna. Căci, după cum se vede, măştile, deşi diferite, *sînt aceleaşi.* Ca să le identific, mai am la îndemînă un mjloc, unul singur : *o întrebare.* Dar încă n-am s-o pun... Pentru că, în fond, ce fel de identitate aş descoperi ? Cea care mă interesează pe mine e aceeaşi, sub orice mască.
Fetele începură să rîdă, oarecum stingherite, privin-du-se una pe alta, şi, pe furiş, privind spre Orlando, care părea abătut, cufundat în gînduri. Adrian rîse şi el, cu poftă, foarte bine dispus, parcă veselia fetelor ar fi fost irezistibilă şi molipsitoare.
— Sînteți, aşadar *aceleaşi,* spuse, şi atunci nu mai mă repet. Continui deci de unde m-am oprit cînd am fost în-
201
trerupt de amabilul nostru amfitrion. Dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelență metodă

politică, şi este ultima metodă politică pe care o mai putem încerca, poezia este într-un anumit fel o soteriologie, o doctrină a salvării, în acest caz, întîlnirea de astăzi echivalează, pentru mine — şi, repet, numai *pentru mine,* care sînt poet — echivalează cu o revelație.
II Comandante se întoarse, urmat de trei chelneri costumați, purtînd imense tăvi de argint, încărcate cu sticle şi pahare de felurite mărimi şi culori.
— Ascultă aici, îi spuse Orlando. Ascultă, că e interesant.
— Nu vă speriați de cuvinte, continuă Adrian. Nu orice revelație trebuie să semene cu revelațiile pe care le cunoaştem din cele două Testamente. Revelația adresată unui poet, bunăoară, poate rămîne pentru toți ceilalți incomprehensibilă.
Tăcuți, chelnerii se apropiau de fiecare cu o altă sticlă şi le umpleau paharele. *II Comandante* părea gata pentru un toast, dar Orlando îl privise scurt, şi atunci se mulțumi să spună :
— *Salute !*
— *Salute !* repetară fetele.
— Nu ştiu ce e, spuse Adrian, dar orice ar fi e binevenit. Mi-e sete !
Sorbi la început cu măsură, apoi bău spornic şi goli paharul. Orlando întoarse capul către cele cîteva perechi care dansau parcă absente, căci orchestra se auzea acum în surdină, iar la mese toți vorbeau în şoaptă, privind pe furiş către masa lor.
— Ce plictiseală ! exclamă deodată, întorcîndu-se către *II Comandante.* Unde i-ai găsit ? Veneau de la vreo înmormîntare ?
II Comandante se sculă brusc şi, de departe, făcu semn orchestrei ridicîndu-şi şi tremurîndu-şi energic brațele. Apoi trecu printre mese, şoptind.
— *Allegria ! Allegria !*
De pretutindeni perechile se ridicară speriate, îndrep-tîndu-se cu grabă spre parchet, iar cei rămaşi începură să rîdă şi să vorbească tare, să-şi mişte scaunele.
— Extraordinar ! exclamă fermecat Adrian, după ce una din fete îi umplu din nou paharul. Extraordinar şi

peste putință de înțeles. Căci sînt *aceiaşi* şi *aceleaşi,* şi fac ■ asta de mii de ani, poate de zeci de mii de ani ! E un mister că nu-şi aminteşte nimeni. Sau poate nu e un mister, adăugă, apropiindu-şi paharul de buze, poate e numai un miracol.
— Lasă astea, îl întrerupse Orlando. întoarce-te la subiect. Vorbeai de întîlnirea de astăzi. Spuneai că era de o mare importanță, că era o revelație. De ce ?
— V-am spus de ce : pentru că întîlnirea făcea posibilă transmiterea unui mesaj.
II Comandante tocmai se aşezase pe scaun şi apucase paharul.
— Ascultă aici, îi atrase atenția Orlando. Ascultă, că acum devine interesant. Vorbeşte de mesaj. La întîlnirea de astăzi, spune, aştepta un mesaj. înțelegi ? La 4,30 *aştepta un mesaj.*
— Un mesaj ? repetă încurcat *II Comandante.* De la cine ?
Adrian îl privi o clipă, cercetător, apoi apucă paharul şi bău îndelung, parcă ar fi încercat să amîne răspunsul.
— Nu ştiu dacă m-am făcut înțeles, începu el tîrziu. Un mesaj presupune un mesager, iar mesagerul e trimis întotdeauna de *altcineva...*
— Asta vreau să ştiu şi eu, îl întrerupse Orlando, pier-zîndu-şi răbdarea. De cine ?
— Trebuie să existe un răspuns pentru fiecare din noi, continuă Adrian. Nu ştiu în ce măsură răspunsul pe care-l voi primi eu va fi valabil şi pentru dumneata...
— Lasă astea, îl întrerupse din nou Orlando. Dacă e valabil sau nu, am să-ți spun eu mai tîrziu. Deocamdată, spune-ne *cine* l-a trimis şi *de ce ? De ce* la 4,30 ?
Fredonînd, schițînd mişcări de dans şi bătînd ritmic din palme, mai multe măşti se apropiau de masa lor, dar Orlando apucă brusc dosarul şi, fîlfîindu-l amenințător, le făcu semn să se depărteze.
— La 4,30 ? repetă Adrian, frecîndu-şi fruntea. într-adevăr, de ce la 4,30 ? Trebuie să existe

un răspuns. Dar, ca să-l găsesc, trebuie mai întîi să identific pe ce-*lalt,* pe cel care se află înapoia mesagerului. înțelegeți la ce fac aluzie, adăugă, întorcîndu-se către vecinele lui. Ca să folosesc limbajul teologic — şi precizez că-l folosesc numai ca *limbaj,* căci altminteri teologia mi-e indiferentă şi poate chiar inaccesibilă — ca să folosesc limbajul teo-

logic, nici mesajul, nici purtătorul lui, mesagerul, nu te pot mîntui. Mesagerul te *trezeşte* numai, te pregăteşte să descifrezi sensul *personal* al revelației care este pe cale să ți se facă...-
In acea clipă uşa se deschise şi un bărbat înalt se opri în prag. îşi ținea mîinile la spate şi începu să cerceteze sala cu" privirile, corect, fără grabă. Adrian îl privi mirat, încruntîndu-se, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască. Omul se îndreptă spre masa lor, hotărît şi totuşi cu discreție. Cînd ajunse, se aplecă spre urechea lui Orlando şi-i şopti cîteva cuvinte.
— *Piano ! Piano !* exclamă *II Comandante,* ridicîn-du-se brusc şi îndreptîndu-se, aproape în fugă, spre orchestră. *Piano !*
Nedumerite, cîteva perechi se opriră brusc şi se aşezară, tăcute, la mese. Dar cele mai multe îşi continuară dansul depărtîndu-se lent, şovăitor, îndreptîndu-se către colțurile întunecate.
— La douăzeci şi unu ? întrebă plictisit Orlando. Eşti sigur c-a fost la douăzeci şi unu ? Dar cine l-a pus să urce la douăzeci şi unu ? Aveam întîlnire la mine în apartament. Şi cînd am văzut că se face cinci şi nu mai vine, mi-am luat dosarul şi am coborît. Credeam că s-a oprit la bar...
Fetele îşi apropiară capetele şi începură să şoptească.
— *La Vedova,* auzi Adrian pe vecina lui din dreapta.
Apucă paharul plin şi începu să soarbă.
— Accident ! Şi tot la douăzeci şi unu !... i se păru că mai aude tocmai în clipa cînd *II Comandante* se întorsese, ştergîndu-şi fruntea cu batista şi zîmbind întruna.
— N-a fost nici un accident, interveni el, încruntîndu-se brusc. S-a oprit iar ascensorul între etaje, s-a oprit la douăzeci şi unu. Asta a fost tot...
Era gata să se aşeze pe scaun, cînd Orlando se ridică şi, fără să privească pe cineva, cu dosarul sub braț, se îndreptă spre uşă. *11 Comandante* se grăbi să-l ajungă din urmă. Urmărindu-i cu privirile, Adrian văzu uşa deschizîndu-se din nou. Femeia şovăi în semiîntunerec şi se lipi încet de perete. Brusc, Adrian îşi puse rnîna la inimă.
— *Chi e costui che senza morte Va per Io regno* delta *morta gente ?*
şopti el, întorcîndu-se către vecina lui.

': ^ Fetele îl priveau zîmbind, stingherite, neîndrăznind să rîdă. Orchestra, care cîntase ultimele minute în surdină, încetă.
— A început iar să se zbată, spuse Adrian, apăsîndu-şi palma pe inimă. *Mi se fac semne.* Dacă nu mai mă întorc, să nu vă neliniştiți. Nu mi se poate întîmpla nimic. Ca şi voi toți, sînt nemuritor...
Femeia îl privea apropiindu-se, cu un mare zîmbet luminîndu-i fața.
— Mă aştepți de mult ? îl întrebă. Am întîrziat. N-a fost vina mea.
Adrian se înclină, apoi făcu încă un pas, apropiindu-se mai mult de ea.
— Ce e mai curios, spuse, e că înțeleg limba. O înțeleg chiar foarte bine. Parcă aş cunoaşte-o de totdeauna...
Femeia continua să-l privească, zîmbind. -, — Este limba ta, Adrian. *i-* — Şi e curios că-mi cunoşti şi numele...
— Cine nu-l cunoaşte ? îl întrerupse ea cu emoție. De la „Floarea-soarelui" la „Platani", de la „Scrînciob" la „Albatros" şi „Dor mărunt", în grădini şi sub atîția arbori, în parcuri, pe străzi, după miezul nopții, cine nu-l cunoaşte numele tău, Adrian ?
Adrian continua să-şi țină mîna dreaptă sub haină, apăsînd-o pe inimă.
— îmi place să te ascult vorbind, spuse. Nu te înțeleg întotdeauna, dar simt că mi se fac semne. *Semne,* repetă coborînd uşor glasul, şi parcă vin de foarte departe...

— într-adevăr, de foarte departe, spuse femeia luîn-du-i mîna. Sînt obosită.
Se aşezară la cea dintîi masă, de lîngă perete. Adrian îşi trecu palma pe frunte, îşi frecă ochii, apoi, pe deasupra mesei, îşi plecă puțin capul, cercetînd-o.
— Mai spune ceva, începu el tîrziu. Vorbeşte. Vorbeşte-mi, îmi place să te ascult.
Femeia îşi apropiase pleoapele, parcă s-ar fi trudit să-şi amintească. Brusc, în şoaptă, începu să recite :
...Pe vîntiri ascult ' Orficul tumult*
**:;. Cînd şi-ardică struna*
 # Fata verde, Una...
205
Adrian întinse brațul pe deasupra mesei şi *o întrerupse :
— Eu le-am scris ? întrebă. Sînt versurile mele ?
— Nu. Le-a scris cel care a venit după tine. Dar le-a scris pentru tine, adăugă, căutîndu-i ochii şi privindu-l adînc. Le-a scris ca să-ți mulțumească. Pentru că înaintea lui tu scriseseşi „In curte la Dionis". îți mai aduci aminte cam începe „în curte la Dionis" ?
Parcă ar fi stat gata să recite, dar Adrian îi apucă emoționat mîna.
— Dar asta a fost demult, asta a fost la început. *La începutul începutului.* Şi nimeni n-a înțeles. N-au înțeles că poemul era scris sub semnul lui Orfeu, că era vorba de Dionysos, şi vesteam acolo beatitudinea fără nume, cînd vom fi toți lîngă el, alături de el, la curțile lui, ale împăratului, la curțile zeului...
Femeia îl asculta emoționată, silindu-se să nu-i scape privirile din privirile ei.
— Nu ştii cît a fost de greu, continuă Adrian. Zadarnic le explicam. Nimeni nu înțelegea că era vorba de Dionysos. Nu-ți mai aduci aminte de fata aceea frumoasă, căreia noi îi spuneam Leana...
— Nu mă cheamă aşa, şopti femeia. Oamenii îmi spun Leana, dar...
— „...dar pentru păcatele mele, continuă Adrian, am ajuns să cînt prin cîrciumi. Dar eu n-am fost făcută pentru asta..."
Femeia îi apucă mîna şi i-o sărută.
— Adrian, Măria ta. pentru tine n-am fost niciodată Leana...
Adrian se ridică turburat şi se apropie de ea.
— Eu ştiu cine eşti, şopti. Ştiam de mult că se va în-tîmpla aşa. Şi, te rog să- mă crezi, nu mi-e frică. Ştiam că un mesager e trimis întotdeauna de *altcineva.* Cînd vrei, am să te urmez. Nu mi-e frică. Dar înainte de a pleca, aş vrea doar să te mai întreb : versurile mele, Leana, *versurile mele, toate cîte au fost ?*
— Le auzi pe străzi, Adrian, le auzi în întunerec, după miezul nopții, în grădini şi în cîrciumi, pretutindeni unde m-ai trimis să le cînt...
— ...Toate cîte au fost, repetă emoționat Adrian, versurile toate, de la *începutul începutului...*
208
— Am făcut cum m-ai învățat, continuă Leana. Le-am împărțit. Le-am risipit. Mi-ai spus să le cînt noaptea...
— Numai noaptea, o întrerupse Adrian. Ca să-i îm-blînzim. Căci noaptea oamenii, şi numai unii din ei, mai pot fi îmblînziți. Dar, deşi le-ai cîntat nopțile, adăugă cu un zîmbet întristat, deşi le-ai cîntat noapte după noapte, n-au înțeles. Nu m-au înțeles.
— Acum te înțeleg. Şi dacă într-o zi ai să le spui cine eşti...
Parcă sleit deodată de puteri, Adrian se aşează pe scaun.
— Le-ai spus tu, şopti. Şi le-ai spus de atîea ori. Le-ai repetat atîția ani...
— Eu le-am spus doar ce m-ai învățat : că sînt îndrăgostită de tine, că eşti poet şi că te cheamă Adrian...
— Ce-aş mai fi putut adăuga altceva ? întrebă Adrian, ridicând brusc fruntea, ca şi cum ar fi încercat să-şi ascundă deznădejdea. Nu sînt decît asta. Şi niciodată n-am fost altceva decît asta

: Adrian, poetul pe care-l aştepta el însuşi, Adrian de care s-a îndrăgostit prea curînd, oh ! *prea curînd,* îngerul lui păzitor, îngerul Morţii.
Leana continua să zîmbească, lăsîndu-şi lacrimile să lunece, mari, fără grabă, la întîmplare.
— Pentru păcatele mele, şopti, aşa mi-a fost ursit. Am ştiut asta înainte de a şti altceva. Am ştiut că n-ai să fii fericit. Am ştiut că singurul om pe care-l voi iubi, îl voi iubi toată viaţa, şi va fi singurul pe care n-am să-l pot face fericit...
Adrian îi apucă repede mîna şi i-o sărută, păstrînd-o apoi între mîinile lui, mîngîind-o.
— Nu, iubirea mea, n-am vrut să spun asta. Cum aş fi putu fi ce sînt dacă n-aş fi fost fericit ? Şi cum aş fi putut fi fericit, dacă nu mă găseai tu, îngerul meu păzitor ? Dar acum, după ce mi s-au făcut atîtea semne, cum aş mai putea să *nu înţeleg ?* Ţi-am spus, iubirea mea : nu mi-e frică. Avea o voce clară, curtenitoare, fermă. Am înţeles de la început, dar m-am prefăcut că nu înţeleg. Şi a intervenit, ca de obicei, la început un lapsus, apoi altul, apoi amnezia, şi poate nu-mi părea rău, căci, uitîndu-i numele, uitasem şi mesajul. Dar acum înţeleg. Şi se întîmplă aşa cum am ştiut că se va întmpla. îngerul meu păzitor, tu, iubirea mea. Leana, tot tu vei fi şi îngerul Morţii...
Cu un efort, Leana se ridică de la masă şi, apropii n-du-se de el, îi luă braţul.
207
— Şi Îngerul Morţii, şopti, pentru că, atunci cînd ne ya fi dat, tot împreună o să plecăm...
Cu mare grijă, parcă i-ar fi fost teamă că s-ar putea prăbuşi, strîngîndu-i braţul foarte aproape de ea, îl conduse către uşă.
— Şi tot eu am să merg înaintea ta, adăugă în şoaptă, zîmbinu.
Adrian o urmase tăcut. Dar după cîţiva paşi se opri brusc şi, întinzînd cu teamă mîna, i-o trecu blînd pe obraji, ştergîndu-i lacrimile. Atunci dădu cu ochii de măştile care-i priveau, împietrite, de la mese, de la estradă.
— Ce se întîmplă eu ei ? întrebă turburat. De ce-au rămas aşa ? De ce ne privesc ?
Leana îl trase după ea, cu fermitate.
Adrian, Măria ta, *să nu te mai uiţi înapoi,* şopti apropiindu-şi buzele de urechea lui. Să priveşti tot înainte, că iar ne pierdem şi cine ştie dacă ne va mai fi dat să ne regăsim...
Deschise uşa. dar rămaseră amîndoi în prag, orbiţi de lumina puternică, uniformă, care se revărsa de nu înţelegeai Unde pe covoarele roşii.
— Ţi-am spus că nu mi-e frică, începu Adrian cu o voce clară, gravă. Spune-mi drept : asta trebuie să se în-tîmple *acum,* în cîteva clipe ? Sau poate s-a întîmplat deja şi nu-mi dau încă seama. Spune-mi drept : *am murit ?*
Leana îşi trecu mîna pe ochi, dar nu încercă să-şi şteargă lacrimile.
— Nu, şopti. Numai şoferul a murit. Dar, Adrian, *asta a fost demult! Demult!* repetă ea cu glas neaşteptat de ferm, căutîndu-i ochii şi privindu-l adînc, cu deznădejde, ca şi cum ar fi voit să-l trezească.
— Şi totuşi l-am văzut, continuă precipitat Adrian. *L-am văzut !* Mai mult decît atît...
— Nu trebuia să te uiţi înapoi, îl întrerupse Leana. Adrian, să *nu te uiţi niciodată înapoi.* Că, dacă te mai uiţi o dată înapoi, ne pierdem. Ne pierdem pentru totdeauna...
Înaintau anlîndoi tăcuţi, îndreptîndu-se spre rotonda cu oglinzi.
— Acum îmi aduc foarte bine aminte, începu deodată Adrian. Avea o voce clară, distinsă, curtenitoare,..
208
— Aşa ne plimbam amîndoi, îl întrerupse Leana, aşa călcam tot ca acum. pe covoare groase, într-un hotel ca
.; acesta şi ne ţineam strînşi unul într-altul şi-ţi spuneam ; „Adrian, ce importanţă pot avea toate acestea ? E destul] că te-am întîlnit, şi tu m-ai iubit, şi m-ai ajutat să-mi uit ' ursita învăţîndu-mă să cînt şi să spun versuri — şi, chiar . dacă iubirea aceasta a noastră va răzbate numai o vară,
va fi de-ajuns, îmi va fi de-ajuns..."

; — îmi aduc foarte bine aminte, continuă Adrian. Atunci, la Viena, ți-am mai spus : Leana, degeaba cîntă toți, cîntă după tine „în curte la Dionis". Nimeni n-a înțeles. Şi poate nici nu e vina lor. Căci nimeni n-a înțeles pînă acum adevăratul sens al mitului orfic. Mesajul lui Orfeu acesta a fost : că schimbarea omului, mutația lui
nu poate începe de sus, prin elite, *ci de foarte jos,* de la oamenii de rînd, cei care petrec noaptea în grădini şi în restaurante...
Leana se opri brusc şi, cuprinzîndu-l în brațe, îl sărută lung.
— Iubirea mea, şopti. E adevărat. Asta s-a întîmplat la Viena. *Ți aduci aminte...*
— ...Şi-ți explicam de ce e *atît de greu,* continuă Adrian, zîmbind. Pentru că, neînțelegînd sensul mesajului lui Orfeu, nimeni nu înțelegea că poezia este nu numai o so-
Iteriologie, dar şi o tehnică politică. Numai poezia ne mai
•poate mîntui, mai poate schimba omul...
′, — Iubirea mea, şopti Leana, strîngîndu-se aproape fie el.
: — Dar ştii ce i s-a întîmplat lui Orfeu. Ştie toată lumea. Ştiam şi eu asta, de mult. Şi, ți-am spus, nu mi-era frică. Aşteptam. Şi, acum cîteva zile, l-am auzit : avea o voce clară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi mi-a fixat întîlnirea, aici, astăzi, la patru treizeci...
— Nu, iubirea mea, îl întrerupse Leana. Astea s-au întîmpîat demult. *Demult!* repetă ea, strîngîndu-i brațul. Cînd ai avut accidentul şi ai scăpat ca prin minune. Adu-ți bine aminte. Ştiai că nu-mi place să aştept, şi *aveam în-Hlnire la* patru treizeci, şi multă vreme n-ai găsit taxi, căci începuse să plouă...
Adrian îşi desprinse încet brațul şi o privi adînc.
— Vasăzică, e adevărat, şopti.

— Da. E adevărat. Ți-am spus că aşa am fost eu blestemată. Am ştiut asta de cînd te-am întîlnit, Ți-am spus atunci că eşti frumos ca îngerul Morții. Şi tu ai zîmbit ; ai zîmbit numai. N-ai vrut să spui nimic. Ai ştiut şi tu, de-a-tunci. Ai ştiut cine îți va fi îngerul Morții.
— La patru treizeci, repetă Adrian.
— Da. A fost vina mea. Ştiai că nu-mi place să aştept. Te uitai mereu la ceas. Era tîrziu, se făcuse foarte tîrziu, dar tu îți spuneai : la patru treizeci. *Am o întîlnire la patru treizeci* .'... Aşa a fost, adăugă foarte încet. Aşa a început...
[1977]

IVAN

L-a zărit întîi Zamfira. Îşi trecu carabina în mîna stingă şi se apropie de el. îl atinse uşor cu vîrful bocancului.
— Trage să moară, spuse fără să întoarcă capul. Rănitul îi privea cu ochii foarte mari, deschişi. Era
tînăr, bălai, plin de pistrui, şi buzele îi tremurau necontenit, parcă tot s-ar fi trudit să zîmbească. Zamfira oftă adînc, apoi îngenunche lîngă el.
— Ivan ! îl strigă. Ivan !
Desprinse bidonul şi-l aproprie cu grijă de buzele rănitului. Darie se oprise în spatele lui. îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu mîneca tunicii.
— Trage să moară, spuse. Păcat de apă.
Cu o mişcare bruscă, speriată, brațul rănitului se desprinse de trup şi se zbătu în aer, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi căzu inert, şi degetele i se încleştară pe un bulgăre de pămînt. Căzuse prea departe de buzunar. Zamfira întinse mîna, scoase revolverul şi zîmbi.
— E pentru dumneavoastră, domnule elev, spuse. Poate îl păstrați ca amintire...
Darie îşi reaşezase casca. Apucă revolverul şi-l cîntări în mînă.
— Nu mai are gloanțe, spuse. Nu mai e bun de nimic. Se pregătea să-l zvîrle în porumbişte, dar se răzgîndi.
Continua să-l cîntărească în mînă, nehotărît. Iliescu îi ajunse din urmă. *

— Trage să moară, rosti rar, clătinînd din cap. Fără luminare, ca un dine. Ca şi ceilalți, adăugă coborînd
glasul.
21 lv"
3C&

surd, între bulgări, lingă brațul rănitului.
— Dacă vă e milă de el, spuse, mai bine împuşcați-l. Să nu se mai chinuie...
Făcu cîțiva paşi spre porumbişte, privind obosit în jurul lui, ca şi cum ar fi căutat un loc mai ferit de arşiță, să se odihnească. Dar se întoarse curînd, posomorit, cu țigara neaprinsă în colțul gurii.
— S-o luăm din loc, spuse.
Zamfira se ridicase în picioare, dar nu-şi desprindea privirile din ochii rănitului.
— Dacă am şti ruseşte, i-am cere să ne binecuvînteze, vorbi încet, parcă mai mult pentru sine. Aşa se spunea pe la noi : dacă te binecuvîntează cineva cînd trage să moară îți aduce noroc.
— Aşa am auzit şi eu, îl întrerupse Iliescu. Dar îți aduce noroc numai dacă te binecuvîntează cu inimă bună... Şi ăsta-i bolşevic...
— Orice-o fi, doar să te binecuvînteze pe legea lui, în limba lui...
întoarse capul spre Darie.
— Poate dumneavoastră, domnule elev, care ştiți atî-tea limbi...
Darie îşi aprinse țigara. Ridică descurajat din umeri, încercînd zadarnic să zîmbească.
— Nu ştiu. Acum îmi pare rău. Ar fi trebuit să învăț ruseşte... Se întrerupse, cu ochii la rănit, şi trase adine din țigară. Dar poate înțelege el, adăugă. Poate cunoaşte el alte limbi...
Şovăi cîteva clipe, apoi înălță din nou din umeri.
— încercați, domnule elev, îl auzi şoptind pe Zamfira, încercați, că poate înțelege...
Darie zvîiii țigara, se apropie neîncrezător, îi căută ochii apoi izbucni deodată, cu un glas uscat, înăbuşit :
— *Nous sommes foutus, Ivan ! Nous sommes des pau-vres lypes ! Save our souls ! Bless aur hearts, Ivan f Car nous sommes foutus !...*
Rănitul gemu stins, şi în acea clipă gura i se lumină deodată, parcă ar fi zîmbit. îi privi pe rînd, întrebător.
— *Blagoslovenlc !* strigă Zamfira îngenunchind lîngă el. *Boje, Christu !* Binecuvîntează-ne, Ivane...
îşi făcu cruce, cit putu mai încet, ridică ochii spre cer,
010
— Fă şi tu aşa, Ivan ! strigă. Fă cruce după mine. *Boje, Christu !...*
Apoi tăcu, şi toți trei îşi pironiră pjivirile pe fața rănitului, aşteptînd.
— Nu mă înțelege, oftă tîrziu Zamfira. Dacă i-am fi putut vorbi pe limba lui...
— Grijania lui de bolşevic, izbucni Iliescu printre dinți. Se preface că nu ne înțelege...
Darie întoarse capul şi-l privi, zîmbind încurcat.
— Dacă-l înjuri, cum o să te binecuvînteze ?
— N-are a face. Cînd omul trage să moară, nu mai înțelege şi iartă tot. îngenunche şi se apleacă uşor spre urechea rănitului. Iartă, Ivane, iartă ! şopti.
Atunci îşi dădu seama că nu-l mai privea şi, întoreînd capul, văzu cîinele, la cîțiva metri de ei, în marginea po-rumbiştii.
— E din sat, spuse Iliescu ridieîndu-se în picioare şi , fluierîndu-l prieteneşte. Trebuie să fie satul pe-aproape.
Era un cîine slab, hămesit, cu părul arămiu decolorat de praf. Se apropie sfios de ei, neîndrăznind să se gudure. Rănitul întorsese capul şi-l aştepta. Tremurul buzelor încetase brusc, şi fața arăta acum streină, împietrită.
— Dacă e bolşevic şi nu l-a învățat nimenea, n-are de I unde să ştie, vorbi Zamfira ridieîndu-se în picioare. Dar !,de Dumnezeu şi Isus Christos tot trebuie c-a auzit el, şi
cruce nu se poate să nu ştie să facă.
5 Se trase un pas înapoi şi-l strigă : „Ivan !" Apoi îşi ■ depărta cît putu mai mult brațele şi rămase aşa, nemişcat, % cu ochii la rănit.
— *Christu !* strigă din nou. Christos pe cruce. Fă şi tu cruce. Ridică trei degete în sus şi binecuvîntează-ne...

Fața rănitului se luminase din nou, înmuiată de un mare zîmbet. Cîinele se apropiase şi-i lingea mîna încremenită pe bulgărele de pămînt.
— Se preface că nu înțelege, spuse Iliescu, şi scuipă cu furie în lături.
Zamfira intră în porumbişte şi cîteva clipe în urmă se .-întoarse cu doi coceni.
f ~ — Ivan, strigă el căutîndu-i ochii, priveşte încoace,
fîlvan ! adăugă aşezînd cocenii de-a curmezişul în formă de
cruce. Priveşte bine şi adu-ți aminte. Asta e crucea lui
213
isus Uiînstos, Mîntuitorul îumii. Christos care a fost răstignit pe cruce. Acum înțelegi ? întrebă apropiindu-se şi arătîndu-i cocenii. Iți aduci aminte ?
Rănitul îi urmărise mişcările cu un neaşteptat interes, dar şi cu teamă. încercă să-şi ridice capul, dar gemu şi, de durere, închise ochii. Ii deschise după cîteva clipe şi zîmbi, văzîndu-l pe Zamfira aşteptînd acolo, în fața lui, cu cei doi coceni încrucişați.
;
— *Christu !* rosti el tîrziu. *Christu !*
— Minunea lui Dumnezeu ! şopti Zamfira îngenunchind din nou lîngă el şi punîndu-i mîna pe frunte. Ai înțeles ce te rugasem. Binecuvîntează-ne !...
— *Benis-nous, Ivan!* izbucni cu fervoare Darie. *Be-nis-nous, bless our hearts ! Tu t'envoles au Ciel. Au Paradis, Ivan, aupres du Dieu Pere. Aupres de la Vierge,* adăugă cu o bruscă, neînțeleasă oboseală în glas. Maică Preacurată şi pururea Fecioară Măria...
Rănitul îl ascultase tremurînd uşor. Apoi îşi roti ochii de la unul la altul. Nu mai îndrăzni să-şi ridice capul, dar îşi mişca acum degetele, parcă ar fi încercat să arate ceva.
— Măria ! izbuti el să rostească în cele din urmă, Măria...
— înțelege, şopti Iliescu.
îi urmări privirile şi văzu cîinele depărtîndu-se încet, cu capul plecat.
— Poate cunoaşte cîinele, adăugă. Poate o fi şi el din sat.
Rănitul începuse să şoptească, mişcîndu-şi tot mai nervos degetele închizînd la răstimpuri ochii, apoi deschi-zîndu-i brusc, parcă tot mai înspăimîntat că-i regăseşte acolo, lîngă el.
— Eu zic să încercăm să-l ducem pînă în sat, vorbi Zamfira.
Darie îl privi lung, neîncrezător. ' — Are să fie greu, spuse. Trage să moară.
— Ar fi păcat, că acum înțelege, spuse Iliescu, şi dacă ar mai duce-o un ceas, două, pînă în sat, poate ne bine-cuvîntează...
Cîinele se oprise la vreo zece **metri,** în marginea po-rumbiştii, aşteptîndu-i.
214
îl purtau pe carabine. Darie le luase ranițele şi le atîr-nase de carabina lui, pe care o proptise pieziş pe umeri. Rănitul tremura, gemînd înfundat, închizînd şi deschizînd necontenit ochii. La răstimpuri, Zamfira îi striga.
— Binecuvîntează-ne, Ivane, că te ducem acasă !... Nu te-am lăsat să mori pe marginea drumului.
— Zi măcar atît, încercă Iliescu, zi Christos ! Christos ! Măria !
După vreo sută de metri, se opriră să-şi tragă răsuflarea, dar nu-şi lăsară povara din mîini. Rănitul încerca, scîncind, să se zvîrcolească. îşi pironise privirile, rugător, în ochii lui Zamfira.
— Vorbiți-i dumneavoastră, domnule elev. Spuneți-i ceva să vadă că-i vrem binele...
Darie îşi săltă ranițele în spate cu un gest scurt, de furie şi deznădejde.
— Ce să-i spun ? Pe ce limbă să-i vorbesc ? Dacă nu ştiu ruseşte, cum o să mă înțeleagă ?
— Vorbiți-i orice, îl încuraja Zamfira. Numai să vadă că ne dăm osteneală, că nu-l lăsăm să moară ca un cîine. Vorbiți-i în orice limbă, că dumneavoastră sînteți filozof...
Darie oftă fără voia lui şi-şi trase chipiul pe frunte.
— Cu adevărat filozof ! exclamă, încercînd să zîm-bească. Ivan ! izbucni întorcîndu-se spre rănit şi căutîn-du-i ochii. îți mai aduci aminte de *Faust ?*

Habe nun, ach ! Philosophie, Juristerei und Medidn, Und leider ! auch Theologie Durchaus sludiert...
Acesta sînt eu, Ivan, cel care-ți vorbesc acum. *Filozoful.* Mă auzi ?
— Ziceți-i înainte, îl încuraja Iliescu pornind la drum, Vorbiți-i, că vă ascultă, şi asta-i de-ajuns.
— Dacă vă ascultă, nu moare adăugă Zamfira.
— ...Aş putea să-ți povestesc multe, Ivan, căci ce nu poate povesti un proaspăt licențiat în filozofie ? Cîte nu i-au trecut prin minte ? Cîte aventuri în două, trei volume, ba unele chiar în douăzeci şi două — Proust, bunăoară, nu are douăzeci şi două de volume ? Sau poate mă

înşel, poate am calculat greşit, am numărat şi operele din tinerețe ; ştii la ce fac aluzie, *Pastiches ei melanges* şi celelalte...
— Ziceți-i înainte, domnule elev ; că-i ziceți bine, îl încuraja Iliescu.
Apoi întoarse capul şi scuipă cu putere, departe, către porumbişte.
— Ivan ! exclamă emoționat Darie. Aş putea să-ți vorbesc o noapte întreagă numai despre probele inexistenței lui Dumnezeu. Iar despre Isus Chsristos, de care probabil n-ai mai auzit de cînd ai intrat în şcoala primară, despre Mîntuitorul vostru şi al nostru, al tuturor şi despre a lui enigmatică existență istorică, sau ineficientă politică, ți-^aş putea vorbi multe nopți, numai noi doi, fără comisari şi fără teologi, căci simți şi tu asta Ivan, *nous sommes fouius, nous sommes tous foutus !* Şi noi, şi voi. Dar mai ales noi, care ne tragem din bădica Traian... Şi dacă mi-ar părea rău să mor acum, curînd după tine, sau poate înaintea ta, să mor la douăzeci şi doi de ani, este şi pentru că n-am să mai apuc să văd cum o să-i ridicați statuie lui bădica Traian. Căci lui i s-a năzărit să ne zămislească aici, la marginea pămîntului, parcă ar fi ştiut anume că într-o bună zi o să veniți şi voi, obosiți după atîta rătăcire în stepă, şi o să dați peste noi, frumoşi, deştepți şi bogați, şi o să vă fie foame şi sete, aşa cum ne este şi nouă acum...
— Ziceți-i înainte, domnule elev, că vă ascultă, îl încuraja Zamfira, văzînd că Darie se întrerupse şi-şi ştergea în neştire obrazul cu mîneea tunicii.
— ...Şi cîte altele n-aş putea să-ți povestesc... Deşi, mă întreb, aş îndrăzni să-ți povestesc vreodată aventurile din 13 martie, din 8 noiembrie, şi toate cîte au mai urmat ? Sînt întîmplări prea intime, Ivan, care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou, aşa cum mă vezi acum, filozof itinerant, ținîndu-ți de urît cît s-o mai îndura de noi Dumnezeu şi brandurile voastre, *car nous sommes foutus, Ivan, U n'y a plus d'espoir. Nous sommes tous foutus 1* Ca într-o nuvelă celebră, pe care încă n-a scris-o nimeni, dar care va fi desigur scrisă într-o zi; pentru că e prea *adevărată,* dacă înțelegi la ce fac aluzie, prea seamănă cu tot ce s-a întîmplat în zilele noastre, şi seamănă şi cu ce ni se înțîmplă şi nouă acum şi mă întreb cum va

i

« mai îndrăzni autorul nuvelei să dea ochii, să spunem, cu soția şi copiii lui, ba chiar cu vecinii lui, cum va îndrăzni să mai iasă pe stradă, pentru că ai ghicit la ce fac aluzie, ", fiecare se va recunoaşte în personajul principal al nuve- . lei, şi cum ar mai putea trăi cineva după aceea, cum s-ar , mai putea bucura de viață după ce va înțelege că e *con-* ' *damnat,* că nu există nici o ieşire, că nu *poate* exista nici *y* o ieşire, pentru că, pentru fiecare din noi, a existat, îna- ■' intea noastră, un împărat Traian, oricum s-o fi numit el, un Traian în Africa, unul sau mai mulți în China, oriunde I (îți arunci privirile nu vezi decît oameni condamnați pen- |,tru că cineva, un împărat Traian, mult înaintea lor, cu

;i,mii şi mii de ani înaintea lor, a hotărît să-i zămislească
"tot în locuri nepotrivite...
Se opri brusc şi-şi trecu, tremurînd, palma pe față.
— Ziceți-i înainte, domnule elev, şopti Zamfira, dar mai rar, mai rar, ca să vă înțeleagă...
Darie îl privi zîmbind, parcă l-ar fi recunoscut deodată, şi-şi săltă ranițele pe umăr cu o tinerească deznădejde.
— ...S-o luăm, deci, de la început, Ivan, s-o luăm de la 13 martie. Căci de-acolo a început tot începutul. Dacă aş fi murit la 12 martie, aş fi fost un om fericit, pentru că mă duceam în Cer ; *au Ciel, Ivan, aupres de la Sainte Trinite,* acolo unde, cu ajutorul preotului — dacă o mai fi rămas vreunul — ai să ajungi şi tu, curînd. Dar dacă îmi va fi dat să mor azi, mîine, poimîine, eu unde mă voi duce ? In nici un caz, nu în Cer, pentru că la 13 martie am aflat că Cerul *pur şi simplu nu există.* Nu mai există, Ivan ! Din clipa cînd înțelegi, cum am înțeles eu la 13 martie, că Cerul e doar o iluzie, totul s-a terminat. Nu mai există nici Cer, nici sus, nici jos căci Universul e infinit, n-are nici început, nici sfîrşit. Şi atunci, te întreb, *eu unde mă duc?...* Ştiu, te întreb degeaba, pentru că te-ai hotărît să nu răspunzi. Dar îți răspund tot eu. Şi îți răspund cu 8 noiembrie, cu al doilea început. Pentru că la 8 noiembrie, cred că ai ghicit asta, am înțeles ceva poate chiar mai important. Am înțeles că nu e nevoie să te duci undeva, pentru că *eşti deja acolo.* La nemărginire, Ivan, răspund cu o altă nemărginire. Pentru că, ascultă-mă bine, eu, ca şi tine, ca şi toți ceilalți, eu, noi, oamenii, şîntem *indestructibili.* Nici brandurile voastre, nici avioanele

nemțeşti nu ne pot distruge. Sîntem aici de la Începutul Lumii, şi vom mai fi chiar după ce se va stinge şi ultima stea din ultima galaxie. Şi atunci, îți dai seama, Ivan, *nous sommes joutus, et sommes foutus pom l'Mernite.* Pentru că, dacă sînt indestructibil, unde mă duc, azi, mîine, poimîine, cînd mi-o veni şi mie rîndul ? Nu mă pot duce nicăieri, pentru că sînt deja acolo, şi sînt peste tot, în acelaşi timp. Dar asta e îngrozitor, să fii peste tot şi totuşi, într-un anumit fel, să *nu* fii, pentru că nu mai eşti viu. E îngrozitor, să nu te poți odihni niciodată, cum se odihneau moşii şi strămoşii noştri. Căci ei se duceau unde le era scris, unii în Cer, alții sub pămînt, alții la marginile Pă-mîntului, dar înțelegi, ei se puteau odihni. Dar *noi,* Ivan, ce se va întîmpla cu *noi ?...*
îşi săltă din nou ranițele pe umăr şi grăbi şi mai mult pasul.
— ...Şi acum, dacă te-ai hotărî să rupi jurămîntul tăcerii, fără îndoială că m-ai întreba : dar *după* 8 noiembrie, ce s-a întîmplat *după* 8 noiembrie ? Şi pentru că legea războiului ne cere să fim sinceri şi deschişi unii față de alții, aş fi obligat să-ți răspund. Dar mă vei înțelege ? Pentru că ne lovim deodată de o *serie de evidențe mutual contradictorii,* dacă mă pot expxima astfel...
Se auzi strigat din urmă, şi de-abia atunci îşi dădu seama că o pornise singur înainte, cu cîinele lîngă el. Cei doi aşezaseră rănitul la umbra rară a unui salcîm, îşi scoseseră căştile şi se ştergeau pe obraz. Darie se apropie stînjenit, silindu-se să zîmbească.
— A bolborosit mereu pe limba lui, în ruseşte, făcu Iliescu.
— Parcă ar fi cerut apă, îl întrerupse Zamfira, dar nu mai avem. Şi cînd i-am arătat bucățele de zahăr, a închis ochii. Nu vrea.
Luă din palma deschisă o bucată de zahăr şi începu s-o sugă.
— Cit îl vedeți de tinerel şi de slab, e greu, reluă Iliescu, şi am obosit. Ne-am gîndit să ne odihnim aici, la umbră. Că satul tot nu se vede.
— Poate că îşi vine şi el în fire, adăugă Zamfira.
Darie aşezase ranițele pe iarba arsă, prăfuită, şi îngenunchease lîngă rănit, ascultîndu-i încordat răsuflarea grea. precipitată.

— Mă întreb cum de mai trăieşte, vorbi tîrziu. De-abia îşi mai trage sufletul...
întinse braţul, apucă una din ranițe şi începu să caute. Rănitul îl urmări cu privirea, tresărind la răstimpuri din tot trupul, parcă ar fi fost scuturat de friguri.
Darie întoarse capul spre Zamfira şi-l întrebă, cobo-rînd glasul :
— Ce facem cu el ? Că nu-l mai putem duce, şi e tîrziu. îl lăsăm să se chinuie aici, sau îl ajutăm noi să moară?
Zamfira se codi şi-şi plecă privirile.
— Dacă ne-am trudit şi l-am dus pînă aici... Poate se îndură Dumnezeu şi-i dă putere să ne binecuvînteze. Pentru că, îmi dau eu cu părerea, acum *vrea* să ne binecuvînteze...
— L-am auzit şi eu, interveni Iliescu. L-am auzit cînd a spus *Christu.* Dacă-l mai ținem de vorbă, poate o mai duce un ceas. Că satul nu e departe.
Darie îşi aprinsese țigara şi-i privi pe toți trei, pe rînd, zîmbind.
— Nu se vede nimic, spuse. Unde te uiți, numai lanuri de porumb, numai lanuri...
Cîinele se oprise la cîțiva metri, scîncind sfios, cu ochii ațintiți asupra bucățelelor de zahăr.
Zamfira oftă.
— Să-i mai spunem de-ale noastre, că poate pe astea le înțelege mai bine. Cît ne-am odihni noi aici, să-l ținem de vorbă, să-i spunem cum o să fie în sat.
Iliescu se întoarse cu tot trupul spre rănit şi începu deodată, cu un glas nou, necunoscut, parcă ar fi vorbit unui copil bolnav :
— Ivan, nu mai e mult şi ajungem în sat. Şi o să fie bine la voi în sat, o să fie ca la noi în sat...
— Spune-i ce-o să-i dăm, îl întrerupse Zamfira. Apă proaspătă din belşug...
— Ivan, continuă Iliescu apropiindu-şi şi mai mult fața de el, la voi în sat sînt livezi cu tot felul de poame, cu prune, şi pere, şi cîte altele, şi-o să-ți aducem cîte vrei...
— O să-ți spele femeile obrazul, îl întrerupse Zamfira, o să te culce în pat. (.
Rănitul închisese ochii şi-şi mişca buzele parcă cu un mare efort, dar totuşi din ce în ce mai repede.
— Doar să-ți aduci şi tu aminte de noi, continuă Zamfira, să-ți aduci aminte de ce te-am rugat...

__ _„ „ccuii uaieiiu pentru ei, l-am iost
prieteni. *Priatin !* Ivan, *priatin !* strigă zîmbind cu toată fața. O să-ți aduci aminte, Ivan, şi-o să-ți ridici brațul, o să-ți ridici brațul către noi, şi ai să ne binecuvîntezi.
Clinele începu deodată să geamă, apoi pr-ivi speriat în jurul lui şi, tremurînd, cu părul zburlit, o luă la goană pe marginea drumului. Rănitul deschisese ochii, dar nu mai avu putere să întoarcă capul şi să-l privească. Privea acum de-a dreptul către cer, şi cu atîta intensitate încît nici lumina grea a după-amiezii de august, nici pulberea fină care plutea deasupra lor ca o nesfîrşită pînză de păianjen nu-l turburau. Tăcură toți, cîteva clipe. Darie se apropie de rănit, îi puse mîna pe frunte şi-l privi adînc în ochi.
— Mi-e teamă c-a murit, şopti. Dumnezeu să-l ierte ! adăugă ridicîndu-se anevoie în picioare.
Zamfira îi puse şi el mîna pe frunte, apoi îl bătu uşor pe obraz, îi scutură brațul.
— Dumnezeu să-l ierte ! rosti făcîndu-şi cruce. O să-l ierte Dumnezeu pentru că ne-a binecuvîntat, şi asta o să ne poarte noroc.
— Asta făcea cînd îşi mişca buzele adineaori, spuse Iliescu. Ne binecuvînta...
Darie îşi săltă ranița în spate şi privi obosit drumul pe care apucase cîinele :
— S-o luăm din loc, spuse. Am întîrziat destul.
— Induraţi-vă încă puțintel, domnule elev, şopti timid Zamfira desprinzînd din raniță o lopată scurtă. Nu-l putem lăsa aici, să-l sfîrtece corbii. Pînă mai fumați dumneavoastră o țigară, i-am săpat groapa...
Darie îl privea uluit, parcă nu l-ar fi înțeles.
— îndurați-vă, domnule elev, interveni Iliescu. Că e pămînt sărac şi groapa e gata cît ați bate

din palme...
— Mă băieți, voi sînteți nebuni, vorbi tîrziu Darie. Sînteți nebuni de-a binelea... Dar e şi vina mea, adăugă mai mult pentru sine, îndreptîndu-se spre porumbişte. E şi vina mea...
Tîrziu întoarse capul şi-i văzu cum săpau grăbiți, su- / flînd greu, fără să-şi vorbească. Şi în acea clipă i se părea j < că visează, pentru că săpau, la o distanță de peste doi j»

meLri unul de altul, ca şi cum s-ar fi hotărît să sape o groapă în care să încapă cîteva trupuri, şi tot atunci auzi şuieratul ascuțit al avioanelor de vînătoare germano zburînd foarte jos, iar în spatele lui, dincolo de lanurile de porumb în care se afundaseră în zori, poate chiar din şoseaua pe care se retrăsese compania întreagă cu o noapte mai înainte, auzi pocnetele scurte, surde, înfundate, ale brandurilor ruseşti.
— ...Evident, continuă desfăcînd un nou pachet de țigări, atunci mi-am dat seama că visez şi m-am deşteptat. Dar am să vă mai spun ceva, deşi poate n-o să mă credeți, ce m-a impresionat mai mult, şi m-a trezit, n-au fost avi-
l'- canele nemțeşti, nici brandurile, ci groapa aceea nefiresc de mare, pe care începuseră s-o sape Iliescu şi Zamfira.
) In fond, mă întreb, unde le-o fi fost gîndul cînd s-au apucat să sape. Căci, v-am spus, eram toți însetați, înfometați şi extraordinar de obosiți. De ce voiau să-şi mai complice truda ?
— In orice caz, îl întrerupse locotenentul privindu-l cu simpatie, aproape cu căldură, vina a fost, de la început, a dumitale. Nu trebuia să-i laşi să-l transporte. Erați în retragere, şi orice moment pierdut vă putea fi fatal. Dacă le-a fost milă de Ivan, trebuia să-l împuşte pe loc...
— Nu crezi că putea fi salvat ? îl întrebă Laura.
— Nu. V-am spus, cînd am dat cu ochii de el, trăgea să moară. Mă întreb cum a mai putut trăi atît. Evident, in vis lucrurile se întîmplă altfel...
— După cele şase zile de foc, îl întrerupse locotenentul, aveai destulă experiență. Nu mai aveai, ca la început, scuza că nu îndrăzneşti să comanzi unor soldați care luptaseră de un an, doi, în linia întîi.
— E adevărat, vorbi Darie zîmbind absent. Dar pe de altă parte, de cîte ori îndrăznisem să comand, în acele şase zile, ieşise prost. Plecasem cu un pluton, şi, din comandă în comandă, rămăsesem trei...
— Ştiu la ce faci aluzie, îl întrerupse din nou locotenentul, dar n-a fost vina dumitale. Toată Ucraina era îm-pînzită de partizani şi de detaşamente speciale admirabil camuflate. îndată ce o unitate se despărțea de grosul di-
viziei, risca să fie înconjurată şi decimată. Ați avut noroc dacă din şaisprezece ați scăpat trei.
— în orice caz, reluă Darie, de data aceasta nu mai voiam să-mi iau răspunderea. Şi acum, pentru că sîntem între noi, mai vă pot spune ceva. Cum mă credeam urmărit de nenoroc şi piază-rea, şi mi-era teamă să nu-i pierd şi pe ei, pe ultimii doi, mă hotărîsem să le mai dau un singur ordin : să ne despărțim ; să ne îndreptăm spre sate, ei pe un drum, şi eu pe altul... De-aceea, poate, m-am lăsat ispitit de speranța lor absurdă : că binecuvîntarea lui Ivan, care trăgea să moară, ne va purta noroc.
Doamna Machedon veni dinspre bucătărie cu o farfurie mare fumegîndă, urmată de Adela, purtînd o tavă cu multe păhărute şi o sticlă de țuică.
— Luați-le repede, cît sînt fierbinți, şopti doamna Machedon oprindu-se în mijlocul grupului.
— Eu mă tot gîndesc, începu judecătorul, cine-o fi fost Ivan ? Ce fel de om ? Şi, mai ales, mă tot întreb : o fi înțeles ce voiați de la el ? Şi, pînă la urmă, vă va fi bine-cuvintat ?
— Fără îndoială că i-a înțeles şi i-a binecuvîntat, răspunse Laura. Dovadă că le-a purtat noroc, şi au scăpat.
— Se cunosc cazuri şi mai extraordinare, spuse cineva rezemat de perete, pe care Darie nu-l văzuse pînă atunci. Soldați care au reuşit să scape de la Stalingrad şi au ajuns, pe jos, după

nu ştiu cîte luni, în țară. Şi mă întreb dacă i-o fi binecuvîntat şi pe ei vreun Ivan care trăgea să moară...
Darie îl ascultase cu încordare, privindu-l mirat, cercetător.
— Nu cred că ne-am întîlnit pînă acum, continuă ce-lalt stînjenit, parcă ar fi încercat să se scuze. Numele meu este Procopie. Medic, dar am ciupit şi eu ceva filozofie, pe vremuri, cînd eram student. Mi-a plăcut filozofia...
Locotenentul îi privi pe amîndoi surprins, aproape indignat.
— Dar cum se poate că nu v-ați întîlnit pînă acum?
Ați fost în acelaşi regiment...
Darie întoarse capul către Laura şi zîmbi cu înțeles, parcă ar fi aşteptat un semn, să-l încurajeze să continue.
— Ce e mai curios, începu el deodată, este că am avut de la început impresia că ne-am mai întîlnit. Dar nu în-
222
:, drăzneam să recunosc că impresia asta se datora întîrn-
piării pe care v-am povestit-o actineaori. într-adevăr, cu
1 cît vă privesc mai bine, domnule doctor, cu atît mi se pare
că semănați cu Ivan... : ^ Cîțiva izbucniră în rîs şi-i priviră pe rînd, încercînd
■ să pară surprinşi. Darie continua să zîmbească.
— Este în orice caz curios, exclamă Laura, pentru că . : nu mi-l închipuiam aşa pe Ivan. îl vedeam un tinerel de
optsprezece, nouăsprezece ani, foarte blond şi plin de pistrui. Şi doctorul e aşa cum îl vedeți : brun, fără pistrui şi cu doi băieți la şcoală.
Darie începu să se frece pe frunte, parcă ar fi încercat : să-şi amintească un amănunt care, în clipa aceea, i se pă-;î rea hotărî tor.
— în fond, asta n-are nici o importanță, continuă [1] ! Laura. Important este faptul că ție ți se pare că seamănă
cu Ivan. Şi în cazul acesta, îl putem întreba ce s-a întîm-plat în mintea lui Ivan atunci cînd îl purtați pe carabine. Credeți că i-a binecuvîntat. domnule doctor ? Procopie ridică încurcat din umeri.
— Cum să spun ? După cîte pot judeca, aş răspunde: da şi nu. Este greu de închipuit că Ivan nu ghicise ce voiau de la el. Dovadă că a rostit cuvîntul *Christu.* Aşa
<că, probabil, le-a vorbit, şoptind cuvinte pe care ei nu le puteau înțelege, pentru că nu ştiau ruseşte. Cuvinte, foarte probabil, de prietenie, poate chiar de dragoste, creştină sau altfel, în sfîrşit, de dragoste între oameni. Dar, evident, nu asta aşteptau Zamfira şi Iliescu de la el ; în fond, nici nu era o binecuvîntare propriu-zisă...
Darie ridică brusc fruntea şi privi agitat în jurul lui.
— Acum mi-am adus aminte ! exclamă. Mi-am adus
■ aminte de ce mi-am spus la un moment dat, cînd, turburat ,de credința şi nădejdea lui Zamfira, l-am implorat : *Bless*
■ *our hearts, Ivan ! Save our souls !...* Mi-am spus : dacă ar fi *adevărat,* dacă Ivan, aşa cum este el, paralizat, aproape mut, trăgînd să moară într-o margine de drum, dacă Ivan *ne poate mîntui cu adevărat,* atunci ascunde un mister impenetrabil şi cutremurător, căci, într-un anumit fel, incomprehensibil minții mele, el reprezintă, sau exprimă, pe Dumnezeul necunoscut, *agnostos theos,* de care vorbea Sfîntul Pavel. Dar dacă a fost sau nu a fost aşa, nu voi şti niciodată. Pentru că niciodată nu voi putea fi sigur că
Ji
223
Ar fi trebuit
ce se
Haide, c-am rămas ultimii, şopti. E tîrziu...

Nu s-a ridicat decît cînd s-a simțit tras, cu putere, de ■aț.
— E tîrziu, domnule elev, vorbi Zamfira zîmbi
braț,
nnoptează...
binecuvântarea sau dragostea lui a avut sau nu vreo importanță în existența noastră...
Doamna Machedon se apropie de soba de zid, o deschise cu grijă şi zvîrli ce mai rămăsese din butucul despicat în după-amiaza aceea.
— Parcă s-a lăsat deodată frig, spuse.
—■ E deschisă fereastra de la baie, explică Adela. Era prea mult fum, şi am deschis fereastra...
— Nu ne întrerupeți ! strigă Laura întorcînd capul. Să vedem ce spune doctorul. Căci ideea aceasta cu Dumnezeul necunoscut aduce un element nou pe care nu-l bănuiam pînă acum. Dumneata ce spui, domnule doctor ?
Procopie ridică din nou din umeri şi-şi trecu palma peste buze, parcă ar fi încercat să-şi ascundă un zîmbet.
— E curios că şi eu mă întrebam cu ce seamănă toată întîmplarea asta. Căci seamănă cu ceva care mi se pare cunoscut, dar nu reuşesc să-mi amintesc cu ce. în orice caz, dacă ar fi fost o nouă epifanie a Dumnezeului necunoscut, nu putea fi *agnostos theos* din Atena Sfîntului Pavel. Nu seamănă deloc cu un Dumnezeu imaginat de greci...
Darie clătina nerăbdător din cap. <
— Evident, evident. Dar sînt fel de fel de zei şi dum nezei necunoscuți...
— Să lăsăm asta, îl întrerupse Laura. Eu regret un singur lucru : că n-ai apucat să-i explici lui Ivan ce înțelegeai prin acea expresie misterioasă : „o serie de i^t mutual contradictorii..."
Darie tresări şi o privi, zîmbind cu o secretă fervoare
— Cred că a fost cea mai profundă, dar şi mai nemiloasă autoanaliză din toate cîte am încercat în viața mea Simțeam atunci că intuisem ceva care îmi rămăsese întot-i deauna inaccesibil, că ghicisem, cum să spun ? însuşi prin-ț cipiul existenței mele, poate nu numai al existenței mele, adăugă coborînd glasul. Simțeam că ghicisem misterul însuşi al oricărei existențe umane. Şi expresia aceea aproximativă — „o serie de evidențe mutual contradictorii" —
era o primă încercare de traducere a misterului pe cart ' ^^ ^
tocmai îl pătrunsesem şi eram pe cale de a-l analiza şi for- îurile, şi apoi nu s-au mai auzit."
"ori mula. Dar, evident, aşa cum se întîmplă mai întotdeauns ' în vis acum nu mai mi-aduc nimic aminte...
Privi în jurul lui şi i se păru că, în afară de Laura ş: Procopie, ceilalți îl ascultaseră mai mult din politeță. Toe
224
.ndu-i.

Darie privi buimac în jurul lui şi începu să-şi frece)chii. Apoi privi din nou, clipind repede, încercînd să se rezească. Erau în porumbişte, şi parcă niciodată nu auzise itîția greieri deodată. Deasupra lor, cerul pălise, dar ste-| .ie încă nu se desluşeau.
— Unde-i Ivan ? întrebă Darie.
j — Odihneşte sub pămînt, vorbi Zamfira. Numai cruce jri-am avut de unde să-i punem.
:L Ne-a purtat noroc, adăugă Iliescu. Ce-a mai fost şi - "'[v->i ! Mai rău ca alaltăieri, la pod. Şi dumneavoastră 'uneați dus, iar noi ne-am văzut de treabă... Zamfira întinse brațul peste porumbişte.
Zburau atît de jos avioanele nemțeşti, de mi-era că au să-şi încurce ariniip în c«nw; TV/r,•+-_■! :~-
fco.
eamă

şi încurce aripile în ştiuleți. Mitraliau
, _____.^uv iii ^tiuie^j.. îviurauau po-
umbiştea, credeau că erau ascunşi ruşii acolo. Pe noi ne-au ăsat în pace, să ne vedem de treabă... Credeau, poate, :ă îngropăm pe unul de-ai noştri.
— Iar dintr-acolo, îl întrerupse Iliescu întinzînd bra-ul în direcția opusă, începuseră ruşii cu brandurile. No-^c că n-au ajuns pînă aici. Au bătut ce-au bătut cu bran-
ca î-au mitraliat
vioanele de vînătoaî-e — că erau vreo douăzeci — ori au chimbat direcția. Că dacă au trimis nemții atîtea avioane, csigur că tot pe-aici se retrage şi ce-a mai rămas din di-izia lor... Mai bine le trimiteau alaltăieri, la pod, adăugă
- Pe stra"' "tntuleasa
225
întorcînd capul şi scuipînd cu necaz. N-ar mai fi fost atîta măcel...
Cu un gest scurt, Darie se aplecă şi îşi apucă ranița. '
— Şi acum, începu Zamfira ajutîndu-l să şi-o salte în spate, cum o vrea Dumnezeu. Că dacă au schimbat ruşii direcția, ne-au tăiat drumul, şi trebuie să ne strecurăm tot prin spatele lor, pînă dăm de batalion.
— N-avea grijă, îl întrerupse Iijescu, că ne strecurăm Scăpăm noi şi de data asta...
Ieşiră într-o cărare largă, noduroasă, care părea că se întinde pînă foarte departe printre lanurile de porumb.
— Am visat, începu Darie fără să-i privească. Se făcea că eram la Iaşi, iarna, cu prietenii, şi le povesteam de Ivan...
— Ați visat frumos, spuse Iliescu văzînd că tăcerea se prelungeşte.
— Dacă ați visat pe Ivan, poartă noroc, adăugă Zamfira.
— Ce e mai curios e că domnul locotenent spunea că rău am făcut, că am pierdut prea mult timp. Că, spunea, dacă ne-a fost milă de el, ar li trebuit să-l împuşcăm, să nu se mai chinuie. Dar nu trebuia să-l purtăm cu noi.
— Aşa sînt ordinele, spuse Iliescu. Dar, ați văzut şi dumneavoastră, ne-a purtat noroc...
— Ce e drept, ne-am dat şi noi osteneală, îl întrerupse Zamfira. I-am vorbit, i-am povestit.
Darie se opri deodată şi-i privi pe rînd. _— Mă băieți, mi se pare mie sau sînt pe-aici milioane de greieri ? M-au asurzit...
— Sînt greieri, domnule elev, spuse Zamfira. Sînt mulți, dar aşa sînt totdeauna la vremea asta... Poate n-ați mai fost de mult pe la țară, vara, adăugă zîmbind.
Darie îşi scosese casca şi-l privi cîtva timp nehotărît. Apoi, brusc, se întoarse şi porni din nou.
— Curios vis, reîncepu după o lungă tăcere. Nu-i pot da de rost. De ce mi s-o fi părut mie atunci, *în vis,* că ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan, *aici,* acum cîteva cea-
226
suri, cînd m-ați strigat voi din urmă, era atît de important ? E curios, nu e aşa ? întrebă întorcînd capul spre Zamfira.
— Visuri, spuse Zamfira. Cine poate să le dea de rost?
— Au şi visele tîlcul lor, dacă ştii cum să le tălmăceşti, vorbi Iliescu.
Darie clătină din cap gînditor, şi grăbi brusc pasul.
— Nu, eu mă gîndeam ia altceva, de-aceea spusesem că e curios. E curios pentru că *în vis* eram convins, pe de o parte, că acele cîteva cuvinte pe care începusem să i le spun lui Ivan anunțau lucruri foarte profunde, pe care n-am mai apucat să i le spun pentru că m-ați strigat voi, iar, pe de altă parte, tot acolo, în vis, nu mai mi-aduceam aminte de acele lucruri atît de importante, nu mi-amin-team decît de început : „o serie de evidențe mutual contradictorii". Ce revelație extraordinară anunța această expresie care, acum, mi se pare destul de banală şi stilistic incertă ! Pentru că ştiu foarte bine la ce mă refeream. Şi dacă nu m-ați fi strigat, i-aş fi povestit lui Ivan măcar cîteva din asemenea „evidențe mutual contradictorii". Bunăoară, Laura, fata aceea de la Iaşi. Avea, şi are încă, modul ei propriu de a fi *evidentă.* Dar nu era

numai ea. Era, bunăoară... Era.,. Era, bunăoară, să zicem, pasiunea mea pentru filozofie...
Se întrerupse brusc şi-şi trecu mîna prin păr. Apoi începu să se frece, absent, pe frunte.
— E grea, începu Zamfira, e grea filozofia.
— Este cea mai grea, continuă Iliescu. Şi este cea mai grea pentru că n-ai cum să-i dai de rost...
Darie îşi aşezase absent casca pe cap.
— Ce e mai curios, începu el cu o voce gravă, aproape severă, este că *atunci,* în vis, aveam dreptate. *Am uitat.* Am uitat ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan. Probabil că mă inspirase, ca să spun aşa, prezenţa lui, agonia lui neverosimilă, aşa cum se stingea, zidit din toate părţile în singurătatea lui absolută. Probabil că *exemplul* lui Ivan îmi revelase propria mea condiţie umană, deşi, evident, nu-mi dădeam seama de asta. Voiam, pur şi simplu, să fac cum mi-aţi spus voi, să-l ţin de vorbă, să-i vorbesc, *orice,* numai să nu moară...

I

Se întrerupse brusc, dîndu-şi seama că lăsase cărarea şi umbla acum, călcînd anevoie, printre porumbi. întoarse capul şi-l zări pe Zamfira la cîţiva paşi în urmă.
— Mă, băieţi, spuse, da voi ştiţi unde mergem ? Pe-aici ne afundăm în porumbişte...
— Pe-aici e drumul, domnule elev, spuse Zamfira apropiindu-se. Că dacă am umbla pe cărare, poate dă peste noi vreo patrulă rusească. O ţinem tot pe-aici, prin porumb, pînă către miezul nopţii, şi numai după aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim în şosea în spatele ruşilor, şi ne luăm după ei pînă ce se luminează. După aceea ne înfundăm din nou în porumbişte, şi ne odihnim.
Iliescu se oprise la cîţiva paşi, pe stînga, şi le făcu semn, ridicînd braţul.
— Să fim mai cu băgare de seamă, şopti. Să mergem răsfiraţi, ca să nu răscolim porumbiştea. Asta pînă ce se înnoptează bine. După aceea, ne-om lăsa mai în voie... Domnule elev, adăugă apropiindu-se, dumneavoastră vă ţineţi la mijloc, între noi. Vă uitaţi cînd la stînga, cînd la dreapta, şi urmăriţi cum se clatină porumbii. Cînd vreţi să vă odihniţi o clipă, să vă trageţi răsuflarea, ne fluieraţi uşor, şi ne oprim şi noi şi vă aşteptăm...
Pe aici, îşi dădu seama Darie, greierii se împuţinaseră, sau poate amuţeau la apropierea lor. Se întunecase, dar nu pătrundea de nicăieri nici o adiere, şi văzduhul era încă încins, şi din foile uscate de porumb pe care le atingea se ridica o pulbere înecăcioasă, amăruie. încerca să se strecoare printre porumbi fără să-i scuture prea violent, dar ranița şi carabina îl încurcau şi se lovea necontenit de bulgări uscaţi de pămînt, şi uneori bocancul îi rămînea prins în vreo buruiană cu multe lujere, subţiri întortocheate, şi smucindu-şi piciorul, smulgea buruiana din rădăcini, clătinînd puternic porumbul, şi-l năpădea pulberea, îl loveau în faţă fluturi mărunţi de noapte.
După vreun sfert de ceas, se auzi fluierat şi se opri. Privi în dreapta şi în stînga lui, dar nu desluşi nimic. Răsuflă adînc, apoi îşi lăsă capul pe spate şi regăsi cerul. Se acoperise cu stele şi începuse să se limpezească. Răsuflă

rar, adînc, aşteptînd. Apoi auzi din nou fluieratul şi, de foarte aproape, din stînga lui, glasul lui Iliescu : — O luăm din loc, domnule elev.
— Am umblat aşa pînă după miezul nopţii. Că eram obosit, înfometat, însetat, n-ar fi fost nimic, dar mă întrebam necontenit ce se va întîmpla cu noi în zori, sau a doua zi, în cel mai bun caz a treia zi. De cînd intrasem în porumbişte, avusesem impresia că ne întoarcem înapoi, ne îndreptăm spre pod, de unde scăpasem ca prin minune în viaţă cu o zi mai înainte. înţelesesem că nu mai putem intra în sat, dacă ipoteza lui Zamfira era justă, şi anume că ruşii schimbaseră direcţia după atacul aviaţiei germane. Grosul coloanei ruseşti părăsise şoseaua

principală şi se răsfirase prin satele din apropiere. Dar nu înțelegeam de ce trebuia să ne întoarcem înapoi spre pod. Evident, mă încredeam în simțul lor de orientare. Amîndoi erau siguri că mergem în direcția cea bună. Zamfira mă avertizase că va trebui să ne strecurăm în spatele ruşilor, dar în loc să ne ținem după ei, mi se părea că ne întoarcem acum înapoi... îi mai aşteptăm şi pe ceilalți, sau o pornim înainte? întrebă după ce întoarse capul spre brazii crescuți la întâmplare printre stînci. Nu se vede nici unul.
— Eu zic să-i aşteptăm, spune Arhip rezemîndu-şi capul pe rucsac. Să-ți spun drept, peretele ăsta din urmă m-a secătuit. N-am mai luat drumul ăsta de cîțiva ani. Urcam Piatra Craiului pe la Omul. Uitasem că pe aici urcuşul e atît de abrupt... Şi aş vrea să ascult şi sfîrşitul povestirii, adăugă. M-ai făcut curios...
Darie îşi căută pachetul cu țigări.
— Evident, Laura e convinsă, că, într-un fel sau altul, Ivan ne-a binecuvîntat, şi binecuvîntarea lui ne-a purtat noroc.
— Nu mai aprinde țigara, îl întrerupse Arhip. Mai aşteaptă. Eşti încă obosit. Te-a obosit şi pe dumneata urcuşul.
— Ce este mai curios, continuă Darie punîndu-şi cu-Ujinie pachetul cu țigări în buzunar, este că o singură clipă

nu rn-am întrebat ce căuta acolo Ivan, atît de grav rănit, singur în mijlocul lanurilor de porumb, unde nu fuseseră lupte, locuri pe care avioanele germane de vînătoare nu apucaseră încă să le mitralieze. Cine l-ar fi putut răni atît de grav, încît nu se mai putea mişca şi abia dacă-şi mai putea mişca buzele ? Şi cum de nu pierduse mai mult sînge, căci lîngă el pămîntul era abia umezit ? Şi unde îi era puşca, unde îi era ranița ? Nu avea, în buzunarul pantalonului, decît un revolver, şi acela fără gloanțe. Altceva nimic, pentru că l-a căutat Zamfira. Spera să găsească ceva, un act de identitate, vreo scrisoare, vreo fotografie. Cum era sigur că ne binecuvîntase, voia să-i afle numele, să anunțe mai tîrziu familia, să le spună unde l-am îngropat. Dar n-a găsit nimic. Şi nici unul din noi, adăugă după o pauză, scoțîndu-şi din nou pachetul cu țigări, nici unul din noi nu s-a întrebat : ce *căuta acolo Ivan ?* cum ajunsese el acolo ?
— Fiecare lume cu structura şi logica ei, spuse Arhip. Cum ştiți prea bine, contradicțiile sau inconsecvențele sînt de două moduri : cele evidente chiar *dinlâuntrul* sistemului de referință, şi cele care ni se descoperă ca atare, ni se arată că sînt contradicții sau inconsecvențe numai cînd le privim *din afara sistemului.*
Darie îl ascultase pe gînduri, fumînd absent.
— E curios, începu el tîrziu, dar acum, că te privesc mai bine, îmi dau seama cît de mult semeni cu Ivan. Cu toate că, aparent, nu ai nimic din Ivan. Dar repet, şi subliniez : asta numai *în aparență...*
Arhip îşi ridică capul de pe rucsac şi-l privi, parcă pentru întîia oară, serios, cu interes.
— Aş putea spune că mă aşteptam la observația asta, începu zîmbind. Intr-un anumit fel, dumneata eşti încă obsedat de taina lui Ivan şi, conştient sau inconştient, încerci prin orice mijloace să-i pătrunzi secretul, să-i descifrezi mesajul. Dar cum Ivan ți-este inaccesibil — nu pentru că a murit, ci pentru că, viu fiind, aproape nu mai putea vorbi, şi acele puține cuvinte pe care le-a rostit îți erau pecetluite cu şapte peceți, pentru că nu ştiai ruseşte — cum Ivan îți este inaccesibil, încerci să-l regăseşti în fiecare necunoscut pe care-l întîlneşti. Ultimul necunoscut

pe care l-ai întîlnit, de foarte curînd, acum cinci — şase ceasuri sînt eu. Aşa că înțeleg foarte bine : erai gata să mă întrebi ce cred eu că s-a petrecut în mintea lui Ivan. Nu mă supăr. Intreabă-mă, şi am să încerc să-ți răspund... Darie rîse încurcat, apoi ridică din umeri şi întoarse capul căutînd o piatră pe care să-şi stingă țigara.

— Dumneavoastră, tehnologii, sociologii, psihologii, sînteți oameni foarte ciudați. Dar nu cred că lucrurile sînt întotdeauna atît de simple pe cît le vedeți dumneavoastră. Ca să fiu foarte sincer, cînd ți-am spus că semeni cu Ivan, ce mă turbura mai mult în această bruscă descoperire nu era speranța că, prin dumneata, aș fi putut ghici ce se petrecuse în mintea lui Ivan, ci speranța că omologarea aceasta simbolică a dumitale cu Ivan mi-ar fi îngăduit *mie* să regăsesc contextul acelei misterioase formule : „o serie de evidențe mutual contradictorii". Formula pe care i-o spusesem lui Ivan ca să-i explic ce s-a întîmplat cu mine după 8 noiembrie. Și în care, mi se părea atunci, surprinsesem, ca într-o ecuație de gradul I simplă, secretul condiției umane...
— Tot despre Ivan vorbiți ? îi întrebă Laura, răsărind deodată în spatele lor. Unde ați ajuns ?
— Dar tu pe unde ai venit ? o întrebă surprins Darie. Cum de nu te-am văzut ?
— Am fost după cumpărături, spuse Laura așezîndu-se cu un suspin de ușurare. Sînt frîntă de oboseală...
— Dar ceilalți unde sînt ? întrebă Darie întorcînd capul.
— Vin și ei într-o clipă. Adela s-a oprit la chioșc, să cumpere ziare, și doctorul cu mama și ceilalți au trecut pe la vecini, să vadă dacă ne mai împrumută ceva lemne. Că s-a făcut frig, și parcă stă să ningă...
Darie își dădu seama că mîngîie cu amîndouă palmele spetezele fotoliului și zîmbi misterios.
— Va trebui să-mi destăinuiți și mie într-o zi poves-jtea acestui fotoliu, spuse. Am impresia că de cîte ori îmi

aduc aminte de Ivan, mai precis, de cîte ori îmi aduc aminte de el *în acest fotoliu,* ori visez, ori mă trezesc din vis...
— De data aceasta n-a fost nici una, nici alta, îl întrerupse Arhip.
— Ce vrei să spui ? îl întrebă Darie turburat, pri-vindu-l fix.
Arhip ridică din umeri.
— Cum s-ar mai putea spune altfel ? Ai încercat formula „o serie de evidențe mutual contradictorii", dar nu păreai prea entuziasmat. Atunci, să mai căutăm, adăugă depărtîndu-se, să mai căutăm...
li privea cum se depărtează, mîhnit și furios totodată că nu mai poate adăuga nimic.
Alors, nous somraes foutus ! șopti. *II n'y a plus d'es-poir. Foutus pour l'eternite* .'...
— *Nous sonimes joutus !* repetă Darie printre dinți cînd Zamfira le făcu semn de plecare.
Foutus pour l'eternite!
Ieșiseră la un drum prost, de căruțe, șerpuind, zdrențuit de gropi, printre lanurile de porumb. Se avizi din nou, izbucnind parcă din toate părțile o dată, larma greierilor. Acum, că scăpaseră din porumbiște, își scoseseră căștile ; Darie o ținea în mînă, și ceilalți le atîrnaseră de ranițe. Cerul începuse să sticlească, dar nu se simțea încă răcoarea nopții.
- rJu mai spuneți nimic, domnule elev, vorbi Zamfira Trebuie că sînteți ostenit...
— Acum, că a trecut de miezul nopții, putem vorbi mai cu curaj, adăugă Iliescu. Pînă om da de șosea. Acolo, iar trebuie să fim cu băgare de seamă...
Darie regăsise batista în buzunarul de sus al tunicii și începu să-și șteargă în neștire fruntea și obrazul.
— Mă băieți, întrebă el tîrziu, voi știți bine că ăsta-i drumul ?
— Acesta-i, domnule elev, îl liniști Zamfira. Uitați-vă la stele. Am făcut doar un ocol ca să nu cădem în sat, dar încolo mergem bine. Ne ținem după ruși... ••■■-■•

Darie privi în treacăt cadranul fosforescent.
— Acum e unu fără douăzeci și cinci de minute, spuse. Dacă năm curînd de șosea, și totul iese bine, putem măr-șălui pînă aproape de patru. După aceea, spuneați, trebuie să ne ascundem iarăși în porumbiște. Dar dacă încep pe-a-colo, peste zece-doisprezece kilometri, lanurile de grîu și ovăz și rapiță, sau mai știu eu ce ? Acolo cum ne ascundem ?

— N-aveți dumneavoastră grijă, domnule elev, spuse Iliescu. Eu am mai fost pe-aici astă-primăvară, cînd ieşeau grînele. Toată Ucraina e aşa cum o vedeți : porumb, pe cîțiva kilometri, şi alături grîu, sau secară, sau ce-o mai fi, pe alți kilometri, şi apoi iar porumb.
— O s-o ducem mai greu cu apa, adăugă Zamfira. Poate n-o să găsim apă, vreun puț părăsit, pe cîmp, vreo băltoacă, poate n-o să găsim nimic o zi, două. O să fie greu la început dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim la capăt. Cunosc eu ierburi, şi mai sînt şi rădăcini, şi uneori poate mai dăm de un porumb crud de lapte... Ieşim noi la capăt, n-aveți grijă, repetă.
— De mîncat, o să mîncăm ce-am mîncat în noaptea asta, reluă Iliescu. Porumb. Păcat că e cam trecut şi nu putem face jăratec să-l coacem, dar e bun şi aşa. Ține de foame.
Darie se hotărî să-şi vîre batista în buzunar, tocmai cînd bocancul i se afundă într-o groapă. Era gata să cadă, cu rania alunecîndu-i brusc pe ceafă, cînd îl prinse de braț Zamfira.
— Doamne-ajută ! că dacă vă scrînteați piciorul tocmai acum, nu era bine.
— Cînd aluneci într-o groapă şi nu cazi, se spune că e semn bun, îşi aminti Iliescu.
Darie îşi îndesă batista în buzunar.
— Pentru că veni vorba de groapă, începu el zîmbind, voiam mai demult să vă întreb de ce v-ați căznit să-i săpați lui Ivan o groapă atît de somptuoasă, vreau să spun atît de mare ?
— Nu era mare, domnule elev, făcu Zamfira. Groapă de creştin, ca toate gropile.

=— urna ați început să săpați, îl întrerupse Darie, erați la doi metri şi mai bine unul de altul. S-ar fi spus că vă pregăteați să îngropați o patrulă întreagă...
Şi începu să rîdă, dintr-o dată bine dispus, ca şi cum şi setea şi oboseala i-ar fi dispărut ca prin farmec. Rîseră şi ei deşi, înțelese Darie, rîdeau mai mult ca să-i facă plăcere.
— Doamne fereşte ! spuse tîrziu Zamfira. Dar să ştiți că n-avea doi metri...
— Acum că stau şi mă gîndesc, începu Iliescu, dumneavoastră n-aveați cum s-o vedeți, domnule elev, pentru că intraserăți în porumbişte.
— Asta a fost mai tîrziu, cînd am văzut apropiindu-se avioanele germane. Dar în clipa cînd le-am zărit de departe, şi am auzit şi brandurile ruseşti, vă vedeam pe voi cum săpați. îmi aduc foarte bine aminte.
— Să va spună Zamfira, îndrăzni tîrziu Iliescu. Să vă spună el cum a fost. Doar ce încercasem pămîntul cu lo-peţfle, şi cînd am văzut primele avioane germane, le-am făcut semn, că începuseră să mitralieze în marginea po-rumbiştei. Şi v-am căutat, să vedem de nu v-a atins cumva vreun glonte. V-am găsit acolo unde v-am trezit mai tîrziu. V-am lăsat să vă odihniți, şi de-abia *după aceea* ne-am întors şi-am săpat groapa. Cînd a trecut al doilea val de avioane, poate un sfert de ceas mai tîrziu, groapa era aproape gata, şi le-am făcut semn de departe, cu Io-peţile, dar ne văzuseră şi ei şi n-au mai mitraliat pe lîngă noi... N-a fost aşa Zamfira ?
— Aşa a fost, cum spune Iliescu, întări Zamfira. Darie începu din nou să rîdă.
— Cu atît mai bine. Asta înseamnă că începusem să visez înainte de a adormi. Mi s-a mai întîmplat şi altă dată, adăugă.
Apoi tăcu, absent. După vreun sfert de ceas, Iliescu porni repede înainte, plecîndu-se uşor din spate, căci porumbii începuseră să fie mai rari şi mai piperniciți. Le făcu semn cu mîna să se apropie cu grijă.
— Am ajuns în cîmp, şopti Zamfira. Şoseaua trebuie să fie **chiar** în **fața.** noastră, şi nu prea departe. Lăsați-mă să trec eu înainte, domnule elev... .

De două ceasuri mergeau răsfirați pe cîmp. Găsiseră repede şoseaua, dar o traversaseră în goană, căci din spate se auzeau'înaintînd spre ei, cu farurile stinse, o coloană nesfîrşită de camioane ruseşti. Noaptea era aici limpede şi rece. Cerul parcă se apropiase deodată, scăpărînd de stele, cu un singur nor, transparent, plutind departe, în fața lor, spre apus. La răstimpuri, ajungea pînă la ei o adiere leneşă de vînt, cu miros de iarbă uscată şi benzină. Zărise de departe arborele crescut singuratec şi îi fluieră, scurt, să se îndrepte într-acolo, să se

odihnească. Dar Zamfira îi făcu semn cu braţul să meargă înainte, după el.
— *Nous sommes foutus !* şuieră Darie printre dinţi. Ar fi vrut să poată scuipa, ca Iliescu, dar gura îi era
uscată, şi în acea clipă simţi, cu surprindere, aproape cu spaimă, că i se face dintr-o dată frig. încercă să grăbească pasul, dar aproape nu-şi mai dădea seama cît de repede înaintează. Se trezi că fuge, cu carabina în mîna dreaptă, şi cu stînga ţinîndu-şi rania, să nu-i salte în spate. Se opri obosit şi respiră adînc, de mai multe ori.
— De ce v-a fost frică, domnule filozof ? se auzi întrebat în şoaptă.
întoarse speriat capul şi dădu cu ochii de Procopie. îl aştepta lîngă pom, cu dinele lîngă el. Zîmbea.
— De ce v-a fost frică ? îl întrebă văzînd că Darie rămăsese cu privirile pironite asupra lui.
— Dar ce-i cu dumneavoastră, aici, domnule doctor ? Cum aţi ajuns aici ?
Oboseala îi pierise deodată şi se apropie de el repede, înviorat.
— Unde vă este unitatea ? întrebă din nou, ajuns în faţa lui. în aceeaşi clipă îşi dădu seama de confuzie şi încercă să se scuze, încurcat : E întunerec, nu v-am recunoscut. Sînteţi d-l Arhip. Dar tot nu înţeleg ce căutaţi aici. Tot căutaţi formula, tot o mai căutaţi ?
Celalt îl privea cu acelaşi zîmbet senin şi totodată ironic.
235
— Eu v-am pus o întrebare, domnule filozof, şi văd că nu voiţi să răspundeţi. Îmi spuneaţi că sîntem indestructibili. Atunci, de ce v-a fost frică ?
— Ivan T şopti Darie, •
— Nu mă cheamă aşa, dar nu mă supăr. Spuneţi-mi cum vreţi. Spuneţi-mi Ivan.
Darie făcu încă un pas spre el.
— Aşadar, ştiai româneşte, şi nu ne-ai spus nimic. Ne-ai lăsat să ne chinuim...
— Acum înţelegem toate limbile, îl întrerupse Ivan. Dar nu mai are importanţă, că nu mai avem nevoie de ele... Spuneaţi totuşi că sîntem indestructibili. Nu trebuia să vă fie frică...
Darie îşi trecu încurcat mîna pe frunte.
— Nu mi-a fost frică. M-a luat deodată cu frig şi nu ştiam ce am, şi atunci am început să fug... Asta a fost tot...
Ivan îl privi lung, cu simpatie, şi zîmbi din nou.
— Mi-aţi vorbit frumos adineaori, ieri, alaltăieri, cînd o fi fost asta. Mi-a plăcut mai ales pentru că aţi înţeles, atît de tînăr ! că sîntem indestructibili.
— Vasăzică, *ai înţeles tot,* şopti Darie.
— Ce n-am înţeles, continuă Ivan, a fost deznădejdea dumitale, domnule filozof, frica dumitale că nu te vei odihni niciodată. Dar de ce vrei să te odihneşti ? De-abia am început. Ce-avem în spatele nostru ? Poate nici un milion de ani, şi încă ! Dacă începem să numărăm de la *homo sapiens,* doar cîteva zeci de mii de ani. Şi uită-te în faţa noastră : miliarde şi miliarde de ani !...
Darie îl ascultase surprins, concentrat.
— Miliarde de ani, repetă în şoaptă. Ştiu, ştiu, dar ce să facem cu ele, cu miliardele de ani ?
— Sa însufleţim Pămîntul, şi apoi sistemul solar, şi galaxiile. ;i tot ce-o mai fi pe-acolo, şi pe care nu le ştim încă. Să ie însufleţim, adică să le aducem la viaţă şi să trezim spiritul care zace alienat în orice viaţă. Să binecu-vîntăm întreaga Creaţie, aşa cum vă place la unii dintre dumneavoastră să spuneţi.
236
— Vasăzicâ, Zamfira avea dreptate. Ne-ai binecuvîn-tat şi pe noi.
— Da şi nu. Cum prea bine spunea doctorul Procopie...
— Dar de unde ştii dumneata de Procopie ? îl întrerupse Darie.
Ivan îi privi curios, aproape cu surprindere, apoi zîmbi, ridicînd din umeri.
— Acum ştim tot. Mai exact, tot ce ne interesează. Şi dumneata mă interesezi, pentru că ţi-a

fost milă de mine şi mi-ai vorbit. Şi de asemenea mă interesează Zamfira şi Iliescu, pentru că s-au ostenit să mă ducă în sat, şi apoi m-au îngropat; nu că mi-ar fi păsat dacă sînt sau nu îngropat, dar m-a mişcat gîndul lor...
Darie începu deodată să se frece pe frunte.
— Băieţii ! şopti. Unde-or fi băieţii ?
— Sînt mai încolo, pe cîmp, te aşteaptă. N-ai grijă ; se odihnesc şi ei. De altfel, n-am să te ţin nici eu prea mult, că în curînd trebuie să plec mai departe. Dar voiam să mai stăm de vorbă. Ne-am întîlnit atît de rar în ultimul timp, în marginea porumbiştii, dar atunci nu ne-am recunoscut, nu puteam vorbi, la doamna Machedon, apoi pe munte, sub Piatra Craiului... Erau timpuri cînd ne întâlneam mai des.
Darie îşi dădu deodată seama că rîde.
— îmi pare rău dacă te contrazic, începu încurcat, dar sînt sigur că te înşeli. Pe Procopie şi Arhip i-am cunoscut de curînd, iar pe dumneata te-am întîlnit ieri, alaltăieri, cum spuneai, în marginea porumbiştii.
— Ne cunoaştem de mult, îl întrerupse Ivan, nici nu îndrăznesc să-ţi spun de cînd ne cunoaştem. Dar nu ne recunoaştem decît cînd e prea tîrziu.
Darie îl privea adînc, concentrat. Şi, ca de obicei cînd îl interesa discuţia, băgă automat mîna în buzunar, să-şi caute pachetul cu ţigări. Dar de data aceasta gestul îi fusese de-ajuns.
— Cred că înţeleg ce vrei să spui, şopti clătinînd din cap. în fond, o viaţă, o întreagă existenţă umană se poate dezvolta, împlini şi încheia în cîteva luni, uneori poate chiar şi mai puţin.

— Şi, e curios, aceleaşi probleme reveneau necontenit în discuţiile noastre, continuă Ivan. Bunăoară, seria de evidenţe mutual contradictorii. De cîte ori şi în cîte limbi nu mi-ai vorbit de asta...
— Ce e mai grav, adăugă Darie cu melancolie, ce e mai grav e că nu mai mi-aduc aminte ce voiam să spun cu asta. Mai precis, nu mai mi-aduc aminte de *urmare.* începusem fraza aceasta, mă pregăteam să-ţi prezint un întreg sistem, cînd m-au chemat băieţii şi am pierdut firul.
— Ai spus tot ce trebuia spus. Ce trebuia spus *deocamdată,* sublinie cu înţeles. Restul ai să-l spui mai tîr-ziu. Mi l-ai mai spus, şi ai să- vezi că are să-ţi placă şi dumitale cînd l-oi descoperi din nou...
îl privi cu căldură şi totuşi cu ironie, aproape provocator.
— Cînd te ascult, Ivan, am impresia că ascult pe Ar-hip. Ultima oară cînd am vorbit cu el...
— Cînd a fost asta ? îl întrerupse Ivan. Acum cîte sute de ani, sau cîte luni ? In ce viaţă ?... Nu trebuie să mă înţelegi greşit, adăugă văzînd că Darie îl priveşte încruntat, nedumerit. Nu e vorba de *timp,* ci de decalajul între evidenţele mutual contradictorii, cum îţi place dumitale să spui. îmi pare rău că te-am întrerupt, reluă după un răstimp, căci Darie continua să tacă. Te-am mai întrerupt o dată, nu-ţi mai aduci aminte acum, pentru că e prea mare decalajul între evidenţe, te-am întrerupt tocmai cînd te pregăteai să ne explici în ce sens folosiseşi expresia *agnostos theos.* Dumneata aveai în faţă, ca pe un ecran interior, imaginea lui Ivan oarecum înmormîn-tat în propriul lui trup. Şi voiai să spui că aşa arată uneori Dumnezeu, Spiritul Suprem, capturat, închis de Materie, orbit, alienat, ignorîndu-şi propria lui identitate. Dar ce Dumnezeu era acesta ? In orice caz, nu Dumnezeul lui Pavel, şi nici al grecilor. Dumneata te gîndeai la miturile gnostice, la concepţiile indiene despre Spirit şi Materie.
— Evident, evident. Asta a remarcat şi Procopie.
— Şi, cu toate acestea, ceva era adevărat în comparaţia dumitale, dar numai dacă privim lucrurile dintr-o cu

totul altă perspectivă. Spiritul e *întotdeauna* camuflat în Materie, dar rostul lui acolo — dacă e prizonier, sau se află acolo provizoriu, pentru că e activ, şi cîte altele — rostul lui ai să-l afli mai tîrziu. Asta e de altfel Enigma — Enigma cu majusculă — care ne confruntă pe toţi,

ghicitoarea care se pune, inexorabil, oricărui om : cum să recunosc Spiritul dacă e camuflat în Materie, adică, în fond, dacă e *irecognoscibil ?* Şi aşa sîntem şi noi, noi toţi, domnule filozof : nu numai indestructibili, cum spuneai, ci si irecognoscibili... Dar văd că eşti aşteptat, adăugă întor-cînd capul.
In semiîntunerecul care prevestea zorile, Darie zări la vreo douăzeci de metri, în plin cîmp, o siluetă familiara, pe care nu izbutea totuşi s-o identifice. Mult mai departe, în direcţia şoselei pe care o traversaseră în noaptea aceea, se întrezăreau grupuri răzleţe, înaintînd încet, parcă ar fi şovăit.
— Şi trebuie să mă duc şi eu, continuă Ivan. Mă aşteaptă şi pe mine, acolo.
întinse mîna spre răsărit, dar deşi Darie cercetă încordat zarea, nu desluşi nimic. Cîinele pornise înainte, fără grabă, cu capul plecat, şi atunci Darie îl recunoscu deodată şi zîmbi fericit. l-l arătă lui Ivan.
— El te-a recunoscut, şopti. El a fost singurul care te-a recunoscut...
— încearcă şi dumneata, domnule filozof, spuse Ivan privindu-l adînc în ochi, cu gravitate. încearcă data viitoare — cînd va fi asta ? Şi unde ? In vreun salon la Iaşi, la Tokio, sau pe munte, sau într-un spital, sau într-o altă planetă ? Dacă te-aş recunoaşte eu întîi, ţi-aş face semn, dar nici eu n-am să te recunosc, iar dacă totuşi te-aş recunoaşte şi ţi-aş face semn, nu mă vei înţelege. Asta-i povestea, domnule filozof ; sîntem irecognoscibili şi faţă de noi înşine, şi unul faţă de altul...
înainta încet, parcă pierdut în gînduri, şi văzînd că Darie îl urma, se opri.
— Nu, adăugă zîmbind, acesta-i drumul nostru. Drumul dumitale este de cealaltă parte, şi înălţă braţul înapoi, spre apus. Grăbeşte-te. Eşti aşteptat...

II salută cu un gest scurt, apoi se întoarse şi se îndreptă spre cîmpie, călcînd agale, cu dinele.înaintea lui.
îşi aduse deodată aminte de Zamfira şi Iliescu şi grăbi pasul. Simţea că dintr-un moment în altul se va face ziuă, căci cîmpia se vedea acum destul de limpede, întinzîn-du-se, nesfîrşită, în toate părţile. Cerul era turbure, fără stele, semănînd mai mult cu o negură de munte. Şi deodată, apropiindu-se de pom, dădu cu ochii de locotenent.
— Nu v-am recunoscut adineaori, domnule locotenent, începu încurcat. Era încă întunerec.
— Nu mă grăbeam. V-am ascultat discutînd, şi mă interesa şi pe mine. Ai învăţat multe de la Ivan. Probabil c-a fost şi el, cîndva, filozof, adăugă zîmbind. Dar de-acum înainte trebuie să ne grăbim. Ne aşteaptă ceilalţi.
Porniră amîndoi, îndreptîndu-se spre şosea.
— într-adevăr, de ce mi-o fi fost frică ? exclamă deodată Darie. Ştiam de mult că sîntem indestructibili. Şi, totuşi, reluă el după o pauză, gînditor, şi totuşi...
Atunci îşi recunoscu plutonul şi se opri. fiindu-i teamă să nu-l copleşească emoţia.
— Vasăzică, veniţi şi dumneavoastră, domnule elev, începu Manole, zîmbind. Cum vedeţi, ne-am adunat din nou, aproape toţi...
în acea clipă, îşi aduse din nou aminte de Iliescu şi Zamfira şi întoarse capul.
— Băieţii ! şopti el agitat.
— Au luat-o înainte, îl linişti locotenentul. Fiecare se întoarce acasă cum poate, adăugă melancolic. Noi ne îndreptăm întîi spre fluviu, ne concentrăm acolo...
Darie îşi dădu seama că mergeau cu toţii, de cîtva timp, dar nu înţelegea cînd porniseră. Ridică din umeri, bine dispus, şi grăbi pasul. Se trezi în dreptul plutonului. Nu-i auzea vorbind, şi totuşi ştia că vorbesc, pentru că înţelegea ce-şi spun între ei. Cerul rămăsese tot atît de turbure, dar era destulă lumină, şi oriunde privea, înainte,

la stînga sau la dreapta lui, în urmă, descoperea alte grupuri răsfirate, înaintînd tăcut, cu acelaşi pas măsurat şi totuşi, i se părea, neînţeles de repede. Se opri de mai multe ori să

privească în urmă. Cît putu pătrunde cu ochii, cîmpia părea a fi aceeaşi, întinzîndu-se nesfîrşită sub cerul aburit şi turbure, cu cîţiva arbori crescuţi singuratici la mari distanţe unul de altul. Şi i se păru deodată curios că nu aude nici paseri, nici avioane, nici măcar uruitul surd al camioanelor ruseşti pe care le văzuse de curînd trecînd pe şosea.
— Asta-i Ucraina, îl auzi lîngă el pe locotenent. O fi frumoasă pentru ei, pentru că e ţara lor. Dar să vezi cum o să arate cînd o să ajungem la noi.
— Mai avem mult ? întrebă Darie, şi în aceeaşi clipă îşi dădu seama că pusese o întrebare fără rost, pentru că ştia că, într-un anumit fel, sînt deja acolo.
Ar fi vrut să rîdă şi să-şi ceară iertare, cînd îl auzi vorbind :
— Este mult, şi totuşi nu este. Va fi mai greu pînă la fluviu, aşa s-a spus. Dar, ştii, divizia noastră e din Oltenia. Oamenii vor să se întoarcă acasă, fiecare în satul lui... Să se odihnească, adăugă zîmbind din nou.
— Dar după aceea, domnule locotenent, întrebă Darie cu o nestăpînită fervoare, ce se întîmplă cu noi după ce ajungem acasă, unii la Iaşi, alţii la Bucureşti, alţii în Oltenia ? Căci, v-am spus, sîntem indestructibili. îi spuneam asta şi lui Ivan, şi-mi dădea dreptate. Şi i-am mai spus-o lui Zamfira, şi Zamfira, în felul lui, Zamfira şi Iliescu...
Se întrerupse brusc, văzîndu-i la vreo douăzeci de metri înaintea lui, înaintînd încet, cu un imens efort, căci purtau rănitul pe carabine, şi drumul din marginea porum-biştei era zdrenţuit de gropi, şi-i îneca praful fierbinte al nămiezii de vară. Alergă după ei şi le strigă :
— Măi băieţi, voi sînteţi nebuni, nebuni de-a binelea! O luaţi de la început ? Nu v-a fost de-ajuns Ivan, aţi găsit acum un altul ?
Se apropie de ei şi împietri văzîndu-se încovoiat pe cele două carabine, cu o batistă plină de sînge pe faţă, cu tunica descheiată, lăsînd să se vadă cămaşa însîngerată. ; sfîşiată.

:y — Ce s-a întâmplat ? şopti. Ce-i cu mine ?
In acea clipă se opriră şi, cu grijă, îl aşezară pe marginea drumului. Zamfira îşi făcu cruce.
— A dat Dumnezeu şi v-aţi venit în fire, domnule elev, şopti, răsuflînd greu.
— A fost aşa cum am spus eu, îl întrerupse Iliescu. Vodca lui Ivan.
— Am avut noroc, reluă Zamfira, că am dat peste ei dormind, beţi, şi le-am luat tot ce-am găsit la îndemînă — şi apă, şi vodcă, şi tutun.
— Dar ce s-a întîmplat cu mine ? întrebă Darie în şoaptă, speriat. M-a rănit cineva ?
— Ceasul rău, continuă Zamfira. V-aţi împiedicat, aţi căzut şi s-a descărcat carabina. Glontele v-a trecut prin subţioară. Nimica toată, dar aţi leşinat, şi pînă am dat de dumneavoastră, aţi pierdut mult sînge. Dacă v-am fi legat braţul pe loc, era ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat...
Darie privi în jurul lui. Se aflau între lanurile de porumb, pe marginea drumului, şi deasupra lor plutea aceeaşi pulbere fină şi aspră, înecăcioasă, pe care o cunoştea parcă de totdeauna, dar acum mai încinsă ca niciodată. Cu mîna validă căută în buzunar pachetul de ţigări. îl găsi rupt, teşit, dar Iliescu îi întinse pachetul cu ţigări ruseşti, aşteptă să-şi aleagă una, apoi i-o aprinse.
— Mă băieţi, începu după ce trase cîteva fumuri. Voi sînteţi oameni foarte buni şi devotafi şi v-aţi dat destulă osteneală cu mine. Acum o să ascultaţi de ordinul meu : trebuie să-l ascultaţi, căci va fi ultimul meu ordin...
Se întrerupse brusc şi trase repede din ţigară, ca să-şi ascundă emoţia.
— Sîntem ostaşi, începu din nou, am văzut toţi moartea. Eu, cel puţin, pot spune c-am văzut-o cu ochii. Vă vorbesc foarte sincer : nu mi-e teamă de moarte. Pe de altă parte, am să vă fac şi această mărturisire : eu n-am noroc, pe mine, de cînd mă ştiu, mă urmăreşte piaza-rea.
— Da, interveni Laura, a fost destul să Ie vorbească despre nenoroc şi piază-rea, ca să-l întrerupă amîndoi deodată, ridicînd speriaţi braţele în sus, parcă ar fi rostit un sacrilegiu.
Aveau, de altfel, dreptate, adăugă întorcînd capul şi privindu-l. Căci ne cunoscusem de trei ani, eram

VA
într-un anumit fel logodiți. Dacă domnul filozof numeşte asta nenoroc şi piază-rea...
— Fapt este, continuă Darie, că nu voiau să mai mă asculte cînd le-am cerut să mă împuşte, sau să-mi încarce carabina şi să mi-o dea mie. Le-am mai spus că, dacă vor cu orice preț, le îngădui şi asta : să-mi sape groapa, cum i-au săpat-o lui Ivan. Şi cîte altele nu le-am mai propus: să rămînem de vorbă pînă seara, să le explic ce trebuie să spună la Iaşi, cînd vor ajunge, cu cine trebuie să vorbească întîi... Zadarnic. Şi atunci mi-e teamă că mi-am pierdut cumpătul şi am început să-i amenințe.
Luase a doua țigară, şi Iliescu i-o aprinse umil, cu ochii umezi.
— Vă mănîncă Curtea Marțială, reîncepu cu un glas neaşteptat de ferm. Dacă ajungem batalionul, cer imediat să fiți trimişi în fața Curții Marțiale pentru nerespecta-rea ordinului şi insulta superiorului.
— Cum o vrea Dumnezeu, făcu Zamfira, neîndrăznind să-şi ridice privirile. Sînt şi-acolo oameni buni, la Curtea Marțială. O să le spunem că ne-am făcut datoria.
— Că dumneavoastră pierduserăți prea mult sînge şi aveați febră, şi poate de aceea ne-ați cerut să reîncărcăm carabina că nu mai ştiați pe ce lume sînteți, slăbit şi ne-mîncat şi ostenit.
Darie îi mai privi o dată, cu o mută exasperare, apoi zvîrli țigara şi se ridică brusc. Se îndreptă hotărît către locotenent.
— Ce ne facem cu ei, domnule locotenent, că acum nu mai ascultă ordinele ?...
Locotenentul îl privi lung, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască, apoi înălță din umeri şi porni mai departe. «Darie grăbi pasul şi-l ajunse din urmă.
— Eu sînt Darie, domnule locotenent, elevul T.R. Da-rie Constantin din compania dumneavoastră. Mă cunoaş* teți bine. Am stat de vorbă şi azi-noapte, în cîmpie, după ce m-am despărțit de Ivan.
Locotenentul se opri şi-l privi cu căldură, şi totuşi sever.
— Darie, vorbi el rar, subliniind fiecare cuvînt, *după fişase zile de foc* dumneata ar fi trebuit să ştii ce înseamnă ″>. un ordin.

— Şi asta mi se pare fraza cea mai grea de înțeles, interveni din nou Laura. Ce-o fi vrut să spună că trebuia să ştii ce înseamnă un ordin ?...
— ...Strada Toamnei, numărul 11, Iaşi. Strada Toamnei, numărul 11 ! De cîte ori nu le-am repetat adresa asta, de teamă ca nu cumva s-o uite, sau s-o confunde cu atîtea alte adrese pe care le şoptiseră atîția alți răniți, trăgînd să moară, în ultimele luni. Căci ei erau în al doilea an de front, şi făcuseră parte, pe rînd, din nu ştiu cîte plutoane, decimate unul după altul, pînă în iulie, cînd se alcătuise, din rămăşițe, plutonul pe care-l comandam eu, şi care avea să fie şi el decimat, după numai şase zile de foc, cum spunea locotenentul. Iaşi, strada Toamnei, numărul 11, numărul 11...
— La domnişoara Laura, clătină din cap, zîmbind, Zamfira. Să n-aveți grijă, domnule elev, că dacă ajungem noi înaintea dumneavoastră, acolo mergem întîi. Şi-i spunem că veniți curînd, curînd, şi veniți cu galoane de sublocotenent.
— Să nu-i spuneți asta, îl întrerupse Darie, să nu-i spuneți de galoane. Să-i spuneți ce v-am rugat eu, adăugă.
Se simți deodată sleit de puteri şi-şi privi brațul rănit. I se părea mereu că sîngerează, şi uneori i se părea că hemoragia începuse demult, că era, sub tunică, leoarcă de sînge, şi tot aştepta să vadă şiroaie de sînge scurgîn-du-se, calde, pe pămînt.
— Dacă n-o să țineți tot minte, reluă tîrziu, aproape în şoaptă, să-i spuneți măcar esențialul. Că deşi ne-am cunoscut numai trei ani, ne-am cunoscut de totdeauna, şi am fost fericiți, de la începutul lumii, şi tot aşa vom fi pînă ce se va stinge ultima stea din ultima galaxie. Țineți bine minte ce vă spun eu acum, că lucrul acesta e cel mai important : să-i spuneți că teiul pe care-l ştim noi, la Iaşi, teiul acela *ne-a fost de-ajuns*. Noaptea dinții, cînd ne-am oprit acolo, a

rămas cu noi şi va rămîne aşa, noaptea noas-t.ră, plnă la sfîrşitul lumii. Teiul nu-şi va scutura niciodată florile. *Nu şi le mai poate scutura.* E al nostru, şi tot ce-i al nostru nu-i în timp, n-are durată.,.
244
— Spunem, domnule elev, îl linişti Zamfira udînd batista şi ştergîndu-i încet, cu mare grijă, pe buze, pe față, pe frunte. Dar acum să vă odihniți, că au început să se aprindă stelele, şi curînd după miezul nopții trebuie s-o pornim din nou...
Erau, ca de obicei, ascunşi în porumbişte, cu pulberea fină, amăruie, mirosind a fum, deasupra lor, vorbind în şoaptă şi îndrăznind să ridice glasul numai cînd îi asurzea larma greierilor.
— Este extraordinar cum au rezistat, atîtea zile, interveni din nou Laura. Şi este de neînchipuit cum au izbutit să se strecoare printre trupele ruseşti, cum au reuşit să găsească apă, şi chiar rachiu, ca să-i spele rana, şi au avut îndotdeauna de mîncare...
— Porumb uscat, rădăcini, cîțiva pesmeți, o întrerupse Darie zîmbind. în a cincea zi, o bucată de ciocolată, pe care a găsit-o Iliescu în buzunarul unui soldat german, mort. Treceau convoaie de prizonieri pe şosea, şi erau mulți răniți, căzeau şi rămâneau pe marginea şoselei, pînă se îndura Dumnezeu sau vreo santinelă din convoiul următor şi nu se mai chinuiau. Iliescu învățase acum unde să caute şi cum să găsească lucrurile folositoare : apă, pesmeți, chibrituri, tutun. Numai pîine nu găsea.
— Cum de nu s-au rătăcit ? exclamă Laura. Cum de-au izbutit, atîtea zile, să nu se întîlnească, față în față, cu oa-
.', menii din sat ? Căci începuse culesul porumbului.
— Am avut desigur noroc, continuă Darie. Dar Zamfira avea instinct de jivină sălbatecă, parcă simțea de departe apropierea omului şi ne ascundeam pe loc. Am stat ascunşi o zi întreagă, într-o claie cu fîn, şi auzeam cum lucrează femeile la cîteva sute de metri în preajma noastră... Dar ce mă tortura mai mult era accidentul meu. Nu ştiu cum au reuşit să mă transporte atîtea nopți, cînd pe carabine, cînd într-o manta rusească. Nu-mi mai amintesc. Probabil că leşinam, sau eram atît de secătuit, încît nu-mi mai dădeam seama de nimic. Dar mă gîndeam la Ivan, la discuția noastră, care mă impresionase atît. Unde i-a fost binecuvîntarea ? Că pe el l-au purtat mai puțin de un ceas, iar pe mine, după norocul pe care ni-l adusese binecuvîntarea lui Ivan, mă purtau noapte după noapte. Mi-a-duc aminte că m-am întrebat o dată dacă nu cumva Ivan
245
â *dorit* accidentul, numai ca să mă poată întîlni şi să-mi spună tot ce avea de spus. Dar ce erau de vină Iliescu şi Zamfira în toată controversa aceasta filozofică ?...
— N-a fost filozofie, domnule elev, şopti Zamfira. Ceasul rău...
— Iar au început să se adune corbii, spuse tîrziu Iliescu. Ce semn o mai fi şi ăsta ?
Darie privi, cu mîna streaşină la ochi, căci cerul era încins şi lumina difuză îl orbea.
— Sînt avioane, spuse.
— Sînt şi avioane, dar zboară sus, foarte sus, adăugă Zamfira. Corbii sînt pe-aci, pe-aproape...
Darie căzu pe gînduri şi zîmbi.
— în fond, asta facem şi noi. Ne ținem după ei, după ai noştri, dar de departe, tot mai de departe... La cîte zeci de kilometri credeți că se află acum frontul ? Căci de cîteva zile nu se mai aud nici brandurile, nici artileria noastră...
— Dacă se dezlănțuie curînd contraatacul german, făcu Iliescu, ne pomenim cu frontul peste noi într-o zi, două.
— *Nous sorames foutus!* şuieră printre dinți Darie. *Foutus pour l'eternite !*
încercă să adoarmă din nou, dar arşița i se părea mai înăbuşitoare ca altădată, şi oricum ar fi încercat să se aşeze între porumbi, brațul rănit zvîcnea, parcă tot mai plin de sînge, şi auzea sîngele zvîcnind în tîmple, bătîn-du-i să se spargă în urechi. Ceilalți adormiseră, cu batista pe față, cu mîna pe carabină, dar se trezeau pe rînd, la răstimpuri scurte, şi-l cercetau cu privirile,

cîteva clipe. Tîrziu, după apusul soarelui, Darie îşi dădu seama de ce nu poate dormi. Se aflau în aceeaşi porumbişte în care intraseră cu multe zile înainte, nu-şi mai putea aminti cu cîte ; se aflau la cîteva sute de metri, sau poate mai puțin, de locul unde fusese îngropat Ivan. Recunoscuse porum-bişteа în zori, cînd se tupilaseră istoviți, suflînd greu, înaintînd cu teamă printre porumbi. O recunoscuse, dar era prea extenuat ca să mai vorbească. în noaptea aceea

încercase pentru întîia oară să meargă, sprijinindu-se într-un fel de baston rupt dintr-un băț de cort, gros şi solid, pe care-l găsise Iliescu. Umblase anevoie, călcînd cu frică, pe marginea şoselei, ajutat la răstimpuri de unul din ei, şi odihnindu-se la fiecare cinci, zece minute. în aproape cinci ceasuri de mers, nu făcuseră nici zece kilometri, dar tot făcuseră mai mult decît în celelalte nopți, cînd îl purtaseră ei.

— Ne-am întors de unde am plecat, şopti cît putu mai încet, ca să nu-i trezească. Ne-am întors lîngă Ivan.

Aproape că-i venea să rîdă, atît de absurdă i se păru deodată aventura lor. Dacă ar fi fost sigur că nu-i trezeşte, s-ar fi furişat printre porumbi şi i-ar fi aşteptat acolo, pe groapa lui Ivan.

— în fond, n-are nici o importanță, şopti din nou. Nimic n-are importanță. *Nous sommes foutus !* Din toate punctele de vedere. Ştiam asta de la început. Tot ce s-a întîmplat după 8 noiembrie...

Altă dată, într-o seară, tot în porumbişte — dar cînd? *cînd ?* — tresărise auzindu-l pe Zamfira întrebînd :

— Ce s-a întîmplat după 8 noiembrie, domnule elev ?

— Tot felul de lucruri, începuse el zîmbind. Lucruri care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou...

— Dar recunoaşte că n-ai îndrăznit să le vorbeşti *de mine.* Le-ai vorbit de Laura lui Petrarca, şi mă întreb ce-au înțeles ei din acea lungă şi laborioasă fenomenologie a Muzei, mai ales că aveai febră. Nu că n-ar fi putut înțelege, dar ce i-ar fi putut interesa pe ei o romanță de la începutul Renaşerii italiene ? Dacă le-ai fi vorbit *de mine,* de Iaşi, de strada Toamnei, numărul 11, ar fi fost altfel. I-ar fi interesat, pentru că, foarte probabil, asta era şi povestea lor...

— O luăm din loc, domnule elev, şopti Zamfira.

Se ridică anevoie, ajutat de Iliescu, dar deşi se simțea mai obosit ca de obicei, porni hotărît, aproape nerăbdător. La un pas înaintea lui, Zamfira îi înlesnea trecerea printre porumbi. Pentru întîia oară cerul nu mai era acoperit de stele, şi totuşi nu se ghiceau norii, ci numai o boare fumurie plutind foarte sus. Şi pentru întîia oară nu se mai auzeau greierii. La răstimpuri, foile de porumb tresăreau cu un sunet surd, metalic, ca atinse de o adiere pe care ei n-o simțeau.

— Nu pe-acolo, domnule elev, făcu Zamfira văzîndu-] că se îndreaptă hotărît, grăbind pasul, către un luminiş între lanurile de porumb, străjuit de doi arbori singurateci. Pe-acolo ieşim în drumul de căruță pe care am venii azi-dimineață.

— Asta voiam şi eu să vă arăt, spuse Darie fără *r/* se oprească. Să vă arăt că ne-am întors acolo de unde am plecat, acum zece, douăsprezece zile, cînd o fi fost asta Uite, la cîțiva metri mai sus, pe stingă, în dreptul pomului, acolo i-ați săpat voi groapa. Groapa lui Ivan, a?ăug? simțind că Zamfira îi prinde brațul sănătos ca să-l oprească.

— Nu e asta groapa, domnule elev, şopti el. Ivan odihneşte la mulți kilometri în spatele nostru, spre răsărit. Cel puțin la patruzeci de kilometri...

— Şi, totuşi, acolo v-am văzut săpînd, reluă Darie. Veniți cu mine, să v-o arăt, că nu e departe.

După cîțiva metri, se opriră toți. Groapa nu era adîncă. Parcă cei care o săpaseră şi-ar fi dat seama că era prea mare şi renunțaseră s-o termine. Sau poate nu mai avuseseră timp.

— Asta nu e groapa, domnule elev, vorbi tîrziu Zamfira, în şoaptă. Asta o fost săpată pentru

altceva. Pentru ce, nu-mi pot da seama. Dar nu vedeți, e mai lungă de trei metri, şi acolo, alături, este încă una la fel, dar s-ar zice că nu e dreaptă, parcă ar coti, parcă s-ar desface în cruce. Şi poate mai sînt şi altele, mai departe, dar nu ie vedem de aici.
— S-o luăm din loc, şopti Iliescu, după ce mai cercetă o dată cerul. Să nu ne apuce ploaia.
N-a început să bureze decît după ce-au ajuns în şosea, şi au traversat-o ca să nu-i ajungă din urmă camioanele ruseşti. Umblau la vreo două sute de metri, pe un drum îngust, paralel cu şoseaua.
— Dacă se întețeşte ploaia, şopti Iliescu la o haltă, avem noroc că găsim mai uşor apă. Dar dacă plouă cîteva zile în şir, cresc apele, se umflă fluviul şi o să fie mai greu la trecere.
Ploua mărunt, lin, fără grabă, şi Darie înainta tot mai greu, încleştîndu-şi dinții ca să nu geamă. Zamfira umbla alături de el, Iliescu la vreo douăzeci de metri. înainte. Tîrziu, aproape de 3, le făcu semn să rămînă pe loc. Se întoarse repede, aproape alergînd.
— Intrăm în sat, şopti. Trebuie să traversăm din nou şoseaua şi să încercăm pe dincolo, arătă întinzînd brațul.
Darie îşi îngăduia acum să sufle greu, dar îşi stăpînea cu furie geamătul.
— Ne apropiem cu băgare de seamă de şosea, continuă Iliescu, şi stăm la pîndă. E o cotitură în spatele nostru, şi cînd ne vine, între două camioane, traversăm şoseaua în fugă. Eu o iau înainte, adăugă depărtîndu-se.
Aşteptau, îngenuncheați sub ploaie, la cîțiva metri de şosea, ascunşi sub nişte bălării pipernicite. Camioanele treceau, parcă tot mai rar, cu farurile stinse. După vreo zece minute, Iliescu se ridică brusc şi, plecat din şale, începu să alerge. îl văzură cum se pierde în întunerec.
— Să fiți gata, domnule elev, şopti Zamfira, că acum e rîndul dumneavoastră. Să lăsăm să treacă şi camionul ăsta... Acum ! şopti el din nou cîteva clipe în urmă. Acum! Săriți, domnule elev !...
Cu efort, gemînd de durere, Darie se înălță brusc şi porni, cît putu mai repede, spre şosea. Ținea strîns în pumn bastonul, gata să se sprijine de va fi nevoie, dar
•:■ foarte curînd îşi dădu seama că poate alerga şi, dîndu-i drumul din mînă, o porni la goar,-[5]. peste cîmpie. Zărise de
[1] departe fluviul şi ar fi continuat să alerge dacă nu s-ar fi auzit strigat de locotenent. Se opri, întoarse capul şi
, dădu cu ochii de el.
— Am ajuns, domnule locotenent, îi spuse apropiin-du-se. Am ajuns la timp. Dar unde e podul? întrebă.
Locotenentul zîmbi şi întinse brațul. Fluviul curgea lin, maiestuos, tăcut, la cîteva sute de metri în fața lor. Nu i se zărea celalt mal, căci ploaia continua să cadă mărunță, țesînd parcă o perdea de negură, pe care lumina incertă, palidă, în care se ghiceau deja zorile, nu izbutea s-o străpungă. Din spatele lor, apăreau necontenit grupuri ^risipite, şovăiau cîteva clipe, apoi coborau spre mal, unde 'se alcătuiseră deja convoaiele, aşteptînd parcă semnalul 'de plecare.
— Dar unde e podul ? întrebă din nau Darie. Nu se vede nimic...

ridică din umeri. ?
— Uită-te mai bine, Darie. Sînt fel de fel de poduri pe lume. Acesta de-aici, din fața dumitale, duce la noi acasă.
— Acasă, repetă Darie. Duce la noi acasă. Şi după ce ajungem acasă, *ce se întîmplă cu noi,* domnule locotenent? V-am mai întrebat o dată, şi nu mi-ați răspuns. Ce se întîmplă după ce ajungem acasă ? Ar fi îngrozitor să nu ne putem odihni niciodată...
Cobora alături de locotenent, şi cînd ajunse foarte aproape, îşi dădu seama că mulțimea aceea tăcută, ale cărei convorbiri le auzea totuşi, convoaiele acelea care i se păruseră că aşteaptă semnalul de plecare se mişcau deja, înaintau, şi încă destul de repede, pe deasupra fluviului, ca şi cum ar fi trecut pe un pod nevăzut. Ajunsese acum chiar pe marginea fluviului.

— Vii şi dumneata, Darie ? îl întrebă locotenentul. Apoi se îndreptă către un grup care-i aştepta, neîn-
cercînd să-şi ascundă nerăbdarea, deşi îi priveau pe amîn-doi cu căldură, aproape cu fervoare, zîmbindu-le. Cei dinţii începuseră să treacă, şi atunci parcă soarele răsări din toate părţile, căci lumina îl orbi, şi văzu podul pe care ceilalţi înaintau din ce în ce mai repede, pod crescut parcă chiar din lumina aceea de aur care-l orbise, şi tot în acea clipă îl asurzi o explozie sonoră, nefiresc alcătuită, parcă din sunete de gigantice clopote de cristal, şi talgere de aramă, şi flaute, şi ţiuit de greieri.
_ Simţi mîna Laurei pe frunte, se auzi strigat, dar nu deschise ochii.
— Nu mă trezi, Laura, şopti. Mai lasă-mă să-i văd. Să-i văd trecînd podul...
— Nu e domnişoara Laura, domnule elev. Sîntem noi, Iliescu şi Zamfira,' din plutonul dumneavoastră.
— Vasăzică, e adevărat ? întrebă Darie fără să des-chidă ochii. De data aceasta e *adevărat ?...*
— E adevărat, domnule elev, şopti Zamfira cu vocea sugrumată de emoţie. Ce să-i spunem domnişoarei Laura?
— Să-i spuneţi să nu-i fie frică. Că toate sînt aşa cum trebuie să fie, şi e frumos. Să-i spuneţi că e foarte frumos. E ca o lumină mare. E ca în strada Toamnei... fj.
250
Se ridică brusc şi, fără să-j privească, porni din nou, repede, aproape alergînd. Nu mai era lumina de aur de la pod, şi nici fluviul nu părea atît de aproape. îl zărea, ii ghicea mai mult, departe, în faţa lui, spre apus. Dar alerga cu o bucurie uitată, copilărească, simţindu-se copleşit de o beatitudine totală, fără nume, fără înţeles. Şi atunci îşi aminti : *Nu i-am binecuvîntat...*
Se opri, aproape cu părere de rău. Auzea cum i se bate inima din ce în ce mai puternic. Mai privi o dată către fluviu şi i se păru că începe să se topească încet în negură. Şovăi cîtva timp, apoi întoarse hotărît spatele şi se îndreptă, încercînd să grăbească pasul, către lanul de porumb unde-l ascunseseră — *dar cînd ? cînd ? în ce viaţă?...*
[1877]
SUMAR
GHICITOR IN PIETRE / 5
PODUL / 33
ADIO !... / 57
PE STRADA MÎNTULEASA... / 77
ÎN CURTE LA DIONIS / 165
IVAN / 211
Tehnoredactor : CORNEL CHISTESCU
Bun de tipar : 13.VII.1991. Apărut : 1991 Coli de tipar : 16
Tiparul executat sub comanda nr. 10227
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" Bucureşti
ROMÂNIA

m